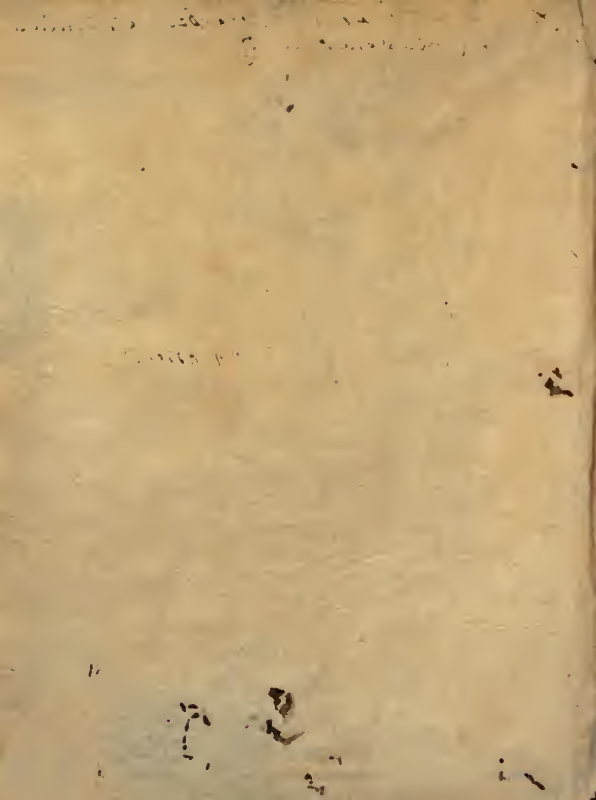

Ad usu fris Gilberti Manassei de Tamino et Conventus eius

THEATRVM

PRINCIPVM

SANCTORVM

VETERIS ET NOVI

TESTAMENTI

Duobus libris distinctum.

AVCTORE

CONSTANTIO PERERGRINO.

BRVXELLIS,

Apud IOANNEM MEERBECIVM. 1627.

SERENISSIMÆ PRINCIPI

ISABELLÆ

CLARÆ EVGENIÆ

HISPANIARVM INFANTI

ARCHIDVCI AVSTRIÆ

CAROLI QVINTI CÆSARIS

TER OPT. TER MAX.

NEPTI

PHILIPPI SAPIENTIS

FILIÆ

PACIFICI

SORORI

VICTORIS

AMITÆ

BELGARVM PARENTI

PRVDENTIA ET CONSILIO

INCOMPARABILI HEROINÆ

TERRA ET MARI

Semper VICTRICI

Quia ſemper PIÆ

PRINCIPVM SANCTORVM

LEGIS ET GRATIÆ THEATRVM

QVO IPSA

SPECTARI DIGNISSIMA

QVIA MAXIMA

QVIA OPTIMA

PERENNATVRÆ SVBMISSIONIS

CVLTV

QVO VVLT ET DEBET

DICAT

Æternùm cliens

IOANNES A MEERBEECK,

Bibliopola Bruxell.

AD

Lectorem

NEminem fugit, quam difficile ſit in maxima licentia moderari, & cupiditatibus quaſi frenos imponere., vbi enim licentia eſt, quiſque ſibi propriam vitæ formam conſtituit, prout voluerit, ſequiturque vt plurimùm, quod maximè indoli & naturæ propenſioni conuenire putat. Hinc in Regibus & Principibus viris virtus quo rarior, eo gratior & pulchrior, quod horum plerique quicquid libet, ſibi licere putant, vt dicebat Caracallæ nouerca. Quibus ergo non laudibus efferendus in Regibus & Principibus animus voluptatum & delitiarum contemptor. Cùm enim à contrarijs ad contraria difficilior ſit via: non poteſt non ſũma laude affici Princeps, qui voluptatibus & delitijs à prima ætate innutritus, eiſdem valedicit, & ad ſummæ perfectionis apicem adſpirat. Felices ergo Principes, qui laxiore vita abiecta, quã maior pars amplectitur, & tetrico, vt pleriſque videtur, Chriſtianæ philoſophiæ tramite

electo

electo difficilius vitæ genus amplectuntur, terrenisq; habenis vilipensis cælestes meditantur, Deoque seruire, quod regnare est, satagunt. Producuntur in hoc theatrum aliquot sancti Principes, tā veteris, quam nouæ legis, qui reliquos virtute & ad eius normam vitæ instituta præcelluerunt, qui alios exemplo & facto doceant, & sceptris Christianas virtutes conuenire, licet aliud docere nitantur huius æui homines impij & athei, qui solius imperij ratione habita Deum & religionem Principi postponendam dictitant. Quos vel ethnicis deteriores bono iure dixerim, nam teste Valerio Maximo tantum studium antiquis Romanis non solùm seruandæ sed etiam amplificandæ religionis fuit, vt è florentissima & opulentissima ciuitate decem Principum filij senatusconsulto singulis Etruriæ populis percipiendæ sacrorū disciplinæ gratia traderentur. Nam vbi religio & pietas est, locum habent bonæ leges ac bona disciplina, ex quibus fortunati & felices rerū euentus, in expeditionibus præsertim bellicis, nascuntur. Sicut econtra etiam sublata religione, corruere remp. oportet, quoniam

sub-

ſublato Dei timore ſequitur impietas & imperiorum ruina. Huc accedit, quod Princeps lex viua ſit populi, ad cuius exemplum totus orbis componitur. Vnde certum omnem bene inſtitutarum ciuitatum laudem & omnem ſcelerum reprehenſionem nemini magis, quam Principibus deberi. Vulgus enim & ſubditæ gentes plerumque Principum virtutes ac vitia imitantur, præſertim ſi illa publica ſint, cúm illud, quod publicè fit, à Princpibus iure fieri putent.

Ne plures productos querere Lector, ſolùm hic ſpecimen ſanctorum Principum exhibere propoſitum fuit, vt diſcas quid boni ſanctitas reip. adferat. Theatrum enim eſt, in quo actiones imitandæ proponuntur, non omnes recenſentur. Vale & fruere.

INDEX
PRINCIPVM SANCTORVM
VETERIS TESTAMENTI

APPROBATIO CENSORIS

THeatrum hoc Principum Sanctorum Veteris Testamenti ex ipso sacro textu pro maiore sui parte desumptum, speculum est in quo virtutum variarum exempla Principes Christiani videant & imitari discant. Quocirca prælo dignum censeo. Actum Bruxellis 16. Septemb. 1626.

IOANNES BAPTISTA STRATIVS.
Librorum Censor.

VITA ET VIRTVTES SANCTI IOSEPH, PATRIARCHÆ.

PRIMVS omnium, qui inter cultores veri Dei, Principatum temporalem adeptus est, *Ioseph*, *Iacobi*, Patriarchæ, filius fuit. Priores enim patres ab *Adamo* vsque ad *Iosephum*, vel agrorum cultores fuerunt; vt *Cain*: *& Cain agricola. Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.* Et *Noë*: *Cœpit Noë, vir agricola, exercere terram, & plantauit vineam.* Ioseph, Patriarcha. Gen. 4. Gen. 9.

Vel ouium pastores; vt *Abel*: *fuit autem Abel pastor ouium.* & *Abraham*: *fide demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac, & Iacob, coheredibus repromissionis eiusdem.* Et cæteri Patriarchæ, qui sine dubio artem regendi populos non attigerunt. S. Gregorius, *lib.* 24. *Moral. cap.* 10. inquit, Gen. 4. Heb 11. Gen 15.

quod antiqui patres nostri, non tam Reges hominum, quàm pastores pecorum fuisse memorantur.

Ioseph autem, regnum *Ægypti*, ipso *Pharaone* Rege potestatem suam illi tradente, administrauit: *Dixit rursus Pharaò ad Ioseph: Ecce constitui te super vniuersam terram Ægypti. Tulitq́; annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuitq́; eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. Fecitq́; eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ Ægypti.*

Gen. 41.

Et quoniam *Pharao* potestatem suam omnem cum *Iosepho* communicauerat non ad tempus, vt cum Præfectis fieri solet, sed per omnem vitam, ideò *Dauid* de eo cecinit: *Constituit eum dominum domus suæ: & principem omnis possessionis suæ.* Et Philo, Hebræorum doctissimus, *lib. de vita Ioseph*, scribit, *Iosephum* à *Pharaone* creatum fuisse proregem, vel potiùs Regem totius *Ægypti*: quia videlicet potestatem absolutam, & planè regiam, cum *Ioseph Pharao* communicauerat.

Psal. 104

Huius igitur primi Principis vitam, magnis virtutibus plenam & planè dignissimam, velut in exemplar morum, Principes omnes intueantur. Descriptam eam habemus, primò à Moyse, in *libro Genesis*, deinde à Philone, Hebræo, postremò à S. Ambrosio. Itaque virtutes solùm huius præclarissimi viri Principibus inspiciendas, & imitandas proponam.

Innocentia vitæ.

Prima, ac penè singularis *Iosephi* nostri virtus,

Innocen-

Innocentia vitæ, & morum fuit. Vixit *annos centum & decem: Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis.* Gen. 50.
Ex quibus primos sexdecim in domo paterna consumpsit: *Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitq́ue ei tunicam polymitam.* Gen. 37.

Quatuordecim sequentes in summis angustijs, ærumnis, & carceribus duxit.

His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valdè: tradiditq́ue Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus. Gen. 39.

Reliquos octoginta in summa potestate, & affluentia bonorum omnium, ac prosperitate transegit: *Nunciate*, inquit, *patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta, quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.* Gen. 45.

In tam longo tempore, & tanta rerum varietate, neque ærumnæ illum ad impatientiam, neque felicitas ad dissolutionem, vel superbiam adducere potuit. Id quod ex eo manifestè potest intelligi, quòd *Scriptura diuina* nullum omninò crimen *S. Iosephi* vsquam indicat; virtutes plurimas, & maximas vbique prædicat.

Neque responderi rectè potest, non ideò *Iosephum* expertem omnis criminis vixisse, quia *Scriptura sancta* nullum eius crimen detexit. Spiritus enim sanctus in *Scripturis* suis, neque adulatur improbis, neque iustis peccantibus parcit; & vbique tam bona, quam mala opera detegit; vt S. Gregorius, in *principio lib. 2. Moral.* docet. Hinc non solùm *Dauidis*, Prophetæ sancti, adulte-

adulterium, & homicidium apertè describit: *Hæc dicit*
2. Reg. 12. *Dominus Deus Israel: Vriam Hethæum percußisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon*; sed etiam *Saulis* reprobi virtutes, quibus initio regni sui floruit, non minùs di-
1. Reg. 13. lucidè enarrauit: *Filius vnius anni erat Saul, cùm regnare cœpisset, duobus annis regnauit super Israel.*

Et quemadmodum S. *Petri* fidem, & charitatem in Christum eximiam prædicauit:

Matth. 26. *Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Sic etiam negationem trinam cum
Ibid. iuramento minimè tacuit: *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio, quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iuramento: Quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt, qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari, & iurare, quia non nouisset hominem.*

Igitur cùm veridica, & liberrima Spiritus sancti vox, peccata filiorum *Iacob* in medium protulerit, vt ince-
Gen. 34. stum *Ruben: Cùmq; habitaret in illa regione, abijt Ruben, & dormiuit cū Bala, concubina patris sui: quod illum minimè latuit.*

latuit. Crudelitatem *Simeonis & Leui: Et ecce die tertio,* Gen. 34.
quando grauissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, gladijs, ingressi sunt vrbem confidenter: interfectisq́; omnibus masculis, Hemor, & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem, sororem suam.

Fornicationem *Iudæ: Ecce autem post tres menses:* Gen. 38.
nunciauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata est Thamar, nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitq́; Iudas: Producite eam, vt comburatur. Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cuius hæc sunt, concepi, cognosce, cuius sit annulus, & armilla, & baculus.

Odium filiorum *Iacob* in ipsum innocentem fratrem eorum *Ioseph: Videntes autem fratres eius, quòd à* Gen. 37.
patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Certè si *Ioseph* ipse in aliquo deliquisset, Spiritus sanctus in sua *Scriptura* id minimè tacuisset.

Neque sola *Innocentia*, quæ declinat à malo, in *Ioseph* fuit; sed etiam reliquæ virtutes, quæ faciunt bona. Porrò virtutes primariæ sunt *Prudentia, Iustitia, Temperantia, Fortitudo.*

Prudentia, non humana solùm, sed etiam diuina, Prudentia Ioseph.
in *Ioseph* apertè refulsit; atque eam ob causam potissimùm à *Pharaone* super omnes homines iudicatus est dignus, qui regnum administraret: *Placuit Pha-* Gen. 41.
raoni consilium, & cunctis ministris eius: locutusq́;

est ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus omnia, quæ locutus es, numquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire potero? Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantum regni solio te præcedam.

Nam cùm ex diuina illustratione, *somnia Regis*, diuinitus immissa de *septem spicis plenis* & *septem tenuibus*; & *septem* vaccis pinguibus & *septem macilentis*, interpretatus fuisset, illis significari *septem annos fertilitatis* eximiæ, & *septem annos* inauditæ *sterilitatis*, adiecit etiam prudentissimum consilium, quo fieret vt *sterilitas* futura non solùm *regis Ægypti* ærarium non minueret, sed incredibiliter augeret; rectissimè rex iudicauit, neminem esse in toto regno suo, qui prudentia, & sapientia *Iosephum* anteiret. Neque *regem* fefellit opinio, de *prudentia Iosephi* concepta. Nam regnum illud, *Iosepho* viuente, per annos circiter octoginta, maximè floruit.

Ibid. *Respondit Ioseph: Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem vbertatis anni sunt: eamdemque vim somnij comprehendunt. Septem quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas; & septem spicæ tenues, & vento vrente percussæ; septem anni venturæ sunt famis. Qui hoc ordine complebuntur. Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa terra Ægypti: quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim*

fames

fames omnem terram, & vbertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo. Et mox, *Nunc ergo prouideat rex virum sapientem, & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti: Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, seruetur'q; in vrbibus. Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.*

Secunda virtus principalis, *Iustitia* est, quæ *Fidelitas* dicitur in *Scripturis*: eaque cum *Prudentia* copulata, efficit absolutum, perfectumque Præfectum, siue domus, siue civitatis, siue regni. Iustitia Ioseph.

Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam? Matth. 24.

Hæc *Fidelitas*, cum *Prudentia* coniuncta, sic in *Ioseph* nostro eminuit, vt vbicumque esset, mox in Præfectum eligeretur.

Igitur Ioseph ductus est in Ægyptum, emitq; eum Putiphar, eunuchus Pharaonis, Princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaelitarum, à quibus perductus erat. Inuenitq; Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & vniuersa, quæ ei tradita fuerant. Gen. 39.

Missus postea fuit *in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur. & erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus illius, dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos,*

qui in-

qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

Denique, in ipsa veri regni administratione ita prudenter, & fideliter se gessit, vt vsque ad mortem, cum laude magna, toti regno præfuerit. *Fidelitas* enim, siue *Iustitia* in eo potissimùm apparuit, vt obseruauit etiam Philo, in *eius vita*, quòd, cùm ex *venditione frumenti*, cumulum immensum *pecuniarum* collegisset, nihil omnino sibi retinuit, sed intulit *omnem* illam *pe-*
Gen 47. *cuniam in ærarium Regis. In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Ægypti, & Chanaan. E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.*

Rursùm cùm patrem suum, & filios, ac nepotes eius vsque ad numerum *septuaginta* hominum, *in Ægyptum* vocasset; non eos ditauit ex bonis regis, quæ in manu eius erant omnia; sed fecit eos *pastores* armentorum, vt ex labore proprio, non ex alienis bonis ditescerent.
Gen 46. *At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam, & nunciabo Pharaoni, dicamq; ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venernnt ad me: & sunt viri pastores ouium, curamq; habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia, quæ habere potuerunt, adduxerunt secum. Cùmq; vocauerit vos, & dixerit: Quod est opus vestrum? Respondebitis: Viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos, & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptij omnes pastores ouium.*

Tertia

Tertia virtus, *Temperantia* non minùs in *Ioseph* fulsit. Testari id potuisset *vxor Putipharis*; si splendorem continentiæ impudica mulier adamare potuisset. Temperantia Ioseph.

Erat autem Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo sua: nec quidquam est, quod non in mea sit potestate vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quo modo ergo possim hoc malum facere, & peccare in Deum meum? Huiuscemodi verbis per singulos dies, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum. Accidit autem quadam die, vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret: & illa apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras. Cùmq; vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam, vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cùmq; ego succlamassem, & audisset vocem meam, reliquit pallium, quod tenebam, & fugit foras. Gen. 39. 11 12

Scribit enim Iosephus, *lib. 2. Antiquit.* procacem illam feminam adolescenti prædixisse, se apud maritum, illum accusaturam, quòd ipsi vim adferre voluisset & *pallium* eius, in signum fugæ, demonstraturam: proinde aut amori eius cum voluptate obsequeretur; aut odium & pœnas grauissimas expectaret. Sed vicit in

castissimo pectore innocentiæ amor, vicit Dei timor, vicit *Iustitia*, & fides omnia blandimenta, & omnia tormenta, & ipsum etiam crudelissimæ mortis impendens discrimen.

Ibid. *His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis; iratus est valdè: tradiditq; Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur; & erat ibi clausus.*

O quantum distant mores huius castissimi iuvenis à moribus multorum Principum, qui nullam speciosam feminam vident, quam non concupiscant, & ad eam rapiendam potestate imperij abutantur. Testis sit

Gen. 12. *Abraham: Cum itaq; ingressus est Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem, quòd esset pulchra nimis. Et nunciauerunt Principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.*

Testis quoque Maxentius Imp. qui Matronas, etiam nobilissimas, vi rapiebat à maritis, easque vi oppressas, & violatas, maritis remittebat; vt auctor est Eusebius, *lib. 1. cap. 27. vit. Constantin.*

Iosephus autem noster, sicut in flore iuuentutis, seniles mores induit, & procacis dominæ blandos contempsit amplexus, etiam cum vitæ periculo; sic in omni vita, vnica vxore, quam ei *rex* ipse *dedit*, omninò contentus, exemplum pudicitiæ omnibus populis, quos regebat, fuit; nec solùm præsentibus, sed etiam futuris.

Gen. 41. *Dedit illi vxorem, Aseneth, filiam Putiphare, sacerdotis Heliopoleos.*

Porrò

Porrò *fortitudo*, & *Patientia*, quæ eſt quarta virtus Cardinalis, in *Ioſepho* noſtro ſic fulſit, vt prorſus ſit admirabile. Primùm ſine vlla cauſa, niſi *quòd à patre plus cunctis filijs amaretur*, ob ſuam innocentiam, à proprijs *fratribus in ciſternam proiectus eſt*, vt fame necaretur. *Qui cùm vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere: & mutuò loquebantur: Ecce ſomniator venit: venite, occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem: dicemuſq́ue: fera peſſima deuorauit eum: & tunc apparebit, quid illi proſint ſomnia ſua. Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat: Non interficiatis animam eius, nec effundatis ſanguinem: ſed proijcite eum in ciſternam hanc, quæ eſt in ſolitudine, manuſq́ue veſtras ſeruate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri ſuo. Confeſtim igitur, vt peruenit ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita: miſeruntq́ue eum in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam.*

Fortitudo Ioſeph.

Gen. 37.

Deinde *venditus Madianitis*, & *in Ægyptum* delatus eſt: *Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de ciſterna, vendiderunt eũ Iſmaelitis viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. Madianitæ vendiderunt Ioſeph in Ægypto Putiphari, eunucho Pharaonis, magiſtro militum.* Vbi iniuſtiſſimè *in carcerem* detruſus eſt.

Gen. 39.

Omnes illas calamitates tam forti animo tulit, vt neq; de *fratribus* quereretur, neq; *Madianitas* obiurgaret, neque mulieri, qui vinculorum eius cauſa fuerat,

maledicerct. Sed quod omnem admirationem ſuperat, illud eſt, quod *fratribus*, qui in eum crudeliſſimi, & quaſi latrones, & homicidæ fuerant, reddidit bona pro malis, excuſauit peccatum eorum, ad complexum, & oſculum eos admiſit, conuiuio illos excepit, aluit eos in fame tam diuturna, in *Ægypto* optimum terræ locum illis attribuit; deniq; bonis omnibus locupletauit:
Gen.45. *Et dixit fratribus ſuis: Ego ſum Ioſeph: adhuc pater meus viuit? Non poterant reſpondere fratres, nimio terrore perterriti: Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm acceſsiſſent propè, Ego ſum, ait: Ioſeph, frater veſter, quem vendidiſtis in Ægyptum. Nolite pauere, neque vobis durum eſſe videatur, quòd vendidiſtis me in his regionibus: pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Ægyptum. Biennium enim eſt, quòd cœpit fames eſſe in terra: & adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit, nec meti. Præmiſitq́ me Deus, vt reſeruemini ſuper terram, & eſcas ad viuendum habere poſsitis. Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum: qui fecit me, quaſi patrem Pharaonis, & dominum vniuerſæ domus eius, & principem in omni terra Ægypti. Feſtinate, & aſcendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioſeph: Deus fecit me dominum vniuerſæ terræ Ægypti: deſcende ad me, ne moreris, & habitabis in terra Geſſen: eriſq́ iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuerſa, quæ poſsides. Ibiq́ te paſcam, (adhuc enim quinque anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia, quæ poſsides. En oculi veſtri, & oculi*

fratris

fratris mei, Beniamin, vident: quòd os meum loquatur ad vos. Nunciate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta, quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me. Cùmq; amplexatus recidisset in collum Beniamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius. Osculatusq; est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

Quid, quæso, sactissimus ille Princeps fecisset, si Christum, Dei filium, in terris concionantem, & signis, ac prodigijs coruscantem vidisset? *Et conuersus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Luc. 10.

Vtinam Spiritui sancto placuisset, per Moysen, sanctum Prophetam, huius sapientissimi, atque optimi Principis res omnes gestas, in illa tam longa octoginta annorum gubernatione describi! Plura enim in eius vita Principes Christiani de ratione regni benè administrandi didicissent, quàm ex omnibus Platonis, vel Aristotelis, aut Plutarchi, & Senecæ *libris* discere possent. Sed quod per partes *Scriptura diuina* non tradidit, compendio dixit, cùm perfectam *Charitatem*, quę vsque ad inimicos extenditur, in *Iosepho* fuisse non tacuit.

Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, 1.Cor.13

 non gau-

non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
Rom. 13. Alibi: *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam;*
Exod. 20. *Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non*
Deut. 5. *falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est*
Leuit. 19. *aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.*

Quàm ardenter autem sanctus *Ioseph* inimicos suos dilexerit, verba eius prædicta testantur, cùm pri-
Gen 45. mùm *Fratribus* suis aperuit, se *esse, quem vendiderant.* Sed postquam *mortuus est Iacob*, parens omnium il-
Gen 50. lorum, *timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ, quam passus est, & reddat nobis omne malum, quod fecimus, mandauerunt, ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis, antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te: nos quoque oramus, vt seruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis, fleuit Ioseph. Veneruntq; ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram, dixerunt: Serui tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos*

multos populos. Nolite timere: ego pascam vos, & paruulos vestros, consolatusque est eos, & blandè, ac leniter locutus est.

Demum cùm ad finem vitæ peruenisset, *vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. Filij quoque Machir, filij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram, quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. Cùmque adiurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobiscum de loco isto: mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.* Ibid. Num. 32 Heb. 11 Exod. 13 Iosu. 24

VITA ET VIRTVTES SANCTI MOYSIS, PRIMI HEBRÆORVM DVCIS.

OYSES, primus fuit Hebræorum Princeps, quem Philo Iudæus, in *extremo libro, de vita Moysis*, iure vocat *Regem, legislatorem, Pontificem*, & *Prophetam*. Res eius gestę in *quatuor sacris libris, Exodo, Leuitico, Numeris, &* *Deuteronomio* continentur. Ex quibus Philo Iudæus accepit, quæ scripsit in *tribus libris, de vita Moysis*, & Gregorius Nyssenus, quæ item *libris* mandauit *de vita Moysis, ac vita perfecta*. Nos breuitati studentes, virtutes *Moysis*, quas Principes Christiani imitari possint, ac debeant, si Deo placere velint, breuiter percurremus. Moyses.

C Igitur

Igitur *Moyses* ex nepotibus *Leui*, quintus à Patriarcha *Iacob*, natus est in *Ægypto*, quo tempore, iussu *Pharaonis*, regis, masculi Hebræorum vix nati suffocabantur: *Dixit autem rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reseruate.*

Exod. 1.

Adoptatur in Regem. Exod. 2.

Sed prouidentia Dei factum est, vt mater *Moysis*, *videns eum elegantem, absconderit tribus mensibus. Cumq; iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: posuitq; intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis, stante procul sorore eius, & considerante euentum rei. Ecce autem descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam è famulabus suis: & ablatam aperiens, cernensq; in ea paruulum vagientem, miserta eius, ait: De infantibus Hebræorum est hic. Cui soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum? Respondit: Vade. Perrexit puella, & vocauit matrem suam. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutriuit puerum: adultumq; tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitq; nomen eius, Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.*

Heb. 11.

At *fide Moyses, grandis factus, negauit se esse filium filiæ*

filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Exod. 2.

Atque hic iam incipit prima, eaque nobilissima *Moysis*, virtus, nempe *fides*. Nam, vt tradit Philo, in *vita Moysis*, *filia Pharaonis*, *quæ Moysem adoptauit in filium*, vnica erat regni heres: & *Moyses* in spem regni educabatur: atque ea de causa, *eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum*; neque modico tempore in aula Regis mansit, vt hęres regni futurus: *Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, vt visitaret fratres suos, filios Israel.* Nam cognoscens, se *verè Israelitam* esse, & vnum ex populo Dei, quamuis eo tempore in magnis angustijs posito, apertè *negauit, se esse filium filiæ Pharaonis*; & ex palatio regis abscedens, maluit in vera religione manens, *affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem*. id est, cum idola colentibus, & sanctos persequentibus, frui omni *temporali iucunditate*: neq; insipienter egit, *maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperiũ Christi*, id est, *improperium* illi simile, quod postea pertulit *Christus*, *aspiciebat enim in remunerationem*, id est, sapienter cogitabat *Moyses*, iam tunc Spiritu sancto cor eius illustrante, tribulationes, pro vera religione susceptas, adferre fidelibus patientibus gloriam, diuitias, & gaudia sempiterna. *Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Fides eius. Act. 7. Ioan. 1. Heb. 11. Rom. 8.

Adde, quòd *Moyses*, contemnens *thesaurum Ægyptiorum*, & gloriam regni *Pharaonis*; non solùm adeptus est gloriam regni cælorum in sæculo futuro: sed hic etiam in terris factus est Princeps populi Dei, & ipso Deo opem ferente, de ipso *Pharaone*, & omni

Exod. 14 exercitu eius gloriosissimè triumphauit. *Cumq́; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: Fugientibusq́; Ægyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. Reuersæq́; sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos: timuitq́; populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.*

Humilitas Moysis. Secunda virtus *Moysis* fuit *humilitas* eximia, ob quam non solùm non affectauit regnum, aut præfecturam vllam; sed à Deo vocatus ad regimen, & principatum populi, multis, varijsq́ue rationibus, conatus

Exod. 3. est effugere onus imperij: *Dixit Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.*

Exod. 4. *Respondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitq́; Dominus: Proijce eam in terram.*

Proiecit

Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses, &c.

Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum. Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum, & surdum, videntem, & cæcum? nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo: docebóque te, quid loquaris. At ille: Obsecro, inquit Domine, mitte, quem missurus es. Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron, frater tuus Leuites, scio, quòd eloquens sit: Ecce ipse egredietur in occursum tuum, vidensque te, lætabitur corde. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore illius, & ostendam vobis, quid agere debeatis.

Et certè non poterat excusare ætatem: erat enim *annorum* plus *quadraginta*: Neque imperitiam, cùm Act. 7.
esset eruditus omni sapientia Ægyptiorum, & in regno educatus. Neque debilitatem virium: nam paulò ante *defenderat* solus *puellas soceri sui* aduersùs *pastorum* multitudinem: *Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ*, Exod. 2.
quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Superuenere pastores, & eiecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquauit oues earum.

Neque ignorationem vocationis: perspicuè enim Exod. 3.
intelligebat, se vocari à Deo. Quid igitur impediebat, quò minùs audacter susciperet principatum, nisi virtus *humilitatis*, per quam ita sese posuerat in nouissimo

loco, vt omnibus cederet & omnes se aptiores ad illud officium arbitraretur. Id ita esse, manifestum ex eo fieri potest, quòd Deo non fuit ingrata Moysis quasi recalcitratio: quin potiùs, vt Philo scribit, *lib.* 1. delectatus est Deus pudore, ac verecundia *Moysis*, quippe quæ non ex contumacia, sed ex humilitate proficiscebatur. Non enim potest non placere Deo virtus illa, quæ Doctorem, & professorem habuit ipsius altissimi filium, dicentem: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Et alibi: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Hæc si homines cogitarent, non tam ardenter ambirent imperia, neque tam multa prælia, & strages hominum fierent. Sed est etiam alia ratio, cur Deus Principem, à se electum, humilem esse voluit: quia videlicet facturus erat per eum miracula plurima, & maxima, vt *virga* conuerteretur in draconem, vt *aquæ fluminum verterentur in sanguinem*; vt ad verbum *Moysis* fierent *tenebræ horribiles in* omni *terra Ægypti*; vt vna nocte *primogeniti* omnium *hominum* illius regionis interirent; ac denique, vt *mare* siccaretur, vt Hebræi per *maris* medium sicco pede transirent; & rursum ad nutum *Moysis*, *aquæ* ad locum suum subitò redirent, & *Ægyptios* insequentes obruerent. Et periculum erat, ne tantorum mirabilium patrator in superbiam eleuaretur; ideò elegit hominem, summa humilitate præditum, qui gloriam Deo daret, & nihil sibi tribueret.

Matth. 11
Luc. 14.
Exod. 7.
Exod. 10
Exod. 12
Exod. 14

Atque hoc ipsum omnibus Principibus valdè necessarium esse videtur, vt infirmitatem suam agnoscant, &

non furentur gloriam; quæ soli Deo debetur: & cùm eis paretur ad nutum; & ab alijs de geniculis adorantur, & vitæ, ac mortis arbitri esse videntur; intelligant, ista omnia sibi tribui, quia personam Dei gerunt, non quia ob propriam excellentiam sibi debeantur.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Rom. 13

Habemus enim exemplum terribile in *Nabuchodonosor*, qui superbè locutus, sibi tribuebat potestatem, quàm à Deo acceperat, dicens: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cùmq; sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs, & feris erit habitatio tua: fœnum, quasi bos, comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor.* Dan. 4

Itaque iusto Dei iudicio, qui per superbiam supra hominem, se exaltauerat, infra hominem deiectus, ad humilitatem *bestiarum* deuenit. Et quamuis non sæpe ista videamus, per mutationem naturæ; tamen non rarò videmus per tam ingentem morum mutationem, vt nonnulli, non tam homines, quàm *bestiæ*, humana facie induti esse videantur. Itaque audiant Principes omnes consilium sapientis.

Quanto

Eccli. 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.*

Mansuetudo Moysis. Tertia *Moysis* virtus, & quidem valdè singularis, fuit *Mansuetudo*, siue lenitas, quę virtus filia est *Humilitatis*, Matth. 11. iuxta illud: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Nam ex *Humilitate* cordis nascitur *mansuetudo*, in opere, & sermone.

Fuisse autem *Moysen* excellenti *Mansuetudine* præ-Num. 12 ditum, testatur Spiritus sanctus: *Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra.* Et quamuis hoc testimonium satis esse possit, ac debeat, cum impossibile sit mentiri Spiritum sanctum, tamen etiam res ipsæ, & facta idipsum clamant. Fuit enim frequenter *Moyses* ab ingrato populo, quem infinitis beneficijs affecerat, obiurgatus, reprehensus, ac tan-Exod. 16 tùm non lapidibus obrutus: *Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen, & Aaron in solitudine. Dixeruntq́; filij Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate! cur eduxistis nos in desertum istud, vt occideretis* Exod. 17 *omnem multitudinem fame?* Alibi: *Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castra metati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moysen, ait: da nobis aquam vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum?*

Sitiuit

Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta siti? Clamauit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabunt me.

Nec solus *populus*, sed ipse etiam *Aaron, & Maria: Locutaq; est Maria, & Aaron contra Moysen, propter* Num. 12
vxorem eius Æthiopissam, & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? Nonne & nobis similiter est locutus? Sed quia vir *mitissimus* dissimulabat se audire, Deus ipse patrocinium eius suscipiebat.

Quod cùm audisset Dominus, statim locutus est ad eum, & ad Aaron, & Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis. Cumq; fuissent egressi, descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron, & Mariam. Qui cùm issent, dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illũ. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusq; contra eos, abijt. Nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra, quasi nix.

Sola autem *Maria* punita est, quia maius peccatum eius erat, cùm esset mulier. Sed *mitissimus Propheta*, iniuriæ oblitus, mox ad Deũ conuersus, *clamauit ad Dominũ,*

maledicerct. Sed quod omnem admirationem superat, illud est, quod *fratribus*, qui in eum crudelissimi, & quasi latrones, & homicidæ fuerant, reddidit bona pro malis, excusauit peccatum eorum, ad complexum, & osculum eos admisit, conuiuio illos excepit, aluit eos in fame tam diuturna, in *Ægypto* optimum terræ locum illis attribuit; deniq; bonis omnibus locupletauit:
Gen. 45. *Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres, nimio terrore perterriti: Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, Ego sum, ait: Ioseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum. Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur, quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. Biennium enim est, quòd cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti. Præmisitq́ue me Deus, vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me, quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, & principem in omni terra Ægypti. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph. Deus fecit me dominum vniuersæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris, & habitabis in terra Gessen: erisq́ue iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa, quæ possides. Ibiq́ue te ipascam, (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia, quæ possides. En oculi vestri, & oculi*

fratris mei, Beniamin, vident quòd os meum loquatur ad vos. Nunciate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta, quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me. Cùmq; amplexatus recidisset in collum Beniamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius. Osculatusq; est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

Quid, quæso, sanctissimus ille Princeps fecisset, si Christum, Dei filium, in terris concionantem, & signis, ac prodigijs coruscantem vidisset? *Et conuersus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Luc. 10.

Vtinam Spiritui sancto placuisset, per Moysen, sanctum Prophetam, huius sapientissimi, atque optimi Principis res omnes gestas, in illa tam longa octoginta annorum gubernatione describi! Plura enim in eius vita Principes Christiani de ratione regni benè administrandi didicissent, quàm ex omnibus Platonis, vel Aristotelis, aut Plutarchi, & Senecæ *libris* discere possent. Sed quod per partes *Scriptura diuina* non tradidit, compendio dixit, cùm perfectam *Charitatem*, quę vsque ad inimicos extenditur, in *Iosepho* fuisse non tacuit.

Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, 1.Cor.13

non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
Rom. 13. Alibi: *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam;*
Exod. 20. *Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non*
Deut. 5. *falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est*
Leuit. 19. *aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.*

Quàm ardenter autem sanctus *Ioseph* inimicos suos dilexerit, verba eius prædicta testantur, cùm pri-
Gen. 45. mùm *Fratribus* suis aperuit, se *esse, quem vendiderant.* Sed postquam *mortuus est Iacob*, parens omnium il-
Gen. 50. lorum, *timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ, quam passus est, & reddat nobis omne malum, quod fecimus, mandauerunt, ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis, antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te: nos quoque oramus, vt seruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis, fleuit Ioseph. Veneruntq́ ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram, dixerunt: Serui tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos*

multos populos. Nolite timere: ego pascam vos, & paruulos vestros, consolatusque est eos, & blandè, ac leniter locutus est.

Demum cùm ad finem vitæ peruenisset, *vidit* Ibid.
Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. Filij quo- Num. 32
que Machir, filij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph.
Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mor- Heb. 11
tem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de
terra ista ad terram, quam iurauit Abraham, Isaac,
& Iacob. Cùmque adiurasset eos, atque dixisset:
Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobi- Exod. 13
scum de loco isto: mortuus est, expletis cen-
tum decem vitæ suæ annis. Et con- Iosu. 24
ditus aromatibus, repositus est
in loculo in Ægypto.

VITA

VITA ET VIRTVTES SANCTI MOYSIS, PRIMI HEBRÆORVM DVCIS.

OYSES, primus fuit Hebræorum Princeps, quem Philo Iudæus, in *extremo libro, de vita Moysis*, iure vocat *Regem, legislatorem, Pontificem*, & *Prophetam*. Res eius gestę in *quatuor sacris libris*, *Exodo*, *Leuitico*, *Numeris*, & *Deuteronomio* continentur. Ex quibus Philo Iudæus accepit, quæ scripsit in *tribus libris*, *de vita Moysis*, & Gregorius Nyssenus, quæ item *libris* mandauit *de vita Moysis, ac vita perfecta*. Nos breuitati studentes, virtutes *Moysis*, quas Principes Christiani imitari possint, ac debeant, si Deo placere velint, breuiter percurremus. Moyses.

C Igitur

filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Exod. 2.

Atque hic iam incipit prima, eaque nobilissima *Moysis*, virtus, nempe *fides*. Nam, vt tradit Philo, in *vita Moysis*, *filia Pharaonis*, quæ *Moysem adoptauit in filium*, vnica erat regni heres: & *Moyses* in spem regni educabatur: atque ea de causa, *eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum*; neque modico tempore in aula Regis mansit, vt hęres regni futurus: *Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, vt visitaret fratres suos, filios Israel.* Nam cognoscens, se *verè Israelitam* esse, & vnum ex populo Dei, quamuis eo tempore in magnis angustijs posito, apertè *negauit, se esse filium filiæ Pharaonis*; & ex palatio regis abscedens, maluit in vera religione manens, *affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem.* id est, cum idola colentibus, & sanctos persequentibus, frui omni *temporali iucunditate*: neq; insipienter egit, *maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperiũ Christi*, id est, *improperium* illi simile, quod postea pertulit *Christus*, *aspiciebat enim in remunerationem*, id est, sapienter cogitabat *Moyses*, iam tunc Spiritu sancto cor eius illustrante, tribulationes, pro vera religione susceptas, adferre fidelibus patientibus gloriam, diuitias, & gaudia sempiterna. *Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Fides eius. Act. 7. Ioan. 1. Heb. 11. Rom. 8.

Adde, quòd *Moyses*, contemnens *thesaurum Ægyptiorum*, & gloriam regni *Pharaonis*; non solùm adeptus est gloriam regni cælorum in sæculo futuro: sed hic etiam in terris factus est Princeps populi Dei, & ipso Deo opem ferente, de ipso *Pharaone*, & omni

Exod. 14 exercitu eius gloriosissimè triumphauit. *Cumq́; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: Fugientibusq́; Ægyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. Reuersæq́; sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos: timuitq́; populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.*

Humilitas Moysis. Secunda virtus *Moysis* fuit *humilitas* eximia, ob quam non solùm non affectauit regnum, aut præfecturam vllam; sed à Deo vocatus ad regimen, & principatum populi, multis, varijsq́ue rationibus, conatus

Exod. 3. est effugere onus imperij: *Dixit Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.*

Exod. 4. *Respondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitq́; Dominus: Proijce eam in terram.*

Proiecit

Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses, &c.

Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum, & surdum, videntem, & cæcum? nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboq́; te, quid loquaris. At ille: Obsecro, inquit Domine, mitte, quem missurus es. Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron, frater tuus Leuites, scio, quòd eloquens sit: Ecce ipse egredietur in occursum tuum, vidensq́; te, lætabitur corde. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore illius, & ostendam vobis, quid agere debeatis.

Et certè non poterat excusare ætatem: erat enim *annorum* plus *quadraginta*: Neque imperitiam, cùm Act. 7. *esset eruditus omni sapientia Ægyptiorum*, & in regno educatus. Neque debilitatem virium: nam paulò ante *defenderat* solus *puellas soceri sui* aduersùs *pastorum* multitudinem: *Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ,* Exod. 2. *quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Superuenere pastores, & eiecerunt eas: surrexitq́; Moyses, & defensis puellis, adaquauit oues earum.*

Neque ignorationem vocationis: perspicuè enim Exod. 3. intelligebat, se vocari à Deo. Quid igitur impediebat, quò minùs audacter susciperet principatum, nisi virtus *humilitatis*, per quam ita sese posuerat in nouissimo

loco, vt omnibus cederet & omnes se aptiores ad illud officium arbitraretur. Id ita esse, manifestum ex eo fieri potest, quòd Deo non fuit ingrata Moysis quasi recalcitratio: quin potiùs, vt Philo scribit, *lib.* 1. delectatus est Deus pudore, ac verecundia *Moysis*, quippe quæ non ex contumacia, sed ex humilitate proficiscebatur. Non enim potest non placere Deo virtus illa, quæ Doctorem, & professorem habuit ipsius altissimi filium, dicentem: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Et alibi: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Hæc si homines cogitarent, non tam ardenter ambirent imperia, neque tam multa prælia, & strages hominum fierent. Sed est etiam alia ratio, cur Deus Principem, à se electum, humilem esse voluit: quia videlicet facturus erat per eum miracula plurima, & maxima, vt *virga conuerteretur in draconem*, vt *aquæ fluminum verterentur in sanguinem*; vt ad verbum *Moysis* fierent *tenebræ horribiles in* omni *terra Ægypti*; vt vna nocte *primogeniti* omnium *hominum* illius regionis interirent; ac denique, vt *mare* siccaretur, vt Hebræi per *maris* medium sicco pede transirent; & rursum ad nutum *Moysis*, *aquæ* ad locum suum subitò redirent, & *Ægyptios* insequentes obruerent. Et periculum erat, ne tantorum mirabilium patrator in superbiam eleuaretur; ideò elegit hominem, summa humilitate præditum, qui gloriam Deo daret, & nihil sibi tribueret.

Matth.11 Luc.14. Exod.7. Exod.10 Exod.12 Exod.14

Atque hoc ipsum omnibus Principibus valdè necessarium esse videtur, vt infirmitatem suam agnoscant, &

non

non furentur gloriam; quæ soli Deo debetur: & cùm eis pareatur ad nutum; & ab alijs de geniculis adorantur, & vitæ, ac mortis arbitri esse videntur; intelligant, ista omnia sibi tribui, quia personam Dei gerunt, non quia ob propriam excellentiam sibi debeantur.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Rom. 13

Habemus enim exemplum terribile in *Nabuchodonosor*, qui superbè locutus, sibi tribuebat potestatem, quàm à Deo acceperat, dicens: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cùmq; sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs, & feris erit habitatio tua: fœnum, quasi bos, comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor.* Dan. 4

Itaque iusto Dei iudicio, qui per superbiam supra hominem se exaltauerat, infra hominem deiectus, ad humilitatem *bestiarum* deuenit. Et quamuis non sæpe ista videamus, per mutationem naturæ; tamen non rarò videmus per tam ingentem morum mutationem, vt nonnulli, non tam homines, quàm *bestiæ*, humanæ facie induti esse videantur. Itaque audiant Principes omnes consilium sapientis.

Quanto

Eccli. 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.*

Mansuetudo Moysis. Tertia *Moysis* virtus, & quidem valdè singularis, fuit *Mansuetudo*, siue lenitas, quę virtus filia est *Humilitatis*, Matth. 11. iuxta illud: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Nam ex *Humilitate* cordis nascitur *mansuetudo*, in opere, & sermone.

Fuisse autem *Moysen* excellenti *Mansuetudine* præ- Num. 12 ditum, testatur Spiritus sanctus: *Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra.* Et quamuis hoc testimonium satis esse possit, ac debeat, cum impossibile sit mentiri Spiritum sanctum, tamen etiam res ipsæ, & facta idipsum clamant. Fuit enim frequenter *Moyses* ab ingrato populo, quem infinitis beneficijs affecerat, obiurgatus, reprehensus, ac tan- Exod. 16 tùm non lapidibus obrutus: *Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen, & Aaron in solitudine. Dixeruntq́ filij Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate! cur eduxistis nos in desertum istud, vt occideretis* Exod. 17 *omnem multitudinem fame?* Alibi: *Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castra metati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moysen, ait: da nobis aquam vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum?*

Sitiuit

Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta siti? Clamauit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabunt me.

Nec solus *populus*, sed ipse etiam *Aaron, & Maria: Locutaq; est Maria, & Aaron contra Moysen, propter vxorem eius Æthiopissam, & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? Nonne & nobis similiter est locutus?* Sed quia vir *mitissimus* dissimulabat se audire, Deus ipse patrocinium eius suscipiebat. Num. 12

Quod cùm audisset Dominus, statim locutus est ad eum, & ad Aaron, & Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis. Cumq; fuissent egressi, descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vocans Aaron, & Mariam. Qui cùm issent, dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illũ. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusq; contra eos, abijt. Nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra, quasi nix.

Sola autem *Maria* punita est, quia maius peccatum eius erat, cùm esset mulier. Sed *mitissimus Propheta*, iniuriæ oblitus, mox ad Deũ conuersus, *clamauit ad Dominũ,*

dicens: Deus, obsecro, sana eam. Dominus autem exaudiuit orationem serui sui fidelis: sed iussit, ad exemplum aliorum, eijci *Mariam extra castra: Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.*

Sed non ideo sanctus ille Princeps, quia tam mitis erat erga eos, à quibus accipiebat iniuriam, negligebat quoque iniuriam Dei; quin potiùs zelo incredibili puniebat offensas Deo factas: Cùm enim adorassent
Exod.32 *vitulum* aureum, *videns Moyses populum, quòd esset nudatus, & stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui: quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntq; filij Leui iuxta sermonem Moysi, cecideruntq; in die illa quasi viginti tria millia hominum.*

Et cùm iterum peccassent adorantes idolum *Beel-*
Num.25 *phegor, iratus Dominus, ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israel. Dixitq; Moyses ad iudices Israel: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor. Cessauitque plaga à filijs Israel: & occisi sunt viginti quatuor millia.*

Vtinam

Vtinam Christiani Principes, hoc tam insigni exemplo edocti, proprias iniurias facilè contemnerent; iniurias Dei, præcipuè blasphemias, & hæreses ardentissimo zelo persequerentur!

Quarta virtus *Moysis*, inusitata prorsus in Principe politico, est contemptus diuitiarum. De quo Philo Hebræus, in *lib. de præmijs, & pœnis: Moysen*, inquit, *solum proditum est, sine auro, argentoq́;, ac reliquis opibus, regnum administrasse, confisum perspicaci, non cæca opulentia: & vt nihil dissimulem, pro suo censu habentem, quidquid Deus possidet.* Contemptus diuitiarũ.

Sed quamvis videatur Philo diuitem paupertatem *Moysis* laudare, quòd esset verissimus Dei amicus, & Dei ope potuerit *panem* de cælo, & *aquam de petra*, & *coturnices* ex aere procurare, quæ multis millibus hominum in cibum, & potum abundè sufficerent; tamen verè etiam, & propriè S. *Moyses* argentum, & aurum contempsit, & aulæ regiæ ministeria non desiderauit: vnoque contentus administro, vitam pauperem duxit. Nam quemadmodum tributa, & vectigalia à populis non exigebat: sic etiam stipendia militibus, & famulis non dabat: sicque liber à familiaribus curis, & à cupiditate acquirendi, paucissimis contentus, totus erat in officio consulendi Deum, & regendæ multitudinis occupatus. Exod. 16. & 17

Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboq́; tibi tabulas lapideas, ac legem, ac mandata, quæ scripsi: vt doceas eos. Surrexerunt Exod. 24.

Moyses, & Iosue, minister eius: ascendensq; Moyses in montem Dei, senioribus ait: Expectate hic, donec reuertamur ad vos.

Hanc eximiam virtutem non ignoro Principibus nostri temporis reipsa non conuenire; sed conuenire tamen in animi præparatione, & exuenda cupiditate immensarum opum; atque vt necessarijs thesauris contenti, superuacanea resecare discant.

Deut. 17 *Cum fuerit (Rex) constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eamdem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neque argenti, & auri immensa pondera. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram, vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filij eius super Israel.*

Charitas Dei, & proximi Quinta virtus *Moysis*, sed verè magna, & regina virtutum, est *Charitas Dei, & proximi*, quę *Moysis* animam sic totam repleuit, vt Deum in patrem, homines sibi subiectos in filios habere videretur. Quid enim fecit, vt *Moyses* per totos *annos quadraginta*, cum summo, & perpetuo labore, & dolore, populum durissimę ceruicis ita regeret, vt quasi in humeris proprijs illum *portare* cogeretur; nisi *Charitas Dei, & proximi* propter Deum? Quàm enim graue fuerit *Moysi* pondus regiminis gen-

Num. 11 tis illius indomitę, testantur illa verba: *Audiuit ergo Moyses flentē populum per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq;*

Iratusq́; est furor Domini valdè: sed & Moysi intoleranda res visa est, & ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua iuraui patribus eorum? Vnde mihi carnes, vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes, vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi. Sin aliter tibi videtur, obsecro, vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

Hæc sunt verba *Moysis*, qui tamen ex vera *Charitate* propter Deum, sic populum illum diligebat, vt eum per excessum quemdam, propriæ saluti anteponere videretur: *Reuersusq́; ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntq́; sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro, quem scripsisti.* Exod 32

Quamvis autem hunc locum non pauci expositores intelligant de *libro vitæ* temporalis, ita vt optauerit *Moyses* mori potiùs, quàm vt videret *populum* illũ extra Dei gratiam; vt S. Hieronymus, *epist. ad Algasiam q. 9.* S. Ioannes Chrysostomus, *hom. 3. de Lazaro, & hom. 79. ad pop. Antiochen.* S. Gregorius, *lib. 10. Moral. cap. 7.* & alij: tamen non pauciores docent, *Moysen* locutum esse de *libro vitæ* æternæ, non quoad culpam, sed

quoad pœnam; idque, vt diximus, per quemdam excessum, vt Origenes, *in cap. 9. ad Rom.* S. Augustinus, *in Psal.* 105. *& in Exod. q.* 147. S. Bernardus, *serm.* 12. *in Cant.* Rupertus, *lib.* 4. *in Exod.* & alij: tamen maxima *Charitas* est *ponere vitam* temporalem pro
Ioan. 15 fratribus: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Et plusquam maxima esse videtur, *ponere vitam* æternam, saltem quoad pœnam. Itaque negari non potest, quin *Moyses* summa *Charitate* propter Deum, *populum* illum dilexerit, à quo multas iniurias, & offensiones acceperat.

Ex quo facilè potest intelligi, si tanta fuerit *Charitas Moysis* in ingratos, & malos, multò *maiorem* fuisse *Charitatem* erga Deum. Et quia in *Charitate* consistit
Coloss. 3 *perfectio: Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*: sequitur vt sanctus *Moyses*, vir fuerit vndequaque perfectus.

Atque hæc est causa, cur Deus in hunc hominem plurima, & maxima dona contulerit: fuit enim singulari privilegio primus Rex, primus Sacerdos magnus, primus Propheta, & primus legislator in populo Dei,

Nec solùm fuit primus Rex, sed à Deo, non à po-
Exod. 3 pulo electus: *Cui ait Dominus: Clamor filiorum Israel, venit ad me: vidiq; afflictionem eorum, qua ab Ægyptijs opprimuntur. Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Israel, de Ægypto.*

Deinde, fuit etiam summus Sacerdos, non ab hominibus electus, vel consecratus, sed ab ipso Deo

propriè

propriè constitutus, & cum tam insigni potestate; vt non solùm *Aaron*, Sacerdotem, & Pontificem consecraret; sed etiam ritu perpetuo statueret, vt ex sola eius familia Sacerdotes consecrarentur. *Applica quoque ad te Aaron, fratrem, tuum, cum filijs suis, de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesq; vestem sanctam Aaron, fratri tuo, in gloriam, & decorem.* Postea: *legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.* Exod. 28.

Propheta autem fuit primus inter eos, qui Prophetica oracula litteris mandarunt: *Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.* Luc. vlt.

Denique, legislator eximius fuit, vt idem Spiritu S. inspirante dicat: *Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaq; indicia, & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Deut. 4.

Sed quæret aliquis, an *Moyses* inter tot, & tam magnas virtutes, & dona, ac privilegia Dei, nullum admiserit peccatum, ob quod à Deo puniri potuerit, vel debuerit: ac per hoc, vitæ innocentia, cum Patriarcha, Iosepho, comparari non potuerit. Quæstio.

Duo leguntur in *Scriptura*, quæ peccata videri potuerint: homicidium patratum: & titubatio quædam, cùm *aquam de petra* educere à Domino iussus esset. Respôs.

Sed homicidium *Scriptura* non reprehendit: fortasse Homicidiû ciuc.

quia factum erat in defensionem Hebræi innocentis, ab *Ægyptio* violenter oppressi. *In diebus illis, postquam creuerat Moyses, egressus est ad fratres suos: viditq; afflictionem eorum, & virum Ægyptium, percutientem quendam de Hebræis fratribus suis. Cumq; circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo.* S. Augustinus, *lib. 22. cont. Faust. c. 70.* existimauit, homicidium illud fuisse culpabile: tamen postea scribens *quæstiones in Exodum*, retractauit sententiam illam superiorem, & *Moysen* à criminis culpa defendit.

Exod. 2.

Titubatio in fide.

Titubatio verò, peccatum omninò fuisse legitur: sed crimen, id est, lethale peccatum fuisse, credibile non est.

Num. 20

Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram, dixitq; eis: Audite, rebelles, & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Cumq; eleuasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet, & iumenta. Dixitq; Dominus ad Moysen, & Aaron: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Postea: *Cumq; castra mouissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom: vbi locutus est Dominus ad Moysen: Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terram, quam dedi filijs Israel, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad aquas contradictionis.*

In *eodem libro, dixit Dominus ad Moysen: Ascende in* Num. 27
montem istum Abarim, & contemplare inde terram quam daturus sum filijs Israel. Cùmq; videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron: quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Postea: *Locutus est* Deut. 32
Dominus ad Moysen in eadem die, dicens: Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Iericho: & vide terram Chanaan, quam ego tradam filijs Israel obtinendam, & morere in monte. Quem conscendens, iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron, frater tuus, in monte Hor, & appositus populis suis: quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israel, ad aquas Contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.

Neque tamen existimandum est, peccatum hoc fuisse lethale: nam pœna eius non fuit propriè mors, sed solùm, vt non ingrederetur terram promissionis; Naturalis enim mortis eius tempus aduenerat; vt etiam antea *Aaronis*: neque violenter, sed naturaliter mortui sunt: sed potuisset Deus illis vel prolongare vitam, vel anticipare tempus ingressus eorum in terram promissionis. *Nec miranda indignatio in populum*, ait Moyses, Deut. 1
cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos, dixerit: Nec tu ingredieris illuc: sed Iosue, filius Nun, minister tuus, ipse intrabit pro te.

Ex his apertè colligitur, peccata *Moysis*, in tam longa ætate *centum viginti annorum*, fuisse paucissima,

atque leuissima; & opera bona plurima, & maxima: & tamen noluisse Deum, iudicem iustissimum, vt illa peccata leuissima impunita manerent.

Num. 20 Quòd si Deus in *Moyse*, amico suo intimo, & fidelissimo, titubationem illam modicam tam seuerè puniuit; iure timere debent Reges, & Principes terræ, Dei omnipotentis iram, nisi summo studio *in lege Domini meditentur die ac nocte.*

Psal. 1. Sapiens: *Horrendè, & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durißimum his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*

Deut. vlt. Igitur *mortuus est ibi Moyses, seruus Domini, in terra Moab, iubente Domino: & sepeliuit eum in valle terræ Moab, contra Phegor: & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem. Moyses centum, & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt.*

VITA

VITA ET VIRTVTES SANCTI IOSVE, SECVNDI HEBRÆORVM DVCIS.

IOSVE, Dux ſecundus Hebræorum, à S. *Ioſepho*, vno ex duodecim filijs *Iſrael*, deſcendit: fuitque *de tribu Ephraim* ſeptimus à *Ioſepho*: *de tribu Ephraim, Oſee, filium* Ioſue.
Ioſeph. Vocauitq́ (Moyſes) Oſee, filium Nun, Ioſue Num. 13
Miniſter fuit *Moyſis* longo tempore. *Dixit autem* Exod. 24.
Dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & esto ibi: daboq́ tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata, quæ ſcripſi, vt doceas eos. Surrexerunt Moyſes, & Ioſue, miniſter eius: aſcendenſq́ Moyſes in montem Dei, ſenioribus

 ait:

Exod. 32. *ait: Expectate hic, donec reuertamur ad vos.* Alibi: *Et reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtraque parte, & factas opere Dei. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur in castris. Qui respondit. Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio. Ascendit* enim *Iosue* cum

Exod. 24. *Moyse in montem*, vbi *quadraginta diebus fuit: Ingressusq́; Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.*

Postea *Moyses*, prouidens, *Iosue* fore sibi successorem, non sine magno mysterio, mutauit illi nomen: vocaba-

Num. 13 tur enim anteà *Osea: Vocauitq́; (Moyses) Osee, filium Nun, Iosue*, quod est idem nomen cum *Iesus*. Græci enim *Iesum*, illum vocant: & ipse etiam Ecclesiasticus, scriptor

Eccli. 46 sacer: *fortis in bello Iesus Naue, successor Moysis in Prophetis*. Et quidem S. Hieronymus, in *Commentar. ad cap. 1. Osee Prophetæ* scribit, *Oseam* significare *Saluatorem*; *Iosue* significare *Saluatorem Domini*, addita nimirum prima littera nominis Domini, quæ est *Iod* apud Hebræos.

Non reijcio sententiam Hieronymi, sed existimo, posse etiam dici, additam fuisse litteram *Iod*, vt fieret nomen veri *Saluatoris*. Nomen enim *Osee* significat *Saluatorem*, accipiendo litteram, *He*, pro littera, *Iod*; sed nomen *Iosue*, siue *Iesus*, proprijssimè *Saluatorem* designat. Quoniam igitur *Iosue* futurus erat figura manifestissima Domini nostri *Iesu Christi*, qui introducit nos in veram

in veram terram promissionis, ad quam *Moyses* nos introducere non potuit: *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant*: ideò cùm mitteretur *Iosue* ad explorandam terram promissionis, & quodammodo inchoaret officium suum introducendi populum in terrã illã, tunc primùm cœpit appellari *Iosue*, id est, *Saluator*. Ioan. 10

Cùm enim Deus prædixisset *Moysi*, quòd breui esset moriturus, *respondit Moyses: Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinẽ hanc: & possit exire, & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oues absq; pastore. Dixitq; Dominus ad eum: Tolle Iosue, filium Nun, virum, in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro, sacerdote, & omni multitudine: & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israel. Pro hoc, si quid agendũ erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo. Fecit Moyses, vt præceperat Dominus. Cumq; tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote, & omni frequentia populi. Et impositis capiti eius manibus cuncta replicauit, quæ mandauerat Dominus*. Non successit igitur *Iosue Moysi* in regimine politico per electionem *Moysis*, sed ipsius Dei. Ex hac autem *Scripturæ* narratione non pauca discimus. Primùm, in hac electione *Iosue*, diuisam fuisse in populo Dei potestatem spiritualem à temporali, siue Ecclesiasticã à politica. *Moyses* enim vtramq; potestatem à Deo ipso acceperat: sed ab hoc tempore, Num. 27

ſpiritualis data eſt *Eleazaro*, Pontifici; & temporalis data eſt *Ioſue*, Duci: atque ideò Deus *Moyſi* dicit: *Dabis ei partem gloriæ tuæ*, id eſt, vnam poteſtatem, non vtramque.

Secundò, diſcimus, benedictiodem, & quaſi conſecrationem Principum temporalium, per manus

Deut. vlt. Sacerdotum, eſſe antiquiſſimam: *Pone manum tuam ſuper eum.* Addo etiam, vtiliſſimam: *Ioſue verò, filius Nun, repletus eſt ſpiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filij Iſrael, feceruntq́ue, ſicut præcepit Dominus Moyſi.*

Tertiò, diſcimus, poteſtatem ſpiritualem eſſe præſtantiorem temporali: ſiquidem vbique videmus *Eleazarum Sacerdotem* anteponi *Ioſue*, Duci: *Præcepit*

Num. 32 *ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Ioſue, filio Nun, & principibus familiarum per tribus Iſrael, & dixit ad eos: Si tranſierint filij Gad, & filij Ruben vobiſcum Iordanem, omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit terra ſubiecta, date eis Galaad in poſſeſſionem. Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum in terram Chanaan,*

Num 34 *inter vos habitandi accipiant loca.* Alibi. *Hæc ſunt nomina virorum, qui terram vobis diuident, Eleazar, ſacerdos, & Ioſue, filius Nun, & ſinguli principes de ſingulis tribubus.*

Ioſu. 14. & 19. Alibi: *Hoc eſt, quod poſſederunt filij Iſrael in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue, filius Nun & principes familiarum per tribus Iſrael.* Denique,

Num. 27 ſuperiùs dicitur: *Ad verbum eius* (*Eleazari*) *egredietur, & ingredietur ipſe* (*Ioſue*) *& omnes filij Iſrael.*

Venio

Venio nunc ad virtutes, & privilegia *Iosue*. Primum fuit *Iosue*, Duci, innocentia communis cum Patriarcha *Ioseph*, à quo ipse descendit: & in hac parte superauit etiam *Moysen* ipsum, *Moyses* enim reprehensus fuit à Domino: *Dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* At de *Iosue* nihil tale legitur, quòd fuerit reprehensus in *Scripturis sacris*: Et tamen *Scripturæ* non solent omittere lapsus eorum, quorum res gestas narrant. Ea igitur innocentia decebat eum, qui *Iesu Christi* typum gerebat: *qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.*

Innocentia Iosue

Num. 20.

1. Pet. 2.

Secunda virtus, eaque ferè singularis, fuit in nostro *Iosue*, *Castitas virginalis*, in qua superauit *Castitatem* Patriarchæ, *Ioseph*, & domini sui, *Moysis*. Isti enim, quamvis alioqui viri castissimi, vxorem vnam duxerunt, & filios procrearunt. Fuisse autem nostrum *Iosue*, vt verum typum *Iesu Christi*, virginem castissimum, ex eo potest intelligi, quòd in *Scripturis* nulla fiat mentio filiorum eius: cùm tamen in *Scriptura veteris Testamenti* accuratissimè describantur generationes omnium tribuum filiorum Israel.

Castitas virginalis.

Itaque S. Ignatius, *epist. ad Philadelphienses*, dum hortatur virgines, ponit exempla eorum, qui in vtroque testamento virginitatem coluerunt, dicens: *Virgines, solum Christum præ oculis habete, & eius patrem, in animabus vestris illuminatæ à Spiritu sancto. Memor sum sanctitatis*

sanctitatis vestræ, sicut Eliæ, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedech, sicut Elisei, sicut Ieremiæ, sicut Ioannis Baptistæ, sicut dilectissimi discipuli, sicut Timothei, sicut Titi, sicut Euodij, sicut Clementis, & aliorum, qui in castitate de vita exierunt. Itaque ex sententia S. Ignatij, primus, qui ex filijs *Abrahæ*, trophæum sanctæ virginitatis erexit, fuit sanctus *Iosue*. Nam *Melchisedech* non fuit ex filijs
Gen. 14 *Abrahæ: At verò Melchisedech, rex Salem, proferens panem, & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creauit cælum, & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt.*

S. Ignatium secutus est S. Hieronymus, *lib. 1. aduers. Iouinian.* vbi, posteaquam multis verbis probauerat,
Deut. vlt. *Iosue* fuisse virginem, concludit dicens: *Moyses moriens*
Iosu. vlt. *plangitur à filijs Israel: Iesus autem, quasi victurus, non plangitur. Nuptiæ enim finiuntur in morte: virginitas post mortem incipit coronari.*

Matth. 18. Addamus & tertium testem, *vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.* S. Ioannes Chrysostomus, in *sermon. de Martyrib.* proprias veteribus Sanctis laudes assignans, nostro *Iosue* laudem *castitatis* attri-
Gen. 4. buit, dicens: *Ab origine mundi, innocens Abel occiditur:*
Gen. 5. Gen. 6. *Henoch, Deo placens, transfertur: iustus Noë inuenitur:*
Gen. 15. *Abraham fidelis probatur: Moyses mansuetus dignoscitur:*
Num. 12. Iosu. vlt. *Iesus castus, Dauid lenis, Elias acceptus, Daniel sanctus,*
Psal. 131. Dan. 6. *tres pueri victores redduntur.*
Dan. 3. Iam verò, vt ad virtutes Theologicas veniamus,
Fides

Fides in Deum, nescio, an in vllo maior vnquam enituerit. *Fides* in miraculorum patratione maximè cernitur, dicente Apostolo: *Et si habuero omnem fidem, ita vt montes transferã: Charitatem autem non habuero, nihil sum.* 1. Cor. 13

Porrò in miraculorum patratione, præter ceteros Sanctos *Testamenti veteris*, *Moyses* maximè claruit: quippe *mare diuisit: Cùm extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaq; est aqua.* Manna è celo descendere fecit: *Cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram. Aquas* ex *petra* eduxit: *Percutiesq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus.* Et alia id genus multa patrauit. Exod. 14 Exod. 16 Exod. 17

Iosue noster diuisit *Iordanem*: *Ingressis eis Iordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis, steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul, ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt vsquequo omnino deficerent.* Iosu. 3.

De cælo lapides super hostes populi sui descẽdere fecit: *Cùm fugerent (Amorrhæi) filios Israel, & essent in descensu Bethhoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo vsque ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israel.* Iosu. 10.

Sed quod est omniu maximũ, *Solem, & lunam* in cælo, imperio suo à cursu cohibuit: *Tunc locutus est Iosue Dño.* Ibid.

F *in die*

in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitq; coram eis: Sol contra Gabaon ne mouearis; & luna contra vallem Aialon. Steteruntq; Sol, & luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

Hic planè enituit *Fides* maxima, & eminentissima S. *Iosue*, qui sine hæsitatione credidit, sibi Deum adfuturum, & effecturum, vt *Solem*, *& lunam* sisteret: nam ideò non timidè, & submissa voce; sed audacter, & altissimè clamauit. Præuenit igitur *Iesus Naue* promissionem illam *Iesu Christi*, cuius ille figuram gerebat: *Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, tolle, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.*

Matth. 21.

Spes Iosue.

Nec minor fuit *Iosue Spes* in Deum: siquidem Deus ipse non semel, sed secundò, ac tertiò dixit ad *Iosue*: *Confortare igitur, & esto robustus valdè. Noli metuere, noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus, ad quæcumque perrexeris.*

Iosu. 1.

Hæc enim verba Dei, non solùm significantia, sed etiam efficientia sine dubio fuerunt. Itaque abstulerunt àb eo omnem pauorem, & timorem; & induerunt eum fiducia incredibili, & fortitudine admirabili, vt facilè victor euaderet aduersùs reges plurimos, & expugnauerit omnes vrbes eorum.

Quid

Quid iam de *Charitate* eius *erga Deum*, & proximum dicam? Iusserat *Iosue*, vt cùm caperetur prima *ciuitas*: *Iericho* : *Sit ciuitas hæc anathema : & omnia, quæ in ea sunt. Vos autem cauete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei, & omnia castra Israel sub peccato sint, atque turbentur. Quidquid autem auri, & argenti fuerit, & vasorum æneorum, ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris eius.* Sed cùm *Achan* clam abstulisset aliquid *auri*, & *argenti*; & nescio quæ alia, Deo dicata; hic *Iosue* exarsit in zelum honoris Dei, quamvis alioqui mitissimus esset : *Tollens itaque Iosue Achan, filium Zare, argentumq́, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumq́, tabernaculum, & cunctam supellectilem, (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor : vbi dixit Iosue : Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitq́, eũ omnis Israel: & cuncta, quæ illius erant igne consumpta sunt.*

Charitas eius in Deum.

Iosu. 6.

Iosu. 7.

Apparuit quoque zelus religionis, & *Charitatis in Deum* in fine vitæ eius, vbi incredibili ardore hortatus est populum ad persistendum in vera religione vnius Dei veri : *Ego senui*, inquit, *& progressioris ætatis sum: vos cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnauerit: & nunc quia vobis sorte diuisit omnem terram, ab Orientali parte Iordanis vsque ad mare magnum, multæq́, adhuc supersunt nationes : Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis terram,*

Iosu. 23.

 sicut

sicut vobis pollicitus est. Tantùm confortamini, & estote sollicití, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram: ne posteaquam intraueritis ad gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos: sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod fecistis vsque in diem hanc. Et quæ sequuntur. Quibus ita fixit in cordibus audientium zelum religionis, vt

Iosu. 24. *Scriptura* dicat: *Seruiuit Israel Domino cunctis diebus Iosue, & seniorum, qui longo vixerunt tempore post Iosue, & nouerunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Israel.*

Charitas in proximum. De amore eius, & *Charitate in proximum*, duę res in testimonium adduci possunt. Vna, quòd nulla vnquam ei contentio fuit cum *Eleazaro*, summo Pontifice; neq; cum vllo ex principibus populi; sed incredibili concor-

Rom. 12 dia cum illis omnibus vixit semper. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*

Altera, quòd cùm ventum est ad diuisionem agrorũ, & opidorum, ac vinearum, atq; adeò rerum omnium, vi, & armis acquisitarum; ille non elegit primus, vt par erat, optima quæq;: sed posteaquam omnibus tribubus Israel regiones assignatæ fuerant; tunc ipse petijt à populo locum aliquem, vbi habitare posset.

Iosu. 19. *Cùm complesset sorte diuidere terrã singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionẽ Iosue, filio Nun, in medio sui, iuxta præceptũ Dñi. vrbem, quã postulauit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatẽ, habitauitq; in ea.*

Fuisse autem locum illum horridum, & asperum, te-

statur.

ſtatur. S. Hieronymus, in *vita S. Paulæ*, Matronę Romanæ, quam dicit admiratam fuiſſe, quando circuiuit terram promiſsionis, quòd *Ioſue*, diſtributor poſſeſsionum, ſibi montana, atque aſpera delegiſſet. Sed non eſt hoc admirandum cùm *Ioſue non eſſet de* hoc *mundo*, ſed vir ſanctiſsimus, & æmulator virtutum *Moyſis*, magiſtri ſui; qui *non quærebat, quæ ſua erant*, ſed quę aliorum: nec ſolum *Moyſen* imitari volebat, ſed multò magis *Ieſum Chriſtum*, quem ſpiritu venturum nouerat: & ſe illius figuram gerere, Deo reuelante, non ignorabat. Itaque, quod poſtea Philoſophus ſcripſit, hoc eſſe diſcrimẽ inter Regem, & tyrannum: quòd Rex non ſuam, ſed populi vtilitatẽ quærat: Tyrannus contrà, ſuã, non populi: multò antea noſter *Ioſue* reipſa, & factis demonſtrauit, exemplo ſuo, Reges informans, & tyrannos deteſtans. Ioan 15 Philip. 2

Omitto, quę dici poterãt de *Prudentia*, & *fortitudine* in bellis gerendis, quemadmodum videlicet exercitus ſuos ſemper in officio continuerit, à ſceleribus compeſcuerit, in timore Dñi erudierit: & quibus artibus hoſtes auerterit, vel proſtrauerit: ac deniq; tam multas prouincias breui domuerit, & habitatoribus interremptis, vel fugatis, filijs Iſrael habitandas, poſsidendaſq; tradiderit: vt patet ex *libro Ioſue*. *Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue, filius Nun, ſeruus Dñi. centum, & decem annorum*: Et genti Hebræorum cum imperio feliciſsimè præfuit annis viginti ſex. Virtutes aliæ Ioſue. Ioſu. vlt.

Sepelieruntq; eum in finibus poſſeſsionis ſuæ in Thamnathſare, quæ eſt ſita in monte Ephraim, à Septemtrionali parte montis Gaas.

VITA ET VIRTVTES SANCTI

DAVID,

PROPHETÆ, ET REGIS.

SANCTVS *Dauid*, speculum lucidissimum esse poterit Christianis Regibus omnibus. Nam diuitijs non caruit, vt *Moyses*, & *Iosue*: neque vitijs etiam caruit, vt *Ioseph*, & *Iosue*. Sed cùm auri, & argenti copia abundaret, vsum legitimum diuitiarum ostendit: & cùm ex humana fragilitate, peccata non leuia perpetrasset, sic tamen emendare culpas illas studuit, vt non minùs post lapsum, quàm ante lapsum, amicus Dei singularis dici, atque haberi potuerit. S. Dauid

Primùm itaque, enarrabimus secundas res, quæ illi acciderunt in pueritia, & adolescentia. Igitur primùm Cap. 1.

Dauidis

Dauidis privilegium illud fuit, quòd adhuc puerulus, iussu Dei, à *Samuele*, Propheta, fuerit inunctus in regem. Nam cùm *Saul*, rex primus Hebræorum, non rectè fungeretur munere suo, neque mandata Dei, sibi per *Samuelem*, Prophetam, indicata, fideliter adimpleret; iussit Deus *Samueli*, vt vnum ex *filijs Isai oleo* sancto inungeret, qua vnctione significaretur, illum
1. Reg 16. fore *Saulis* successorem. *Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. Dixitq́ Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priùs, quàm huc ille veniat: Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraq́ facie. Et ait Dominus: Surge, & vnge eum: ipse est enim. Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & directus est Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps.*

Qua vnctione repletus est *Dauid Spiritu* sancto, & indutus robur corporis, & animi prorsus admirabile: nam adolescens, & penè puer, *oues patris sui* custodiens, *leonem & vrsum* inermis *interfecit*; & paulò post singulari certamine, cum gigante *Goliath* armato
1. Reg. 17. ipse puer inermis depugnauit, vt vicit. *Cùm fuisset adductus ad Saul, locutus est ei, Non concidat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum. Et ait Saul ad Dauid: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum: quia puer es: hic autem*

tem vir bellator est ab adolescentia sua. Dixitq́ David ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam, eruebamq́ de ore eorum: & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamq́ eos. Nam & leonem, & vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi vnus ex eis.

Ac ne sanctus puer videretur de suo robore gloriari, & non de auxilio Dei, in quo præcipuè sperabat, adiunxit:

Nunc vadam, & auferam opprobrium populi, quoniam quis est iste Philisthæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viuentis? Et ait Dauid: Dominus, qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Postea: Ibid.

Cùm ergo surrexisset Philisthæus, vt veniret, & appropinquaret contra Dauid, *festinauit* Dauid, *& cucurrit ad pugnam ex aduersô Philisthæi. Et misit manum suam in peram, tulitq́ vnum lapidem, & funda iecit, et circumducens, percussit Philisthæum in fronte: et infixus est lapis in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram. Cùmq́ gladium non haberet in manu* Dauid, *cucurrit, et stetit super Philisthæum, et tulit gladium eius, et eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditq́ caput eius. Videntes autem Philisthym, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. Et consurgentes viri Israel, & Iuda, vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos, vsque dum*

venirent in vallem, & vsque ad portas Accaron, cecideruntq́ vulnerati de Philisthijm in via Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad Accaron. Hoc fuit initium operum Heroicorum *Dauidis:* quod totum debetur magnæ fidei, & fiduciæ innocentis, & religiosi adolescentis in Deum.

Cap. 2. Secundò, dicemus persecutiones, & angustias, quas passus est, vsque ad annum ętatis trigesimum: Nam hoc tam egregium facinus occasionem dedit grauissimæ persecutioni, quam Deus permisit, vt virtus patientiæ ipsius Dauidis, & pietatis in Deum, & *Charitatis* in proximos, etiã inimicos, & ingratos, perspicuè cerneretur.

1. Reg. 18 *Porrò cùm reuerteretur percusso Philisthæo Dauid, egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel, cantantes, chorosq́ ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in sistris. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percussit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus est autẽ Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitq́: Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solùm regnũ? Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps. Post diem autem alteram, inuasit spiritus* Dei *malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: Dauid autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebatq́ Saul lanceam, & misit eam, putans, quòd configere posset Dauid cum pariete: & declinauit Dauid à facie eius secundò. Amouit ergo eum Saul à se, & fecit eum tribunũ super mille viros.* Sperans illùm in prelio ab hostibus aliquando interimendum.

Sed quò magis D*auidem Saul* oderat, eò magis Deus eum

eum diligebat, & hostibus formidolosum, & toti populo Israelitico gratum, & amabilem reddebat: *Omnis autem Israel, & Iuda diligebat Dauid: ipse enim ingrediebatur, & egrediebatur ante eos.*

Deniq; *locutus est Saul ad Ionathan, filium suum, & ad omnes seruos suos, vt occiderent Dauid,* non ferens amplius illius præsentiã. Nimis autem longum esset hic referre, quàm frequenter, & palam, & per insidias *Saul* tentauerit *occidere Dauid*: *Misit ergo Saul satellites suos in domum Dauid, vt custodirent eum, & interficerent manè.* 1. Reg. 19

Demum etiam integrum exercitum militum ad eum capiendum, & *interficiendum misit*: *Et ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Dauid autem, & viri eius erant in latere montis ex parte altera.* Porrò *Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul: itaque Saul, & viri eius, in modum coronæ cingebant Dauid, & viros eius, vt caperent eos.* Postea *assumens Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad inuestigandum Dauid, & viros eius, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.* Ipse quoq; armatis copijs siluas, & montes circũdedit, in quibus latere *Dauidem* acceperat, vt eũ de vita tollere posset. 1. Reg. 23. 1. Reg. 24.

Dauid autem numquam *Sauli* insidiatus fuit, aut vllum in eum incitauit; vel de fama, & honore eius detraxit: sed tantùm fugit, latuit, & insidias eius *declinauit.* Sed quod penè fidẽ superat, illud est, quod cum posset eum sine periculo suo interficere, & regnũ eius inuadere, & hoc non semel, sed bis, & amicis cohortantibus, & occasionibus optimis se offerentibus, semper recusauit. 1. Reg. 19.

Et dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei, sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul silenter. Post hæc percussit cor suum Dauid, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul. Dixitq; ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. Alibi: *Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit, vt moriatur, aut in prælium descendens perierit: propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Christum* Domini. *Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius: & scyphum aquæ, & abeamus. Tulit igitur* Dauid *hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul; & abierunt: & non erat quisquam qui videret, & intelligeret, & euigilaret; sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.*

1. Reg. 26.

Quàm paucos reperiemus, etiam *Euangelio* iam coruſcante, qui parcant hoſti ſæuiſſimo, ſi poſſent eum ſine periculo ſuo interficere? Sed quid dicam, ſi poſſent non ſolùm vitam ſuam conſeruare; ſed etiam ampliſſimum regnum acquirere? Hoc *Dauid* fecit, ad hoc culmen virtutis peruenit: & ideò de eò canitur.

Psal. 131

Memento, Domine; Dauid, & omnis manſuetudinis eius.

Nec ſine magna ratione, filius Dei, *filius* etiam *Dauid* appellari voluit: *Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri, fili* Dauid. Alibi: *Et egredientibus illis ab* Iericho, *ſecuta eſt eum*

Matth. 9

Matth. 20.

est eum turba multa: & ecce duo cæci, sedentes secus viam, Mat. 10.
audierunt, quia Iesus transiret: & clamauerunt dicentes: Luc. 18.
Domine, miserere nostri, fili Dauid: Nimirum mansueti
patris mitissimus filius, & patientis patris patientissimus
filius: *Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pa-* 1. Pet. 2.
teretur, non comminabatur.

Tertiò, dicemus res gestas *Dauid*, dum regnaret Cap. 3.
per annos quadraginta: & videamus, quàm iustè, &
quàm sanctè regnum administrauerit. *Saul*, primùm
electus ad regnum, optimus erat omnium: *Electus, &* 1. Reg 9
bonus: & non erat vir de filijs Israel melior illo. Et tam
humilis in oculis suis, vt oportuerit eum quasi com-
pellere ad regnum: *Quæsierunt ergo eum, & non est in-* 1. Reg. 10.
uentus. Et consuluerunt post hæc Dominum, *vtrumnam*
venturus esset illuc. Respondit q́; Dominus: Ecce absconditus
est domi. Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetitq́;
in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero,
& sursum.

Tamen paulò post oblitus mandatorum Dei, &
in sensum reprobum datus, non solum *Dauidem*, fideli- Rom. 1.
ssimum sibi militem, ob inuidiam, persecutus est, tan-
quam hostem: sed etiam *Sacerdotes Domini*, quòd su-
spicaretur amicos esse *Dauidis*, planè mites, & inno-
xios, coram se *interfici* iussit: *Et ait rex emissarijs, qui* 1. Reg. 22.
circumstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes
Domini, nam manus eorum cum Dauid est: scientes, quòd
fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui
regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. *Et ait rex*

ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in sacerdotes. Conuersusq́; Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinqne viros, vestitos ephod lineo. Nec ea crudelitate contentus, *Nobe, ciuitatem sacerdotum percußit in ore gladij, viros, & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemq́;, & asinum, & ouem in ore gladij.*

En ad quantam barbariem, & feritatem perduxit inuidia,&carentia timorisDomini eum regem,qui priuatus,cùm esset,erat omnium optimus! Sed neq; his contentus, religione diuina contempta,consuluit phytonissam: *Mutauit ergo habitum suum & abijt ipse,& duo viri cum eo, veneruntq́; ad mulierem nocte,& ait illi: diuina mibi in pythone, & suscita mihi, quem dixero tibi. Dixitq́; ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.* Dixitq́; *ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. Dixitq́; ei: Qualis est forma eius? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit.*

1. Reg. 28.

His igitur omnibus sceleribus prouocatus Dominus, tradidit *Saulem* cum exercitu suo,in potestaté Philisthinorum: *Irrueruntq́; Philisthijm in Saul,& in filios eius,& percusserunt Ionatham, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul,totumq́; pondus prælij versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarij, & vulneratus est vehementer à sagittarijs.* Dixitq́; *Saul ad armigerum suũ: Euagina gladiũ tuum,*

1. Reg. 31.

tuum, & percute me, ne fortè veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger eius, fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, & irruit super eum. Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum & mortuus est cum eo. Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter.

Defuncto igitur impio rege, translatum est regnum ad pium, & amicum Dei, *Dauidem*: qui initiũ regnandi duxit à lacrymis, ieiunio, & planctu magno, ob mortem *Saulis*, inimici sui: & animaduertit gladio in eum, qui dixerat, interfectum à se fuisse *Saulem*: *Dixitq́ʒ Dauid ad iuuenem, qui nunciauerat ei: Vnde es tu? Qui respondit: Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego sum. Et ait ad eum Dauid: Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres Christum Dñi? Vocansq́ʒ* Dauid *vnum de pueris suis, ait. Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est. Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci Christum Domini. Planxit autem Dauid planctum huiuscemodi super Saul, & super Ionathan, filium eius. Et ait: Considera Israel pro his, qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati. Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt: quo modo ceciderunt fortes?* 2. Reg. 1

Quid igitur mirũ est, quòd *Dauid* diceretur *vir secundùm cor Dei*, qui inimicum suum sequissimũ, viuentem mortuumq́ue ita dilexit, ac si amicissimus illi fuisset? Act. 13

Sic enim

Luc. 6. Sic enim & Deus *ipse benignus est super ingratos, & malos.*
Rom. 5. Alibi : *Commendat autem charitatem suam* Deus *in nobis : quoniam, cùm adhuc peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro nobis mortuus est.*

Porrò quàm iustè David, misericorditer, & pru-
Psal. 100 denter regnauerit, explicat ipse, dicens : *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi,* Domine : *Psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam : facientes præuaricationes odiui. Non adhæsit mihi cor prauum : declinantem à me malignum non cognoscebam. Detrahentem secretò proximo suo, persequebar. Superbo oculo, & insatiabili corde, cùm hoc non edebam. Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam : qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ : vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

Cap. 4. Neque solæ virtutes regiæ, *Misericordia*, & *Iustitia*, in *Dauide* nostro mirificè refulserunt : sed etiam *Pietas*, & *Charitas* in Deum tanta, quanta vix in probatissimis Sacerdotibus, & perfectis Monachis, *Euangelio* coruscante, inueniri poterit. Et tamen hic magnus vir non
1. Reg. 2 in templo Domini, vt *Samuel*, neque in desertis locis,
Matth. 3 vt S. *Ioannes Baptista* ; & nostri Paulus, & Antonius; sed aulam Regiam tenebat, opibus abundabat, vxores, & filios multos habebat, exercitum armatum ducebat,

vrbes

vrbes oppugnabat, vt caperet, & captas euertebat: & tamen ſic erat addictus colloquijs diuinis, & orationi, vt diceret: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.* Et: *Septies in die laudem dixi tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.* Et *Cantica* illa ſpiritualia, tam multa, & tam pia ſcriberet, quæ fontes lacrymarum producunt: quæque iam per omnes Eccleſias ſuauiſſimè concinuntur, vt factus ſit Dauid magiſter omnium Eccleſiarum, & Monaſteriorum. pſal. 118.

Quid dicam de amore eius in Deum, & contemptu mundi huius? Ita prorſus amor diuinus cor eius occupauerat, vt diceret: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram.* Item: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te!* Item: *Guſtate, & videte: quoniam ſuauis eſt Dominus: beatus vir, qui ſperat in eo.* Item: *Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum quando veniam, & apparebo ante faciem Dei!* Item: *Renuit conſolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus ſum, & exercitatus ſum: & defecit ſpiritus meus.* Item: *Quid enim mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Item: *Lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. Quoniam tu Domine, ſuauis, & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te.* pſal. 26. pſal. 30. pſal. 33. pſal. 41. pſal. 76. pſal. 72. pſal. 85.

Addit quoque *Dauid* ad amorem erga Deum, *Pietatem*, & *Religionem* erga ea, quæ Dei sunt; & *præparauit*, quæ ad templum magnificentissimum ædificandum necessaria esse videbantur : *Ecce ego in paupertate mea*, ait, *præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum : æris verò, & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine : ligna, & lapides præparaui ad vniuersa impendia.* Ecce in quos vsus *Dauid* thesauros congessit suos: non in voluptates suas, vel gloriam suam, sed in obsequium Domini Dei sui.

1. Paral. 22.

Nec verò amabat solùm *Dauid* Dominum ex toto corde suo; sed etiam despiciebat omnia, quæ extra Deum sunt, vt planè inania, nihil solidi, & veri boni in se habentia : *Ecce mensurabiles posuisti dies meos*, id est, breuissimos, qui quasi palmo vno mensurari possint; *& substantia mea, tanquam nihilum ante te. Verumtamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Verumtamen in imagine pertransit homo : sed & frustra conturbatur. Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea. Et tabescere fecisti, sicut araneam, animam meam.* *Aranea* enim laborat in texenda tela, vt capiat muscas; & ipsa interim exsiccatur, & consumitur.

Psal. 38.

Ne sileas : quoniam aduena ego sum, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Remitte mihi, vt refrigerer priùs, quàm abeam, & ampliùs non ero.

Neque solùm Deum, sed etiam proximum sic ardenter diligebat *Dauid*, vt pro eo vitam suam exponere parati-

paratissimus esset. Cùm enim grauissima pestis grassatetur in populum, clamauit *David* ad Deum: *Ego sum, qui peccaui, ego iniquè egi: isti, qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Hæc nimirum est illa perfecta charitas, de qua S. Ioannes: *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

2. Reg. vlt.

1. Ioan. 3

Insignis quoque fuit *patientia*, & *humilitas Dauidis*. Cùm enim fugeret *Absalonem* filium, qui, vt regnum patri eriperet, cum ingenti exercitu aduersùs eum veniebat, accidit, vt vir quidam, *nomine Semei, malediceret regi, dicens: Egredere, egredere, vir sanguinum, & vir Belial: mittebatq; lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos eius.* Cùmque vnus ex Ducibus *Dauid* mortem illi comminaretur, compescuit *Dauid* militem suum, dicens: *Dimittite eum, vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Sic *Dauid* humiliter passus est, vt vir priuatus pergeret *maledicendo*, & *lapides* contra se iaciendo, quamdiu voluit, etiamsi facillimè posset, per vnum ex militibus suis, eum de medio tollere.

2. Reg. 16.

Et cùm idem *Semei* postea *Dauidi*, ex prælio victori redeunti, occurrisset, & veniam petijsset, facillimè impetrauit. *Et ait rex Semei: Non morieris. Iurauitq; ei.* Et quid mirum, si veniam impetrauit à Rege mitissimo, & patientissimo, de quo scriptum: *Memento Domine,*

2. Reg. 19.

Psal. 131

David, & omnis mansuetudinis eius. Porrò *Mansuetudinis*, & *Patientiæ* soror, vel mater est *Humilitas*, quarum virtutum magistrum, ac doctorem se profitetur Christus, dicens: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

Matth. 11

Atque ea causa esse videtur, cur David in *Psalmo* humilitatem suam apertissimè prædicauerit, quasi glorians, ea se virtute præditum ex insigni dono Dei fuisse, quam, vt Propheta eximius, prænoscebat, in Christo, filio secundùm carnem, primarium locum habituram. *Domine*, inquit, *non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.*

Psal. 130

Ac ne fortè homines non facilè crederent, in tanto Rege locum tantæ humilitati esse potuisse, addit iuramentum: *Si non humiliter sentiebam: sed exaltaui animam meam: Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.*

Ibid.

Tremendum iuramentum, si intelligatur per experimentum, quàm grauis sit pœna, priuatio lactis diuini. Hæc enim sententia huius loci esse videtur: Sicut infans, recens amotus à lacte manet in sinu, vel super genua matris suæ mœstus, & plorans: qui priuatus est dulcedine lactis, quæ pro illo tempore, summæ deliciæ illius erant: sic anima mea priuetur dulcedine visitationis diuinæ, quæ meæ purissimæ, & solidæ deliciæ sunt, si spiritus superbiæ in anima mea locum

vllum

vllum habeat. Quorſum autem hæc declaratio humilitatis regiæ tendat: intelligi poteſt ex concluſione *Pſalmi: Speret Iſrael in Domino, ex hoc nunc & vſque in ſæculum.* Hæc enim eſt ſententia horum verborum: Si ego, rex, & Propheta, non me efferre audeo propter potentiam, & ſapientiam, neque de me ipſe præſumo, ſed omnem ſpem meam in Deo collocatam habeo: certè par eſt, vt populus meus non in viribus ſuis confidat, ſed *ſperet in Domino* omni tempore, tam præſenti, quam futuro. Ibid.

Reſtat ex rebus geſtis *Dauidis* peccatum eius, & *pœnitentia.* Quia enim multò plures ſunt reges, qui egent exemplis *pœnitentiæ*, quàm innocentiæ; ideò placuit Deo, ad multorum Principum ſalutem, permittere, vt hic ſingularis eius amicus, & *vir planè ſecundùm cor eius*, in graue peccatum aliquando laberetur, & per ſeriam *pœnitentiam* citò reſurgeret: & peccatum eius ac *pœnitentia* litteris publicis ſcriberetur, & per omnes prouincias legeretur, & cantaretur, & ad memoriam ſæculorum omnium mandaretur. Cap. 9. Act. 13.

Igitur peccauit *Dauid* ſanctus peccatum grande, adulterium videlicet cum homicidio coniunctum. In quo peccato multæ deformitates numerari poſſunt. Vna ex numero perſonarum, quas offendit, quæ plurimæ ſunt. Nam primò offendit *Vriam*, militem ſuum fideliſſimum, cui *vxorem*, & vitam eripuit.

2. Reg. 11. *Factum est ergo manè, & scripsit* Dauid *epistolam ad Ioab: misitq́ per manum Vriæ, scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortißimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat. Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco, vbi sciebat viros esse fortißimos. Egreßiq́ viri de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum* Dauid, *& mortuus est etiam Vrias Hethæus. Transacto autem luctu, misit* Dauid, *& introduxit eam (vxorem Vriæ) in domum suam, et facta est ei vxor.*

Deinde offendit *Bethsabeam*, quam ad peccatum adulterij prouocauit, & spiritualiter interfecit. *Accidit,*
Ibid. *vt surgeret* Dauid *de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditq́ mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valdè. Misit ergo rex, & requisiuit, quæ esset mulier. Nunciatumq́ est ei, quòd ipsa esset Bethsabee, filia Eliam, vxor Vriæ Hethæi. Missis itaque Dauid nuncijs, tulit eam quæ cùm ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea.*

1. Reg. 3 Tum offendit vxores proprias, quibus fidem non seruauit. *Cùm ergo venissent Dauid, & viri eius, ad ciuitatem, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductàs esse captiuas, leuauerunt Dauid, & populus, qui erat cum eo, voces suas, & planxerunt, donec deficerent eis lacrymæ. Siquidem & duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achinoam Iezrahelites, & Abigail, vxor Nabal Carmeli. Et contristatus est Dauid valdè.*

Præterea

Præterea offendit populum vniuersum: *Tu, enim fecisti absconditè*, (ait ei *Nathan*) *ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis*. Imò etiam infideles, & impios exemplo pessimo: *Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos* Domini, *propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.* 2. Reg. 12. Ibid.

Denique, offendit Deum, cuius leges apertè præuaricatus est: *Non occides: Non moechaberis.* Exod. 20.

Deinde, grauitas peccati *Dauidis* cognosci potest ex circumstantijs personarum. Nam offendit *Dauid Vriam*, primò innocentem: *Misit autem* Dauid *ad Ioab, dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Misitq́; Ioab Vriam ad Dauid. Et venit Vrias ad Dauid.* Secundò, fidelissimum: *Quæsiuitq́; Dauid, quàm rectè ageret Ioab, & populus, & quomodo administraretur bellum. Et dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum tuam, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusq́; est eum cibus regius. Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ cum alijs seruis* Domini *sui & non descendit ad domum suam.* 2. Reg. 11.

Tertiò, qui tum *Dauidi* militabat: *Et ait* Dauid *ad Vriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam? Et ait Vrias ad* Dauid: *Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui* Domini *mei super faciem terræ manent: et ego ingrediar domum meam, vt comedam, et bibam, et dormiam cum vxore mea? Per salutem tuam, et per salutem animæ tuæ, non faciam hanc rem.*

Quartò,

Quartò, quia vxorem eius polluerat per adulterium, quasi puniendum censeret, quia iniuriam acceperat.
Ibid. *Ait ergo Dauid ad Vriam: Manè hic etiam hodiè, & cras dimittam te. Mansit Vrias in Ierusalem in die illa, & altera: & vocauit eum* Dauid, *vt comederet coram se, & biberet, & inebriauit eum.*

Quintò, quia ipsum eumdem ministrum suæ mortis esse voluit, dans ei *litteras*, quibus cædes ipsius con-
Ibid. tinebatur: *Factum est ergo manè, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitq; per manum Vriæ, scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat.*

Sextò, quia cùm *scripsit ad Ioab*, Ducem militiæ, vt *Vriam* interficiendum curaret, existimari voluit eum magni criminis reum; & eò modò famam eius macu-
Ibid. lauit. *Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco, vbi sciebat viros esse fortissimos. Egressiq; viri de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est etiam Vrias Hethæus.*

Sed & ingratitudo erga Deum, præcipua causa est magnitudinis peccati *Dauidis*. Deus enim in *Dauidem* omnia ferè dona, & privilegia contulit, quæ in homi-
2. Reg. 12. nem conferri posse videntur. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vnxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & vxores Domini tui in sinu tuo, dediq; tibi domum Israel, & Iuda: & si parua sunt ista, adijciam tibi multò maiora*: Fecit itaque Deus eum, Regem magnum, Prophetam eximium,

Impera-

Imperatorem felicissimum, ex pauperculo pastore ouium: donauit eum prudentia, robore, pulchritudine; cumulauit diuitijs, prolibus, deniq; rebus omnibus, quę in terris desiderari possent. *Ingressus est autem rex, Dauid, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum, Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusq;? Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum.* 2. Reg. 7

Adiecit ad omnia *Dauid*, quòd non continuò resipuit, sed hæsit in cœno peccati multos menses: iam enim *natus erat filius* ex adulterio, quando primùm *Dauid* resipiscere cœpit: *Filius, qui natus est tibi, morte morietur.* 2. Reg. 12. Et nisi Dominus singulari beneficio gratiæ suæ, *misisset ad eum Nathan, Prophetam*, diutiùs fortasse in luto 2. Reg. 12. peccati volutatus fuisset. Hæc tanta peccati grauitas, hominis alioqui tam pij, in *Scripturis* tam accuratè exponitur, vt nullus desperet, sed omnes ad pœnitentiam, eamque seriam, primo quoque tempore reuertantur. *Benedic, anima mea Domino: & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic, anima mea, Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.* Psal. 102

Alterum peccatum *Dauidis* in *Scriptura* narratur, quòd numerari voluerit homines ad bellum idoneos in vniuerso regno suo. *Et addidit furor Dñi irasci contra Israel, commouitq; Dauid in eis dicentem: Vade, numera Israel, & Iudam. Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi,* 2. Reg. vlt.

 & inuenta

& inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium : & de Iuda quingenta millia pugnatorum. Percussit autem cor David *eum, postquam numeratus est populus : & dixit David ad* Dominum *: Peccaui valdè in hoc facto : sed precor, Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.*

Et mox adfuit *Gad, Propheta, & videns David, dicens : Hæc dicit* Dominus *: Trium tibi datur optio, elige vnum, quod volueris ex his, vt faciam tibi. Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua : aut tribus mensibus fugies aduersarios, & illi te persequentur : aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Dixit autem David ad Gad : Coarctor nimis : sed meliùs est, vt incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ eius sunt) quàm in manus hominum.*

Ista numeratio potuisset videri sine culpa, cùm Deus ipse iusserit numerari omnes tribus Israel : *Locu-*
Num. 1. *tusq; est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto, dicens : Tollite summam vniuersæ congregationis filiorum Israel per cognationes, & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini à vigesimo anno, & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu, & Aaron.*

Sed pœnitentia *David*, & ira Dei, per *Gad*, *Prophetam*, manifestata, apertè satis indicat, & *Regem*, & *populum* peccasse tumore superbiæ, vel saltem inanis gloriæ, ob tam ingentem numerum *virorum fortium*, in regno

in regno alioqui non amplissimo: sed constat etiam, maius fuisse peccatum *populi*, quàm *regis*. Id quod intelligi potest ex illis verbis: *Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitq́ Dauid in eis dicentem: Vade, numera Israel, & Iudam.* Tum ex pœna subsecuta, ex peste videlicet, quæ personam *Regis* non attigit: *Immisitq́ Dominus pestilentiam in Israel, de manè vsque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan vsque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.* 2. Reg. vlt.

Nunc *Pœnitentiam* Dauid audiamus. Primùm igitur *humilitas*, & *mansuetudo* cognosci potest ex eo, quòd cùm *Nathan*, *Propheta*, Dauidem reprehendisset nomine *Dei*, atque dixisset: *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quare contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Vriam Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis, in oculis solis huius.* Cap. 6. 2. Reg. 12.

Ad hæc Dauid neque negauit, neque factum excusauit, neque cum indignatione repulit nuncium illum: sed *dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino.*

Sed quoniam Deus, qui *scrutatur corda*, vidit, vocem illam ex vera, & profunda *Contritione* prodijsse, Psal. 7.

2. Reg. 12. *Dixit Nathan ad Dauid: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.*

Sed *Dauid*, non contentus hoc Prophetæ responso, instituit omnes partes veræ *Pœnitentiæ* adimplere, quæ sunt *Contritio* cordis, *Confessio* oris, *Satisfactio* per opera *Pœnitentiæ*, ac demum *Patientia* in aduersis, quando præsertim satis constat, immitti illa à Deo, vt per illorum tolerantiam, peccata admissa purgentur. In his omnibus exemplar eximium verè pœnitentium videtur fuisse *Dauid*.

Psal. 50. De *Contritione* cordis idem testatur: *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.* Testantur flumina lacrymarum, quæ ipse

Psal. 6. fudit: *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.* Alibi

Psal. 118 apertiùs: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.*

Quamuis enim aliàs exposuerim hunc locum, cum Theodoreto, & Euthymio, de fletu pro peccatis aliorum: tamen maiori ratione possum nunc exponere cum sanctis patribus, Ambrosio, Hieronymo, & Augustino, de peccatis proprijs ipsius *Dauidis*, & in specie de peccato cum *vxore Vriæ*, de quo nunc agimus: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam oculi mei*, quando vxorem alienam concupierunt.

Notant autem sancti patres, per *exitus aquarum*, non significari guttas aliquas lacrymarum, sed riuos

ingentes,

ingentes, siue potius flumina, vel vt loquitur S. Ambrosius, *continuum quoddam, & inge profluuium lacrymarum.* Sic nimirum diluuntur peccata, sic placatur Deus: non vt multi faciunt, qui mortem filiorum, aut coniugum, flumine lacrymarum deflere norunt; mortem animæ propriæ ne vna quidem lacrymula plangere possunt. Et tamen loquitur veritas: *Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16.

De *Confessione* oris, non solùm *Nathan Prophetæ* dixit: *Peccaui Domino*: sed palam in oratione clamauit: *Miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam: Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Ampliùs laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.* 2. Reg. 12. Psal. 50.

Neque ignorabat *Dauid*, hunc *Psalmum* cum cæteris, in toto orbe terrarum, vsque ad mundi consummationem esse legendum, & titulum eius futurum: *Cùm venit ad eum Nathan, Propheta, quando intrauit ad Bethsabee.*

De *Satisfactione, ieiunio* nimirum, & *Oratione*, nulla dubitatio esse potest, quin crebra ista fuerint apud *Dauidem* post hoc peccatum patratum. Nam si de se ipse dicat: *Ego autem, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio: Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.* certè id fecit, cùm pro Psal. 34.

1 Reg. 12. hoc maximo peccato satisfacere Deo voluit. *Deprecatusq; est David Dominum pro paruulo : & ieiunauit David ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram.* Quod S. Ambrosius *serm. in Psal.* 118. non tam tribuit morti propinquæ filij, quàm peccato, contra Deum patrato. Si enim potuisset Deum placare, ob eius peccatum; offensum, non fuisset filius moriturus: proinde non tam filij mortem redimere, quàm Deum placare *David* illo suo ieiunio, & humicubatione quærebat.

Restat postrema *Pænitentiæ* pars, quæ in flagellis Dei, æquo animo suscipiendis, & patientissimè ferendis, posita est. Deus enim filios suos peccantes seuerè in hac vita flagellat, non quia odit, sed quia diligit: nam & ipsis filijs longè vtilius est hic flagellis purgari, quàm in alio sæculo hęreditate priuari.

Heb. 12. *Quem enim diligit Deus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseuerate. Tamquam filijs vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri*, (id est, adulterini) *& non filij estis.* id est, *non filij* legitimi, ad quos solos pertinet hereditas. Deus igitur, qui *Dauidem* in filijs legitimis numerabat, flagellis grauissimis attriuit, pręter ea, quę ipse sibi sponte assumpserat, lacrymas, ieiunia, humicubationes, & alia id genus. Ac primùm, quod per *Nathan, Prophetam*, illi comminatus est, quòd in
2. Reg. 12. vltionem homicidij *Vriæ, gladius non recederet de domo eius*

eius vsque in sempiternum, ad litteram impletum est. Nam continuò *accidit die septima, vt moreretur infans*, ex adulterio natus.

Deinde, *Amnon*, filius eiusdem *Dauidis* ab *Absalone* fratre occisus fuit. *Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens: Obseruate, cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis: Percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum, qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes. Fecerunt ergo pueri Absalom aduersus Amnon, sicut præceperat eis Absalom.* 2. Reg. 13.

Postea *Absalom* conspirauit contra patrem, & eiecit eum ex vrbe regia: *Venit ergo nuncius ad Dauid, dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom. Et ait Dauid seruis suis; qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite, fugiamus, neque enim erit vobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladij.* 2. Reg. 15.

Et vt maiori illum iniuria afficeret, *tetenderunt Absalom tabernaculum in solario, ingressusq́; est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel.* quod *Nathan* futurum illi prędixerat. 2. Reg. 16. 2. Reg. 12.

Paulò post in pręlio occiditur *Absalom*, cùm incredibili dolore patris, qui non tam interitum carnis, quàm mortem ęternam animę considerabat, cùm sciret, illum perijsse reum scelerum grauissimorum. *Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et sic loquebatur, vadens: fili mi, Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, Absalom* 2. Reg. 18.

fili mi,

fili mi , fili mi Absalom ?

His accessit exprobratio *Semei* , qui fugientem
3.Reg.2 *Dauidem maledicebat maledictione pessima*, quasi vsurpa-
2. Reg. torem alieni regni. *Ita autem loquebatur Semei, cùm ma-*
16. *lediceret regi : Egredere, egredere, vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul : quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom, filij tui : & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.*

Denique, addita est fuga *Dauidis* ex vrbe sua regia, & fuga adeo repentina, vt coactus sit rex *pedibus nudis, operto capite, & flens*, per montem *Oliuarum* iter facere.
2. Reg. *Porrò Dauid ascendebat cliuum oliuarum, scandens, &*
15. *flens, nudis pedibus incedens, & operto capite : sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.*

Hæc sunt flagella, dura quidem, sed paterna, quibus Deus *Dauidem* sanctum exercuit. Et quidem mortem tot filiorum patientissimè tulit, ita vt intra se lugeret quidem, & sensum doloris ostenderet, sed absque murmure, absque comminatione, absque signo vllo impatientiæ aut vindictæ. De vxorum, seu concubinarum publica turpitudine, à filio accepta, dicitur :
2. Reg. *Cùm venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem*
20. *mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens : & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ, in viduitate viuentes.*

Expro-

Exprobationem pessimi *Semei* tulit *Dauid* summa animi æquitate, dum viueret: sed quia res illa fuerat pessimi exempli, *Salomonem*, qui post eum regnaturus erat, admonuit, vt pro sua sapientia, delictum illud non relinqueret impunitum.

Habes quoque apud te Semei, filium Gera, filij Iemini, de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra: sed quia descendit mihi in occursum, cùm transirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, vt scias, quæ facies ei, deducesq́ canos eius cum sanguine ad inferos. 3. Reg. 2

Quod ergo dixerat *Dauid: Dominus præcepit ei, vt malediceret* Dauid? non sic accipiendum est, quasi maledictio *Semei* fuisset laudabilis, vtpote à Deo imperata; sed quòd maledictio illa, quamuis falsa, & iniqua, à Deo permissa fuerit ad patientiam, & humilitatem serui sui *Dauidis* exercendam. 2. Reg. 16.

Habemus igitur Dauidem sanctum, magnis virtutibus præditum, & à peccatis duobus, in quę, permissione diuina, ob carnis fragilitatem, lapsus fuerat, per veram pœnitentiam, diuina gratia sic liberatum, vt Deus ipse testimonio suo sæpe, ac sæpiùs repetito, in Sanctorum numerum singulari priuilegio eum retulisse videatur. Sic enim loquitur Deus de *Salomone*: *Cùm iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum* Domino Deo *suo, sicut cor* Dauid *patris eius.* 3. Reg. 11

3. Reg. 14. *Et ad Ieroboam : Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel: & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti, sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens, quod placitum est in conspectu meo, idcirco ego inducam mala super domum Ieroboam.*

3. Reg. 15. De *Abia* rege: *Nec erat cor eius perfectum cum Dño Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.*

4. Reg. 14. De *Amasia*, rege: *Et fecit rectum coram Domino: verumtamen non vt Dauid, pater eius: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.*

4. Reg. 16. De *Achaz*, rege: *Non fecit, quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid, pater eius.*

4. Reg. 18. De *Ezechia*, rege: *Fecit, quod erat bonum coram Dño iuxta omnia, quæ fecerat Dauid, pater eius.*

4. Reg. 22. De *Iosia*, rege: *Fecit, quod placitum erat coram Dño, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram.*

Itaque videmus, *Dauidem* sic laudari à Spiritu sancto in *Scripturis*, ac si fuisset Idæa optimi Regis, vt illi essent boni, qui essent illi similes: illi mali, qui essent ei dissimiles.

2. Reg. 5. 3. Reg. 2. *Filius triginta annorum erat Dauid, cùm regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit.* Alibi: *Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid.* Dies autem, *quibus regnauit* Dauid *super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnauit septem annis, in Ierusalem triginta tribus.* Vixit ergo annis septuaginta,

VITA ET VIRTVTES SANCTI EZECHIÆ, REGIS IVDA.

EX regibus Hebræorum, tres tantùm inuenio à *Iesu Sidrac*, in *libro sacro*, qui *Ecclesiasticus* appellatur, absolutè laudari, & quasi in Sanctorum numerum referri, *Dauidem*, *Ezechiam*, & *Iosiam*. Et sine dubio, isti fuerunt omnium optimi, ita vt *Sancti Reges* optimo iure dici possint. Quare operæ pretium existimaui, *Ezechiæ*, & *Iosiæ* res gestas, & virtutes, breuiter explicare. Ezechias, Rex Iuda. Eccli. 49

Ezechias, *Rex Iuda*, *filius* fuit *Achaz*, & pater *Manasse*: id est, filius optimus patris pessimi, & pater optimus filij pessimi. Fuisse autem *Ezechiam* virum optimum testatur ita primùm Spiritus sanctus: *Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commi-* 4. Reg. 18 4. Reg. 20. Eccli. 49

 serunt:

ſcrunt: nam reliquerunt legem Altiſſimi reges Iuda, & contempſerunt timorem Dei. Non ſignificant autem iſta verba, nullum omninò *peccatum commiſiſſe* hos tres Reges; ſed non *commiſiſſe peccatum* in materia religionis, & fidei. Reliqui enim omnes, aut idolis ſeruierunt, aut idololatriam populo permiſerunt. Iſti tres in veri Dei cultu, & idololatriæ execratione diligentiſſimi, & ardentiſſimi fuerunt. Præterea, tres iſti, ſi qua in re, dereliquerunt ex humana fragilitate, pœnitentiam ſine dubio ſeriam egerunt, & à Deo veniam obtinuerunt. De Regibus cæteris iſta non certè conſtant.

Secundum teſtimonium præbet Spiritus ſanctus his verbis: *Fecit, quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia,*
4. Reg. 18. *quæ fecerat Dauid, pater eius. In Dño Deo Iſrael ſperauit: itaque poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis regibus Iuda, ſed neque in his, qui ante eum fuerunt: & adhæſit Domino, & non receſſit à veſtigijs eius, fecitq́; mandata eius, quæ præceperat Dominus Moyſi. Vnde & erat Dominus cum eo.* Præclara ſanè laudatio, in eo *libro* ſcripta, in quo falſitas inueniri non poteſt. *Et in cunctis, ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat.*

Tertium teſtimonium ſanctitatis *Ezechiæ* reddidit Spiritus ſanctus per ipſummet *Ezechiam: In diebus illis*
4. Reg. 20. *ægrotauit Ezechias vſque ad mortem: & venit ad eum Iſaias, filius Amos, propheta, dixitq́; ei: Hæc dicit* Dominus Deus: *Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non viues. Qui conuertit faciem ſuam ad parietem, & orauit* Dominum, *dicens: Obſecro,* Domine, *memento, quæſo,*

quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno.

Hanc laudationem fuisse veram, testatur Isaias Propheta, qui scribit eam orationem, vt veram, & Deo gratam, continuò a Domino fuisse exauditam: *Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrij, factus est sermo Domini ad eum, dicens: Reuertere, & dic Ezechiæ, duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sanaui te, die tertio ascendes templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos.* Isa. 38. 4. Reg. 20.

Et quia cupiebat *Ezechias* aliquod *signum* huius tam lætæ promissionis, *ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quòd facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis vt ascendat vmbra decem lineis, an vt reuertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias: Facilè est, vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo, vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque Isaias Propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam ascenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.*

Mirabile prorsus *signum*, non absimile illi, quod fecit *Iosue*, dicens: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aalon. Steteruntq́; Sol, & luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis.* Itaque vt crederet *Ezechias*, se verè sanandum à morbo illo lethifero, & superuicturum multos annos, fecit Deus, vt crescerent horæ illius diei, & pro duodecim horis diurnis Iosu. 10. 4. Reg. 20.

diurnis fierent viginti duæ. Hæc sunt argumenta manifestissima, quòd *Ezechias* non superbè, & falsò dixerit: *Memento, quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto:* sed humiliter, & veraciter, non iactans propriam virtutem, sed Dei dona commemorans.

Quartum testimonium sanctitatis eiusdem dari possunt opera eius: siquidem incredibili zelo purgauit *Ierusalem* ab omni illa fœditate idololatriæ, quam in eam inuexerant Reges, qui eum præcesserant, & præ-
4 Reg. 18. sertim parens eius *Achaz*: *Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem*
Num. 21. *æneum, quem fecerat Moyses: siquidem vsque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum: vocauitque nomen eius Nohestan.*

Nec solùm purgauit ciuitatem ab omni cultu falsorum deorum; sed incredibili labore, & sumptu restituit altare Domini, & omnes sacros ritus, & cæremonias, ac denique renouauit totam faciem veræ Religionis;
2. Paralip. 29 non parcens labori, nec sumptibus: *Ipse anno, & mense primo regni sui, aperuit valuas domus* Domini, *& instaurauit eas. Adduxitque Sacerdotes, atque Leuitas, & congregauit eos in plateam Orientalem.* Neque contentus fuit propria religione, & pietate, sed excitauit primùm *Sacerdotes*, & *Leuitas* ad seruiendum Domino cum omni alacritate, & puritate.

Ibid. *Dixitque ad eos: Audite me, Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini* Dei *patrum vestrorum, & auferte*

omnem

omnem immunditiam de sanctuario. Peccauerunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, *derelinquentes eum: auerterunt facies suas à tabernaculo* Dñi, *& præbuerunt dorsum. Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumq́ non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario* Deo *Israel. Concitatus est itaque furor* Domini *super Iudam, & Ierusalem, tradiditq́ eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris. En, corruerunt patres nostri gladijs, filij nostri, & filiæ nostræ, & coniuges captiuæ ductæ sunt, propter hoc scelus. Nunc ergo placet mihi, vt ineamus fœdus cum* Domino Deo *Israel, & auertet à nobis furorem iræ suæ. Filij mei, nolite negligere: vos elegit* Dominus, *vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisq́ eum, & cremetis ei incensum.*

Deinde, scripsit etiam *epistolas ad omnes filios Israel*, dispersos in varijs ciuitatibus, cohortans omnes ad resipiscentiam, & ad seruiendum soli Deo viuo, & vero: & cohortationibus suis profecit plurimùm: *Misit quoq́* 2. Paralip. 30.
Ezechias ad omnem Israel, & Iudam: scripsitq́ epistolas ad Ephraim, & Manassen, vt venirent ad domum Domini *in Ierusalem, & facerent Phase* Domino Deo *Israel*. Itaque non tantùm Regis pij munus impleuit, sed etiam Sacerdotis, & Concionatoris, prout ea tempora postulabant.

Neque minùs fuit *Ezechias* fortis in rebus aduersis, quàm diligens, & accuratus in prosperis. Erat verò fortitudinis huius causa, quòd multùm omninò sperabat in Dño,

in Dño, non hæsitabat in fide, non diffidebat de auxilio Domini, sed cum parente suo Dauid dicere poterat: *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si con-*
Psal. 26. *sistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurget aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.*

Cùm enim *Sennacherib, rex Assyriorum*, cum ingentibus copijs varias prouincias deuastasset, & iam Ierosolymæ immineret, præ multis victorijs tumidus, misit
4. Reg. 19 nuncios, & litteras ad *Ezechiam*, dicens: *Hæc dicite Ezechiæ, regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorum. Tu enim ipse audisti, quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris: quo modo vastauerunt eas: num ergo solus poteris liberari?*

Itaque cùm accepisset Ezechias litteras de manu nunciorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit in conspectu eius, dicens: Dñe Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cælum, & terram. Inclina aurem tuam, & audi: aperi, Domine, oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit, vt exprobraret nobis Deum viuentem. Verè Domine, dissipauerunt reges Assyriorum gentes & terras omnium. Et miserunt deos earum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuum hominum ex ligno, & lapide, & perdiderunt eos. Nunc igitur, Domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

Hanc orationem, plenam fide, & fiducia, *Dominus*

audiuit:

audiuit: Misit autem Isaias, filios Amos, ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib, rege Assyriorum, audiui. Nec distulit Dominus: *Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumq́ diluculò surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abijt, & reuersus est Sennacherib, rex Assyriorum, & mansit in Niniue. Cumq́ adoraret in templo Nesroch, Deum suum, Adramelech, & Sarasar, filij eius, percusserunt eum gladio, fugeruntq́ in terram Armeniorum.*

Ex his apparuit, Deum *Ezechiæ* esse verè Deum solum; & ipsum *Ezechiam*, verum seruum, & amicũ Dei.

Neque verò *Ezechias* omisit etiam partes suas in præparatione belli, quamuis fiducia eius potissimùm esset in *Deo*: *Quod cùm vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ierusalem, inito cum principibus consilio, virisq́ fortissimis, vt obturarent capita fontium, qui erant extra vrbem: & hoc omniũ decernente sententia, congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam. Ædificauit quoque agens industriè omnem murũ, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitq́ Mello in ciuitate Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam, & clypeos: constituitq́ principes bellatorum in exercitu: & conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis,* 2. Paralip. 32.

& locutus est ad cor eorum, dicens: Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatq́ pro nobis.

Significat, Deum esse *Dominum Saboth*, id est, exercituum; ac per hoc semper habere secum multa millia Angelorum. Significat etiam, tam ipsum Deum, quàm eius ministros, plus posse, etiam solos, quàm innumerabiles homines armatos: quod vel ex eo potest intel-

4. Reg. 19. ligi, quòd vnus *Angelus* statim *percussit centum octogintaquinque millia.*

Habemus igitur, *Regem Ezechiam*, virum fuisse omni ex parte perfectum, prudentem, eloquentem, pium, religiosum, fortem, amantem populi, & super omnia cultorem Dei.

4. Reg. 18. *Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpisset: & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem.* Vixit annos quinquaginta quattuor.

VITA

VITA ET VIRTVTES SANCTI IOSIÆ, REGIS IVDA.

S. *Iosias*, Rex Iuda, simillimus fuit *Ezechiæ*: nam & ipse patrem habuit valdè malum, & filium reliquit etiam malum. Fuisse autem *Iosiam*, Regem optimum, & sanctissimum, ijsdem testimonijs docere possumus, quibus probauimus, *Ezechiam* sanctitate floruisse. S. Iosias Rex Iuda.

Primùm enim sanctitatem *Iosiæ*, Regis, prædicat Spiritus sanctus: *Fecit quod placitum est coram Domino*, *& ambulauit per omnes vias Dauid, patris sui: non declinauit ad dexteram siue ad sinistram.* Magna laus, similem fuisse *Dauidi*, viro laudatissimo, 4. Reg. 22.

Deinde, testatur sanctitatem eius Ecclesiasticus, non

 solùm

Eccli. 49 ſolùm quia iungit *Ioſiam*[1], cum *Ezechia*, & *Dauide*: *Præter Dauid, & Ezechiam, & Ioſiam, omnes peccatum commiſerunt.* ſed etiam quia ſpeciali præconio illum ornauit, dicens: *Memoria Ioſiæ in compoſitionem odoris facta opus pigmentarij. In omni ore quaſi mel indulcabitur eius memoria & vt muſica in conuiuio vini.*

Quibus verbis declaratur bonus *odor*, id eſt, optima fama, quam poſt ſe reliquit *Ioſias*: & quàm dulce fuerit poſteris, vel cantare, vel audire res eius geſtas.

Præterea, teſtis fide digniſſimus pietatis *Ioſiæ* fuit Ieremias, Propheta, qui *lamentationes* ſcripſit de morte
2. Paralip. 35. *Ioſiæ: Et vniuerſus Iuda, & Ieruſalem luxerunt eum: Ieremias maximè: cuius omnes cantores, atque cantatrices, vſque in præſentem diem, lamentationes ſuper Ioſiam replicant: & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce ſcriptum fertur in lamentationibus.*

Denique, bona opera *Ioſiæ* teſtimonium perhibent ampliſſimum de fide, & vera pietate ipſius. Nam
4. Reg. 23. 2. Paralip. 34. *Ioſias*, imitatus *Ezechiam*, purgauit ciuitatem, & regnum ab omni idololatria, euertit altaria, combuſſit, & abſtulit omnia idola, & vaſa, atque inſtrumenta, pro cultu idolorum excogitata, abſtulit pithones, & ariolos: & reduxit omnia, quæ ad veram religionem pertinebant, incredibili labore, & ſtudio, vt Scriptura
4. Reg. 23. teſtetur: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua; iuxta omnem legem Moyſi: neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi.*

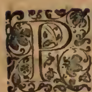
Denique

Denique, quia peccata priorum Regum furorem Domini ita prouocauerant, vt statuerit omnino tradere omnem terram illam in potestatem Regum Babyloniæ, & gentem illam Iudaicam in captiuitatem mittere, iussit dici seruo suo *Iosiæ: Hæc dicit Dominus* 4. Reg.
Deus Israel: Pro eo, quòd audisti verba voluminis, & 22.
perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quòd videlicet fierent in stuporem, & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

Itaque anno trigesimo primo regni sui, ætatis verò trigesimo nono, occisus in bello, ex hac vita migrauit.

In diebus eius ascendit Pharao Nechao, rex Ægypti, 4. Reg.
contra regem Assyriorum, ad flumen Euphra- 23.
tem: & abijt Iosias rex in occursum eius: & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

VITA
ET
VIRTVTES
SANCTI
IOSAPHAT,
REGIS
IVDA.

OST tres reges, *Dauidem*, *Ezechiam*, & *Iosiam*, qui soli ex regibus Hebræorum absolutè laudantur, vt viri sancti ab Ecclesiastico; sex sunt alij, qui laudantur in *libris* Eccli. 49
Regum, & *Paralipomenon*, quòd *fecerint rectum in conspectu Domini*, *Asa*, *Iosaphat*, *Ioas*, *Amasias*, *Azarias*, & *Ioatam*. Sed ijdem etiam reprehenduntur, quòd *excelsa non abstulerint*, in quibus sacrificabant idolis filij Israel: præterea solus *Iosaphat* laudatur, vt verè pius,& amicus Dei: in reliquis multa alia reprehenduntur. Quare solius *Iosaphat*, quinque alijs prætermissis, vitam, & virtutes, vt verè sancti Regis, adijciam.

Igitur

4. Reg. 19. Igitur *Iosaphat triginta quinque annorum erat, cùm regnare cœpisset, & vigintiquinque annis regnauit in Ierusalē.*

Prima eius virtus fuit *Fides* in Deum, & odium in idola. *Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui primis: & non sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israel.* 2. Paralip. 17

Secunda virtus est, quòd curauerit, vt multi viri docti mitterentur in omnes partes regni, qui *erudirent populos* circa *legem*, & præcepta Dei; qui *circuibant cunctas vrbes Iuda.* Quæ res adeò placuit Deo, vt *factus sit pauor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat. Sed & Philisthei Iosaphat munera deferebant, & vectigal argenti. Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem.* Ibid.

Sed quod multò gratius fuit Deo, illud est, quòd *rursum egressus est ad populum de Bersabee, vsque ad montem Ephaim, & reuocauit eos ad* Dominum *Deum patrum suorum.* Itaque concionatoris officio functus est, cum tanta efficacia, & fructu, vt integros *populos* ab infidelitate, ad cultum Dei veri conuerterit. 2. Paralip. 19.

Tertia virtus, & quidem maximè propria regum, est *Iustitia*, quam administrari iubebat cum summa integritate, & timore Dei. *Constituit iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis, per singula loca, & præcipiens iudicibus: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium sed Domini: & quodcumque iudicaueritis, in* Ibid.

vos re-

vos redundabit. Sit timor Dñi vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

Illud quoque dignissimum memoria est, quòd nolebat *Iudices* regni miscere se ijs, quæ ad Sacerdotes pertinent. *Amarias autem, sacerdos, & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias, filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent.* Ibid.

Quarta virtus est *Fiducia* maxima in Deum, præsertim tempore belli. Nam, cùm *congregati essent filij Moab, & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum*, adiunctis etiam sibi Syris, ac res eius in summo essent periculo; *Iosaphat, timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatusq́; est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.* Atque orans, inter alia, dicebat: *In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.* 2. paralip. 20.

Et ecce post orationem *regis Iosaphat*, continuò surrexit Propheta, nomine *Iahazaiel, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ, & ait: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per cliuum, nomine Sis, & inuenietis illos in summitate*

 torrentis,

torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel. Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ô Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

Tunc *Iosaphat*, auditis verbis Prophetæ, *stans in medio eorum, dixit: Audite me; viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: credite in Dño Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Deditq; consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce con-*
Psal. 135 *sona dicerent: Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. Cùmq; cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant, ut pugnarent contra Iudam, & percussi sunt. Namq; filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, ut interficerent, & delerent eos: cùmq; hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus. Porrò Iuda, cùm venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem, plenam cadaueribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset euadere. Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntq; inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.*

Hinc apparet, quàm facilè sit Deo, fideles suos protegere,

tegere, & locupletare. Atque hæc est causa, cur Deo valdè displiceat, cùm ij, qui experti sunt beneficia Dei, fiduciam suam, vel partem fiduciæ collocant in hominibus, ac præsertim inimicis ipsius Dei: præsertim si propterea amicitiam cum illis contrahant, vel fœdus percutiant: *Reuersus est autem Iosaphat, rex Iuda, in domum suam pacificè in Ierusalem; Cui occurrit Iehu, filius Hanani, videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris: sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorum.* 2. paralip. 19.

Alius: *Prophetauit autem Eliezer, filius Dodau, de Maresa, ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.* 2. paralip. 20.

Sed grauior fuit reprehensio diuina contra Regem *Asa*, patrem regis *Iosaphat. In tempore illo, venit Hanani propheta ad Asa, regem Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes, & Libyes multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidisses, tradidit in manu tua? Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella consurgent.* 2. paralip. 16. 2. paralip. 14.

Hanc admonitionem *Asa* non æquo animo accepit:

Iratusq́; Asa aduersus videntem, iussit eum mitti in neruum: valdè quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. Vnde non tardauit flagellum Domini: nam *ægrotauit Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.*

Hoc sanè exemplo admoneri possunt Principes Christiani, vt non faciles sint ad amicitiam, & fœdera cum paganis, & hæreticis, etiamsi ad tempus vtilia videantur. Hinc enim *Iudas* Machabæus, & fratres eius, *Ionathas*, & *Simon*, viri fortissimi, dum in solo Deo fiduciam posuerunt, victorias penè incredibiles de hostibus omnibus reportarunt: sed vbi cum Romanis amicitiam contraxerunt, & in auxilio eorum spem ponere cœperunt, breui omnes tres necati sunt.

Et Christianis temporibus, Fridericus II. Imp. cùm auxilia Saracenorum, Christi hostium, magni facere, & in illis confidere cœpit, breui, Deo illum puniente, & Imperium, & regnum Neapolitanum, & filios, & vitam ipsam amisit. Sed noster *Iosaphat*, quamvis in hac re lapsus sit, vt homo, tamen multis bonis operibus plenus, & multis virtutibus ornatus, id à Domino obtinuit, vt solùm iactura temporali, eaque non magna, puniretur.

VITA ET VIRTVTES IVDÆ, MACHABÆI.

POST Reges Hebræorum, non alios inuenimus in *Testamento veteri* Principes, pietatis nomine insignes, quàm *Zorobabelem* cum *Nehemia*; & *Iudam* Machabæum cum fratribus, *Ionathā*, & *Simone*. Sed de *Zorobabele*, quem mirificè laudat Ecclesiasticus: *Quomodo amplificemus Zorobabel? Nam & ipse quasi signum in dextera manu*: Exod. 49
cum *Nehemia*, nihil habemus, præter nomen, in *libris duobus Esdræ*, & in Prophetis, *Aggæo*, & *Zacharia*: de *Nehemia* nihil ferè habemus, nisi ingens desiderium reædificandæ Ierosolymæ in toto *libro* 2. *Esdræ*. Agg. 1. & 2. Zachar. 3.

His igitur prætermissis, ad *Iudam* Machabæum veniamus, quem non solùm *Scriptura* in *duobus libris Machabæorum*; sed etiam sancti patres, Ambrosius, *lib*. 1. *Offic*. 41. Augustinus, *lib*. 18. *de ciuitat*. *c*. 45. & Chrysostomus *in Psal*. 43. mirificè laudant. *Iudas* igitur Machabæus, Princeps Iudæorum, incidit in ea miserrima tempora, in quibus *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, nō solùm bonis

temporalibus Iudæos ſpoliabat; ſed etiam diuinam religionem, illis à maioribus traditam, extinguere, & ad idolorũ cultum eos omnes traducere conabatur. Cuius

2 Machab. 6. & 7. rei teſtimonium reddere poſſunt egregia Martyria *Eleazari*, & ſeptem puerorum cum matre ipſorum: de quorum laude Gregorius Nazianzenus *Orationem* habuit *ad populum.*

Itaque Iudas Machabæus, de cuius rebus geſtis præcipuè ſcribitur in *duobus libris*, qui dicuntur *Machabæorum*, quia de hoc eminentiſſimo viro potiſſimùm tractant, filius fuit *Mathatiæ*, Sacerdotis optimi, qui primus zelo Dei ardere cœpit, cùm vidiſſet in ciuitate ſua compelli Iudæos ad veram religionem deſerendam. Fuit autem *Iudas* Machabæus poſt patrẽ Sacerdos, & Princeps populi ſui, pius, ac religioſus valdè in Deum: ſicut etiam miſericors, & benignus in fratres, præcipuè pauperes.

2. Machab. 16 De *Pietate in Deum*, teſtantur illa verba: *Erat enim pro vxoribus, & filijs, itemq́; pro fratribus, & cognatis, minor ſolicitudo: maximus verò, & primus pro ſanctitate timor erat templi.* Et cùm eſſent pugnaturi aduerſùs hoſtes, magis in oratione ad Deum, quàm in viribus ſuis, & armis

1. Machab. 3. confidebant: *Et ieiunauerunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua. Et clamauerunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus? & ſancta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdotes tui facti ſunt in luctum, & in humilitatem. Et ecce nationes conuenerunt aduerſum nos, vt nos diſperdant: tu ſcis, quæ cogitant in*

nos.

nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos?

Alibi: *Considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo: Tu, Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia, rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia: & nunc dominator cælorum, mitte Angelum tuum bonum ante nos, in timore, & tremore magnitudinis brachij tui, vt metuant, qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis, & canticis admouebant. Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt: manu quidē pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minùs triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.*

2. Machab. vlt.

4. Reg. 10.

Rursum in alio bello, *ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis. Memento, qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum, & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodiè: & scient omnes gentes, quia est, qui redimat, & liberet Israel. Et congressi sunt, & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, &*

1. Machab. 4.

Exod. 14.

ceciderunt.

& locutus est ad cor eorum, dicens: Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatq; pro nobis.

Significat, Deum esse *Dominum Saboth*, id est, exercituum; ac per hoc semper habere secum multa millia Angelorum. Significat etiam, tam ipsum Deum, quàm eius ministros, plus posse, etiam solos, quàm innumerabiles homines armatos: quod vel ex eo potest intel-
4. Reg. 19. ligi, quòd vnus *Angelus* statim *percußit centum octogintaquinque millia.*

Habemus igitur, *Regem Ezechiam*, virum fuisse omni ex parte perfectum, prudentem, eloquentem, pium, religiosum, fortem, amantem populi, & super omnia cultorem Dei.

4. Reg. 18. *Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpisset: & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem.* Vixit annos quinquaginta quattuor.

VITA

VITA ET VIRTVTES SANCTI IOSIÆ, REGIS IVDA.

S. *Iosias*, Rex Iuda, simillimus fuit *Ezechiæ*: nam & ipse patrem habuit valdè malum, & filium reliquit etiam malum. Fuisse autem *Iosiam*, Regem optimum, & sanctissimum, iisdem testimonijs docere possumus, quibus probauimus, *Ezechiam* sanctitate floruisse. S Iosias Rex Iuda.

Primùm enim sanctitatem *Iosiæ*, Regis, prædicat Spiritus sanctus: *Fecit quod placitum est coram Domino*, *& ambulauit per omnes vias* Dauid, *patris sui: non declinauit ad dexteram siue ad sinistram.* Magna laus, similem fuisse *Dauidi*, viro laudatissimo, 4. Reg. 22.

Deinde, testatur sanctitatem eius Ecclesiasticus, non

Eccli. 49 solùm quia iungit *Iosiam*[1], cum *Ezechia*, & *Dauide*: *Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt.* sed etiam quia speciali præconio illum ornauit, dicens: *Memoria Iosiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarij. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria & vt musica in conuiuio vini.*

Quibus verbis declaratur bonus *odor*, id est, optima fama, quam post se reliquit *Iosias*: & quàm dulce fuerit posteris, vel cantare, vel audire res eius gestas.

Præterea, testis fide dignissimus pietatis *Iosiæ* fuit Ieremias, Propheta, qui *lamentationes* scripsit de morte
2. Paralip. 35. *Iosiæ*: *Et vniuersus Iuda, & Ierusalem luxerunt eum: Ieremias maximè: cuius omnes cantores, atque cantatrices, vsque in præsentem diem, lamentationes super Iosiam replicant: & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.*

Denique, bona opera *Iosiæ* testimonium perhibent amplissimum de fide, & vera pietate ipsius. Nam
4. Reg. 23. *Iosias*, imitatus *Ezechiam*, purgauit ciuitatem, & re-
2. Paralip. 34. gnum ab omni idololatria, euertit altaria, combussit, & abstulit omnia idola, & vasa, atque instrumenta, pro cultu idolorum excogitata, abstulit pithones, & ariolos: & reduxit omnia, quæ ad veram religionem pertinebant, incredibili labore, & studio, vt Scriptura
4. Reg. 23. testetur: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.*

Denique

Denique, quia peccata priorum Regum furorem Domini ita prouocauerant, vt statuerit omnino tradere omnem terram illam in potestatem Regum Babyloniæ, & gentem illam Iudaicam in captiuitatem mittere, iussit dici seruo suo *Iosiæ: Hæc dicit Dominus* 4. Reg.
Deus Israel: Pro eo, quòd audisti verba voluminis, & 22.
perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quòd videlicet fierent in stuporem, & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

Itaque anno trigesimo primo regni sui, ætatis verò trigesimo nono, occisus in bello, ex hac vita migrauit.

In diebus eius ascendit Pharao Nechao, rex Ægypti, 4. Reg.
contra regem Assyriorum, ad flumen Euphra- 23.
tem: & abijt Iosias rex in occursum eius: & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

VITA
ET
VIRTVTES
SANCTI
IOSAPHAT,
REGIS
IVDA.

O S T tres reges, *Dauidem*, *Ezechiam*, & *Ioſiam*, qui ſoli ex regibus Hebræorum abſolutè laudantur, vt viri ſancti ab Eccleſiaſtico; ſex ſunt alij, qui laudantur in *libris* Eccli. 49 *Regum*, & *Paralipomenon*, quòd *fecerint rectum in conſpectu Domini*, *Aſa*, *Ioſaphat*, *Ioas*, *Amaſias*, *Azarias*, & *Ioatam*. Sed ijdem etiam reprehenduntur, quòd *excelſa non abſtulerint*, in quibus ſacrificabant idolis filij Iſrael: præterea ſolus *Ioſaphat* laudatur, vt verè pius, & amicus Dei: in reliquis multa alia reprehenduntur. Quare ſolius *Ioſaphat*, quinque alijs prætermiſſis, vitam, & virtutes, vt verè ſancti Regis, adijciam.

vos redundabit. Sit timor Dñi vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum.

Illud quoque digniſſimum memoria eſt, quòd nolebat *Iudices* regni miſcere ſe ijs, quæ ad Sacerdotes pertinent. *Amarias autem, ſacerdos, & Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit:* porrò *Zabadias, filius Iſmael, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent.* Ibid.

Quarta virtus eſt *Fiducia* maxima in Deum, præſertim tempore belli. Nam, cùm *congregati eſſent filij Moab, & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Ioſaphat, vt pugnarent contra eum*, adiunctis etiam ſibi Syris, ac res eius in ſummo eſſent periculo; *Ioſaphat, timore perterritus, totum ſe contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda. Congregatuſq; eſt Iudas ad deprecandum Dominum: ſed & omnes de vrbibus ſuis venerunt ad obſecrandum eum.* Atque orans, inter alia, dicebat: *In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, vt poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* 2. paralip. 20.

Et ecce poſt orationem *regis Ioſaphat*, continuò ſurrexit Propheta, nomine *Iahazaiel, ſuper quem factus eſt Spiritus Domini in medio turbæ, & ait: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non eſt enim veſtra pugna, ſed Dei. Cras deſcendetis contra eos: aſcenſuri enim ſunt per cliuum, nomine Sis, & inuenietis illos in ſummitate*

 torrentis,

torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel. Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ò Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

Tunc *Iosaphat*, auditis verbis Prophetæ, *stans in medio eorum, dixit: Audite me; viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: credite in Dño Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Dedítq; consilium populo, & statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce con-*
Psal. 135 *sona dicerent: Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. Cùmq; cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir; qui egressi fuerant, vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt. Namq; filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerent eos: cùmq; hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus. Porrò Iuda, cum venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem, plenam cadaueribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset euadere. Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntq; inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima; & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.*

Hinc apparet, quàm facilè sit Deo, fideles suos protegere,

tegere, & locupletare. Atque hæc est causa, cur Deo valdè displiceat, cùm ij, qui experti sunt beneficia Dei, fiduciam suam, vel partem fiduciæ collocant in hominibus, ac præsertim inimicis ipsius Dei: præsertim si propterea amicitiam cum illis contrahant, vel fœdus percutiant: *Reuersus est autem Iosaphat, rex Iuda, in domum suam pacificè in Ierusalem; Cui occurrit Iehu, filius Hanani, videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris: sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorum.* Alius: *Prophetauit autem Eliezer, filius Dodau, de Maresa, ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.* 2. paralip. 19. 2. paralip. 20.

Sed grauior fuit reprehensio diuina contra Regem *Asa*, patrem regis *Iosaphat. In tempore illo, venit Hanani propheta ad Asa, regem Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes, & Libyes multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidisses, tradidit in manu tua? Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella consurgent.* 2. paralip. 16. 2. paralip. 14.

Hanc admonitionem *Asa* non æquo animo accepit:

Iratusq́, Asa aduersus videntem, iussit eum mitti in neruum: valdè quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. Vnde non tardauit flagellum Domini: nam *ægrotauit Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.*

Hoc ſanè exemplo admoneri poſſunt Principes Chriſtiani, vt non faciles ſint ad amicitiam, & fœdera cum paganis, & hæreticis, etiamſi ad tempus vtilia videantur. Hinc enim *Iudas* Machabæus, & fratres eius, *Ionathas*, & *Simon*, viri fortiſſimi, dum in ſolo Deo fiduciam poſuerunt, victorias penè incredibiles de hoſtibus omnibus reportarunt: ſed vbi cum Romanis amicitiam contraxerunt, & in auxilio eorum ſpem ponere cœperunt, breui omnes tres necati ſunt.

Et Chriſtianis temporibus, Fridericus II. Imp. cùm auxilia Saracenorum, Chriſti hoſtium, magni facere, & in illis confidere cœpit, breui, Deo illum puniente, & Imperium, & regnum Neapolitanum, & filios, & vitam ipſam amiſit. Sed noſter *Ioſaphat*, quamvis in hac re lapſus ſit, vt homo, tamen multis bonis operibus plenus, & multis virtutibus ornatus, id à Domino obtinuit, vt ſolùm iactura temporali, eaque non magna, puniretur.

VITA ET VIRTVTES IVDÆ, MACHABÆI.

OST Reges Hebræorum, non alios inuenimus in *Testamento veteri* Principes, pietatis nomine insignes, quàm *Zorobabelem* cum *Nehemia*; & *Iudam* Machabæum cum fratribus, *Ionatha*, & *Simone*. Sed de *Zorobabele*, quem mirificè laudat Ecclesiasticus: *Quomodo amplificemus Zorobabel? Nam & ipse quasi signum in dextera manu*: cum *Nehemia*, nihil habemus, præter nomen, in *libris duobus Esdræ*, & in Prophetis, *Aggæo*, & *Zacharia*: de *Nehemia* nihil ferè habemus, nisi ingens desiderium reædificandæ Ierosolymæ in toto *libro* 2. *Esdræ*. Eccl. 49 Agg. 1. & 2. Zach. 3.

His igitur prætermissis, ad *Iudam* Machabæum veniamus, quem non solùm *Scriptura* in *duobus libris Machabæorum*; sed etiam sancti patres, Ambrosius, *lib.* 1. *Offic.* 41. Augustinus, *lib.* 18. *de ciuitat. c.* 45. & Chrysostomus *in Psal.* 43. mirificè laudant. *Iudas* igitur Machabæus, Princeps Iudæorum, incidit in ea miserrima tempora, in quibus *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, nō solùm bonis

temporalibus Iudæos ſpoliabat; ſed etiam diuinam religionem, illis à maioribus traditam, extinguere, & ad idolorũ cultum eos omnes traducere conabatur. Cuius rei teſtimonium reddere poſſunt egregia Martyria *Eleazari*, & ſeptem puerorum cum matre ipſorum: de quorum laude Gregorius Nazianzenus *Orationem* habuit *ad populum*.

2 Machab. 6. & 7.

Itaque Iudas Machabæus, de cuius rebus geſtis præcipuè ſcribitur in *duobus libris*, qui dicuntur *Machabæorum*, quia de hoc eminentiſſimo viro potiſſimùm tractant, filius fuit *Mathatiæ*, Sacerdotis optimi, qui primus zelo Dei ardere cœpit, cùm vidiſſet in ciuitate ſua compelli Iudæos ad veram religionem deſerendam. Fuit autem *Iudas* Machabæus poſt patrẽ Sacerdos, & Princeps populi ſui, pius, ac religioſus valdè in Deum: ſicut etiam miſericors, & benignus in fratres, præcipuè pauperes.

2. Machab. 15

De *Pietate in Deum*, teſtantur illa verba: *Erat enim pro vxoribus, & filijs, itemq́; pro fratribus, & cognatis, minor ſolicitudo: maximus verò, & primus pro ſanctitate timor erat templi.* Et cùm eſſent pugnaturi aduerſùs hoſtes, magis in oratione ad Deum, quàm in viribus ſuis, & armis confidebant: *Et ieiunauerunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua. Et clamauerunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus? & ſancta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdotes tui facti ſunt in luctum, & in humilitatem. Et ecce nationes conuenerunt aduerſùm nos, vt nos diſperdant: tu ſcis, quæ cogitant in nos.*

1. Machab. 3.

nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos?

Alibi: *Considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo: Tu, Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia, rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia: & nunc dominator cælorum, mitte Angelum tuum bonum ante nos, in timore, & tremore magnitudinis brachij tui, vt metuant, qui cùm blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis, & canticis admouebant. Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt: manu quidē pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minùs triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.* 2. Machab. vlt. 4. Reg. 10.

Rursum in alio bello, *ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis. Memento, qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum, & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodiè: & scient omnes gentes, quia est, qui redimat, & liberet Israel. Et congressi sunt, & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, &* 1. Machab. 14. Exod. 14.

cecider*unt.*

ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum.

Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, vt debellaret eos. Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Bethhoron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt
4. Reg. 17. *exercitum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus es, saluator Israel, qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui*
1. Reg. 14. *Dauid; & tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ, filij Saul, & armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo, & equitibus. Da illis formidineus, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur contritione sua. Deijce illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui nouerunt nomen tuũ, in hymnis. Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.*

Nec minùs opere, quàm verbis, Machabæus pietatem suam in Deum demonstrauit. Nam victoria potitus, non cogitauit de domo sua priuata restituenda; sed *dixit: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Et congregatus est omnis exer-*
1. Machab. 4. *citus, & ascenderunt in montem Sion. Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata, sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta. Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum: & ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum & clamauerunt in cælum.*

Itaque summa diligentia, & celeritate purgauit templum

plum ab omni contaminatione, qua polluerant illud idolatræ; & restituit omnia, quæ secundùm legem Domini, ad cultum Dei viui, & veri necessaria erant.

Pietas, siue *Charitas fraterna* Machabæi *erga proximos*, ex eo cognosci potest, quòd cùm *spolia* de hostibus reportabat, non ea cum solis militibus diuidebat: sed memor erat pauperũ, senum, ægrorum, *viduarum*, & aliarũ miserabilium personarum: *Post sabbatum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuêre.* Iterum: *Et plures prædas diuiserunt, æquã portionẽ debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.* 2. Machab. 8.

Nec solum pij, & misericordes erant Machabæi in pauperes viuentes, sed etiã in animas defunctorũ, præsertim eorum, qui in bello ceciderant. *At verò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes, quæ facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè, & religiosè de resurrectione cogitans.* 2. Machab. 12

Quòd autem gratissima fuerint Deo prælia *Iudæ* Machabæi, *Scriptura* duobus in locis manifestè declarat. Vnus est: *Sed, cùm vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autẽ viginti millia quingenti, & equites sexcenti.* 1. Machab. 10

2. Machab. vlt. Alter locus est: *Erat autem huiuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum, & benignum verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Post hoc apparuisse & alium virum, ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel. Hic est, qui multùm orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias, Propheta Dei. Extendisse autem Ieremiam dexteram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladiū, munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel.*

Istæ sanè visiones admirabiles ostendunt, *Iudam* Machabæum gratiosissimum fuisse Deo; & non sua virtute, sed Dei omnipotentis peculiari auxilio victorias tam multas, & tam prçclaras de suis hostibus reportasse. Pugnauit enim cum parua manu militum, primò cum quatuor Ducibus *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, cum quatuor eorum magnis exercitibus; & de omnibus victoriam reportauit.

1. Machab. 3. Primus Dux *Antiochi*, fuit *Apollonius*: *Et congregauit Apollonius gentes, & à Samaria virtutem multam, & magnam ad bellandum contra Israel. Et cognouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt. Et accepit spolia eorum: & gladium Appollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus*

Secundus Dux *Antiochi* fuit *Seron*: *Et audiuit Seron, Princeps*

Princeps exercitus Syriæ, quòd congregauit Iudas congregationem fidelium, & ecclesiam secum, & ait. Faciam & mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis. Et præparauit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in filios Israel. Et appropinquauerunt vsque Bethoron: & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis. Vt autem viderunt exercitum venientem sibi obuiam, dixerunt Iudæ. Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem: & nos fatigati sumus ieiunio hodiè? Et ait Iudas: Facilè est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, vt disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spolient nos: nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris: & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos. Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius: & persecutus est eum de descensu Bethoron vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthijm.

Tertius Dux fuit *Nicanor* cum *Ptolomæo*, & *Gorgia*, qui cum quadraginta millibus peditum, & septem millibus equitum, venerant ex mandato regis *Antiochi*, vt delerent omnem gentem Iudęorum. Sed contra accidit.

1. Machab. 4. 2. Machab. 8. Exod. 14. *Et ait Iudas viris qui secum erant : Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis. Mementote, qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi, qui erant cum Iuda. Et congressi sunt, & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio. Et Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & Hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas. Et conuersi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia eius.*

1. Machab. 4. Quartus Dux fuit *Lysias*, qui *anno sequenti congregauit virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, vt debellaret eos. Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.* Reliqui fugerunt, & *Lysias* inglorius abijt Antiochiam.

Deinde, pugnauit *Iudas* cum finitimis gentibus, ac præcipuè cum quatuor. Primùm, cum *Idumeis: Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, eos, qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israelitas, & percussit eos plaga magna.* Secundò, cum *Ammonitis: Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum, ducem ipsorum: & commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est*

1. Machab. 5.

sus est in Iudæam. Tertiò, cum *Galaaditis* multa prælia *Iudas* commisit, vbique victor euadens. Quartò, cum *Galilæis Simon frater Iudæ*, & ex ipsius *Iudæ* mandato multa quoque prælia felicissimè fecit.

Post hæc, *Antiocho Epiphane* defuncto *Antiochus Eupator*, eius successor, venit in Iudæam. *Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo docti ad prælium.* Vicit autem tam ingentem exercitum *Iudas* primùm oratione, & ieiunio triduano armatus: deinde gladio cum suis paucis aduersùs multitudinem hostium fortiter pugnans. Sic enim & plurimos occidit, & reliquos in fugã egit: & tandem ad pacẽ, & amicitiam Regem compulit. 1. Machab. 6.

Denique, cum *Demetrio, Antiochi Eupatoris* successore, postrema duo bella gessit. Sed tamen non ipse rex per se ad bellum venit: sed misit duces suos *Alcimum*, & *Bacchidem*: qui tamen nihil profecerunt. 1. Machab. 7.

Deinde, misit *Nicanorem* cũ exercitu magno, sed *Iudas* cũ solis tribus millibus militũ exercitũ illum contriuit: & primus omnium perijt *Nicanor*, qui *superbè* nimis *locutus fuerat, dicens: Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas, continuò cùm regressus fuero in pace, succendam domum istam.* templum Dei videlicet. Ibid.

Postremò, addidit *Demetrius audita* morte *Nicanoris, mittere in Iudæam Bacchidem, & Alcimum,* cũ ingenti exercitu: in quo vltimo prelio cùm per totã noctẽ pugnatum esset ab *octingentis* militibus *Iudæ*, aduersùs *viginti millia virorũ et duomillia equitũ*: is fuit exitus prelij, vt Dux 1. Machab. 9.

Regis *Demetrij* amiserit exercitum copiosum: & exercitus Dñi amiserit Ducem fortissimum, *Iudam*. Hinc
1 Machab. 3. *Scriptura sacra* encomium illud de *Iuda* contexuit: *Et dilatauit gloriam suam populo suo, & induit se loricam, sicut gigas, & succinxit se arma bellica in prælijs, & protegebat castra gladio suo. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis, rugiens in venatione. Et persecutus est iniquos, perscrutans eos. & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis: & repulsi sunt inimici eius præ timore eius & omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu eius. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus suis, & in sæculum memoria eius in benedictione. Et perambulauit ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israel. Et nominatus est vsque ad nouissimum terræ, & congregauit pereuntes.*

Sed vnum est, in quo videtur *Iudas* aliquid humani passus, Deo hoc permittente, ad instructionem Princi-
1. Machab. 8. pum cæterorum. Siquidem audita gloria *Romanorum*, misit ad eos legatos, ac petijt amicitiam eorum: qua fretus, deinceps liber esset ab infestationibus Regum Græcorum. Atque exemplum illud *Iudæ* secuti sunt postea fratres eius, *Ionathas*, & *Simon*, qui post illum, Principatum obtinuerunt: vterq; enim amicitiam *Romanorum*, honorifica legatione missa petijt, & obtinuit. Sed vt ostéderet Dominus, non debuisse *Iudam*, qui tot, & tam manifestis signis auxilium Dei præsentissimum semper agnouerat, aliquid de spe sua in Deum concepta remittere, neque vllam eius partem in Romanos, idololatras, deriuare;

deriuare:permisit vt primo quoque tempore,post amicitiam cum Romanis contractam, in prælio *Iudas* ipse occideretur. Iam enim non aderant *de cælo viri quinq; in* 2. Machab. 10
equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum, incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

Et quod *Iudæ* contigit, id fratribus accidit: vterq; enim, post initam societatem cum Romanis, interfectus fuit. Neque hæc dico, quòd existimem, *Iudam Machabæum*, ob amicitiam cum *Romanis* initam, à gratia Dei omnipotentis excidisse: absit enim à me iudicium tam temerarium. Nam si *Iosaphat Rex Iuda*, qui cum *Achab*, rege impio, & idololatra, affinitatem contraxerat, & fœdus in bello inierat, audiuit à nuncio Dei: *Impio præbes au-* 2. paralip. 19.
xilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Dñi merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorũ: quantò magis de *Iuda Machabæo* credendum est, eum, ob amicitiam cum Romanis initam, non excidisse à gratia Dei: cùm & *Romani* minùs impij fuerint, quàm *Achab*: & *Machabæus* opera bona plurima, & fortè gratiora Deo fecerit, quàm *Iosaphat*.

FINIS.

THEATRI
PRINCIPVM
SANCTORVM
Liber alter.

QVI HABET

PRINCIPES
SANCTOS
NOVI TESTAMENTI.

BRVXELLÆ
Typis IOANNIS MEERBECIIS. 1627.

CATALOGVS PRINCIPVM SANCTORVM NOVI TESTAMENTI.

APPROBATIO CENSORIS.

HOC Religiosum Syntagma, quo piorum Principum sanctitate illustrium vita & monumenta ex probatorum Authorum disertis scriptis ordine dilucido enarrantur: non vna ex caussa pietati prouehendæ & vitæ iustè instituendæ vtile futurum censemus. Præiuerunt enim illi & praluxerunt: quisquis eiusdem instituti es: Tu longè sequere, & vestigia semper adora; *Ita voueo: ita donet Deus. Datum Bruxel. 9. Iuly 1626.*

HENRICVS SMETERS.
S. Th. Licentiatus, Scholasticus Bruxellensis, librorum Censor.

VITA ET VIRTVTES THEODOSII IMPERATORIS.

PRIMVS Christianus Imperator, Constantinus magnus, & planè egregius fuit. Sed quoniam vitam eius scripsit Eusebius, Cæsariensis, hæreticus Arianus, & ab illo hauserunt, quidquid scriptis de rebus eius gestis mandarunt Socrates, Sozomenus, & alij posteriores: ideò vitam illã prætermittendam mihi esse existimaui: præsertim cùm *historias* Eusebij Gelasius Papa inter *scripta apocrypha* retulerit. Constantinus Magnus.

Post Constantinum, celeberrimus, & religiosissimus Theodosius fuit; quem Sanctus Ambrosius, non dubitat inter eos communerare, qui statim ab obitu in cœlum ascendunt. Sic enim loquitur in *oratione funebri, de eius laudibus*, ad populum: *Conuertere*, inquit, *anima mea, in requiem tuam, in quam festinauit ingredi Theodosius.* Et paulò intra: *Absolutus igitur dubio certamine, fruitur nunc Augustæ memoriæ Theodosius luce perpetua.* Et infra; Theodosius Imp.

 Manet

Manet ergo in lumine Theodosius, & Sanctorum cœtibus gloriatur. Et quoniam potuisset illi obijci peccatum cædis Thessalonicensis; respondet in eodem loco idem Sanctus Ambrosius, dicens: *Dilexi virum, qui magis arguentem, quam adulantem probaret. Strauit omne, quo vtebatur, insigne regium, defleuit in Ecclesia publicè peccatum suum, quod ei aliorum fraude obrepserat, gemitu, & lacrymis orauit veniam; quod priuati erubescunt, non erubuit Imperator publicè agere pœnitentiam. Neque vllus postea dies fuit, quo non illum doleret errorem.* Sancto Ambrosio Sanctum adiungamus Augustinum. Hic in *libro quinto de Ciuitate Dei cap. 29.* miris laudibus effert fidem, & pietatem Imperatoris Theodosij; quem dicit in bello magis orando, quàm feriendo pugnasse; & hoc tam manifestum fuisse omnibus, vt etiam Claudianus Poëta gentilis, de eo cecinerit.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther.
Et coniurati veniunt ad classica venti

Et enumeratis bonis operibus eius, concludit: Hæc ille secum, & si quæ similia, quæ enumerare longũ esset, bona opera tulit, ex isto temporali vapore cuiuslibet culminis, & sublimitatis humanæ, quorum operum merces est æterna felicitas, cuius dator est Deus, solis veraciter pijs.

Addam & tertium testem pietatis Theodosij Sanctũ Paulinum, Nolæ Episcopum. Hic in *epistola nona ad Seuerum,* loquẽs de laudatione sua in Theodosium, *Non tam,* inquit, *Imperatorem, quam Christi seruum, non dominandi superbia, sed famulandi humilitate potentem, nec*

regno,

regno, sed fide Principem prædicauit. Denique Ruffinus, qui eodem tempore vixit, in *libro vndecimo Ecclesiasticæ historiæ cap.* 35. sic loquitur: *Igitur* (Theodosius) *præparatur ad bellum, non tam armorum, telorumq́ quam ieiuniorum, orationumq́ subsidijs: nec tam excubiarum vigilijs, quam obsecrationum pernoctatione munitus; circuibat cum Sacerdotibus & populo omnia orationum loca; ante Martyrum, & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat,* Et paulò infra, *Tunc Theodosius, vt conuersas suas acies vidit, prostratus in conspectu Dei: Tu, inquit, omnipotens Deus nosti, quia in nomine Christi Filij tui, vltionis iustæ prælia ista suscepi: si secus, vindica in me: si verò cum caussa probabili, & in te confisus, huc veni, porrige dexteram tuam, ne fortè dicant gentes: vbi est Deus eorum?* Et paullo post: *Etenim compertum est, quia post illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemens exortus est, vt tela hostium in eos, qui iecerant, retorqueret: cumq́ magna vi persistente vento, omne iaculum missum ab hostibus frustraretur, fracto aduersariorum animo, seu potius diuinitus repulso: Eugenius* (Tyrannus) *ante Theodosij pedes, vinctis post terga manibus adducitur, ibiq́ finis vitæ eius & certaminis fuit.*

Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsq́ ad vesperam, tam ipse, quàm omnes senes Israel: miseruntq́ puluerem super capita sua. Iosue. 7.

Ex his quatuor testibus, omni fide dignissimis, facile

potest intelligi, Theodosium nostrum, non solum pium fuisse Principem, sed etiam cum Mose & Iosue, cum Dauide & Ezechia posse conferri, ad quorum preces Deus cum eorum hostibus manifestè pugnabat.

Ibid. *Et dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? Vtinam, vt cœpimus, mansissemus trans Iordanem.*

Dux militiæ cōstituitur. Sed vt ordine res eius gestæ intelligantur, adferremus in medium ea omnia, quæ Theodoretus, in *historia sua lib. 6. cap.* 31. mandauit: quamuis enim res easdem Socrates, & Sozomenus scripserint: tamen Theodoretus maiori fide dignus est: cùm Socrates & Sozomenus labe hæreseos Nouatianæ infecti fuerint: & de Sozomeno scribat Sanctus Gregorius in *epistola ad Eulogium, Episcopum Alexandrinum*, Sozomenum in *historia sua* multa mentiri: quod etiam de Socrate dici potest. Sic igitur Theodoretus scribit *lib. 5. cap. 5.* Per idem tempus Theodosius, vir cùm ob maiorum splendorem, tum ob suam ipsius fortitudinem percelebris, & propterea in inuidiam non ab illis modò, qui pares erant dignitate, verùm etiam à tribulibus suis, vocatus: in Hispania, vbi & natus erat, & educatus, ætatem degit. Itaque Imperator, incertus animi, quid ageret, (quippe barbaros adeò insolentes effecerat victoria, vt difficiles admodum expugnatu tum essent, tum viderentur) tandem sibi persuasit, si Theodosium, Ducem belli gerendi constitueret, Imperium malis, in quibus versabatur, penitus

penitus liberatum iri. Quare confestim Theodosium euocat ex Hispania, Ducem creat, & cum exercitu, quem in vnum collegerat, mittit. Qui fide communitus, alacri animo & erecto iter suscipit: & ingressus in Thraciam, barbarosque ex adiuerso venientes conspicatus: aciem, veluti prælium facturus, instruit: facta autem leui pugna, cum Barbari Romanorum impetum substinere non possent, aciem deferunt; atque terga dantes, fugæ se mandant, quos Romani, quantum poterant, persequuntur, magnaque barbarorum fit cædes. Nam non à Romanis solùm, sed abs se mutuò interfecti ceciderunt. Quare cùm quamplurimi ad hunc modum essent trucidati, & pauci, qui latere potuerant, Istrum traiecissent; Dux ille longè præstantissimus, Theodosius, copijs suis in vrbes vicinas distributis, ad Imperatorem Gratianum celerrimè, quò suæ victoriæ ipse nuntius esset, proficiscitur. Atque cùm Imperator, quæ narraret, ne credibilia quidem putaret, & factum supra modum miraretur: illi, quos stimuli pungebant inuidiæ, aiunt eum fugæ se dedisse, & exercitum amisisse. Theodosius igitur, *lib. 5. cap. 6.* postulat ab illis, qui contradicerent, vt nuntios mittant, perque eos multitudinem Barbarorum interfectorum diligenter cognoscant: facilè enim esse ex spolijs numerum perdiscere. Cui orationi assensus Imperator, misit nuntios, qui res gestas explorarent, eique postea referrent.

Victoria eius.

Respicite, filij, nationes hominum: & scitote, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in Eccli. 2.

mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum?

Duci autem optimo, Theodosio, interim apud Gratianum commoranti, diuina quædam visio ab ipso
Visio. omnium Rectore, Deo, obiecta est. Videbatur enim videre diuinum Meletium, Ecclesiæ Antiochenæ Præsulem, chlamydem sibi Imperatoriam inijcere, & coronam, illi honori conuenientem, capiti imponere. Quæ cùm noctu secundùm quietem vidisset, prima luce cuidam ex familiaribus indicauit. Ille somnium
Gen. 37. manifestum esse dixit. *Aliud quoque vidit (Ioseph) somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem & lunam, & stellas vndecim, adorare me. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, & dixit. Quid sibi vult hoc somnium, quod vidisti? num ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?* Ac iam perpauci dies intercesserant, cùm redeunt nuntij, qui ad res à Theodosio gestas cognoscendas profecti fuissent: retuleruntque permulta barbarorum millia
Imperator Orientis designatur. trucidata esse. Itaque Imperator, iam pro certo persuasum habens, se non sine summo Imperij commodo eum delegisse, Imperatorem quoque designauit, & illis Imperij partibus, quas Valens rexerat, ei commissis, ipse in Italiam contendit, Theodosiumque in Imperij partes ei assignatas dimisit. Qui vt primùm Imperium obtinuit, Ecclesijs præ cæteris rebus diligenter prospicere cœpit, & vt Episcopi suæ ditionis Constantinopolim ire maturent, admonet. Nam ea sola Imperij pars

Arianâ

Arianâ labe passim commaculata fuit: pars autem versùs Occidentem ab ea libera permansit: siquidem Constantinus, filius Constantini Magni natu maximus, & Constans minimus natu, paternam fidem integram seruabant. Quin etiam Valentinianus, Imperator Occidentis, veram pietatem sinceram, & incorruptam custodiebat. Imperij verò pars, quæ spectat ad Orientem, ex multorum nequitia Arianam labem contraxit, ob nimiam Constantij Imperatoris facilitatem: & improbam Valentis item Imperatoris nequitiam.

Tobias filio: Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Tob. 4.

Per idem tempus Iustinæ Valentiniani senioris coniux, & Valentiniani iunioris mater, Arianæ doctrinæ femina, quæ viuente marito occultare studuit, cùm filij sui mollem, & flexibilem animum cerneret, proferre cœpit audaciùs. Adolescens autem matris monita vsui sibi fore arbitratus, primùm cum Ambrosio communicat, ratus si hunc ad suam perduceret sententiam, se alios facilè superaturum. At Ambrosius reuocat illi in memoriam paternam pietatem: & simul exponit doctrinarum differentiam, & quo modo hæ, id est, Catholicæ, cum doctrina Domini, & Apostolorum prædicatione conueniant: illæ verò, id est, hæreticæ, ab vtraque dissentiant: & legibus Ecclesiæ, Spiritus Sancti instinctu sancitis, perspicuè repugnent. Adolescens verò, vtpote adolescens, & à matre errore cæcata incitatus

Iustina Ariana.

Ambrosius tentatur à Valentiniano.

tatus:

tatus: tantum aberat, vt Ambrosij orationi assentiretur, vt etiam iracundia inflammatus, Ecclesiæ parietes turmis peditum tum graui, tum leui armatura tectorum, circumsideret. Vbi autem fortissimum illum Bellatorem his rebus minimè perterritum videt, (eas enim pro laruis, quæ ad terrendos pueros obijci solent, habebat Ambrosius) tandem bile commotus, palam dat ei mandatum, vt è sacri templi vestibulis egrediatur. Tum Ambrosius, *Non sum istud*, inquit, *facturus, neque ouile ouium proditurus lupis, neque blasphemiæ autoribus sacrosanctum Dei templum traditurus: sed si libet me interficere hic intus, vel cuspide hastæ, vel gladio confodito: sum enim cupidè, ac libenter hanc cædem excepturus.* Longo autem tempore post (*cap* 14.) vbi Maximus de facinore contra præclarissimum veritatis præconem, Ambrosium, per Valentinianum admisso, certior factus est: scribit *ad Valentinianum litteras*, hortaturque vti tum à bello contra pietatem faciendo desistat, tum ne paternam pietatem prodere moliatur: postremò minatur bellum, si non obtemperet, se contra eum suscepturum: atque quod litteris significauerat, factis præstitit. Nam collecto exercitu, Mediolanum vbi ætatem agebat Valentinianus, mature contendit: cuius aduentu cognito, Valentinianus fugit in Illyricum, iam edoctus experientia quid commodi maternum attulisset consilium. Theodosius autem, Imperator dignissimus, cognitis rebus, à Valentiniano, item Imperatore, gestis, & Tyranni Maximi litteris: scribit *ad Valentianum*, non debere

Ambrosij constantia.

Maximus ad Valentinianum.

debere eum mirari, quod sibi Imperatori terror nicussus fuerat, & robur Tyranno adiunctum. Nam Imperatorem pietatem armis impugnasse, Tyrannum eamdem defendisse. Atque illum, hac prodita inermem in fugam coniectum: hunc, ea veluti armis munitum, eum illa nudatum deuicisse; pietati enim eius legislatorem fauere. Ista quidem. cùm longè à Valentiniano abesset, scripsit Theodosius. Atque simul vt accepit de fuga Valentiniani, venit ei subsidio, illumque iam è proprio Imperio eiectum, & ad suam ditionem accedentem conspicatus, primo animo eius adhibet curationem, impietatis morbum altiùs insitum euellit, & ad pietatem paternam reducit: deinde iubet bono animo esse; contra Tyrannum bellum gerit, sine sanguinis effusione adolescenti restituit Imperium, & Tyrannum interficit. Nam rem iniustam se facturum putauit, & fœdera cum Gratiano pacta violaturum, si non pœnas de interfectoribus suis repeteret. Subsidium illi fert.

Quicumq; glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt nobiles. 1. Reg. 2

Post Theodosij illinc reditum, Amphilochius, ille admirabilis, accessit Imperatorem, oraturus, vt ex vrbibus Arianorum conuentus eijciat. At Imperator, postulationem illam nimis seueram, & inhumanam arbitratus reiecit. Sapientissimus igitur Amphilochius, re ad tempus tacita, aliam rationem ad id, quod volebat, obtinendum, eamque planè memorabilem excogitauit: nam cùm alio tempote fortè intra palatium Amphilochij postulatio.

esset, videretque adstanti Imperatori filium suum Archadium, qui nuper Imperator creatus fuerat: ipsum Imperatorem, Theodosium, vt mos est, salutauit ille quidem, sed filium sine honore dimisit. Imperator autem, ratus Amphilochium oblitum officij, iubet ad filium accedere, eumque salutare. At Amphilochius respondit, satis esse, quod ei honorem habuerat. Itaque Theodosius, rem acerbè & grauiter ferens, probrum filio obiectum, iniuriæ loco, sibi ipsi illatæ, numerauit. Tum sapientissimus Amphilochius, declarans Imperatori, quod animo instituebat, contenta voce: *Vides, inquit, ò Imperator, quàm ægrè ignominiam filij tui patiaris, immò verò illis, qui eum insultant, vehementer succenses. Credas igitur mihi velim, huius vniuersitatis rectorem Deum, eos, qui contra filium suum vnigenitum loquuntur blasphemias, itidem detestari, & tanquam ingratos erga seruatorem, & patronum suum odio persequi.* Cuius institutum cum hoc pacto cognouisset Imperator; facta eius, dictaque admiratus, legem protenùs conscripsit, quæ vetabat conuentus ab hæreticis agi. Psal. 1. *Beatus vir: qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit: & in cathedra pestilentiæ non sedit. Sed in lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die, ac nocte.* Verùm omnes communis humani generis aduersarij tendiculas vitare, non adeò facilè est. Quapropter admirabilis ipse Imperator, humanæ naturæ particeps, à perturbationibus minimè vacuus fuit: quippe immoderata animi concitatione, cum ista iracundia coniuncta,

cta, facinus crudele commisit. Quod quidem ad legentium vtilitatem hoc loco commemorabo: nam eiusmodi profectò est, vt Imperator iste admirabilis, ob id, tum in crimen meritò vocari, tum contra summa laude, ac prædicatione efferri debeat.

Thessalonica, vrbs est amplissima illa quidem, & multis hominibus frequentata: quæ tametsi est subiecta ditioni Macedonum: præ cunctis tamen vrbibus Thessaliæ, Achaiæ, & aliarũ gentium plurimarum, quas præfectus Illyriæ moderatur, primas obtinet. In hac ciuitate, cùm fortè seditio concitata esset, magistratus aliquot obruti lapidibus fuere, & grauibus contumelijs vexati. Quibus rebus nuntiatis. Imperator bile accensus, flammas neutiquàm repressit iracundiæ, sed illius arbitrio permisit pronunciandæ sententiæ de supplicio Thessalonicensibus irrogando potestatem. Iracundia igitur, hanc auctoritatem nacta, gladios contra omnes distrinxit, & insontes pariter cum sontibus trucidauit. Nam septem homiuum millia, vti ferunt, interfecta fuerunt. In qua occisione non iudicium antecesserat, neque auctores tam horrendi facinoris iusta, & legitima sententia condemnati: sed omnes simul, veluti spicæ in messe desectæ, concisi fuerunt.

Thessalonica.

Ciues eius trucidantur.

Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira, enim viri, iustitiam Dei, non operatur. Iac. 1.

Hac miserãda & lugubri calamitate cognita, Ambrosius Imperatori Mediolanũ aduẽtãti, & in sacrũ tẽplũ ingredi cupi-

Ambrosius excommunicauit Theodosium.

cupienti: extra sacra vestibula obuiam procedit, vetatque in templum intrare, & his ferè verbis eum affatur: *Est verisimile, ò Imperator, te ignorare, cædis abs te patratæ magnitudinem, neque post sedatam iracundiam admissum facinus peruidere: nam imperatorius fortasse principatus peccatum agnoscere non sinit, sed potestas offundit rationi caliginem. Verùm quæ sit natura nostra, & quam fragilis, ac fluxa, considerandum est: & in auitum puluerem, ex quo orti sumus, & in quem recasuri, acies mentis intendenda: neque ipse splendore purpuræ deceptus, corporis illa operti imbecillitatem ignorare debes. Quin etiam illis imperas, qui & eiusdem sunt naturæ participes, atque adeò conserui. Vnus enim Dominus omnium, & Rex, huius vniuersitatis fabricator, Deus. Quibus igitur oculis intueberis templum illius, qui est omnium Dominus? quibus pedibus sanctum illud solum calcabis? qui, quæso, manus, iniusta cæde, & sanguine dispersas, extendere audebis, & iisdem sacrosanctum Domini corpus accipere? aut quomodo venerandum eius sanguinem ori admouebis, qui furore iræ iubente, tantum sanguinem tam iniquè effudisti? Recede igitur, & ne conare nouo scelere scelus antè editum augere: sed capesse vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cœlitus sententiam dat. quod quidem vinculum vim habet, & morbum animi depellendi, & te ad sanitatem restituendi.* Hinc rationi obsecutus Imperator, (nam diuinis educatus eloquijs, accurratè norat, tum quæ essent officia Sacerdotis, tum quæ Regum propria) cum gemitu & lacrymis, ad Palatium reuertitur. Atque longo temporis spatio dilapso, (octo enim

menses

menses iam præterierant) Seruatoris natalitia fuere celebrata. Imperator autem considet in Palatio, lamentis se dedens, & magnam vim profundens lacrymarum. Quod cùm animaduertisset Ruffinus, qui tum magister aulæ fuit, magnaque apud Imperatorem auctoritate, vtpote familiaritate ei coniunctior; ad illum accedit, rogat caussam fletus. Tum Imperator lugens acerbiùs, & maiorem in modum flens: *Tu*, inquit, *Ruffine, ludis, nam quantis in malis verser, non sentis. Ego verò gemo, & meam ipsius deploro calamitatem, dum mente complector, quam facilis aditus ad sacrum templum seruis, & mendicis pateat, liberq; illis ad Dominum suum deprecandum detur introitus: mihi autem non modò ad illum locum, verùm etiam ad cœlum ipsum accessus præclusus sit. Nam venit mihi in mentem sententia à Domino prolata, quæ palam dicit. Quemcumque ligaueritis super terram, erit ligatus & in cœlis.* Matth. 16. Cui Ruffinus: *Curram*, inquit, *si placet, ad Episcopum, ei supplicabo, persuadeboq;, vt tua soluat vincula.* Ruffinus intercedit. *At non est*, inquit Imperator, *tibi morem gesturus: noui enim adeò iustam Ambrosij sententiam, vt non metu potestatis imperatoriæ sit legem Dei violaturus.* Verùm cùm instaret Ruffinus, polliceretur que se Ambrosio persuasurum, Imperator iubet properè abire; ipseque falsa spe inductus, & Rffiuni confisus promissis, paulò post sequitur. Vt primùm autem Ruffinum diuus vidit Ambrosius: *Videris mihi*, inquit, *Ruffine, canum impudentiam mutari: Nam tametsi tuo suasu tam crudelis facta est cædes: tu tamen ita perfricuisti os, vt nec pudeat, nec pigeat,*

tanta rabie, contra imaginem Dei insaniuisse. Vbi verò Ruffinus obnixè cum orauerat, dixeratque, Imperatorē breui ad futurum: S. Ambrosius, diuino zelo accensus, *Ego*, inquit, *Ruffine, prædico, me illum ab introitu sacri vestibuli prohibiturum: quòd si Imperium mutarit in Tyrannidem, cædem lubens equidem accipiam.* Quibus auditis, Ruffinus, Imperatori per nuntium significat, hortaturque vt maneat in palatio. Quæ cum Imperator in medio foro accepisset, *Eo*, inquit, *illuc nihilominùs, quò iustas, debitasq́ contumelias subeam.* Vbi verò ad sacros templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem: sed ad Episcopum, qui in ædicula salutatoria sedebat, accedens obsecrat, vt vincula illi soluat. At Ambrosius, eius aduentum dixit esse tyrannicum, eumque ipsum contra Deum insanire, & illius leges proterere. Tum Imperator, *Non obstinato animo*, inquit, *leges sancitas impugno, neque sacra vestibula per nefas introire cupio: sed oro, vt mihi soluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui est Dominus omnium: & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorum pœniteat, patefecit.* Cui Ambrosius, *Quam tu*, inquit, *pœnitentiam, post tam graue scelus admissum ostendis? quæ medicamenta ad vulnera, tam difficilia curatu, sananda adhibuisti? Tuum est*, inquit Imperator, *medicamenta ostendere, eaque temperare, & vulnera quæ egriùs curantur obligare: meum autem, quæ sunt adhibita accipere.* Tum diuus Ambrosius, *Quoniam* inquit, *iracundiæ permisisti iudicium, &*

Theodosius veniam deprecatur.

Pœnitentia eius.

& non rectæ rationi, sed animo irato obsecutus sententiam pronunciasti: conscribe legem, qua deinceps sententiæ, per iracundiam pronuntiatæ, irritæ sint, & nullius momenti: cognitionesq; caussarum, de cæde, & publicatione bonorum, ad triginta dies scriptis proditæ maneant, vti recta ratione de illis iudicium des, atque diebus illis confectis, qui decreta illa scripserint, mandata tua tibi ostendant. Ac tum *quidem compressa iracundia, ratione sola, caussam expendens, inquires in decreta, & ita perspicies, iniqua sint, an æqua. Quod si iniqua deprehenderis, certum est, ea decreta scriptis mandata te dilaceraturum: sin æqua, confirmaturum: sicque manifestè intellecturum, numero dierum interiectorum, nihil de auctoritate decretorum, rectè sancitorum, omninò detractum esse.* Istud consilium Imperator, quoniam prudentissimum esse censebat, libenter amplexatus, iubet extemplò legem conscribi, suaque subscriptione confirmat. Quare confecta, divus Ambrosius eius vincula soluit. Itaque Imperator fidelissimus, in sanctum templum ingressus, non stans Dominum precatus est, neque genibus flexis: sed pronus humi abiectus, versum illum Dauidis recitauit: *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum.* Atque capillos manu lacerans, frontem ferire, lacrymarum guttis solum rigare, veniamque supplex petere, cœpit. Vbi autem tempus postulauit, vt dona sacræ mensæ offerret, surgit, atque non minorem lacrymarum vim, quam anteà, effundens

Soluitur excommunicatione.

Psal. 119

dens

Inter laicos manere iubetur. dens, in sanctuarium ingressus est. Cùm verò, vti solebat, obtulisset, intus prope cancellos mansit. At rursus ille Ambrosius non conticuit quidem, sed locorum differentiam eùm docuit. Ac primùm sciscitatur, ecqua re egeret, & cum respondisset Imperator, se exspectare diuinorum mysteriorum perceptionem; significat illi per primarium Diaconum, qui ei ministrabat, ad loca interiora solis Sacerdotibus aditum patere; eandemque alijs omnibus inaccessa esse. Iubet igitur vt exeat, & cum reliquis laicis consistat: *nam purpura*, inquit, *Imperatores facit, non Sacerdotes.* Quam admonitionem itidem accepit lubens Imperator fidelissimus, respon ditque se non animi confidentia inductum mansisse intra cancellos, sed hanc consuetudinem Constantinopoli didicisse: *Quare habeo etiam*, inquit, *pro hac medicina gratiam.*

Luc. 10. *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit secus eum,* (qui *incidit in latrones:*) *& videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumque supererogaueris, ego, cùm rediero, reddam tibi.*

Theodosij obedientia. Tantis, & tam eximijs virtutibus enituit tum Episcopus, tum Imperator, vtrumque enim admiror, alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterum propter facilem obedientiam: & illum propter diuini zeli ardorem; alterum propter sinceram fidem.

Impe-

Imperator autem pietatis præcepta, quæ ab illustri illo Episcopo didicerat, etiam cùm reuertisset Constantinopolim, obseruauit. Nam cùm diuino quodam festo ad templum veniret, statim vt dona sacræ mensæ obtulerat, exiuit. Atque cùm Nectarius, qui id temporis illius Ecclesiæ antistes fuit, rogaret, cur non maneret intus, gemens inquit; *ægrè tandem didici, quid inter Imperatorem intersit, & Episcopum: ægrè tandem reperi veritatis magistrum: nisi solum Ambrosium noui Episcopum, dignum eo nomine.* Tantùm commodi reprehensio, à viro virtute præstanti adhibita, secum apportare solet.

Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam. Prou. 21

Alia porrò caussa suppetebat huic Imperatori, ex qua similiter vtilitatis percepit non parum: nam coniux eius Placilla, nunquam destitit diuinas leges ei in memoriam redigere, seque primùm eisdem accurate ipsa erudierat. Si quidem ea non Imperatorio principatu se insolenter extulit: sed diuinum, quo flagrabat, desiderium augescere studuit, quippe beneficij magnitudo amorem erga Dominum multò reddidit ardentiorem. Itaque ad eos subleuandos, qui mutila corpora, membraque omnia labefactata haberent; nihil non diligentiæ, & curæ adhibuit, atque ad eam rem non seruorum opera vsa est, sed illa ipsa hoc fungi ministerio, adire eorum hospitia, & singulis necessaria suppeditare voluit. Placillæ vxoris pietas.

Simili quoque ratione Ecclesiarum hospitia visere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, iusculum gustare, patinam illis deferre, frangere panem, offas porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munera obire, quæ serui & ancillæ exequi solent. Atque illis, qui eam ab hoc genere ministerij auocare studebant, respondit, *aurum distribuere decere Imperatorem: se autem pro ipso Imperio, ei, qui idipsum dederat, illam operam offerre debere.* Quin etiam crebrò solebat marito dicere: *semper te, mi vir, oportet cogitare, qui olim fueris, & qui iam sis. Ista assiduè animo complectens, non te ingratum ostendes erga patronum: sed Imperium, quod suscepisti, iustè & legitimè gubernabis: atque eo ritè administrando, eum, qui ipsum donauerit, augustè sanctèque coles.* Eiusmodi sermonibus semper habitis, semina virtutum, animo eius mandata, præclarissimè commodissimèque rigauit. Ista quidem ante virum migrauit è vita: post cuius mortem, non ita diu facinus quoddam fortè fortuna commissum accepimus, quod incredibilem amorem Imperatoris, quo eam complexus est perspicuè patefecit.

Iosu. 1. *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus, ac noctibus, vt custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & custodies eam.*

Seditio Antiochena. Imperator crebritate bellorum coactus, novum quoddam, & peregrinum tributi genus ciuitatibus imposuit: quod quidem Antiochia non tulit, sed plebs,

cùm

cùm videret eos à quibus exigebatur tributum, propter inficiationem suspendi, tùm alia patrat maleficia, quæ multitudo imperita, occasionem seditionis nacta, patrare solet; tùm statuam æneam Placillæ Imperatricis deturbat, & per magnam vrbis partem trahit. Quibus auditis, Imperator, vt par erat, grauiter commotus, omnia priuilegia vrbi illi adimit, & principatum Laodiceæ, vicinæ ciuitati, tradit: quippe istud Antiochenos grauissimè laturos existimauit: postremo se vrbem incensurum penitusque vastaturum minatur; atque adeò in pagum redacturum. Porro magistratus quosdam in illo audaci facinore deprehensos, prius interfecerunt, quam de ipsa tragica clade Imperator certior factus esset. Imperator autem quamuis omnia, quæ fuerat minatus, imperauit fieri; tamen Lex, quæ hortatu magni illius Ambrosij lata erat, obstabat, quò minus fierent. Vbi vero nuntij, qui vrbi Imperatoris minas exponerent, eo adueniunt nempe Elobocus, Dux exercitus, & Cæsarius, Præfectus palatij, omnes minis illis perterriti, in magno metu erant. At virtutis athletæ, qui ad montis radices habitabant, quique multi erant, & viri optimi; hos duos monere, & hortari cœperunt. Ex quorum numero fuit sanctissimus Macedonius. Iste, in montium verticibus vitam agens, noctes, diesque, omnium Seruatori synceras preces offerebat: qui neque Imperatoris violentiam pertimescere, neque de potestate eorum, qui missi erant, laborare visus est: sed in vrbe media, prehenso alteriùs pallio, ambos ex equis descendere iubet. Illi

Theodosius vindicaue minatur.

Macedonius intercedit.

verò cùm viderent ſenem ſtatura exigua, pannis ſordidis amictum, primò indignari quidem: ſed, vt primùm à quibuſdam eorum, qui antecedebant, viri illius virtutem didicerunt: deſiliunt ex equis, illius genua amplecti, veniam deniq́ue petere cœperunt. Macedonius diuina imbutus ſcientia, tali oratione eos compellat: *Dicite, viri chariſſimi, Imperatori hæc verba, non ſolùm Imperatorem eſſe, ſed etiam hominem. Itaq; ne oculos tantùmmodo ad Imperium conijciat, ſed ſuam etiam naturam mente contempletur: nam cùm homo ſit, illis imperat, qui ſunt eiuſdem naturæ participes: humanam autem naturam ad imaginem, & ſimilitudinem Dei fabricatam eſſe. Quare ne tam crudeliter, & inhumanè imaginem Dei à medio tolli iubeat: nam bilem mouet opifici, cùm eius imaginem contumelioſè tractet. Conſideret enim quam iniquo tulerit ipſe animo, æneam imaginem coniugis contumelia affectam eſſe: ſe tamen in imaginem Dei contumelioſum eſſe non dubitare. Ac quantum interſit inter imaginem inanimatam, & animatam, viuam, & ratione præditam: omnibus qui ſunt ratione præditi, perſpicuum eſt. Illud præterea ſecum cogitet, nobis perfacilè eſſe, pro vna æreâ imagine multas fabricare: ſed eum omninò non poſſe facere vel pilum vnum illorum, qui interfecti ſunt.* Hac audita oratione, viri admirabiles eam ad Imperatorem retulerunt: qua cum eius iracundia reſtincta eſſet, pro minis, quas iactauerat, ſcripſit *litteras*, quibus ſe purgabat, iræq́ue cauſas in illis expoſuit. *Non oportebat*, inquit, *ſi quid à me peccatum eſſet, coniugem, ſummis laudi-*

Theodoſij ira ſedata.

laudibus meritò decorandam, post mortem, tantam contumeliam subire: sed si qui mihi succensuissent, in me furentis animi impetus conuertere debuissent. Adiunxit etiam, se acerbè tulisse, & valdè animo discruciatum esse, cùm intellexisset, quosdam è magistratibus trucidatos fuisse. Ista quidem à me sunt propterea commemorata, quod tum iniquum putabam, vt libertas loquendi à Macedonio, monacho longè præstantissimo, vsurpata, obliuione deleretur: tum perutilem illam legem, magni Ambrosij suasu conscriptam, omnium oculis subijcere cupiebam.

Et dixit Dominus ad Ionam: putasne, benè irasceris tu super hedera? Et dixit: Benè irascor ego vsque ad mortem. Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti, vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt. Et ego non parcam Niniue, ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram, & sinistram suam: & iumenta multa? Ion. vlt.

His confectis rebus, Imperator fidelissimus omne suum studium ad errorem gentilium euertendum transtulit; legesque promulgauit, quibus imperatum erat, vt simulachrorum phana diruerentur. Nam Constantinus magnus, omnibus præconijs meritò efferendus, videns adhuc orbem terræ cæco errore furentem, tametsi vetuit omnino dæmonibus hostias immolari: non tamen eorum delubra demolitus est: sed mandatum solum dedit, ne quisquam ad ea acce- Idolorũ fana demoliri mandat.

 deret;

deret; quin etiam iſtius filij ſunt paterna diligenter perſecuti veſtigia, Iulianus autem impietatem renouare, & flammam veteris fraudis, iam pridem exſtinctam, de integro accendere laborauit. At cùm Iouianus Imperio potitus eſſet, ſimulachrorum cultum omninò vetuit. Valentinianus quoque, ille magnus, eiſdem legibus Europam præclare gubernauit. Cæterum Valens, ſicut alijs omnibus permiſit poteſtatem, eam, quam vellent, religionem amplectendi, & eos colendi Deos, quos ipſi pro dijs haberent, ita adverſus ſolos doctrinæ Apoſtolicæ propugnatores bellum continenter geſſit. Itaque toto tempore, quo ille regnabat, ignem in aris accendere, libamenta, & hoſtias ſimulachris immolare gentiles non deſtiterunt. Quæ omnia cum fideliſſimus Imperator, Theodoſius, pro certo comperiſſet, extirpauit radicitùs, & ſempiterna obliuione obruenda curauit. Atque ex Epiſcoporum numero, Marcellus, Apamearum antiſtes, vir in rebus omnibus longè præſtantiſſimus, lege Imperatoris tanquam machina bellica, omnia delubra vrbis, cuius Epiſcopus erat, prorſus expugnauit. Thedoſius quoque, Alexandrinus Epiſcopus, vrbē ſuam errore in ſimulachris colendis liberauit.

Pſal. 113 *Simulachra gentium, argentum, & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt. Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo.*

Iam

Iam verò Imperator cognita morte Valentiniani iunioris, & Eugenij tyrannide, in Europam exercitum traducit. Eodem tempore, Ioannes quidam, monasticum vitæ genus excolens, vixit in Ægypto, qui gratia Spiritus Sancti imbutus, sciscitantibus multas res futuras prædixit. Ad istum misit Imperator nuntium, quæsitum an bello cum tyrannis decertaret; auebat enim de eo fieri certior. Qui, vti prædixerat, eum in primo bello victoriam sine sanguine habiturum, sic in posterum, post multam hominum cædem, superiores laturum significauit. Qua spe indutus Imperator, complures ex hostibus acie instructa telis confixit, multosque ex barbaris, qui ei auxilio venerant, amisit. Ibi, cum Duces dicerent, nimis paucos ad prælium de integro ineundum superesse, hortarenturque, vt bellum aliquamdiu intermitteret, quo, ineunte vere, exercitu collecto, hostes multitudine vincerent: Imperator fidelissimus eorum consilium repudiauit. *Nam non committendum*, inquit, *est, vt salutaris crux tantæ arguatur imbecillitatis: herculisque statuæ tantum virtutis, nostro testimonio, tribuatur: quippe vt crux nostrum exercitum: ita illa hostium antecedit.* Qua oratione, cum tanta in Deum fiducia habita, cum copiæ relictæ, & paucæ admodum essent, & animo fractæ: sacra æde in vertice montis, vbi castra fecerunt, reperta, totam noctem huius vniuersitatis gubernatorem precibus sollicitauit: sub tempus autem noctis, quo galli cantare solent, somnus eum oppressit. Qui humi stratus, videre sibi visus est duos viros, can-

Ioannis Monachi, prophetia.

Visio Theodosij.

dido

dido indutos amictu, equis albis vehi, qui ipſum bono animo eſse, timorem abijcere, prima luce arma capere, & exercitum in aciem educere iubent: nam ſe auxiliares, & velut anteſignanos ad eum miſsos eſse, & alterum, Ioannem eſse, Euangeliſtam, alterum, Philippum Apoſtolum. Hac oblata viſione Imperator preces fundere non deſtitit: ſed attentiore cogitatione eas Deo adhibet. Eadem quoque viſio militi ſecundùm quietem apparuit, qui præfecto ſuo eam narrauit: Ille eum deducit ad Tribunum militum, Tribunus autem ad Ducem. Dux, noui aliquid inde portendi ratus, Imperatori ſignificat. Tum Imperator, *Non mei cauſſa*, inquit, *hæc viſio oblata eſt* (ipſe namque illis, qui victoriam promiſerant, fidem habui;) *ſed ne quiſquam exiſtimaret me, vtpote prælij faciendi cupidum, eam confinxiſſe.* Huic igitur militi Deus, Imperij mei propugnator, hanc obtulit viſionem, vt mihi eandem narranti certum teſtimonium daret. Nam mihi primùm communis omnium Deus oſtenderat. Quare omni metu prorſus amoto, anteſignanos noſtros, & Principes belli gerendi ſequamur, nemo bellantium multitudine metiatur victoriam: qui ſe Duces nobis præbent, quiſque conſideret. Hac oratione, militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit.

Et militis.

2. Machab. vlt.

Singulos autē eorum armauit (Iudas) non clypei, & haſtæ munitione, ſed ſermonibus optimis, & exhortationibus expoſito digno fide ſomnio, per quod vniuerſos lætificauit. erat autem huiuſcemodi viſus, Oniam qui fuerat ſummus ſacerdos, virum bonum,

bonum, & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Post hoc apparuisse & alium virum, ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multùm orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias, Propheta Dei.

Tyrannus autem, cùm videret milites procul à se ad prælium ineundum paratos, ornat exercitum, & aciem instruit. Ipse verò colle quodam occupato, ait militibus suis, *Imperatorem, iam quasi mori cupientem, & desiderio ex hac vita abeundi flagrantem, prælio decertare.* Dat igitur mandatum Ducibus, vt vivum eum ad se, & vinculis cōstrictum, adducerent. Postquam autem phalanges ordine locatæ erant, satis animaduerti potuit, tum quàm ingentes hostiū copiæ essent; tum quàm paucæ cum Imperatore iungerentur in acie. Cùm autem tela vtrinque conijci cœpta sunt, tunc antesignani Imperatoris verè promissa præstitere, nam ventus violentus è regione hostibus irruens, illorum sagittas, iacula, spiculaque in ipsos retorquet, adeo vt nullum teli genus eis adiumento fuerit, neque miles grauis armaturæ, neque sagittarius, neque iaculator, Imperatoris exercitum lædere potuerit. Quin etiam tanta pulueris copia in eorum facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum, pulueris vi grauiter oppugnatas, tegere, & tueri eos coëgerit:

Eugenij tyranni superbia

Imperatoris autem exercitus nullo damnō, incommodoue ex illo turbine accepto, fidentibus animis hostes trucidauit. Qui quidem, his rebus perspectis, & diuino auxilio, quod Imperatoris copijs allatum erat, cognito, abiectis armis, veniam ab Imperatore supplices petunt. Ille autem flexit animum, & illorum misericordiam capit. Iubet denique Tyrannum celeriter ad se adduci. Illi igitur properè collem ascendunt, in quo Tyrannus, ignarus rerum iam gestarum, considebat. Qui cùm eos anhelantes videret, ipsaque anhelitus crebritate adueniendi indicantes celeritatem; victoriæ nuntios esse suspicatus est. Rogat, num Theodosium, vt illis erat imperatum, vinctum adducerent? Cui illi, *Non eum*, inquiunt, *adducimus ad te: sed te hinc ad eum abducimus. Hoc namq; in mandatis dedit summus huius vniuersitatis moderator, Deus.* Quæ cùm dixissent, ei, è solio erepto, vincula inijciunt, abducunt vinctum, & qui paulò antè insolenter gloriatus fuerat, captivum ad Theodosium deducunt. Imperator autem, primùm iniuriarum in Valentinianum, & impiè occupatæ tyrannidis, ei memoriam refricat: deinde bellorum contra Imperium legitimum susceptorum caussa, cum irrisione reprehendit. Reprehendit statuam Herculis, qua fretus, tam audax, temerariumque facinus admiserat. Postremò iustam, æquamque de supplicio illi irrogando sententiam pronuntiat. *Irruit itaq; Iosue super eos (Amorrhæos) repentè, tota nocte ascendens de Galgalis. Et conturbauit eos Dominus à facie Israel contrituitq;*

Vincitur

Iosu. 10.

uitq́; plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth horon, & percussit vsque Azeca, & Maceda, Cùmq́; fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo vsque ad Azeca: & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israel.

Talem se Theodosius cùm in pace, tum in bello præstitit. Quippe semper diuinum implorauit auxilium. Hac parta victoria, in morbum delapsus, filijs Imperiū distribuit, ac maiori natu eam partem, quam ipse rexerat; minori autem Europæ tradidit gubernacula. Vtrumque veram pietatem colere hortatur: ea enim pacem conseruari, bellum extingui, hostes in fugam verti, trophæa erigi, & victoriam denique constare. Hac hortatione filijs adhibita, obijt mortem, cuius gloria sempiternæ memoriæ commendata est.

Vos ergo, filij, confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce Simon, frater vester, scio, quòd vir consilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater. Et Iudas Machabæus, fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri. Retribuite retributionem gentibus, & intendite in præceptum legis. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos. 1. Machab. 2.

COLLATIO THEODOSII CVM DAVIDE.

REctiſſimè Theodoſius Imperator cum Dauide Rege conferri poſſe videtur. Vterque bellator feliciſſimus fuit: Vterque pietati in Deum addictiſſimus: vterque mitis, & humilis valdè: vterque peccatum grande commiſit: vterque ita ſeriò peccatum ſuum
Pſal. 50. lachrymis lauit: vt cor vtriuſque *ſuper niuem dealbatum* fuiſſe videatur. Multa prælia fecit Dauid, & ſemper vi-
Pſal. 43. ctor euaſit, quia non *in gladio*, & *arcu* ſuo confidebat: ſed in Deo viuo, & vero, qui eſt Dominus exercituum. Sic noſter Theodoſius multa prælia fecit. Sed tria potiſſimùm. Primum aduerſùs Barbaros, qui cùm Iſtrum flumen tranſiuiſſent, cum ingentibus copijs, vt non ſolùm Thraciæ, ſed toti Orienti terrorem maximum incuſſerint; occurrit illis Theodoſius, nondum Imperator, ſed à Gratiano Imperatore Dux militum electus: & primo prælio tanta celeritate illos fudit, vt cum Cæſare dicere poſſet, *Veni, vidi, vici*, eaque cauſa fuit, vt Gratianus eum conſortem Imperij declarauerit. Alterum fuit committendum potiùs quàm commiſſum prælium cum Maximo Tyranno, qui Gratianum Imperatorem occiderat, & Imperium eius inuaſerat: ſed hoc, vt Abbas Ioannes, vir ſanctiſſimus illi

præ-

prædixerat, sine sanguine militum suorum confecit, occiso repentè Tyranno, & Occidentali Imperio recuperato. Tertium prælium cum Eugenio, altero Tyranno commisit: sed pugnante Deo de cœlo, pauci multos vicerunt, vt paulò antè dictum est: Itaque tam Theodosius, quam Dauid, diuina protegente dextra, in omni prælio victor euasit.

Nõ enim in arcu meo sperabo: & gladius meus nõ saluabit me. Psal. 43.
Saluasti enim nos de affligẽtibus nos: & odientes nos cõfudisti.

De pietate, & fide Dauidis testimonium habemus ab Eccles. *Ecclesiastico*, qui loquens de Regibus testamenti veteris, 49. scribit, *omnes* Reges illos peccasse, *præter Dauidem, Ezechiam, & Iosiam.* reliqui enim *omnes*, vel Idololatræ fuerunt, vel Idololatriam permiserunt. Idem nos de Theodosio dicere possumus, si comparetur ad Imperatores, qui ante illum fuerunt, vno excepto Philippo, qui tamen Idololatriam non sustulit, nec prohibuit. Deinde Constantinus magnus, & eius filij, vt etiam Iouianus, & Valentinianus, cum filijs, Idololatriam prohibuerunt, sed non euerterunt: quin potius Valens Imperator, eam liberam esse voluit, & Iulianus Apostata, eandem exercuit, & fouit. Primus, qui cultum inaniũ Deorum seruerè prohibuit, & phana ac templa deorum euertit, & idololatriã funditus extirpauit, Theodosius fuit, vt Theodoretus testatur. Ad hæc *Rex, Dauid* mitis, & humilis fuit, & ar- 2. Reg. 12 guentes se patienter audiebat: vt intelligi potest ex increpatione *Nathan*, Prophetæ. Noster quoque Theodosius non solùm mitis, & humilis, sed Sacerdotibus Domini

obedientiſſimus fuit. Iuſſit illum aliquando Sanctus Ambroſius exire de Sanctuario, & cum reliqua plebe conſiſtere: paruit continuò, & gratias egit, quod ab Ambroſio didiciſſet differentiam inter Sacerdotes, & laicos, quam differentiam apud Conſtantinopolim diſcere non potuerat. Et tamen hic nō erat vnus ex Regibus, ſed Imperator Orientis, & Occidentis vniuerſi.

Venio ad comparationem peccati, & pœnitentiæ,
2. Reg. 11 *Dauid* peccauit, adulterans alienam *vxorem*, & maritum eius occidi procurans: qua occiſione non ille ſolùm, ſed permulti alij perierunt: Theodoſius, iratus, quod apud Theſſalonicam, ſeditione facta, Magiſtratus publici lapidibus obruti fuiſſent: iuſſit à militibus ſuis occidi obuios quoſque de populo: & cædes aſcendit ad numerum ſeptem millium hominum.

2. Reg. 12 Admonitus poſtea *Dauid* à *Nathan*, Propheta, pœnitentiam egit: admonitus Theodoſius ab Ambroſio, Epiſcopo, ſimili modo pœnitentiam egit. Comparemus nunc peccatum cum peccato, & pœnitentiam cum pœnitentia. Peccatū Regis *Dauid* ex concupiſcentia carnis; peccatum Imperatoris Theodoſij ex iracundia originē
2. Reg. 11 duxit. Sed peccatum *Dauidis* fuit geminatum, adulteriū videlicet cum aliena coniuge, & occiſio multorum innocentum ſine vlla cauſſa iuſta. Peccatum Theodoſij, fuit vnum, & ex iuſta cauſſa, vltionis videlicet iniuriæ in publicos magiſtratus. Itaque peccatum Theodoſij in eo ſolùm poſitum fuit, quod iracundia vehemens effecit, vt vltionis iuſtæ metas excederet. Addit autem Sanctus

Am-

Ambrosius, in *oratione de obitu Theodosij*, fleuisse illum peccatum, quod ei aliorum fraude obrepserat: quæ certè circumstantia culpam illius extenuat. Huc accedit quod Deus ipse videtur peccatum *Dauidis* grauius iudicasse, quam peccatum Theodosij: *Dauidi* enim per *Nathan* significari iussit, filium, ex adulterio natum, paulò post moriturum;& gladium ex eius domo non recessurum,&vxores eius publicè violandas;quæ vaticinia breui adimpleta sunt omnia. Theodosio nostro, post peractam pœnitentiam, omnia prosperè euenerunt. Pœnitentia *Dauidis*, sine dubitatione vlla,seria, & grauis & diuturna fuit, sed tamen priuata inter domesticos parietes in gemitu & lacrymis: at pœnitentia Theodosij,non solùm seria, & grauis & diuturna, sed etiam publica fuit. Primùm per menses octo Sancti Ambrosij iussu, ab ingressu templi, communicatione sacramentorum abstinuit, quod totum tempus in lacrymis, & dolore consumpsit. deinde publicè in templo, coram populo, humi stratus, pauimentum lacrymis lauit, frontem percussit, capillos sibi euulsit. Ita Deo, Sacerdotibus, & toti Ecclesiæ satisfecit.Et quod argumentum est verissimæ & maximæ pœnitentiæ;toto vitæ tempore peccatum illud postea defleuit.Sic enim loquitur SanctusAmbrosius in oratione, paulò antè commemoratâ: *Neq; vllus postea dies fuit,quo nonillum doleret errorem. quod vtique à Sancto Dauide didicisse videtur, qui ait in Psalmo, quem propriè scripsit ob peccatum homicidij cum adulterio coniunctum. Peccatum meum contra me est semper.*

2.Reg 12

Sit

Sit igitur Dauid pariter cum Theodosio, & Theodosius cum Dauide, speculum fidei, iustitiæ, humilitatis, religionis, & pœnitentiæ omnibus Regibus, alijsque Principibus: vt cùm Regnum temporale dimiserint, Regnum adipiscantur æternum.

Ibid. *Miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam. Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Ampliùs laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.*

Obijt Theodosius Anno Domini 395. cùm vixisset annos quinquaginta, & imperasset cum Gratiano, & Valentiniano, iuniore, annos quatuordecim, & solus in toto orbe Romano annos duos, relictis Imperij hæredibus, filijs suis, Archadio, & Honorio,

1. Machab. 2. *Et defunctus est (Mathathias) anno centesimo, & quadragesimo sexto: & sepultus est à filijs suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.*

VITA

VITA ET VIRTVTES TIBERII IMPERATORIS OPTIMI ET RELIGIOSISSIMI.

IBERIVS, Imperator, cum Iustino regnauit, vt Cæsar, annis tribus, solus autem, vt Augustus, annis quatuor. Fuit omnibus Dei donis mirificè exornatus, sed potissimùm quatuor. Primùm enim populos sibi subiectos gubernabat, vt Pater, non vt Dominus; ex quo factum est, vt ab omnibus subditis mirificè diligeretur. Deinde in bello, quod gessit cum Persis, exercitum tam copiosum collegit, & virorum fortissimorum plenum, vt nullus vnquam Imperator eiusmodi castra habuisse legatur: proinde mirum non fuit, si Persas omninò domuerit. Ad hæc, erga pauperes Christi, ob eiusdem Tiberius Imp.

E Christi

Christi amorem vsq; adeò liberalis, & munificus fuit, vt metas omnes liberalitatis excessisse videatur: cùm eius prædecessor, Iustinus, & eius successor, Mauritius, auarissimi fuisse legantur. Ex quo factum est, vt Iustinus, in pœnam peccati, in delirium inciderit, & coadiutore in Imperio opus habuerit; & Mauritius, exosus militibus factus, cum vxore, & liberis, occisus fuerit. Denique in fide Catholica asserenda, & defendenda ardentissimus fuit, sic vt amicissimo Antistiti, & de se optimè meritò, Eutychio, Episcopo Constantinopolitano, non pepercerit, cùm eum à Sancto Gregorio, Romano, tunc Diacono, pòst Pontifice, de hæresi conuictum fuisse animaduertit. Hæc, & alià eiusdem generis, ex quatuor scriptoribus, duobus Græcis, Euagrio, & Nicephoro; & duobus Latinis, Gregorio Turonico, & Gregorio Romano cognosci possunt; qui omnes, Nicephoro excepto, ipsius Tiberij Augusti tempore floruerunt: Sed iam Euagrium audiamus, Tiberij laudes enarrare incipientem, *lib. 5. c. 13.*

Tiberius Cæsar. Interea temporis Iustinus, de consilio Sophiæ, Tiberium Cæsarem declarat; taliaq; verba in eo declarando locutus est, qualia à nulla historia, vel vetere, vel recentiore, sunt omninò commemorata, Deo videlicet propitio ei tempus largiente, tum ad sua ipsius peccata confitenda, tum ad explicanda ea, quæ ex vsu Reipublicæ forent. Nam cum Ioannes, Episcopus, vnà cum suis, cùmque Principes, ac Magistratus, cùm denique milites Prætoriani in atrio sub dio, vbi eiusmodi nego-

tia de more inueterato agi solent, in vnum cogerentur; Iustinus Tiberium tunicâ induens Imperatoria, & læna circumvestiens, sic clara voce locutus est: *Ne te in errorem inducat vestis splendor, neque illustris ornatus istarum rerum, quæ sub aspectum cadunt, decipiat: quibus ipse in fraudem impulsus, imprudens meipsum grauissimis supplicijs obnoxium reddidi. Itaq; tu in Repub. summa cum mansuetudine, & animi lenitate, regenda, mea vitia præstato:* Atque digito Magistratus demonstrans; *Non oportet*, inquit, *horum consilijs morem gerere: nam hi me in istas, quas cernis, miserias, deduxerunt.* Aliaque eius generis protulit verba, quæ omnes cùm in maximam traduxere admirationem, tum ad immensam vim lachrymarum profundendam impulere.

Audite ergo, reges, & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Sap. 6

Erat iste Tiberius corpore maximè procero, & robusto, & pulchritudinis excellentia omnium opinione maiore, adeò vt non Regibus solùm, & Imperatoribus, sed omnibus etiam hominibus facilè præstaret. Ac primùm, quod ad corporis formam attinet, ea principatu planè digna fuit: quod autem spectat ad animum, illum mansuetudo & benignitas exornauit. Primò ipso aspectu omnes videbatur ad se diligendum inuitare. Diuitias eas putauit, quæ cuique satis essent ad largien- Tiberij dotes.

dum, non solùm ad necessitatem, verùm etiam ad affluentiam. Nam non istud modò considerabat: quod qui opis indigeant, illis beneficia accipienda sint, sed quod Imperatorem Romanum deceat liberaliter dare. Aurum verò adulterinum existimauit, quod cum subiectorum lachrymis collectum est. Qua re inductus, tributum vnius integri anni vectigalibus condonat. Quin etiam prædia, quæ Ardamanes tributis impositis ferè labefactauerat, quasi in libertatem vindicauit: & non modò damnum pro eius magnitudine sed etiam cum fœnore sarciuit. Atque iniquas largitiones, pro quibus alij Imperatores suos subiectos, Magistratibus pro libidine abutendos exponere, & quodammodo diuendere consueuerant, remisit, cauitque per leges, ne quid eiusmodi in posterum committeretur.

Psal. 111 *Iucundus homo, qui miseretur, & commodat, disponet sermones suos in iudicio: quia in æternum non commouebitnr.*

Coiroë vicit. Idem Tiberius (*cap.* 14.) cum pecuniam malam, & iniquè partam, ita collocasset, sicut ratio, & æquitas postulabat, res ad bellum faciendum necessarias parare, ingentem cogere exercitum virorum facilè præstantissimorum, tam ex gentibus transalpinis circiter Rhenum incolentibus, quàm ex cisalpinis, quin etiam ex Massagetis, alijsque ex genere Schytarum, ex Pannonia præterea, Myssia, Illyria, & Isauria collectorum, adeò vt propè centum quinquaginta turmas equitum lectissimorum instructas, haberet: quorum subsidio Cosroem, qui statim post Daras expugnatas, tempore æstiuo,

uo, Armeniam inuaſerat, indeque iter verſus Cæſaream, vrbem Cappadociæ primariam, ſuſceperat, penitus profligauit. Iſte Coſroes tam inſolenter ſe geſſit aduerſus Imperium Romanorum, vti cùm Imperator Legatos ad eum miſiſſet, illis ne ſe quidem adeundi poteſtatem facere dignaretur; ſed iuberet eos Cæſaream vſque ſequi. Ibi namque ſe conſilium de eorum legatione initurum dixit. Poſtquam verò exercitum Romanum ex aduerſo ſibi occurrentem, & à Iuſtiniano, fratre Iuſtini, qui tam miſerabiliter interfectus fuit, gubernatum, & armis firmè munitum, & tubas claſſicum canentes, & ſigna ad pugnam ſublata, & milites acutè vociferantes, & in acie pulchro ordine locatos iram, & furorem anhelantes, & tantum, ac tam egregium equitatum, quantum nemo aliquando ex Imperatorum numero, vel ipſa cogitatione conceperit, animaduertit, vehementer obſtupefactus, præ re, tam inſperata inexpectataque ex intimo pectore ingemuit, & prælium exordiri noluit. Cùm igitur, pugnam differentem, cunctantem, terentem tempus, & callidè ludificantem, Curs Schytha, qui dextero cornu exercitus Romani præfuit, adortus eſt: & cùm Perſæ impetum eius ferre non poſſent, ſed aciem penitus deſererent: Curs magnam cædem hoſtium fecit. Poſtremum à tergo agmen inuadit, vbi tum apparatus Coſrois, tum totius exercitus locatus fuit. Capit theſaurum Regis vniuerſum, & omnem præterea apparatum bellicum, idque Coſroe inſpectante, toleranteque, atque hoc potiùs

perpetiendum arbitrante, quàm Curs impetu facto in ipsum irrueret. Curs igitur, cum suis, magna pecuniæ vi, & multis potitus est spolijs: iumenta cum sarcinis, inter quas ignis fuit, quem pro Deo coluit Cosroes, abducit: atque Persarum exercitu repulso, lætum pæana canentes, sub crepusculum redit ad suos, qui iam stationes, in quibus ordine locabantur, reliquerant. Et adhuc neque Cosroes, neque illi præliari cœperant, sed quædam dumtaxat velitares pugnæ factæ sunt, sicubi singuli ex vtroque exercitu, vti fieri solet, cum singulis congrederentur. Cosroes autem, ingenti rogo noctu accenso, prælium nocturnum instituit. Ac cùm Romani duos haberent exercitus, illum, qui versùs Septentrionem erat, intempesta nocte adoritur. Quo repentè, & de improuiso pedem referente, Melitinam vrbem, sitam in proximo, præsidijs nudatam, atque prorsus desertam à ciuibus, inuadit: qua igne absumpta, parat se ad fluvium Euphratem traijciendum. Vbi verò copiæ Romanorum in vnum coactæ, eum sequi cœperunt, ipse metuens de salute sua, conscenso elephante fluviũ transmittit: magna autem pars exercitus sui tranando flumine vndis obruta est: Quam submersam cùm accepisset, maturè decessit. Itaque Cosroes hoc postremum supplicium, pro insana temeritate contra Romanos admissa luens, vnà cum suis qui supererant, in Orientem reuertit. Ibi autem pactas habuit inducias ne quis eum inuaderet. Iustinianus verò incursione cum toto exercitu in fines ditionis Persarum facta, tota hyeme ibi com-

commoratus est, nemine quicquam ei omninò molestiæ exhibenti. Circiter verò Solstitium æstiuum redit, nulla exercitus parte relicta, amissaue, atque in finibus, quibus Romanorum, & Persarum Imperium terminatur, cum magna vitæ prosperitate, & rerum gestarum gloria, totum æstatis tempus contriuit. Cosroes autem (*cap.* 15) ingenti doloris cumulo oppressus, animo fracto, & ancipiti cura debilitato, languens, crebris denique, & varijs ægritudinis fluctibus demersus, miserandum in modum interijt: ac legem quam scripsit, ne Rex Persarum in posterum contra Romanos arma ferret, velut sempiternum suæ fugæ monimentum post se reliquit. Quo extincto, Ormisdes, eius filius, Regnum capessit.

Tu es ipse rex meus, & Deus meus, qui mandas salutes Iacob. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. Psal. 43.

Audiuimus Euagrium: audiamus nunc Gregorium Turonicum *lib.* 5. *cap.* 19. Cùm autem Iustinus, Imperator, amisso sensu, amens effectus esset, & per solam Sophiam Augustam eius Imperium regeretur, populi, vt superiùs iam diximus, Tiberium Cæsarem elegerunt vtilem, strenuum atque sapientem eleemosynarium, inopumque omnium defensorem. Qui cùm multa de thesauris, quos Iustinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Augusta illa eum frequentiùs increparet, quòd Rempublicam redegisset in paupertatem, diceretque: *Quod ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus* Liberalitas in pauperes

prodigè

prodigè dispergis; Aiebat ille; *Non deerit fisco nostro: tantùm pauperes eleemosynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic est enim magnus thesaurus, dicente Domino:*
Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Ergo, de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cœlo, vt Deus nobis augere dignetur in sæculo.* Et quia, vt diximus, magnus & verus Christianus erat, dum hilari distributione pauperibus opem præstat, magis ac magis ei Dominus subministrat. Nam deambulans per palatium, vidit in pauimento domus, tabulam marmoreã, in qua crux dominica erat sculpta, & ait, *Cruce tua, Domine, frontem munimus & pectora: & ecce Crucem sub pedibus conculcamus.* Et dicto citiùs iussit eam auferri, defossaque tabula, atque erecta, inueniunt subter & aliam, hoc signum habentem. Nuntiantesque iussit & illam auferri. Qua amota, reperiunt & tertiam, iussuque eius & hæc aufertur. Qua ablata, inueniunt magnum thesaurum, habentem supra mille auri centenaria. Sublatumque aurum, pauperibus adhuc abundantiùs, vt consueuerat, subministrat: nec ei Dominus aliquid deficere permittebat, pro bona voluntate sua.

Thesaurum inuenit.

Prou. 19 *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam retribuet ei.*

Thesaurum auũ

Quid ei in posterum Dominus transmiserit, non omittam. Narses ille, Dux Italiæ, cùm in quadam ciuitate domum magnam haberet, in Italiam cum multis thesauris egressus, ad suprà memoratam vrbem aduenit: ibique

ibique in domo sua occultè cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri, argentique reposuit: ibique interfectis conscijs, vni tantummodò seni, per iuramentum condita commendauit. Defunctoque Narsete, hæc sub terra latebant. Cùmque supradictus senex huius eleemosynas assiduè cerneret, pergit ad eum, dicens. *Si*, inquit, *mihi aliquid prodest, magnam rem tibi, Cæsar, edicam.* Cui ille, *Dic*, ait, *quod volueris, proderit enim tibi, si quiddam nobis profuturum enarraueris. Thesaurum*, inquit, *Narsetis reconditum habeo, quod in extremo vitæ positus, celare non possum.* Tunc Cæsar Tiberius grauisus, mittit vsque ad locum pueros suos. Præcedente verò sene, hi sequuntur attoniti. Peruenientesque ad cisternam, deopertamque ingrediuntur: in qua tantum aurum, argentumque reperiunt, vt per multos dies vix evacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille ampliùs hilari erogatione dispensauit egenis.

Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna magis, quàm thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam. Tob. 12.

Dum hæc gererentur, Iustinus impleto Imperij octauo decimo anno, amentiam, quam incurrerat, cum vita finiuit *lib. 5. capite* 30. Quo sepulto, Tiberius Cæsar arripuit iam olim adgressum Imperium. Insidias euasit. Sed cùm eum, secundùm consuetudinem loci, ad spectaculum circi præstolaretur populus processurum,

 rum,

rum, parare ei cogitat pro parte Iustinianus insidias, qui tunc nepos Iustini habebatur, ille per loca sancta processit. Completaque oratione, vocato ad se vrbis Papa cum Consulibus, atque præfectis, palatium est ingressus. Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno Imperiali impositus, cum immensis laudibus Imperium confirmauit. Factionarij quoque, operientes ad circum, cùm cognouissent, quæ acta fuerant, pudore confusi, sine effectu regressi sunt, nihil homini, qui in Deo spem posuerat, aduersari valentes. Transactis igitur paucis diebus, adueniens Iustinianus, pedibus se proiecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Quem ille secundùm patientiæ suæ ritum colligens, in palatium iussit adsistere. Sophia verò Augusta, immemor promissionis, quam quondam in
Iterum. Tyberium habuerat; insidias ei tentauit intendere. Procedente autem eo ad villam, vt iuxta ritum Imperialem, triginta diebus ad vindemiam iocundaretur; vocato clam Iustiniano, Sophia, voluit eum erigere in Imperium: Quo comperto, Tiberius cursu veloci, ad Constantinopolitanam ciuitatem regreditur, apprehensamque Augustam ab omnibus thesauris spoliauit, solùm ei victus quotidiani alimentum relinquens. Segregatisque pueris eius ab ea, alios posuit de fidelibus suis, mandans prorsus, vt nullus de anterioribus ad eam haberet accessum. Iustinianum verò obiurgatum tanto in posterum amore dilexit, vt filio eius filiam suam promitteret: rursumque filio suo filiam eius expeteret: sed non est
res

tes ſortita effectum. Exercitus eius Perſas debellauit, victorque regreſſus, tantam molem prædæ detulit, vt crederetur cupiditati humanæ ſufficere. Viginti elephanti capti ad Imperatorem deducti ſunt.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ, propter nomen ſuum. Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Pſal. 43.

Audiamus nunc Sanctum Gregorium diſputantem cùm Eutychio, Patriarcha, de reſurrectione carnis, vt intelligamus, Tiberium Imperatorem non pepercisse Eutychio erranti: quamvis ipſum Eutychium maximi faceret, eo potiſſimùm nomine, quod ſibi Imperium, prædixiſſet, vt Euſtachius, *in eius vita*, teſtatur. Sic igitur loquitur Sanctus Gregorius, in *libro* 14. *Moralium cap.* 29. *Et rurſus circundabor pelle mea. Dum apertè pellis dicitur, omnis dubitatio veræ reſurrectionis aufertur: neq; ſicut Eutychius, Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopus, ſcripſit, corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria erit impalpabile, ventis, aereq; ſubtilius. In illa enim reſurrectionis gloria, corpus noſtrum ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ, ſed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam Redemptor noſter dubitantibus de ſua reſurrectione diſcipulis, oſtendit manus, & latus, palpanda oſſa, carnemq; præbuit, dicens: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Qui, cum eodem* Diſputatio Gregorij cũ Eutychio. Iob. 19. Luc. 24.

 Euty-

Eutychio in Constantinopolitana vrbe positus, hoc Euangelicæ veritatis testimonium protulissem, ait: Idcircò Dominus hoc fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui ego. Mira, inquam, est res valdè, quam astruis, vt inde nobis dubietas surgat, vnde discipulorum corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem, ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruitur, quod ostendit: vnde fides discipulis eius confirmata est, in nostra destruitur. Et paulò infrà; *Cùm piæ memoriæ Tiberius Imperator secretò me, & Eutychium suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur, agnouit, & vtriusque partis allegationes pensans, eundem librum, quem de resurrectione scripserat, suis quoq; allegationibus destruens deliberauit, vt flammis cremari debuisset.* Hæc Sanctus Gregorius. Ex qua historia perspicuè cernitur, quantus fuerit in eo Principe Catholicæ fidei zelus. Erat enim Eutychius non solum Imperatori gratissimus, sed etiam Episcopus Regiæ ciuitatis, & vir omninò doctus, qui *libros* iam scripserat, &, quod maius est, opinione sanctitatis, & signis, atque miraculis editis clarissimus. Contra Gregorius, homo externus, ordine Diaconus, ætate iunior, nulla scriptione celebris, nullo miraculo edito illustris, nullo beneficio Imperatori adstrictus: & tamen vbi cognouit Imperator, opinionem Eutychij hæreseos labe esse suspectam, non solùm

Imperatoris zelus pro fide Catholica.

so'ùm eam reijciendam censuit, sed etiam librum ipsum continuò flammis voracibus cremandum existimauit. Itaque pius Imperator, vbi periculum Catholicæ fidei vidit, oblitus est amicitiæ, & beneficiorum Eutychij, nec non dignitatis pontificalis, ætatis senilis, opinionis doctrinæ, vitæ sanctitatis, & famæ cælestium miraculorum: & cum Apostolo clamandum censuit, *Etiamsi Angelus de cœlo euangelizet, præter id, quod hactenus euangelizatum est nobis, anathema sit.* Galat. 1.

Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

Audiamus rursus Gregorium Turonicum (*lib. 6. c.* 30) de felici exitu & præsenti vita Imperatoris Tiberij. Hoc anno, Tiberius, Imperator, migrauit à sæculo, magnum luctum relinquens populis de obitu suo. Erat enim summæ bonitatis, in eleemosynis promptus, in iudicijs iustus, in iudicando cautissimus, nullum despiciens; sed omnes in bona voluntate complectens, omnes diligens: ipse quoque diligebatur ab omnibus. Hic cùm ægrotare cœpisset, & se iam viuere desperaret, vocauit Sophiam, Augustam, dicens: *Ecce iam impletum sentio tempus vitæ meæ, nunc cùm consilio tuo eligam, qui Reipublicæ præesse debeat.* At illa Mauritium quemdam elegit, dicens, Tiberius Imp. ad mortem sedis sponit.

Valdè strenuus, & sagax est vir iste: nam & sæpius contra inimicos Reipublicæ dimicans, victorias obtinuit. Hæc enim dicebat, vt isto transeunte, huius coniugio necteretur. Sed Tiberius, postquam consensum agnouit Augustæ, de huius electione, iussit exornari filiam suam ornamentis Imperialibus, & vocato Mauritio, ait, *Ecce cum consensu Sophiæ Augustæ ad Imperium eligeris: in quo vt firmior sis, filiam meam tradam tibi.* Et accedente puella tradidit eam Pater Mauritio dicens, *Sit tibi Imperium meum cum hac puella concessum. Vtere ea felix, memor semper, vt æquitate, & iustitia delecteris.* At ille, accepta puella, duxit eam ad domum suam; & transacta solemnitate nuptiarum, Tiberius obijt. Igitur celebrato Iustitio, Mauritius, indutus diademate, & purpura, ad circum processit: acclamatisque sibi laudibus, largitis populo muneribus, in Imperio confirmatur.

Psal. 88. *Quis est homo, qui viuet, non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?*

Somniū eius. Audiamus denique Nicephorum *lib.* 18. *c.* 16 de morte Tiberij hæc narrantem. Imperator, in lecto suo repositus, in somnis viri speciem ex forma, quæ neque verbo, neque scripto exprimi queat, & veste tam candida, vt cubiculum eius illustraret, vidit. Vir is manu protensa, talia verba ad eum præfatus: *Hæc tibi, Tiberi, ter sanctum numen renuntiat. Tyranni impij Imperij tui temporibus non exstabunt.* Postquam autem euigilauit, somnium illud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quam-

quamvis Imperator esset, obsecutus, terrenam tunicam Moritur.
deposuit, anima autem velut vmbraculum quoddam ad sedes superas euolauit. Imperio Tiberius, cum Iustino, tribus annis, solus autem quatuor annis præfuit. Hæc Nicephorus. Porrò visio illa mirabilis ad imperium temporale Tiberij referri non potuit, cùm iam completum esset; neque ad imperium successoris, cum constet, Mauritium à Phoca, Tyranno, crudeliter interfectum fuisse. Proinde necesse est, promissionem illam ad cœlestis Imperij securitatem esse referendam, ad cuius consortium Tiberius vocabatur: vnus enim ex illis fuit, quibus in iudicio dicitur, *Venite, benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c.* Obijt Tiberius Imperator Anno Domini 586. cùm imperasset annos septem, tribus cum Iustino, quatuor solus.

Sed sicut scriptum est: Quòd oculus non vidit, nec auris 1 Co. 2 Isa. 64.
audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum.

VITA

VITA SANCTI VENCESLAI, REGIS BOHEMIÆ.

SAnctus Venceslaus, Bohemiæ Rex, Patre Christianissimo, simul ac religiosissimo, Vratislao, matre verò, Drahomira, Lucensi, à Christiana religione alienissima, progenitus fuit. Siquidem longè seueriorem, immaniorem que in Christianos, quàm *Iezabel* in Prophetas ea se exhibuit. Qua de causa, Ludmilla, Vratislai Ducis mater, per speciem visitandi, salutandique Drahomiram, matrem suam, Pragam adijt. Reuera vt alterum filiorum, (duos enim habebat, Venceslaum, & Boleslaum) sibi dari nutriendum impetraret. Cui cùm oblata esset, tam à patre, quam à matre, legendi, vtrum accipere vellet, potestas, Venceslaum, in quo melior indoles meliorque spes elucebat, sibi adoptauit, aluitque deinceps pro suo: Præceptorem ei adiungens, Paulum, virum opinione sanctitatis celebrem. Hic domi ali-

S. Venceslaus Bohemiæ Rex

3. Regi 18.

Ab Auia adoptatur.

quamdiu puerum docuit, post auctor fuit, vt Budecum, ad Nycenum presbyterum mitteretur, inquiens, maiores ibi eum in litteris & disciplinis Christianis profectus facturum, inter multos condiscipulos Christianos. Nam hæc præcipua cura erat Auiæ, vt nepos Christianam Religionem ante omnia disceret, coleretque. Ex D. Ioannis Dubranij, Olumucensis Episcopi, *historiæ Bohemicæ lib.* 4. *&* 5. *cap.* 1.

Prou. 1. *Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.*

Drahomiræ tyrannis. Interim marito funerato (*cap.* 2) filijsque adhuc ætate imbecillioribus, Drahomira regionem inuadit, ac statim odium in Christianos malè diu dissimulatum detegit, edicto proposito, vt templa Christiani occluderent, cultu, cæremonijsque abstinerent, Sacerdotes populum ne docerent, nec ludimagistri discipulos. Secùs facientibus, carcer, exilium, mors denunciata. Pragæ magistratus immutati, & pro Christianis idololatræ crudelissimi substituti, quorum instinctu clam, palamque, ac semper impunè fidei cultores indignè tractabantur, occidebanturque. At si quis ex Christianis, vel se defendendo vnum illorum aliquem interfecisset, pro vno in decem capita animaduertebatur. Tùm verò,

Venceslaus fit Rex Bohemiæ, secundùm tam impia, tamque immania matris facinora, Venceslaus, qui hactenus, ne in Principatum succederet, ætatis, studiorumque excusatione vtebatur, Auiæ maximè hortatu, pollicentis, se quoque curarum

nepotis.

nepotis fore participem, magno omnium assensu, regimen in Boemos suscepit.

Misericordia, & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui: & inuenies gratiam & disciplinam bonam, coram Deo, & hominibus. Prou. 3

Ad tollendam igitur (*cap.* 3.) fraternam discordiam, quam plerumque inter fratres bona indiuidua suscitare solent, in ipso statim Principatus introitu decernitur, vt Boleslao, fratri Iuniori, pars aliqua hæreditatis assignetur, finesque vtriusque ditionis constituantur. Boleslauia ei assignata est, cum territorio suo vltra Albim, ita vt Albis fluvius, citra, vltraque terras finiret. Mater Iuniorem filium, moribus suis congruentem, secuta est. Venceslaus Principis thronum solus Pragæ obtinuit, alius fortasse mutato honore, (id quod subinde vsu venire videmus,) mores quoque, aucta dignitate, & potentia, immutaret; at Venceslaus, ab omni ambitione inuictus, demissiùs penè Princeps, quàm priuatus agebat, aliquantoque diligentiùs obseruabat, ne quid de instituto prioris vitæ, apud Auiam transactæ, intermitteret. Nam & noctibus impensiùs quàm priùs, ad psallendos psalmos laudesque Deo dicendas, vtebatur, & dies per plura pietatis officia trāsigebat, crebriùs in funus prodeundo, languentes inuisendo, laceros, nudosque conuestiendo, pauperes alimento sustentando. Instituerat præterea sibi inædiæ ac vigiliæ quoddam quasi cum Auia certamen, experiri satagens, ipse, an illa sæpiùs ieiunaret, peruigilaretque. Hæreditas inter fratres diuisa.

Psal. 118 *Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuæ.*

Drahomiræ inuidia. Interim Drahomira (*cap.* 4.) dirumpi præ inuidia, secumque nefaria aduersùs socrum meditari, quòd illa maiore gratia apud Venceslaum, quàm ipsa mater polleret, Religionemque Christianam nimis prolixè proueheret. Nec longiùs nefaria meditata perficere distulit, quàm inuenit cædis perficiendæ audaces sicarios. Instante exitij die, quem Ludmilla futurum diuinitus præuiderat, vocat ad se clientulos omnes, mercedemque cuique suam dissoluit. Et præterea quidquid in penu, in cella, in horreis, loculis redundaret, id sua manu in sinus vsusque pauperum transfudit. Post hæc remotis arbitris, ac solo adhibito Paulo Sacerdote, ante aram prouoluitur, factaque exomologesi, de manu eiusdem Sacerdotis Sacrosanctum vitæ accipit viaticum, mox inde fini suo propitium Deum exorat, cùm ecce tibi Ludmilla necatur. eadem hora submissi à muro, Thomas & Gumo non tam genere, quam scelere nobiles, in sacrarium irrumpunt, ac velo, quo sancta vidua caput velatum habuit, elisis faucibus, prostratam suffocant.

Psal. 10. *In Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: Transmigra in montem, sicut passer? Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.*

Venceslaus vin- Non defuere (*cap.* 5.) qui Venceslaum, ex cæde Auiæ vehementer perturbatum, ad vlciscendum inflammarent.

marent. Alij, si ipse vlcisci vellet, sibi hanc dari prouinciam deposcebant. Virosque ille quàm potuit, grauissimis verbis corripuit, quòd aliena à pietate erga qualemcumque matrem, aliena deinde à modestia, & tolerantia Christiana suadere auderent, ignari, aut parum memores, quod ore suo dicat Dominus: *Mea vltio est, & ego retribuam illis in tempore.* Quemadmodum euenit anno nondum reuoluto, vt ambo sceleris ministri, non solùm miserè, sed etiam notabiliter extinguerentur: notam videlicet vterque suam ad posteros transmittentes. Nam cùm alter eorum, barba rutila insignis; alter malè pedatus esset, non aliter nati natorum, & qui hodiè nascuntur ab illis, vel ruffescunt, vel à pedibus laborant: nam vtraque familia apud Boemos etiam nunc extat. Cæterùm impiæ matri, ideò impunitas diuturnior videbatur, vt filij pietas, quò diutiùs illum mater insectaretur, hoc clarior euaderet. Tametsi alios quoque, præter ipsam matrem, molestos sibi infestosque habuit, quasi parum idoneus ad exequenda Principis munia, quæ exequi, non per sacra, & cæremonias, sed magis per arma, & acies oporteret.

diam reprimit

Deutr. 23.

Vindicta diuina.

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.

Exod. 20.

Ante alios autem (*cap. 6.*) Radislaus, Gurimensis Princeps, Mistibogij filius, hac vana spe inflammabatur, quasi solo armorum terrore Venceslaus expugnari posset, agros eius incursare, armatosque illi viros osten-

Radislaus, tyrannus.

dere incipit, nec vllos legatos, de pace agentes, audire vult; imò quò magis Venceſlaus paci ſtuduit, eò maiorem etiam ſuſpicionem pauoris aduerſario faciebat, adeò vt ſuperbiſſimè tandem Venceſlao reſponderet: *ſe niſi tradito ſibi totius Boemiæ principatu, ab armis non diſceſſurum.* Coactus igitur à ſuis Venceſlaus, militem, atque aciem contra Radiſlaum inſtruit: videnſque omninò ſibi dimicandum iam eſſe, claſſicum cani vetat, priuſquam ipſe Radiſlaum alloquatur. Data alloquendi poteſtate, *Si aliter*, inquit, *niſi prælio, res pacificari nequit, cur non potius ſine magna aliorum clade, ſine multo inſontium ſanguine ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? victoriæ permiſſuri, vter vtri iuſtiùs imperare debeat.* Perinde quaſi iam manibus victoriam Radiſlaus teneret, conditione propoſita lætari, inflareque, & ad pugnam ineundam feſtinare. Loricula ſuper cilicinam veſtem indutus, parvoque enſiculo ſuccinctus erat Venceſlaus, cùm in arenam prodiret. At Radiſlaus cataphractus, haſtatuſque, cum longa inſuper machera, contrà ſeſe inferebat, erecta vtrimque acie, velut ad nouæ rei ſpectaculum. Nouum enim eſſe videbatur, vt ipſe Venceſlaus, pro imbelli habitus, componere ſe cum bellatore auderet. Vbi ſub ictum ventum eſt, alter, ſigno crucis frontem pingit, alter haſtam vibrare feſtinat, idemque ſubitò Angelos videt, atque hanc vocem velut ab homine promptam, pone ſe exaudit: *Ne feri.* At nemine conſpecto, qui illam promiſerit, vim numinis, fauore propitio

Vincitur à Venceſlao.

Ven-

Venceslaum prosequentis, veritus, humi procumbit, veniam audaciæ exposcit, seque potestati victoris permittit. Alleuat prostratum Venceslaus, dataque venia, & dignitate, ei restituta, monet vt contumaciam in obsequium debitum vertat, ne pòst grauiùs ab irato numine plectatur.

Dixit autem Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobasti hodiè, & dabit te Dominus in manu mea. 1. Reg. 17.

Hæc in Germaniam (*cap.* 7.) celeriter nunciata, aulam Cæsaris apud alios admiratione, apud quosdam irrisione affecerunt. Ottho tunc regnabat, qui Germanorum primus coronam Cæsaream legitimè sibi traditam in Germaniam intulit, vir illo honore, ob celebrem pietatem, & raram in bellis felicitatem, non indignus, nec alienus à Venceslao, propter eximias eius virtutes: & qui vnà cum alijs Germaniæ Principibus, maiestatem Cæsaream officiosè, comiterque conseruabat. Is Ottho, deliberandi causa, diem ad conueniendum Principibus Vormatiam edixerat, quo vbi Venceslaus quoque vocatus, sine vlla dilatione venisset, dicitur postridie, dum solemne sacrificium cunctantiùs Sacerdos facit, ipse similiter cunctantiùs curiam introijsse; eamque moram, quasi ex ambitione nata fuisset, Principes adeò ægrè tulisse, vt conspirarent, ne quis ipsorum venienti assurgere, neu supra se locum considendi dare vellet. Persuasum denique Cæsari fuisse, vt sine vllo honore

Venceslaus à b Angelis in Aulam ductus.

Boe-

Boemum, velut arrogantem, transmitteret. At Cæsar ex conspectu duorum Angelorum, qui Vencessaum in Curiam deducebant, subitoque ibidem disparuerant, obstupefactus, throno exilit, aduersum vadit, ipsumq; Vencessaum, tantùm non adorat, ac manu mox sua ad subsellia perductum, assidere sibi proximum iubet, cæteris vehementer factum admirantibus, Cæsar facti causam aperit, vicissimque miratur, quòd nemo præter se quispiam Angelos, tam clarum, manifestumqne sui spectaculum exhibentes, oculis suis adspexerit. Hic Moguntinus Pontifex se quidem nihil planè vidisse inquit, cæterùm horrore quodam se perfusum fuisse confitetur; ac tùm demum famæ quoque nuper invulgatæ, quemadmodum videlicet interuentu numinis, ab hostis impetu seruatus fuerit Vencessaus, fidem se habere, quando in præsens paria numina eundem à calumnia vindicauerint: quare inde simul vniuersi errati veniam deprecantur.

Matth. 18. *Videte, ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.*

Ottonis Imp. in eum liberalitas. Cæsar præterea (*cap.* 8.) huic tam liberalem hospiti habuit honorem, vt potestatem petendi ei concederet, quidquid petendum sibi à Cæsare putaret. Æstimabat autem Cæsar, gloriosa & ambitiosa petiturum. At is brachium Diui Viti, ex Gallia, sub Lodouico Pio, corbeiam in Saxoniam translati, magnaque religione in Boemia culti: dein Sigismundi quoque, Burgundiæ

Regis

Regis, propterea quod Vandalicæ nationis fuerit, reliquias sibi dari postulauit. Ad quæ postulata Cæsar subridens, *Feres tu*, inquit, *primo quoque à reditu nostro in Saxoniam tempore, quas habere cupis, reliquias: interim dona Cæsare digna à nobis accipe: Regium inprimis decus, quo te ex dignitate tua meritò decoramus, deinde tributo absoluimus, quod Carolus quondam soluendum Cæsaribus instituerat.* Iussit postremò & insignia sua Venceslaum ferre, fuscam aquilam in clypeo candido. Facilè hoc, & illud alterum de tributo amplexus est Venceslaus, sed idem caput suum diademate cingi, seque Regem invngi, aut Regem à suis appellari nullo pacto sustinuit: quamquam à Cæsare & ab alijs Regibus, & Principibus Rex in *epistolis* salutaretur.

Iesus ergo, cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Ioan. 6.

Allatis ex Saxonia (*cap.* 9.) sanctorum corporum Pragam reliquijs, Venceslaus, omnia ædificia missa faciens, applicare architectum manus ad ædem Diuo Vito designandam construendamque imperat. Subijciens dignissimum esse, vt profanis ædificijs sacra anteuertant. Cæterùm antequam illa inchoata erat, iam in templo Diui Georgij; à Patre suo exstructo, Venceslaus locum sepulcro, in quo auia Ludmillia, transferretur, delegerat, simulque absoluerat, ita vt nihil iam reliqui superesset, nisi vt translatio funeris ex arce B. Ludmilla translata

Thein in Arcem Pragenſem à Sacerdotibus perageretur. Auertere vnus aliquis ab inſtituto Venceslaum cupiebat, inquiens, *iam pridem corpus auiæ computruiſſe: quandoquidem plus triennium eſſet, cùm illud, terra obrutum iaceret; proin nimis ſeram fore eius corporis traſlationem.* Excipit Venceslaus, *Et ſi quidem iam in puluerem ſit redactum, vel ipſum puluiſculum perferri ad me cupio: ſed contrà fortaſſe eueniet, ac tu, mi pater, autumas: fac modò, vt deſiderio modò vnà cum cæteris morem geras.* Pater ille, ſeque ſuis collegis addit comitem vſque ad locum, vbi ſepulta erat Ludmilla: ſepulcro recluſo, nares ſtatim omnium odor perfudit ſuauiſſimus, adhucque ſuavior arcula recluſa, in qua corpus tabe incorruptum, integrumque iacebat, niſi quod parum quiddam ei de naſo decerpſerat arculæ tabella confracta, quam incurioſè quidam tractauerat. Igitur læti re præſenti Sacerdotes, feretrum ſubeunt, corpuſque miraculis clarum, quo iubet Venceslaus, deportant, conduntque. Sed enim architecti quoque in templo Diui Viti proximo operas vrgent, vt opus celeriùs excreſcat, feſtinante Venceslao ad noui templi dedicationem, ſanctarumque Reliquiarum conſecrationem.

Miraculis clara.

Sap. 3. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: & æſtimata eſt afflictio exitus illorum, & quod à nobis eſt iter, exterminium: illi autem ſunt in pace.*

Vẽceslai pietas. At tunc primùm (*cap.* 10.) creandi Pontificis mentio orta;

orta; ſiquidem nullus ad eam vſque diem Pontifex in Boemia creatus erat, ſed a principio Morauiæ Antiſtes, poſteà ex Bauaria, Ratiſponenſis, officio Pontificali apud Bohemos fungebatur. Idem Ratiſponenſis in Morauia quoque aliquamdiu faciebat, quamdiu videlicet vacua ſedes ibidem ſuo Præſule fuerat, nempe annis quinque, & triginta. Quanquam igitur Venceslaus Ratiſponam, pro Pontifice, (Diuus Wolffgangus tunc Pontifex ibi erat) qui templum, Diuo Vito deſtinatum, in arce Pragenſi dedicaret, ſuos quoſdam miſerit, non ideò tamen curam remiſit quærendi viam, quo facillimè ad inducendum Pragam Præſulem, vt inſtituerat, peruenire poſſet ſed has eius pias curas, ſicut pleraſque alias, ad Religionem pertinentes, mater nimis impia interturbare non deſtitit. Pari modo, vt mater, Boleslaus, moratus, armatuſq; ue ad turbandam, & oppugnandam fratris pietatem fuit. Nam ſi aliàs vnquam, educatio oſtendit, quantum momenti afferat, ad ingenerandos hominibus mores, tum certè in illis duobus alumnis, ex eiſdem parentibus prognatis, mirificè demonſtrauit. Nam Venceslaus, qui à Ludmilla, muliere religioſa, educatus à puero fuerat, omnibus pietatis, & cuiuſvis præterea virtutis numeris vir abſolutiſſimus euaſit; ſicut è diuerſo Bodeslaus, tum impiùs, tum ſævus, tum indomitus, & violentus; quia Drahomira, quæ Bodeslaum aluit, comparibus vitijs infectiſſima erat, paratiſſimaque per quamlibet occaſionem incrementa bonæ religionis impedire; ac potiſſimùm in

Boleslaus impius.

Sacerdotes ſæuire; quaſi penes illos culpa reſideret, quod diſciplinæ (vt ipſa dicebat) grauiſſimæ deditus, Venceslaus, maiorem diei, noctiſque partem, circum ſacella, & aras, aliaſque cæremonias, quàm in negocijs ſerijs, & ad Principem pertinentibus contereret; quodque illorum ipſorum Sacerdotum inſtinctu, neque reuerentiam erga matrem, neque charitatem erga fratrem continuaret.

Gen 25. *Perrexit Iſaac, vt conſuleret Dominum. Qui reſpondens, ait: Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populuſq; populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem, vir ſimplex, habitabat in tabernaculis.*

Venceslaus Sacerdotes colit. Itaque cuſtodes plagoſi per vias appoſiti erant (*cap.* 11) qui ictu plagarum, Sacerdotes prohiberent, quò minùs Venceslaum per quotidiana officia adire poſſent. Qua de re certior factus Wolffgangus, venire in Boemiam ad dedicandum templum ſuperſedit, hac excuſatione vſus, tanquam breui futurum eſſet, vt Antiſtes Pragæ inauguraretur. Cæterùm nec Venceslaus fauorem erga Sacerdotes, cultumque, nec viciſſim illi officium ſolitum, qualicunque iniuria accepta, interrumpi ſibi permiſerunt. Furente in dies magis, ac magis, Drahomira, cùm quotidiè fermè audiret, tanti eſſe Venceslaum in Sacerdotes obſequij, vt ipſe ſuis manibus vinum inter ſacra, libaque, & thura illis subminiſtraret, vt identidem illos domi quemque ſuæ inuiſeret, neceſſarijſque

rebus

rebus ante tempus succurreret, vtque à seruitute profana multos redimeret, & ad seruitia Dei illos conuerteret: vt denique noctu plerunque, vel in ipsa hyeme, nudis incederet pedibus ad templa, in quibus pervigilia celebrabant Sacerdotes. Ferunt, Podiuinum, qui intimus Venceslao assiduus comes fuerat, malè aliquando à frigore, & nivibus acceptum fuisse, quanquam ipse calceatus Ducem suum discalceatum subsequeretur; rursus tamen subitò incaluisse, cùm primùm videlicet pedes suos, quemadmodum iussus erat, vestigijs Ducis impresserat.

In labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate: præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? 2.Cor.11.

Paulisper inter hæc (*cap.* 12.) suam rabiem Drahomira remisisse videbatur, postquam certior facta erat, Venceslaum tædio vitæ aulicæ, & curarum publicarum, circumspicere locum sepositum, in quem cum sodalibus Diui Benedicti cucullatis, ipse quoque sodalis futurus diuerteret. Nam & Romam ad Pontificem suos iam misisse inaudierat, qui peterent, vt illius auctoritate, liceret in Boemia eiusmodi Sodalitium institui. Sed dum Romanus Pontifex Legatos diuitiùs, propter domesticas seditiones, retinet, dumque interim Venceslaus de consuetudine sua, deque sacris, & cæremonijs nihil quidquam intermittit; non sustinens vlteriorem dila-

Venceslaus cogitat mũdum deserere.

tionem impatientiſſima mulier conceptum iam pridem de tollendo Venceſlao parricidium properat. Natalis tunc dies infantuli, recens ex Boleſlao editi, ſe obtulerat. Ad hunc ſimul concelebrandum mater, iuxta atque Boleſlaus, frater, verbis ſuauiſſimis Venceſlaum inuitant, gaudio ipſorum communi oblatum eſſe tempus dicentes, quo tota domus principalis meritò gaudere debeat, nato ex Boleſlao Principe, qui ſpem ſucceſſionis in Principatu Boemiæ continuaret. Siquidem Venceſlaus, præter aliam rebus in alijs abſtinentiam, & continentia, conſtantiaque in omne ævum ſuum virginitatis ſuæ clarus fuit: & Boleſlaus tunc primum pater eſſe incepit, producto ad ſpem ſucceſſionis filiolo.

Eccle. 1. *Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum & omnia vanitas.*

Inuitatur a matre, & fratre. Hoc igitur modo inuitatus, Venceſlaus (*capite* 13.) tametſi multo ſatis tempore à quovis matris fratriſque contubernio ſe remouiſſet, attamen vt antiquum ſeruaret morem ſuum, nemini cuiquam, non ſolùm natura coniunctiſſimis, officium ſuum denegandi, ad natalia ſe Boleslauiam venturum ad diem recepit. Interimque in cubiculum ſecedens, quos fideliſſimos habuit, ſecum ad feneſtram ſeducit, iubetque eos in atrium Pauli presbyteri, frequentia Sacerdotum refertum deſpicere: ac mox altè ſuſpiria ducens: *Quàm cuperem*, inquit, *vanus videri Augur, vtinamque fiat, vt irritum venti ſecum auferant meum augurium: videre tamen*

iam

iam mihi videor, eum locum, qui mea cura, tanto Sacerdotum coetu, quantum cernitis, celebratur, paulò post discessu hinc meo repentè desertum iri: Cædem videlicet Sacerdotum futuram per ista diuinans, quæ illis ab interitu suo immineret. Cæterùm qui tunc præsentes aderant, non intelligebant, quorsum dicta hæc tenderent. Podiuinus tamen, scopum coniectura attingebat, cùm Ducem suum reuocare à proposito Boleslauiam eundi tentaret, sed incassum. Olim namque pro religione, & pietate Venceslaus nullum periculum, nullum casum, nullum vitæ discrimen vitandum putauit; ideòque die lustrali appetente, nihil ampliùs moratus, quàm dum se apud Sacerdotem expiat, dum Aræ adstat, dum sacrosanctum delibat libum, extremum salutis viaticum, inde continuò Boleslauiam petit. Sed neque Boleslaus procrastinat fratri ire obuiam, eum complecti, gratulari aduentui, composita adulatione. Conuiuio dein mater adhibita, quantò magis ad omne facinus exercitata erat, tantò blandiùs hospitem filium habuit, traxitque in seram noctem conuiuium. Vaticinium Venceslai.

Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis. Prou. 27

At Venceslaus (*cap.* 14.) quamquam intelligeret, quò tenderent blanditiæ, & quam ob rem produceretur conuiuium, non tamen omisit, quin de media nocte surgens, iret in templum, vt orationes solitas Deo optimo commemoraret. In ea re occupatum inuadit Boleslaus, frater à matre ad scelus vigilantiore excitatus, Venceslaus à fratre occiditur.

ac

ac primo ab ictu suo frustratur, ense sibi ob insperatum stuporem elapso: mox redeunte animo, & furore, quem sceleris participes clientuli extingui non patiebantur, ictum repetit, ac facilè inermem fratrem, patienterque plagam excipientem interficit: dissimulataque nece manè statim filium lustrat, nomenque ei inter lustrandum *Strahyquas*, à terrore conuiuij mutato vocabulo, quod ipse terribile parricidio effecerat, indit. Adeò *gloriari in malitia* etiam sua gestiebat, *qui potens erat iniquitate*, nescius adesse Deum bonis omni tempore, tum in vita, tum in morte, quemadmodum illustrissimo tunc patuit exemplo. Eadem quippe nocte

Miracula Rex Daniæ (vide quanto interuallo à Boemia semotus) per quietem se admonitum oraculo testatus est, vt Venceslai in Boemia à fratre obtruncati memoriam sibi colendam susciperet: id quomodo ab ipso factum, cæremoniæ, Sacerdotes, templum, in Dania Diuo Venceslao dedicatum declarant. Vt interim penè infinita miracula data opera transeamus, partim quia nota, & illustria; partim quia decantata à nostratibus, diebus penè omnibus habentur.

Psal. 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta, fecisti dolum. Dilexisti iustitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.*

Boleslaus persequitur amicos Venceslai. Boleslaus, parto audacia, & scelere principatu (*cap. 15.*) audacter etiam illum, & non sine scelere ab initio gessit, idque non obscurè. Siquidem clara voce, omnibus, qui

qui aliqua cum diuo Venceslao familiaritate coniuncti erant, ac præcipuè Sacerdotibus, quicumque sua sponte Boemia non discederent, carcerem, exilium, cædem denunciauit. Adiecit mater, ne cæsi terræ mandarentur, sed abiecti, vt in campis iacerent, esca dilanianda canibus, alitibusque. Intra breue igitur tempus vaticinium Divi Venceslai completum fuit, vaticinantis, fore vt à discessu suo, atrium Pauli Presbyteri, Sacerdotibus vacuum redderetur. Correptus inter præcipuos ad supplicium podiuinus quoque, totum biennium in furca sub dio pendens, nulla tabe violari, nedum corrumpi, conficique potuit, donec post haustam terræ hiatu Drahomiram sepeliretur. Nam quò manifestior, grauiorque pœna appareret, quæ meritò de crudelissima, atque impijssima muliere exigenda fuerat, eo loci, quo adhuc insepulta iacebant ossa occisorum Sacerdotum; terra sua sponte dehiscens viuam Drahomiram, vnà cum curru, & qui simul vehebantur absorbuit, auriga solo incolumi, qui ad aram iuxta sitam (nunc haud extat) equo desiliens accurrit, cum fortè tintinnabulum tinnire audisset, vt corpus Domini adoraret, execrante illum Drahomira omnibus maledictis. Quare locum cum etiamnum, vt execratum, funestumque, declinant viatores, qui Arcem Pragensem ab Occidentali parte petunt. Quamquam terra eodem loci in statum pristinum cohæserit. Puniti & illi diuinitùs, qui Boleslaum assectati, gladios etiam suos aduersùs D. Venceslaum strinxerunt: pars enim eorum mente alienata, in rabiemque versa, præcipites ex alto deorsum

Drahomira a terra absorpta.

Occisores puniti.

ſe dabant: quidam in eos gladios, quos nudauerant, incubuere. Ad hæc templi paries, quem prope occiſus fuit Divus Venceſlaus, velut cædis ipſe quoque conſcius, aut potiùs vt teſtis foret ſceleris ſempiterni, nulla vllius opera abſtergi, eluiq́ue potuit à cruore, quo reſperſus ex corpore D. Venceſlai fuerat.

Miracula

Deu. 32 *Si acuero, vt fulgur, gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hoſtibus meis, & his, qui oderunt me, retribuam. Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis.*

Hæc tandem tot prodigia (*cap.* 16.) tanquam varia ſupplicia, Boleſlaum exterruerunt, vt mitiùs deinceps cum Chriſtianis agere, ſæuitiamq́ue ſuam aduerſùs illos, remittere inciperet. Acceſſit prætérea novus ex Cæſare Otthone terror, minitante fratricidij vltionem, cùm primùm Hunnicum bellum confeciſſet. Quippe Hunni ex Pannonia vſque in Sueviam progreſſi, vrbem Auguſtam obſidione premebant, tanta ſuorum multitudine, vt dubitauerit Ottho, prodire ne in aciem contra tantas copias, an caſtris ſe tenere ſecurius fuerit: ſed dubitantem Vldricus, Auguſtæ Præſul, in diuorum numerum poſtea relatus, indicto vnius diei ieiunio, ad ineundam pugnam impulit; certam ei victoriam (ſi pugnauerit) promittens. Nec fefellit: tantam enim inter Hunnos ſtragem Ottho edidit, vt Lycus Auguſtanus, fluvius, mutatis in cruorem aquis, alueum ſuum fœdauerit. Capti in eadem pugna duo Hunnorum Duces, ſuppli-

Otto Imp minatur Boleslao.

Victoria Imp contra Hunnos.

ſupplicia crucibus luerunt. Ex Cæſarianis, maximè inſignis Conrardus, Otthonis gener, cecidit. Atque hoc interim ſpatio, quod per moras huiuſce prælij interiectum fuit, Boleſlaus vicum, quem inhabitabat, foſſis, vallis, mænibus cingendum, muniendumque ſuſcipit; & quò celeriùs ſuſceptum opus perficiat, vicinæ nobilitati iniungit, vt certum quiſque Paterfamilias colonorum ſuorum numerum operi continuando attribuat. Cœpit abnuere operam eiuſmodi ſenex quidam nobilis, inquiens: *Exemplum ſe à maioribus non accepiſſe, vt ædificandis muris operam aliquam locaret, ſed vt potiùs, pro ſalute Principis, in campo, & in ipſa acie, ſiue eques, ſiue pedes dimicaret.* Hic ſævus Boleſlaus (ſic iam is paſſim cognominabatur) ſolita ſæuitia incenſus, *At ego*, inquit, *nunc ſtatim exemplum in te ſtatuam, quo cæteri admoniti, diſcant parere Principibus, non autem imperia illorum contemnere:* ſtrictoque gladio miſerandum ſenem confodit, ac denuò vicinis iniungit, vt iuſſa obedienter faciant. Boleſlai ſæuitia.

Dum ſuperbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in conſilijs, quibus cogitant. Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ: & iniquus benedicitur. Pſal. 9

Operi abſoluto (*cap.* 17.) cinctoque opido, nomen Boleſlauia manet. Huic oppido cùm Ottho appropinquaret, miſſis obuiam Legatis Boleſlaus pacem magnis precibus cum ipſis oppidanis pœpit petere. Valdè præciſè Ottho eis reſpondit, aliter pacem coire non poſſe, niſi dedito ſibi fratricida Boleſlao. Porrò Boleſlauia obſidetur.

 Bole-

Boleslaus, omnibus rebus ad sustentandam obsidionem, necessarijs, frumento, pecore, telis, armis, viris instructus in oppido erat. Non ita foris Cæsar commeatu abundabat, vacuis vbique ex vicino horreis, & pecoribus longiùs in syluas abactis. Vnde paulò pòst factum, vt Cæsar ob rerum penuriam, mutata duriore sententia, animum ad molliora deflecteret. Cùm igitur denuò Boleslaus, quanquam satis, vt dixi, instructus, conscientia tamen scelerum timidus, gratiam Cæsaris ambiret, pacemque oraret, eam his tandem legibus impetrauit. Prima erat, vt commissa scelera, & piacula, omibus modis expiaret. Altera, vt exules Christianos reuocaret ab exilio. Tertia, vt tributum, nuper remissum, denuò exoluendum reciperet. Vltima, vt eadem conditione, atque cæteri Germaniæ Principes, in nomen Cæsaris iuraret.

Pactum initur.

Prou. 16 *Misericordia, & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.*

Corpus S. Venceslai translatum Pragam.

Obsidione soluta (*cap.* 18.) Boleslaus suis præcepit vt è conspectu suo sepulcrum, & corpus Sancti Venceslai remoueant, idque noctu per multas tenebras Pragam transferant, occultèque sine arbitris condant in æde Diui Viti, ab eodem Venceslao ædificata. Grauiter nimirum ferebat signa, & prodigia, identidem ad corpus sanctum, nunc in cæcos, nunc in claudos, nunc in surdos edi, putabatque fore, vt illo ad Divi Viti ædem sepulto, Vito etiam potiùs, quàm Venceslao miracula edita attribuerentur. Sed vide, vt in se innocentia

Miracula.

centia

centia, & sanctitas, vt denique ipsa veritas contra astum, & improbam calliditatem perfacilè defendant. Plaustro corpus impositum fuit, iussúsque auriga, quantùm posset, accellerare vt ante lucem à Boleslauia Pragam perueniret. At aurigam magis equi, quàm ipse equos, regebant. Itaque cùm primò ad amnem, cui *Rochetnicze* vocabulum, aquis tunc redundantem, deinde ad *Vultauiam* adhuc redundantiorem ventum esset, non ponte, vt ille volebat, sed pleno alueo, vtrumque amnem equi transeunt, pedibus tantùm non siccis, mox vltra *Vultauiam* ad carcerem, arci Pragensi subiectum, immobiliter subsistunt; nec inde vlla vi se amoueri patiuntur, nisi die clarissimo, cùm iam multorum aliorum spectatorum oculis res esset testatissima, corpus Diui Venceslai vectores vehere, id quod obstinatè priùs illi negabant, quàm vincti, ad vnum omnes, è carcere illo dimissi fuissent. Corpus, præterquam quod à corruptione post triennium incolume repertum esset, insuper etiam ab omnibus vulneribus erat percuratum, vna tantùm auricula capiti defuerat, eam Premislaua, Venceslai soror, ad finem templi, in quo occisus frater erat, inuentam, arcula clausam habuit. Cæterùm re, vt gesta fuit, cognita, ne quid de corpore sancto desideraretur, eandem statim Pragam misit, statimque illa capiti suo adhæsit.

Si patrem familias Beelzebub vocauerunt: quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nibil enim Matth. 10.

eſt opertum quod non reuelabitur : & occultum, quod non ſcietur.

Occiſus fuit ſanctus Venceslaus anno Domini 938. Vide Æneam Syluium, in *hiſtoria Boemica*, *capite* 14. & Cardinalem Baronium, *to.* 10. *Annalium*, & in *notis Martyrologij*, *ad diem* 28. *Septembris.*

Gen. 4. *Dixit Cain ad Abel fratrem ſuum : Egrediamur foras. Cumq; eſſent in agro, conſurrexit Cain aduersùs fratrem ſuum Abel, & interfecit eum.*

VITA

VITA ET VIRTVTES S. HENRICI IMPERATORIS.

NNO ab Incarnatione Domini millesimo 1001.
primo, ab vrbe autem condita, millesimo,
septingentesimo, quinquagesimo secundo,
Otthone tertio defuncto Romæ, vacante
Regni solio, cùm de Principe ageretur subrogando, Henricus Rex.
omnium vota, nutu diuino, ad eum inclinantur, qui
tunc in Regno potissimus habebatur. Fuit namque eodem tempore quidam Dux Bauariorum, nomine Henricus, Henrici, eiusdem gentis Ducis, filius, (cuius temporibus Wolffgangus Ratisponensium præfuit Episcopus) tam bonitate, quam nobilitate regia, conspicuus, & vniuersa morum honestate præclarus. Hinc *initium sapientiæ, timorem Domini* pleniter est secutus; quia erat omni literarum studio principaliter imbutus, & totus sana fide, & actione Catholicus. Hic ergo ab omnibus pari voto, & communi consensu omnium adsci-

adſciſcitur, diuina vtique diſponente clementia, vt per temporalis Regni faſtigia, ad culmen Regni cœleſtis pertingeret. Terrena enim bona omnia, ſicut vſu malo, à ſalute alios præpediunt, ſic alios vſu bono ad ſalutem perducunt.

Pſal. 110 *Sanctum, & terribile nomen eius: initium ſapientiæ, timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in ſæculum ſæculi.*

Cùmque prædictus Rex, Henricus ne dum Cæſaris, vel Imperatoris obtineret dignitatem, apparuit ei Ratiſponæ Beatus Wolffgangus, Epiſcopus, tali viſione. Viſio eius. Viſum namque eſt, quod manens in Eccleſia Sancti Emmerammi, Epiſcopi, & Martyris, accederet orandi gratia ad B. Wolffgangi ſepulcrum, in eadem baſilica ſitum; cùmque ibidem Dominum, & S. Wolffgangum intimis precibus conaretur exorare, ſubitò videbatur ei ipſe Sanctus Wolffgangus aſtare, cumque huiuſmodi verbis appellare, *Intuere diligenter litteras in muro, quæ ſunt ſecùs tumulum meum, ſcriptas.* Erat autem, ſicut videbatur ſcriptum ſolummodo: *POST SEX.* Euigilans verò Rex, diuturna tractatione ſecum reuoluit, pauciſſima huius viſionis ſcripta. In primis ergo arbitratus, quòd poſt ſex dies eſſet moriturus, multa diſpenſat pauperibus; cùmque dierum ſex numerus præterijſſet, & nihil in ſe Rex moleſtiæ corporalis ſenſiſſet, putauit prædictam viſionem ad ſex menſes pertinere; & eadem cœpit timere. Tranſactis verò ſex menſibus, cùm nihil infirmitatis in ſe pateretur; arbitratus eſt hunc numerum

ad ſex

ad sex annos pertinere; ideoque quæ & supra cœpit timere. Cùmque sex annorum numerus integer præterijsset, & septimi anni dies reuolutus venisset, ipso die per Apostolicam benedictionem suscepit Cæsaris dignitatem. Tunc tandem sentiens, qualis esset sua visio, gratias egit Deo, Sanctoque Wolfgango, qui sibi talem dignatus est reuelare sublimitatem.

Hæc est scriptura, quæ digesta est: Mane, Thecel, Phares. Dan. 5.

Vnctus ergo in Regem beatissimus Dei famulus, Henricus, temporalis Regni non contentus angustijs, pro adipiscenda immortalitatis corona, summo Regi, cui seruire, regnare est, militare disposuit. Summam etenim diligentiam in amplificando cultu Religionis adhibuit. Ecclesias Dei ditare possessionibus,& immensis ornatibus augere cœpit. Sedes quoque Episcopales, Hildinsheim videlicet, vbi à puero fuit enutritus, & litteras edoctus, Magdeburge, & Argentinam, & Merseburg, quæ Barbarica immanitate adiacentium Sclauorum vastatæ fuerant, restaurauit; & tam ipsis, quam alijs Episcopatibus, per vniuersum Regnum, in possessionibus, & ornatibus, innumera dona distribuit. Hildinsheimensi verò Ecclesiæ Sanctum Gothardum, diuina edoctus reuelatione, præfecit Episcopum. Quid autem Merseburgensi Ecclesiæ præ alijs contulerit, futurorum ex parte volumus notificare. Hæc etenim Ecclesia, tempore magni Otthonis, illius, inquam, qui iuxta Lycum fluvium, sub S. Vdalrico, Pontifice, glo- Pietas Henrici Regis.

tiosè Vngaros prostrauit, & Reges eorum, Leuicam, & Assur, Ratisponæ Principibus, hoc fieri adiudicantibus, in patibulis suspendit; assiduis incursionibus, & hostili vastatione Sclauorum, redacta est ad nihilum. Et quia violentijs vicinarum nationum non poterat resistere, in possessionibus, in religione, & in omnibus, quæ ad Pontificalem dignitatem pertinebant, penitus cœpit deficere.

Accidit autem eodem tempore, vt Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, vniuersæ carnis viam ingrederetur, & Merseburgensis Præsul, propter sapientiam sibi à Deo præstitam, & propter virtutes plurimas, quibus ornatus erat, ob quas & Otthoni Magno gratissimus erat; in cathedram Magdeburgensem, à prædicto Rege constitueretur. Factum autem vt Merseburgensis Episcopatus prorsus destrueretur, & quæ potiora erant illius Ecclesiæ, in prædijs, in ministerialibus, in ornamentis, in ditionem Magdeburgensis Ecclesiæ transferrentur, & de quibusdam reliquijs possessionem, quæ Merseburgensi Ecclesiæ remanserant, Abbatia inibi constitueretur. Quod factum vsque ad tempus pijssimi confessoris Christi, Henrici, sine mutatione permansit. Qui conuocatis Principibus Regni sui, apud Chuselingenburg curiam celebrauit, atque vniuersis in idipsum consentientibus, Poloniam, & Boemiam, cæterasque Sclauorum adiacentes regiones, quæ fines Regni sui vastauerant, debellare disposuit. Congregato itaque exercitu contra prædictas nationes aciem direxit,

& transiens per locum, qui *VValbeuch* dicitur, gladium Sancti Hadriani, Martyris, qui pro reliquijs multo tempore ibidem seruabatur, accepit, quo accinctus, ex toto corde suo clamauit ad Dominum dicens: *Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me,* Psal. 34. *Apprehende arma, & scutum, & exurge in adiutorium mihi.* Inde progrediens, castra metatus est, in campo, in quo Merseburgensis Ecclesia sita est, & videns locum desolatum, ingemuit, & ait, *Beate Laurenti, Martyr Christi, si tuo interuentu has barbaras nationes, ad quas pergo, Romano Imperio, & Religioni Christianæ subiugauero, locum istum desolatum, tuo nomini consecratum, diuina fauente gratia, in pristinæ dignitatis statum reformabo.* Vt ergo Princeps Poloniæ, & Boemiæ, & cæterorum Sclauorum Primates, Romanum Imperatorem, cum exercitu suo, vt eos debellaret, aduenire cognouerunt; collecta innumerabili barbarorum multitudine, in bellum obuiam processerunt. Quod Regi pijssimo per speculatores suos citissimè innotuit, & sicut in omnibus angustijs suis solebat, ad orationis arma confugit. Et inuocato super se nomine Domini, B. Martyribus, Laurentio, Georgio, & S. Hadriano, semetipsum, suumq́; exercitum protegendum cum summa deuotione commisit. Cùmq; omnes communionē corporis, & sanguinis Dominici percepissent, ad locum certaminis peruenerunt. Vbi cùm Rex beatissimus verbis exhortatorijs, quatenus viriliter agerent, animos singulorū confortasset, videns aduersariorū

innumerabilem multitudinem, clamauit ad Dominum, dicens: *Domine Deus, qui conteris bella ab initio, eleua brachium tuum super gentes, quæ cogitant seruis tuis mala. Disperge illos in virtute tua, & destrue eos protector noster Domine: Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.*

Iudit. 9. Psal. 58 Psal. 82.

Visio eius. Hæc eo orante, aperti sunt oculi eius, & vidit gloriosos Martyres, Sanctum Laurentium, Beatum Georgium, & Sanctum Hadrianum, cum Angelo percutiente, exercitum suum præcedentes, & hostium cuneos ad fugam propellentes. Et sicut exercitus *Sennacherib* ab *Angelo* percutiente contritus est, & disperijt, sic omnis ista barbarorum immanis multitudo, per virtutem Dei contrita, proiectis armis, sine effusione sanguinis Christianorum, fugæ præsidium quæsiuit. Quod videns Rex sanctissimus, eleuatis oculis, ac manibus in cœlis, gratias egit Domino, dicens; *Benedico te, Rex cœli, & terræ, qui superbis resistis, & humilibus das gratiam, qui custodisti diligentes te, & glorificatus es in gentibus, propter datam nobis de cœlo victoriam.* Victis itaque barbaris, & quæ ad futuram pacem prodesse poterant, pactione firmissima stabilitis, Rex beatissimus cum suis reuersus est ad propria, vniuersis glorificantibus Deum, & laudantibus, qui præstat auxilium omnibus, in se sperantibus. Cumque Imperator Christianissimus Poloniam, Bohemiam, & Morauiam, tributaria fecisset; ob reuerentiam Sancti Laurentij, Martyris, conculcationem, & destructionem Merseburgensis Ecclesiæ, cœpit pro misericordiæ,

4. Reg. 19. Victoria Luc. 4.

cordiæ, & pietatis intuitu respicere, & ad nihilum redactam, in ædificijs, in ministerialibus, in sæcularibus possessionibus, in ornamentis ecclesiasticis in pristinum gradum Pontificalis dignitatis, sicut Deo, & S. Laurentio vouerat, studuit restaurare. Nec priùs ab operibus misericordiæ destitit, quoadusque præfatam Ecclesiam ad antiquæ statum dignitatis, & honorem pristinæ Religionis ex integro reduceret. Denique Rex gloriosus Episcopum Bambergensem ex integro in suo domate fundauit; terminis videlicet ab adiacentibus Episcopatibus concambio legitimo commutatis. Eundem vero Episcopatum, Apostolorum Principibus, Petro, & Paulo, & pretiosissimo Martyri, Georgio, attitulatum, speciali iure Sanctæ Romanæ Ecclesiæ contradidit, vt & primæ Sedi debitum diuinitus honorem impenderet, suamque plantationem tanto patrocinio firmiùs communiret.

Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cùmq; diluculò surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abijt, & reuersus est Sennacherib. Rex Assyriorum, & mansit in Niniue. 4. Reg. 19.

Frater eius erat Bruno, Augustensis sedis Episcopus, qui felicibus eius actibus inuidens, multas ei adversitatum iniurias, in quantum potuit, inferebat; & vbi per se non potuit, inferentibus se adiunxit, aliosque ad inferendas exhortando, stimulos suæ prauæ incitationis subiunxit. Cui Rex gloriosus non talionem reddebat, Inuidia fratris Henrici regis.

verùm etiam instructus fraterna dilectione, omnia dissimulando, & patienter sufferendo, illum bono vincere satagebat.

Rom. 12 *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.*

Hæres eius, Deus. Quanta autem eius munificentia, quanta erga Deum eius benignitas, atque largitas extiterit, tam in illa Bambergensi Ecclesia, quàm in alijs compluribus locis, manifestis operum declaratur indicijs: Solum quippe Deum sibi elegit hæredem, quatenus & ipse in consortium hæreditatis æternæ illum assumere dignaretur. Liberos enim nec secundùm carnem habebat, nec exspectabat, quia eam, quam pro coniuge habere videbatur, Chunigundem nomine, dicitur numquā cognouisse. Sed qualiter hoc innotuerit, ad communem ædificationem, non est prætereundū, vt & castimoniæ exemplis erudiamur, & diuinorum secretorū admiratione moneamur, considerantes quemadmodum *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Inuidus enim omnium bonorum diabolus, cùm thorum immaculatum sauciare non potuisset, zelotypiæ liuore fœdare cogitauit, volens saltem famam eius lædere, cui non potuit corruptionis vulnus infligere: facta est igitur auctore diabolo, suspecta criminis, quæ non nouerat maculam corruptionis. Sed quia crudelis est, qui infamiam negligit, expurgationis gratia, sibi iudicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cùmque Deo dilecta ad illud iudicium, vt ouis ad occiso-

Castitas Chunigundis.

Rom. 8.

cisionem duceretur, ingemuit, & ait, *Domine* Deus, Creator cœli & terræ, qui *probas renes & corda, iudica iudiciũ* Ierem. 11.
meum, & redime me, te enim testem inuoco hodiè, & iu- Psal. 118
dicem, quia nec hunc præsentem Henricum, nec alterũ quemquam virum carnali commixtione vnquam cognoui. Hoc dicens, stupentibus ac flentibus vniuersis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcauit, & sine adustionis molestia transijt. Ita Deus omnipotẽs vinculum castæ dilectionis seruauit, innocentiam comprobauit, integritati custodiam humilitatis adhibuit.

Ad te, Domine, faciem meam conuerto, ait Sara, *ad te ocu-* Tob. 3.
los meos dirigo. Peto, Domine, vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè desuper terrã eripias me. Tu scis, Domine, quia nunquã concupiui virũ, & mundã seruaui animam meam ab omni concupiscentia. Nunquã cum ludentibus miscui me, neq; cum his, qui in leuitate ambulãt, participẽ me præbui. Fortitudo Henrici.

Inter hæc, beatissimi Principis Henrici gloria magis ac magis *proficiebat & gratia Dei* erat cum ipso. Luc. 2.
Non declinauit clypeus eius de bello, & hasta eius non auersa. Apuliam, à Græcis diu possessam, Romano Imperio recuperauit; & eidem Prouinciæ Ismahelem, Ducem, præfecit, qui postea in vrbe Bambergensi mortuus, & in capitolio maioris monasterij sepultus requiescit in Domino. Beneuentanum Monasterium condidit, & omni ornatus decore locupletauit. Cùmque ciuitates Apuliæ pertransi- Patientia.
sset, & quæ ad vtilitatem Regni, & honorem pertinebant, prudenter in eis disposuisset, cœpit infir-

mitate

mitate calculi laborare. Cuius morbi molestiam vir tantus tanta patientia sustinuit, vt passiones carnis, ad custodiam humilitatis, à Deo sibi collatas assereret, & flagellum correptionis certissimum signum dilectionis affirmaret: fomenta tamen curationum sibi fecit adhiberi, sed nulla medicorum arte potuit liberari. Ingrauescente autem dolore, ascendit in montem Cassinum petens Beati Benedicti, & Sanctæ Scholasticæ, sororis eius, auxilium; & cùm oraret, cœpit cogitare, quod de translatione S. Benedicti, eiusque Sororis audierat, quia videlicet Reliquiæ eorum dicebantur furtim ablatæ, & in alium locum translatæ, ideoque cœpit de corporali eorum præsentia dubitare. Completa verò oratione, ad hospitium se contulit, & lassatus, ac debilitatus ex itinere in lectulo se collocauit. Cùmque obdormiuisset, audit sibi Sanctum Benedictum assistere, & ferrum sectorium ad medicinales sectiones aptatum manu tenere, qui dixit ei, *Quia sperasti in Deo, & in Sanctis eius, ecce missus sum à Deo, vt per medicinam meam ab infirmitate tua libereris. Ecce ego cuius ossa furtim ablata esse putaueras, præsentiam meam tibi exhibeo, & in argumentum veritatis, passiones tuas curabo.* Hæc dicens, partem illam corporis, quæ calculum tenebat, ferro medicinali aperuit, & euulso molliter calculo hiatum vulneris sanatione subita redintegrauit, & calculum, quem tulerat, in manu Regis dormientis reposuit. Quo facto, Christianissimus Imperator euigilans, pertractauit secum, quæ circa se gesta fuerant per Confessorē Christi, vidensque

A calculo curatur.

videnſque calculum, quem manu tenebat, vocauit ſa-
tellites ſuos, qui more regio ſemper ei adſiſtebant, &
dixit ad eos: *Pontifices, & Principes Regni noſtri ad nos
vocate, vt cognoſcant, & videant mirabilia Dei, quæ
ineffabilis, & inenarrabilis miſericordia cum potentia eius
fecerunt in me*; At illi mandata Regis curſu celeri pro-
ferentes ad Principes, adduxerunt eos; & cùm veniſſent
ad eum, dixit eis, *Fratres & commilitones mei, magni-* Psal. 33.
ficate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum,
quia ipſe eſt magnus Dominus, & laudabilis nimis, & Psal. 47.
magnitudinis eius non eſt finis, ipſe percutit & medetur, psal. 144
flagellat peccatores, & pœnitentibus miſeretur, hunc hu- psal. 74.
*miliat, hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini
meri plenus mixto. En ego, qui heri morti proximus fui,
per miſericordiam Dei, hodie ſanus vobis appareo, & acu-
leum mortis, quem heri geſtaui incluſum corpori meo, hodiè
oculis veſtris viſibiliter oſtendo.* His dictis oſtendit eis
calculum, quem manu tenebat, & oſtendens eis
vulneris cicatricem, omnia quæ per Sanctum Bene-
dictum circa ſe geſta fuerant, cunctis audientibus
ex ordine referebat. At illi videntes & audientes &
mirabilia Dei plus, quàm poſſit credi, admirati
ſunt, & benedicentes Deum diuque in laudem eius
acclamantes, de incolumitate Regis gauiſi ſunt.
Rurſumque Rex ad eos ait; *Quas gratiarum actio-
nes, aut quæ munera tantis beneficijs condigna medi-
co noſtro, Sancto Benedicto poſſumus rependere?*

At illi omnes iudicauerunt, eum regia munificentia esse dignum. Rex verò, consilio Principum suorum, ingentia munera in prædijs, in auro, in argento, in ornamentis plurimis, Ecclesiæ Sancti Benedicti contulit; & valefaciens fratribus, eiusdem ecclesiæ ministris, à Cassino monte hilaris, & sanus recessit. Ab eo autem tempore, & deinceps, quadam speciali dilectione, & veneratione S. Benedicto, & omnibus Monasticæ religionis cultoribus studuit deseruire, & in amplificandis, & rebus protegendis Ecclesiasticis, benignus, & deuotus Pater existere.

Psal. 90. *Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.*

Henricus Romam tendit. Inde iter faciens Romam peruenit, vbi à Benedicto VIII. Papa benignè, & honorificè susceptus, quantas miserationes, & beneficia per Sanctum Benedictum ei Dominus contulerit, indicauit. Apostolicus verò gratias egit Deo pro omnibus beneficijs eius, & pro salute Regis, & totius populi Catholici obtulit sacrificium laudis. Eodem tempore Rex sanctissimus Bambergensem fundum, cum omnibus pertinentijs suis, Beato Petro, Apostolorum Principi, contradidit, & Apostolico Præsuli in perpetuum defendendum commendauit, & in memoriam huius pactionis, singulis annis album ambulatorem, cum faleris, Romano Præsuli dari constituit. Hoc quoque humilitate, & deuotione apud

apud Dominum Apostolicum obtinuit, vt Alemaniam intraret, & Bambergensis Ecclesiæ nouam plantationem visitaret; quod & ita factum est. Nam in proximo Apostolicus aduenit Alemaniam, & omnibus ciuitatibus Regionis illius peragratis, tempore, quo condixerat, vrbem Bambergensem adire disposuit. Venit ergo feria quinta maioris hebdomadæ, hoc est, in cœna Domini, hora sexta, sacris Pontificalibus indumentis indutus, sicut iam ad peragenda diuina mysteria, & solemne diei illius officium processurus erat, & suscipitur gloriosissimè ab Imperatore, & vniuersis, qui aderant, Principibus, omnique Clero, & populo inæstimabili exultationis tripudio. Vt autem in aduentu tam insoliti, tamque exoptati hospitis *Deo nostro iucunda, decoraq;* exhiberetur *laudatio*, Imperator prudentissimus in occursum eius quatuor choros psallentium decenter ordinauit; primum in vlteriori ripa fluminis; secundum in citeriori, tertium ante portam ciuitatis, quartum in atrio Ecclesiæ, vbi primus omnium ipse Rex, data manu Papæ, in domum Domini introduxit, atque diuinis hinc inde hymnis canora suauitate, resonantibus in Episcopali cathedra collocauit. Quid plura? debitum huius sacratissimæ diei cum duodenis Episcopis cooperatoribus Apostolicus Pontifex, & aliorum sequentium dierum summa cum deuotione celebrauit. In sancta autem Dominica Paschæ, cum in matutinali officio Aquileiensis Patriarcha Lectionem primam, Archiepiscopus autem Rauennas secundam, ipse

In Alemaniam venit Papa Benedictus VIII.

Excipitur cum gaudio.

psal. 146

Apoſtolicus tertiam recitaret, cumque omni ornatu proceſſio ageretur, ſicut dignitatem Apoſtolicam condecuit, in ſancta ſolemnitate ſolemnitatum, quis non iudicet tam religioſam celebritatem, noſtriſque in regionibus inuſitatam, meritò in memoriam omnium Bambergenſis Eccleſiæ filiorum perpetuò haberi?

Henricus Cluniacum pergit. Vt autem ad ſuperiora redeamus, vnde paulìſper digreſſi ſumus, poſtquam vir ſanctus, à S. Benedicto calculi moleſtia ſanatus, Romam peruenit, ibique à venerabili Papa Benedicto, omnia quæ petierat, impetrauit; munitus Apoſtolica benedictione, Alpes Apenninas tranſcendit; & dimiſſo exercitu in terram ſuam, Cluniacum, cauſa orationis, cum paucis familiaribus perrexit, eò quòd multa de religione, & ſtatu loci eius audiret. Vbi cùm multa Religionis, & ſanctitatis ſigna vidiſſet, Sancti Spiritus igne ſuccenſus, coronam auream, pretioſiſſimis gemmis adornatam, ad Miſſam, quæ de Cathedra S. Petri celebratur, obtulit; & Monachorum fraternitatem ſuſcipiens cum maxima humilitate, & cordis contritione orationibus eorum ſe commendauit, & in ſupplementum rerum neceſſariarum omnia prædia in Alſatia eidem Congregationi contradidit.

2. R.g 22. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus. Cum electo electus eris: & cum peruerſo peruerteris.*

Felicis Henrici. Inde iter per Leodium & Treuerim tranſiuit, & Congregationes, inibi Deo famulantes, plurimis largitionibus, & prædijs ditauit. Et mirum, quod homo Dei,

Dei, qui circa vtilitates ecclesiasticas, & salutem animæ suæ, tanto studio flagrabat, in nullo prouectum sui Regni neglexit; quinimò sine effusione sanguinis, pietate & sapientia terminos Regni sui dilatauit, & Imperialem dignitatem gloria & honore ampliauit, & exornauit. Boemiam vicit, Burgundiam subiugauit, Pannoniam quoque fidei Catholicæ, & Romano Imperio coadvnauit.

Dilataberis ad Occidentem, & Orientem & Septentrionem, & Meridiem. Gen. 28.

Victor ergo aliarum nationum, Apostolus fuit Hungarorū. Cùm enim omnes adhuc infideles essent, ad fidei Catholicæ attraxit confessionem. Quod vt faciliùs fieret, sororem suam Gisilam, Stephano Regi, in matrimonium collocauit, secundùm Apostolum dicentem, *Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificatur mulier infidelis per virum fidelem.* Stephano itaque Rege baptizato, vniuersa Pannonia recepit verbum vitæ: & mira rerum nouitate, per Reges Apostolos Baptismi gratiam percepit. Quàm præclara tanti Apostolatus societas, quam veneranda vtriusque sanctitas, per quos tot sunt saluati & sanctificati? Præfatus autem Rex Hungarorum religiosus, Deoque deuotus, postea in executione bonorum operum permansit; quod diuina pietas post mortem eius euidentibus indicijs, ad sepulturam eius factis, signorum miraculis demonstrauit. Burgundionum quoque non humana, sed diuina fuit victoria. Nam cùm armis, & omnibus belli

Henricus Apostolus Hungarorum.

1. Cor. 7

Stephanus Rex baptizatur.

Burgundionum victoria.

Cant. 3. copijs essent instructi viri, *ad bella doctissimi*, armis depsal. 121 positis, non hominis metu, sed nutu Dei, *rogantes ea, quæ pacis sunt*, dexteras dederunt.

psal. 1. *Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium eius non defluet, & omnia, quæcumque faciet, prosperabuntur.*

paret se ad mortem. Sicut enim, ad declaranda Beati Martini merita, Dominus pacificum fecit exercitum; ita & nunc serui sui Henrici meritis, consimilem virtutem dignatus est Eccli. 45 ostendere. *Similem ergo fecit eum Dominus gloriæ Sanctorum*: & sicut *Moyses*, precibus magis quam armis, 2. Cor. 6 triumphauit; ita gloriosus Princeps *per arma iustitiæ*, bella omnia consummauit, & sine funere, & absque cruore semper triumphauit. Denique consummatis huius vitæ laboribus, postquam bonæ opinionis odorem longè lateque olere fecerat, locumque sibi dilectum, & cœtera monasteria ditando, & ornando, & excolendo, ad perfectum adduxerat, ad percipiendam immarcessibilem coronam à Domino vocatus est ab ergastulo carnis, qui cernens diem mortis sibi imminere, vocatis ad se Parentibus, & cognatis beatissimæ Imperatricis, Chunichundæ, nec non etiam quibusdam Regni Primoribus, manu eam apprehendit, & commendauit eam illis, huiusmodi verbis memoria dignissimis: *Hanc ecce*, inquit, *mihi à vobis immò à Christo consignatam, ipsi Christo Domino nostro, & vobis resigno virginem vestram. Discite ergo diuites huius sæculi facere vobis*

vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Luc. 16.

Huius ergo gloriosissimi Principis præconia linguâ carnis tacere non conuenit, in cuius transitu, confutatis dæmonijs, triumphantibus Angelis, cœlum exultauit. Defuncto itaque beatissimo Dei famulo, Henrico, anno Regni sui vigesimoquarto, Imperij vndecimo, vitæ verò suæ quinquagesimo secundo, corpus eius Bambergæ in Ecclesia Beatorum Apostolorum Petri & Pauli honorificè sepelitur; ac postmodum multis miraculorum virtutibus à Domino glorificatur. Post huius Sanctissimi Principis excessum, Conrardus, vnus, ex Regni Primoribus Regali solio sublimatus, consilio Brunonis, Augustensis Episcopi, fratris Sancti Henrici Imperatoris, qui semper, vt superiùs dictum, eius felicibus actibus inuidebat; Episcopatum Bambergensem destruere meditabatur, quia idem Bruno, Episcopus, promisit Sorori, suæ Gisilæ, Reginæ Hungarorum, omnia prædia hæreditario iure ad se pertinentia, filio eius, Henrico, contradere. Locus ergo, & tempus conuentui statuitur, vbi hoc ad certum perducatur. Nocte verò, quæ diem huius negotij præcesserat, Eberhardus, primus Bambergensis Episcopus, ad tentorium prædicti Brunonis clam accessit; lectoque eius assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris inculcando, cum eodem sollicitus egit. Transacta verò multa hora noctis Eberhardus, Episcopus, recessit; & cùm Bruno, Episcopus, obdormiuisset,

Moritur.

Episcopatus Bambergensis.

Miraculo seruatus.

visus est ei frater suus, Imperator, lecto suo adstare, faciemque suam, barba ex vna parte depilata, deturpatam obiectare. Cui super hac re suspenso & admiranti, quis tam temerarios vsus in eum præsumeret, interroganti respondit, dicens, *Tu hæc fecisti, qui me, & Sanctos Dei, quos ego rebus à Deo concessis ditaui, despoliare disposuisti. Caue ergo vlterius super hac temeritate, ne incepta luas cum magna infelicitate.* Ad hæc ille expergefactus, de visione nimium est perterritus, omniumque membrorum horrore, ac tremore grauiter attactus. Mane aute facto, cùm diu expectatus ad conuentum Procerum non veniret, Gisila Regina, pro filio sollicita, missis nuncijs, rogauit illum obnixè, vt adueniens omissa perficeret. Ille verò affirmauit, se tanta infirmitate grauari, vt nec de lecto surgere, nec pedem posset quoquam mouere. Cùmque rogaretur, vt se in lecto ad Conventum portari pateretur, quo vel sic promissio perficeretur, omninò abdicauit, seque in Deum & in Sanctos eius peccasse, libera tandem voce proclamauit. Sic itaque diuina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit, fraudaretur, omnia prauæ illius conspirationis machinamenta repressit; idque quod ab eo bene cœptum est, confirmando semper exindè ad meliora prouexit.

2.Tim.4 *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.*

Miracula Sed iam nunc ad miracula, quæ post felicem transitum

ſitum eius, ad declaranda eius meritorum inſignia, ad ſepulchrum illius operatus eſt Dominus, veniamus. Poſt mortem.

Mulier quædam contracta in ipſa manebat ciuitate, adeò incuruata, vt ad gradiendum nullatenus erigi poſſet: ſed potiùs manibus reptaret, quàm pedibus ambularet. Huic orationibus frequenter incumbenti, diuinitus inſpiratum eſt, vt ad memoriam Beatiſſimi viri accederet, atque omnipotentis Dei miſericordiam obnixiùs imploraret: quod dum faceret, in anniuerſario die ipſius, ſubitò cernentibus cunctis adſtantibus facta eſt, quaſi in exſtaſi, ac poſtea nerui, qui diriguerant, ſenſim diſſolui, & omnia corporis membra crepitantia cœperunt extendi, mulierque erecta, vſum ambulandi, & reliqua membrorum officia cum ſanitate recepit. Contracta ſanatur.

Et ecce mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem, & octo. & erat inclinata, nec omninò poterat ſurſum reſpicere. Quam cùm videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi. Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum. Luc. 13.

Quidam æditus, in ordine laico ad cuſtodiam Eccleſiæ deputatus, furtis cœpit aſſueſcere, & quæcunque poterat, in ipſa Eccleſia clanculò decruſtabat; ſed cùm iam inolita vitiorum conſuetudine ipſam conſuetudinem peccandi iam quaſi legem ſibi feciſſet, miſericorditer à Domino corripitur. Quadam enim nocte, dum in eadem Eccleſia ſomnum caperet, ſeruus Dei aſpectu terribilis ei apparuit, & aſperè in eum inuectus, dixit, *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor* Æditus correctus. Dan. 13.

tuum; quare hoc, & hoc fecisti? Scito, quia rem iniquam operatus es. His dictis, de strato eum protraxit & multis verberibus cæsum, cruentatum, dereliquit. Hæc quidem somnians pertulit, sed expergefactus signa plagarum euidentia demonstrauit, & verba verberum argumentis comprobauit. Taliter ab immani præcipitio retractus, in monasterio suo vsque ad prouectiorem ætatem in eadem Ecclesia permansit; & in eius correctione multi alij correcti sunt, glorificantes Deum, qui per servum suum iam coronatum in cœlis, talia adhuc operatur in terris.

Distorta facies sanata. Quadam vice contigit, incerto casu cuidam, vt dissociatis naturalibus instrumentis ab inuicem, mandibula loco suo dimota, & oris officium impediret, & naturalem humani decoris compositionem deformaret. Talibus circumventus incommodis, clamauit ad Dominum, & diuinæ pietatis obnixiùs implorauit
Ioan. 9. auxilium; vt ergo *Manifestarentur opera Dei in illo*, multis interuenientibus ad tumbam Beati Henrici accessit, & capite superimposito, tam diu precibus institit, quoadusque meritis ipsius sanitatem accepit.

Paralyticus sanatus. Idem alio tempore contigisse in veritate audiuimus, vt quidam paralysi adeò vexaretur, vt exinde vsum brachij iam perdidisset; nutu autem diuino admonitus est, vt ad sepulturam Sancti corporis accederet, & prostratus in oratione, Dei omnipotentis misericordiam, & beatissimi viri ibidem requiescentis merita inuocaret. Toto itaque corpore prostatus, orationibus incubuit, corde

corde magis, quam ore, decantans cum Propheta, *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum.* Quid ergo? Christus filius Dei, qui super terram gradiens, *Manum aridam* habentem sanauit, ibidem nunc, *Sedens, ad dexteram* Patris, eodem inuocato miraculo, per merita dilecti sui supplicem istum liberauit, Sanus equidem ab oratione surrexit, & Deum propitiatorem in commemoratione Sancti sui glorificauit. Clamor ad cælum tollitur, & cum debita gratiarum actione hymnus gloriæ omnipotentis Dei ab vniuersis adsistentibus decantatur.

Psal. 118
Luc. 6.
Mar. vlt.

Hoc quoque successoribus nostris indicare curauimus, quod in diebus Rogationum ad sepulchrum prædicti Confessoris contigisse veraciter cognoscimus. Quidam enim Sacerdos cum populo, suæ procurationi commisso, in diebus Rogationum, Crucem cum hymnis, & canticis ad monasterium Sancti Petri, & Sancti Georgij deferebat, cum qua quidam cæcus alterius manu ductus veniebat. Is, cùm ad sepulcrum Confessoris Christi venisset, ex toto corde suo rogauit Sanctum Henricum, vt per eius interuentum restitueretur ei lumen oculorum; cumque diu precibus & lacrymis pulsaret ad ostium Confessoris, cunctis videntibus, & in laudem Dei acclamantibus, redditus est illi visus per gratiam omnipotentis: & mirum in modum, qui alterius manu ductus, Crucem Domini secutus fuerat cæcus, modò proprijs manibus Crucē ferens, cum laudibus ipsi populo domum redeunti, ductum præbuit illuminatus.

Cæcus illuminatus.

verùm etiam instructus fraterna dilectione, omnia dissimulando, & patienter sufferendo, illum bono vincere satagebat.

Rom. 12 *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.*

Hæres eius, Deus. Quanta autem eius munificentia, quanta erga Deum eius benignitas, atque largitas extiterit, tam in illa Bambergensi Ecclesia, quàm in alijs compluribus locis, manifestis operum declaratur indicijs: Solum quippe Deum sibi elegit hæredem, quatenus & ipse in consortium hæreditatis æternæ illum assumere dignaretur. Liberos enim nec secundùm carnem habebat, nec exspectabat, quia eam, quam pro coniuge habere videbatur, Chunigundem nomine, dicitur numquã cognouisse. Sed qualiter hoc innotuerit, ad communem ædificationem, non est prætereundũ, vt & castimoniæ exemplis erudiamur, & diuinorum secretorũ admiratione

Castitas Chunigundis.

Rom. 8. moneamur, considerantes quemadmodum *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Inuidus enim omnium bonorum diabolus, cùm thorum immaculatum sauciare non potuisset, zelotypiæ liuore fœdare cogitauit, volens saltem famam eius lædere, cui non potuit corruptionis vulnus infligere: facta est igitur auctore diabolo, suspecta criminis, quæ non nouerat maculam corruptionis. Sed quia crudelis est, qui infamiam negligit, expurgationis gratia, sibi iudicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cùmque Deo dilecta ad illud iudicium, vt ouis ad occisio-

cisionem duceretur, ingemuit, & ait, *Domine* Deus, Creator cœli & terræ, qui *probas renes & corda, iudica iudiciú meum, & redime me*, te enim testem inuoco hodiè, & iudicem, quia nec hunc præsentem Henricum, nec alterú quemquam virum carnali commixtione vnquam cognoui. Hoc dicens, stupentibus ac flentibus vniuersis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcauit, & sine adustionis molestia transijt. Ita Deus omnipotés vinculum castæ dilectionis seruauit, innocentiam comprobauit, integritati custodiam humilitatis adhibuit. Ierem. 11. Psal. 118

Ad te, Domine, faciem meam conuerto, ait Sara, *ad te oculos meos dirigo. Peto, Domine, vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè desuper terrã eripias me. Tu scis, Domine, quia nunquã concupiui virú, & mundã seruaui animam meam ab omni concupiscentia. Nunquã cum ludentibus miscui me, neq; cum his, qui in leuitate ambulãt, participẽ me præbui.* Tob. 3.

Inter hæc, beatissimi Principis Henrici gloria magis ac magis *proficiebat & gratia Dei* erat cum ipso. Non declinauit clypeus eius de bello, & hasta eius non auersa. Apuliam, à Græcis diu possessam, Romano Imperio recuperauit; & eidem Prouinciæ Ismahelem, Ducem, præfecit, qui postea in vrbe Bambergensi mortuus, & in capitolio maioris monasterij sepultus requiescit in Domino. Beneuentanum Monasterium condidit, & omni ornatus decore locupletauit. Cùmque ciuitates Apuliæ pertransisset, & quæ ad vtilitatem Regni, & honorem pertinebant, prudenter in eis dispofuisset, cœpit infirmitate Fortitudo Henrici. Luc. 2. Patientia.

mitate calculi laborare. Cuius morbi molestiam vir tantus tanta patientia sustinuit, vt passiones carnis, ad custodiam humilitatis, à Deo sibi collatas assereret, & flagellum correptionis certissimum signum dilectionis affirmaret: fomenta tamen curationum sibi fecit adhiberi, sed nulla medicorum arte potuit liberari. Ingrauescente autem dolore, ascendit in montem Cassinum petens Beati Benedicti, & Sanctæ Scholasticæ, sororis eius, auxilium; & cùm oraret, cœpit cogitare, quod de translatione S. Benedicti, eiusque Sororis audierat, quia videlicet Reliquiæ eorum dicebantur furtim ablatæ, & in alium locum translatæ, ideoque cœpit de corporali eorum præsentia dubitare. Completa verò oratione, ad hospitium se contulit, & lassatus, ac debilitatus ex itinere in lectulo se collocauit. Cùmque obdormiuisset, audit sibi Sanctum Benedictum assistere, & ferrum sectorium ad medicinales sectiones aptatum manu tenere, qui dixit ei, *Quia sperasti in Deo, & in Sanctis eius, ecce missus sum à Deo, vt per medicinam meam ab infirmitate tua libereris. Ecce ego cuius ossa furtim ablata esse putaueras, præsentiam meam tibi exhibeo, & in argumentum veritatis, passiones tuas curabo.* Hæc dicens, partem illam corporis, quæ calculum tenebat, ferro medicinali aperuit, & euulso molliter calculo hiatum vulneris sanatione subita redintegrauit, & calculum, quem tulerat, in manu Regis dormientis reposuit. Quo facto, Christianissimus Imperator euigilans, pertractauit secum, quæ circa se gesta fuerant per Confessorẽ Christi, vidensque

A calculo curatur.

videnſque calculum, quem manu tenebat, vocauit ſatellites ſuos, qui more regio ſemper ei adſiſtebant, & dixit ad eos: *Pontifices, & Principes Regni noſtri ad nos vocate, vt cognoſcant, & videant mirabilia Dei, quæ ineffabilis, & inenarrabilis miſericordia cum potentia eius fecerunt in me*; At illi mandata Regis curſu celeri proferentes ad Principes, adduxerunt eos; & cùm veniſſent ad eum, dixit eis, *Fratres & commilitones mei, magni-* Pſal. 33.
ficate Dominum meum, & exaltemus nomen eius in idipſum, quia ipſe eſt magnus Dominus, & laudabilis nimis, & Pſal. 47.
magnitudinis eius non eſt finis, ipſe percutit & medetur, pſal. 144
flagellat peccatores, & pœnitentibus miſeretur, hunc hu- pſal. 74.
miliat, hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. En ego, qui heri morti proximus fui, per miſericordiam Dei, hodie ſanus vobis appareo, & aculeum mortis, quem heri geſtaui incluſum corpori meo, hodiè oculis veſtris viſibiliter oſtendo. His dictis oſtendit eis calculum, quem manu tenebat, & oſtendens eis vulneris cicatricem, omnia quæ per Sanctum Benedictum circa ſe geſta fuerant, cunctis audientibus ex ordine referebat. At illi videntes & audientes & mirabilia Dei plus, quàm poſſit credi, admirati ſunt, & benedicentes Deum diuque in laudem eius acclamantes, de incolumitate Regis gauiſi ſunt. Rurſumque Rex ad eos ait; *Quas gratiarum actiones, aut quæ munera tantis beneficijs condigna medico noſtro, Sancto Benedicto poſſumus rependere?*

At illi omnes iudicauerunt, eum regia munificentia esse dignum. Rex verò, consilio Principum suorum, ingentia munera in prædijs, in auro, in argento, in ornamentis plurimis, Ecclesiæ Sancti Benedicti contulit; & valefaciens fratribus, eiusdem ecclesiæ ministris, à Cassino monte hilaris, & sanus recessit. Ab eo autem tempore, & deinceps, quadam speciali dilectione, & veneratione S. Benedicto, & omnibus Monasticæ religionis cultoribus studuit deseruire, & in amplificandis, & rebus protegendis Ecclesiasticis, benignus, & deuotus Pater existere.

Psal. 90. *Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.*

Henricus Romam vadit. Inde iter faciens Romam peruenit, vbi à Benedicto VIII. Papa benignè, & honorificè susceptus, quantas miserationes, & beneficia per Sanctum Benedictum ei Dominus contulerit, indicauit. Apostolicus verò gratias egit Deo pro omnibus beneficijs eius, & pro salute Regis, & totius populi Catholici obtulit sacrificium laudis. Eodem tempore Rex sanctissimus Bambergensem fundum, cum omnibus pertinentijs suis, Beato Petro, Apostolorum Principi, contradidit, & Apostolico Præsuli in perpetuum defendendum commendauit, & in memoriam huius pactionis, singulis annis album ambulatorem, cum faleris, Romano Præsuli dari constituit. Hoc quoque humilitate, & deuotione

apud

apud Dominum Apostolicum obtinuit, vt Alemaniam intraret, & Bambergensis Ecclesiæ nouam plantationem visitaret; quod & ita factum est. Nam in proximo Apostolicus aduenit Alemaniam, & omnibus ciuitatibus Regionis illius peragratis, tempore, quo condixerat, vrbem Bambergensem adire disposuit. Venit ergo feria quinta maioris hebdomadæ, hoc est, in cœna Domini, hora sexta, sacris Pontificalibus indumentis indutus, sicut iam ad peragenda diuina mysteria, & solemne diei illius officium processurus erat, & suscipitur gloriosissimè ab Imperatore, & vniuersis, qui aderant, Principibus, omnique Clero, & populo inæstimabili exultationis tripudio. Vt autem in aduentu tam insoliti, tamque exoptati hospitis *Deo nostro iucunda, decoraq́; exhiberetur laudatio*, Imperator prudentissimus in occursum eius quatuor choros psallentium decenter ordinauit; primum in vlteriori ripa fluminis; secundum in citeriori, tertium ante portam ciuitatis; quartum in atrio Ecclesiæ, vbi primus omnium ipse Rex, data manu Papæ, in domum Domini introduxit, atque diuinis hinc inde hymnis canora suauitate, resonantibus in Episcopali cathedra collocauit. Quid plura? debitum huius sacratissimæ diei cum duodenis Episcopis cooperatoribus Apostolicus Pontifex, & aliorum sequentium dierum summa cum deuotione celebrauit. In sancta autem Dominica Paschæ, cum in matutinali officio Aquileiensis Patriarcha Lectionem primam, Archiepiscopus autem Rauennas secundam, ipse

In Alemaniam venit Papa Benedictus VIII.

Excipitur cum gaudio.

Psal. 146

Dei, qui circa vtilitates ecclesiasticas, & salutem animæ suæ, tanto studio flagrabat, in nullo prouectum sui Regni neglexit; quinimò sine effusione sanguinis, pietate & sapientia terminos Regni sui dilatauit, & Imperialem dignitatem gloria & honore ampliauit, & exornauit. Boemiam vicit, Burgundiam subiugauit, Pannoniam quoque fidei Catholicæ, & Romano Imperio coadvnauit.

Dilataberis ad Occidentem, & Orientem & Septentrionem, & Meridiem. Gen. 28.

Victor ergo aliarum nationum, Apostolus fuit Hungarorũ. Cùm enim omnes adhuc infideles essent, ad fidei Catholicæ attraxit confessionem. Quod vt faciliùs fieret, sororem suam Gisilam, Stephano Regi, in matrimonium collocauit, secundùm Apostolum dicentem, *Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificatur mulier infidelis per virum fidelem.* Stephano itaque Rege baptizato, vniuersa Pannonia recepit verbum vitæ: & mira rerum nouitate, per Reges Apostolos Baptismi gratiam percepit. Quàm præclara tanti Apostolatus societas, quam veneranda vtriusque sanctitas, per quos tot sunt saluati & sanctificati? Præfatus autem Rex Hungarorum religiosus, Deoque deuotus, postea in executione bonorum operum permansit; quod diuina pietas post mortem eius euidentibus indicijs, ad sepulturam eius factis, signorum miraculis demonstrauit. Burgundionum quoque non humana, sed diuina fuit victoria. Nam cùm armis, & omnibus belli

Henricus Apostolus Hungarorum.

1. Cor. 7

Stephanus Rex baptizatur.

Burgundionum victoria.

Cant. 3. copijs essent instructi viri, *ad bella doctissimi*, armis de-
psal. 121 positis, non hominis metu, sed nutu Dei, *rogantes ea, quæ pacis sunt*, dexteras dederunt.

psal. 1. *Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium eius non defluet, & omnia, quæcumque faciet, prosperabuntur.*

Sicut enim, ad declaranda Beati Martini merita, Dominus pacificum fecit exercitum; ita & nunc serui sui Henrici meritis, consimilem virtutem dignatus est
Eccli. 45 ostendere. *Similem* ergo *fecit eum Dominus gloriæ Sanctorum*: & sicut *Moyses*, precibus magis quam armis,
2. Cor. 6 triumphauit; ita gloriosus Princeps *per arma iustitiæ*, bella omnia consummauit, & sine funere, & absque cruore semper triumphauit. Denique consummatis huius vitæ laboribus, postquam bonæ opinionis odorem longè lateque olere fecerat, locumque sibi dilectum, & cœtera monasteria ditando, & ornando, & excolendo, ad perfectum adduxerat, ad percipiendam immarcessibilem coronam à Domino vocatus est ab ergastulo carnis, qui cernens diem mortis sibi imminere, vocatis ad se Parentibus, & cognatis beatissimæ Imperatricis, Chunichundæ, nec non etiam quibusdam Regni Primoribus, manu eam apprehendit, & commendauit eam illis, huiusmodi verbis memoria dignissimis: *Hanc ecce*, inquit, *mihi à vobis immò à Christo consignatam, ipsi Christo Domino nostro, & vobis resigno virginem vestram. Discite ergo diuites huius sæculi facere*

vobis

vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Luc. 16.

Huius ergo gloriosissimi Principis præconia linguâ carnis tacere non conuenit, in cuius transitu, confutatis dæmonijs, triumphantibus Angelis, cœlum exultauit. Defuncto itaque beatissimo Dei famulo, Henrico, anno Regni sui vigesimoquarto, Imperij vndecimo, vitæ verò suæ quinquagesimo secundo, corpus eius Bambergæ in Ecclesia Beatorum Apostolorum Petri & Pauli honorificè sepelitur; ac postmodum multis miraculorum virtutibus à Domino glorificatur. Post huius Sanctissimi Principis excessum, Conrardus, vnus, ex Regni Primoribus Regali solio sublimatus, consilio Brunonis, Augustensis Episcopi, fratris Sancti Henrici Imperatoris, qui semper, vt superiùs dictum, eius felicibus actibus inuidebat; Episcopatum Bambergensem destruere meditabatur, quia idem Bruno, Episcopus, promisit Sorori, suæ Gisilæ, Reginæ Hungarorum, omnia prædia hæreditario iure ad se pertinentia, filio eius, Henrico, contradere. Locus ergo, & tempus conuentui statuitur, vbi hoc ad certum perducatur. Nocte verò, quæ diem huius negotij præcesserat, Eberhardus, primus Bambergensis Episcopus, ad tentorium prædicti Brunonis clam accessit; lectoque eius assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris inculcando, cum eodem sollicitus egit. Transacta verò multa hora noctis Eberhardus, Episcopus, recessit; & cùm Bruno, Episcopus, obdormiuisset,

Moritur.

Episcopatus Bambergensis.

Miraculo seruatus.

visus

visus est ei frater suus, Imperator, lecto suo adstare, faciemque suam, barba ex vna parte depilata, deturpatam obiectare. Cui super hac re suspenso & admiranti, quis tam temerarios vsus in eum præsumeret, interroganti respondit, dicens, *Tu hæc fecisti, qui me, & Sanctos Dei, quos ego rebus à Deo concessis ditaui, despoliare disposuisti. Caue ergo vlterius super hac temeritate, ne incepta luas cum magna infelicitate.* Ad hæc ille expergefactus, de visione nimium est perterritus, omniumque membrorum horrore, ac tremore grauiter attactus. Mane aute facto, cùm diu expectatus ad conuentum Procerum non veniret, Gisila Regina, pro filio sollicita, missis nuncijs, rogauit illum obnixè, vt aduenniens omissa perficeret. Ille verò affirmauit, se tanta infirmitate grauari, vt nec de lecto surgere, nec pedem posset quòquam mouere. Cùmque rogaretur, vt se in lecto ad Conventum portari pateretur, quo vel sic promissio perficeretur, omninò abdicauit, seque in Deum & in Sanctos eius peccasse, libera tandem voce proclamauit. Sic itaque diuina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit, fraudaretur, omnia prauæ illius conspirationis machinamenta repressit; idque quod ab eo bene cœptum est, confirmando semper exindè ad meliora prouexit.

2.Tim.4 *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.*

Miracula Sed iam nunc ad miracula, quæ post felicem transitum

ſitum eius, ad declaranda eius meritorum inſignia, ad ſepulchrum illius operatus eſt Dominus, veniamus. Poſt mortem.

Mulier quædam contracta in ipſa manebat ciuitate, adeò incuruata, vt ad gradiendum nullatenus erigi poſſet: ſed potiùs manibus reptaret, quàm pedibus ambularet. Huic orationibus frequenter incumbenti, diuinitus inſpiratum eſt, vt ad memoriam Beatiſſimi viri accederet, atque omnipotentis Dei miſericordiam obnixiùs imploraret: quod dum faceret, in anniuerſario die ipſius, ſubitò cernentibus cunctis adſtantibus facta eſt, quaſi in exſtaſi, ac poſtea nerui, qui diriguerant, ſenſim diſſolui, & omnia corporis membra crepitantia cœperunt extendi, mulierque erecta, vſum ambulandi, & reliqua membrorum officia cum ſanitate recepit. Contracta ſanatur.

Et ecce mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem, & octo: & erat inclinata, nec omninò poterat ſurſum reſpicere. Quam cùm videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi. Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum. Luc. 13.

Quidam æditūus, in ordine laico ad cuſtodiam Eccleſiæ deputatus, furtis cœpit aſſueſcere, & quæcunque poterat, in ipſa Eccleſia clanculò decruſtabat; ſed cùm iam inolita vitiorum conſuetudine ipſam conſuetudinem peccandi iam quaſi legem ſibi feciſſet, miſericorditer à Domino corripitur. Quadam enim nocte, dum in eadem Eccleſia ſomnum caperet, ſeruus Dei aſpectu terribilis ei apparuit, & aſperè in eum inuectus, dixit, *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor* Æditūus correctus. Dan. 13.

M *tuum*

tuum; quare hoc, & hoc fecisti? Scito, quia rem iniquam operatus es. His dictis, de strato eum protraxit & multis verberibus cæsum, cruentatum, dereliquit. Hæc quidem somnians pertulit, sed expergefactus signa plagarum euidentia demonstrauit, & verba verberum argumentis comprobauit. Taliter ab immani præcipitio retractus, in monasterio suo vsque ad prouectiorem ætatem in eadem Ecclesia permansit; & in eius correctione multi alij correcti sunt, glorificantes Deum, qui per servum suum iam coronatum in cœlis, talia adhuc operatur in terris.

Distorta facies sanata. Quadam vice contigit, incerto casu cuidam, vt dissociatis naturalibus instrumentis ab inuicem, mandibula loco suo dimota, & oris officium impediret, & naturalem humani decoris compositionem deformaret. Talibus circumventus incommodis, clamauit ad Dominum, & diuinæ pietatis obnixiùs implorauit auxilium; vt ergo *Manifestarentur opera Dei in illo*, Ioan. 9. multis interuenientibus ad tumbam Beati Henrici accessit, & capite superimposito, tam diu precibus institit, quoadusque meritis ipsius sanitatem accepit.

Paralyticus sanatus. Idem alio tempore contigisse in veritate audiuimus, vt quidam paralysi adeò vexaretur, vt exinde vsum brachij iam perdidisset; nutu autem diuino admonitus est, vt ad sepulturam Sancti corporis accederet, & prostratus in oratione, Dei omnipotentis misericordiam, & beatissimi viri ibidem requiescentis merita inuocaret. Toto itaque corpore prostatus, orationibus incubuit,

corde

corde magis, quam ore, decantans cum Propheta, *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundùm verbum tuum.* Quid ergo? Christus filius Dei, qui super terram gradiens, *Manum aridam* habentem sanauit, ibidem nunc, *Sedens, ad dexteram* Patris, eodem inuocato miraculo, per merita dilecti sui supplicem istum liberauit, Sanus equidem ab oratione surrexit, & Deum propitiatorem in commemoratione Sancti sui glorificauit. Clamor ad cælum tollitur, & cum debita gratiarum actione hymnus gloriæ omnipotentis Dei ab vniuersis adsistentibus decantatur.

psal. 118
Luc. 6.
Mar. vlt.

Hoc quoque successoribus nostris indicare curauimus, quod in diebus Rogationum ad sepulchrum prædicti Confessoris contigisse veraciter cognoscimus. Quidam enim Sacerdos cum populo, suæ procurationi commisso, in diebus Rogationum, Crucem cum hymnis, & canticis ad monasterium Sancti Petri, & Sancti Georgij deferebat, cum qua quidam cæcus alterius manu ductus veniebat. Is, cùm ad sepulcrum Confessoris Christi venisset, ex toto corde suo rogauit Sanctum Henricum, vt per eius interuentum restitueretur ei lumen oculorum; cumque diu precibus & lacrymis pulsaret ad ostium Confessoris, cunctis videntibus, & in laudem Dei acclamantibus, redditus est illi visus per gratiam omnipotentis: & mirum in modum, qui alterius manu ductus, Crucem Domini secutus fuerat cæcus, modò proprijs manibus Crucē ferens, cum laudibus ipsi populo domum redeunti, ductum præbuit illuminatus.

Cæcus illuminatus.

Matth. 11 *Euntes renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.*

Languidus curatus. Aliud quoque diuinæ virtutis miraculum celebri commemoratione, & certa fide cognitum est; Erat quidam lauguidus, ipsa in ciuitate omnibus cognitus, cuius inferiora omnia à lumbis & infrà omninò præmortua fuerunt, adeò vt nec pedibus solo niti valeret, sed instrumento cuidam rotulis quatuor coaptato pendulus inhærebat, suique corporis molem manibus proprijs pro possibilitate artificis volutabat. Idem locum Sanctissimi corporis frequentiùs visitare solebat; & per Dei misericordiam, ad declaranda serui sui merita, tantam gratiam consecutus est, vt membra præmortua viuificarentur, ac deinde baculis vtrique humero suppositis, pedibus terram tangeret, & erectus incederet.

Contractus. Modernis etiam temporibus, contractus quidam, qui adhuc in carne superest, in eodem loco sanatus est, & naturalem vsum recepit ambulandi.

Miracula alia. Præter hæc, multa alia sanctitatis argumenta, & experimenta frequenter loco in eodem visa sunt, debiles curati, cæci illuminati, dæmones ex obsessis corporibus visibiliter fugati, multi ex diuersis infirmitatibus ibidem frequentissimè liberati sunt, domino testificante, quanta Sanctorum gloria in cœlis sit, quos tantis miraculorum virtutibus in terris coruscare concedit; ne

apud

apud homines loco humili teneantur, qui apud Deum meritis excelsi esse comprobantur. Cùm etenim miraculorum attestationibus, sanctitatem Confessoris sui Dominus declararet, Bambergensis Ecclesiæ Prælati, crebescentibus signis, cum mandatis, & litteris Conrardi, Regis, ac Principum, Romam abierunt, & quàm magna mirabilia Deus per Confessorem suum operaretur, Domino Papæ Eugenio, & Romanæ Curiæ nunciauerunt: at illi gaudentes pro tantæ famæ dulcedine, Deum glorificantes de Canonizatione Sancti Regis Henrici cœperunt sollicitè, & diligenter ad inuicem conferre, quatenns in catalogo scriberetur Sanctorum, qui virtutibus, & signis probaretur esse assumptus in Regnum cœlorum. Cuì Canonizationi quidam Cardinalis, Ioannes nomine, cœpit vehementer obsistere, & proiecto Dei timore in quibuscunque potuit, non verecundatus est prædicto Confessori Christi detrahere: sed diuina vltio detrahentem, cœlesti repentè verbere coercuit, & dum famam Beati Viri laceraret, potestas Dei lumine oculorum eum priuauit: at ille adeò humiliatus, & percussus cæcitatis molestia, reatus sui conscientia cœpit torqueri; & quoniam hanc plagam ex Confessore Christi peccando meruisset, publica voce confiteri. Et mirum in modum, quem priùs dentibus detractionis lacerabat, hunc modò laudibus, & præconijs vsque ad sidera tollebat. Conuersus itaque ad pœnitentiam, celerem consequutus est indulgentiam, & per intercessionem Confessoris Christi, denuò est

De Canonizatione Henrici agitur.

Cardinalis punitus.

illuminatus, ob cuius vltionem, iusto Dei iudicio fuerat excæcatus.

Presbyter quoque. Simili modo, cùm in loco Bambergensi, vbi prædictus Confessor tumulatus fuerat, de Canonizatione eius celebris fama haberetur, presbyter quidam, nomine Luipoldus, maioris Ecclesiæ Canonicus, de signis, quæ per eum fiebant, cœpit dubitare, & de permutatione exequiarum, quæ in anniuersario eius celebriter fiebant, intra semetipsum dolere; qui mox adeò oculorum caligine est plagatus, vt posteà per Confessorem Christi sanatus, quantùm sanctitas eius apud Deum posset, in curatione ipsius experiretur. Et mirandum est valdè, quòd de sanctitate tanti viri aliquis potuerit dubitare, cùm conuersationis sanctitatem, castitatis integritatem, eleemosynarum elargitionem, humilitatis custodiam, & omnia opera iustitiæ, vsque in finem vitæ suæ, cum deuotione summa seruauerit. Sed sicut Luc. 4. scriptum est, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua.* Presbyter ergo prædictus, grauatus defectu luminis, confugit ad patrocinia Sanctorum, deprecans, vt per suffragia eorum sanitas sibi restitueretur oculorum. Et cùm ex dolore, & labore, & assidua veniarum incuruatione fatigatus fuisset, lassatum corpus somno reparauit. Cui dormienti S. Wolffgangus, eò quòd eum familiarem in orationibus suis habuerit, apparuit, & ait ei, *Ora Confessorem Christi, Henricum, & liberabit te, quia quod eius sanctitati derogasti, idcircò hæc plaga cæcitatis venit super te.* Post hanc visionem, expergefactus ex consci-

conſcientia delicti ſui intremuit, & ad tumbam Confeſſoris Christi concito gradu, & deuota mente properauit, & procumbens terræ, à Confeſſore Christi lacrymis & precibus, ſuis exceſſibus veniam poſtulauit; qui ſtatim exauditus, & priſtinæ ſanitati reſtitutus, gratiarum actiones Deo, & S. Henrico retulit, & magnalia Dei, quæ circa ipſum Deus fecerat, religioſis viris, qui nobis retulerunt, ipſe narrauit.

Laudate Dominum in ſanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius. Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis eius. pſal. 150

Vitam eius ſcripſit Adelbodus, Epiſcopus Vltraiectenſis, teſte Sigeberto, *lib. de viris illuſtr. cap.* 139. Hæc autem deſumpta eſt ex Henrico Caniſio, in 6. *Tomo antiquæ lectionis.*

Additio ex *Annalibus* Card. Baronij *Tomo XI.* *Anno Domini* 1014. ex *vita Sancti Popponis, Abbatis*, ſcripta ab Euerhelmo, Abbate.

CONTIGIT etiam ludis hiſtrionum Imperiales tunc fores occupari, atque eo ſpectaculi genere Regem (Henricum) cum ſuis oblectari. Vrſis enim quidam nudus, melle perunctus, exhibetur; illo plurimùm pro periculo ſuo timente, ne fortè ab eiſdem vrſis ad oſſa ſua, melle conſumpto, perueniretur. Vnde ſuper tam iniqua in Chriſtianum illuſione Regem Beatus Christianus ab vrſis liberatus.

Poppo

Poppo redarguit, cumque ab hoc ſpectaculo, ſuis cum optimatibus mox compeſcuit; tum etiam à periculo vrſorum virum liberauit: & ne id vltra fieret, arguendo, & obſecrando obtinuit. Henricus enim Imperator tam obſecrationi, quàm correptioni eius ſimiliter paruit. At ne id ſatis, ſed magna ſollicitudine idem Imperator curauit, vt idem Poppo, Abbas Stabulenſis crearetur. Sic Imperator bene vti ſciuit reprehenſione, vt reprehenſorem ſuum nouo beneficio ſibi deuinciret.

Prou. 12 *Qui diligit diſciplinam, diligit ſcientiam: qui autem odit increpationes, inſipiens eſt.*

Anno Domini 1020. ex *vita Sancti Heriberti, Epiſ. Colonienſis.*

Timor Dei Henrici Imp. HENRICI Imperatoris animam timor Domini poſſidebat, neque ſcienter diſponere, aut iudicare in Regno cupiebat, per quod cœleſtis offenderetur majeſtas. Denique cùm aliquid de Regno diſponere, aut iudicare intenderet, diſpoſitiones omnes, ſiue iudicia ſua precibus, & eleemoſynis præveniebat, quatenus mens eius, & actus cœleſti regimine gubernaretur, ne quando exorbitaret agendo vel iudicando, quod diuinis legibus contrairet.

Prou. 3. *Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne intaris prudentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos.*

Recon- Inuidi quidam (*ibidem*) animum Imperatoris aduerſus Archie-

Archiepiſcopum Colonienſem vehementer concita- uerat, ſed poſtea diuinitùs admoniti, quam magnus Dei ſervus eſſet Heribertus, ſic ad eum locutus eſt: *Ex quo ad Regni faſtigium, Deo donante, conſcendi, detrahentium linguis nimirum, fateor, credulus, te venerande Pater, exoſum habui, & hanc odij trabem in oculo gerens, & ideo nihil videns, iniquum de te iudicium habui, tuamque iuſtitiam, immò Dei gratiam in te fulgentem, videre non merui.* Et infrà. *Indulge ergo, precor te, quòd in te malignatus ſum, quia peccatum meum agnoſco, nec amplius addam aduerſari ſanctitati tuæ.* His dictis, ſemel, iterum, ac tertiò ſanctum Pontificem deoſculatus eſt. Et paulò infra. Sollicitus Imperator, neque præteritâ reconciliatione contentus, nocte ſequente, finitis matutinorum ſolemnijs, aſſumpto vno ex Clericis, cubiculum Sancti Pontificis adijt, ſed non ibi quieſcentem, verùm in proximo S. Ioannis oratorio vigilantem, vt ſolebat, & orationibus inſiſtentem, reperit; protinus abiecta chlamyde, ſolo ſtratus, ante pedes eius in ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſe ſuſcipi poſtulat; & ea poteſtate, quam Sacerdotibus ſuis Dominus contulit, veniam ſibi dari cunctorum, quæ in ipſum admiſerat. Nec moratus Omnipotentis Dei famulus, Imperatorem proſtratum à terra ſubleuat, & Chriſto mediante, qui dixerat: *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo;* abſolutio culpæ, ſecundùm fidem Regis, in cœlo, & in terra peracta eſt. Hæc ibi. Quid egiſſet hic pijſſimus

[Margin: Conciliatur Episcopo Colonienſi. — Luc. 6. — Matth. 18.]

Imperator, si Archiepiscopum re ipsa, & factis læsisset, quando ob solam cogitationem illi nocendi, & hanc à perditis hominibus animo illius, alioqui simplici & recto, inspiratam, tanta pœnitentiæ signa edidit?

1. Pet. 5. *Omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Anno Domini 1022. Ex Bonif. *de rebus Hungaricis Decade* 2. *lib.* 5.

Pietas Henrici Imp. HENRICVS in omnibus rebus specimen reddidit Christianissimi Imperatoris, quippe qui Sacratissima Eucharistia communire soleret exercitum, expiatione antea facta delictorum, cùm prælium cum hostibus initurus esset, adhiberetque Patronos Sanctos Martyres, Laurentium, Georgium, & Hadrianum, quos præuio Angelo præcedere consueuisse aliquando vidisset exercitum.

1. Tim. 4. *Exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.*

Obijt. Obijt Sanctus Imperator Henricus Anno Domini 1024. Cùm vixisset annos 52. Regnasset annos 24. & Imperasset annos decem.

Sap. 3. *Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat, radix sapientiæ.*

VITA

VITA SANCTI STEPHANI,

Primi Regis Hungarorum, Qui eos ad Christi Religionem traduxit.

OMNE *datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum.* Huius quidem *patris datum optimum, & donum perfectum*, ad omnes largiter dimanans (*Neminem enim spernit, sed vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire*) ad Hungaros vsque, quos olim Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodum, & quando factum sit, styli officio ad posteriorum notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea Princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris Ducem se præbuit. Is Geisa dicebatur, seuerus sanè, & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos,

Iac. 1.

1. Tim. 2

Hungari Christianorum flagellū.

Geiza Princeps

nos, humanus, misericors & liberalis. Et si autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cœlestis gratiæ luce spirituali appropinquante, cum omnibus vicinis circumquaque Prouincijs de pace cœpit accuratè tractare vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esset filius, dicente in Euangelio Domino

Matth. 5 Saluatore: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Edicto* quoque proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem, siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis, & publicæ fidei studium, & curam impendi. Porrò Clericis, & Monachis fecit potestatem in ipsius quoque conspectum veniendi, eosque propenso animo audiuit: atque ita factum est, vt orthodoxæ fidei semen, in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

Christianus efficitur. Quid multa? Adest tempus cœlitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis; vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur ad Christianismum perducturum. Cùm autem multùm esset sollicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad Sanctæ Ecclesiæ profectum, pro sua æstimatione, statuendis Episcopatibus, mira quadam visione, nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum Iuuenem speciosissimum, qui diceret ei:

Visio eius. *Pax tibi, Christi dilecte: facessat cura isthæc & sollicitudo, non fiet per te id, quod meditaris, habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autem tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ consilio id efficiet, quod tu animo concepisti,*

Erit

Erit is Rex, & ex eorum Regum numero, quos Dominus elegit, coronam Regni temporarij æterna commutaturus. Tu verò hominem, ſpiritali legatione apud te functurum, honorificè excipito: exceptum reuerenter habeto, eius adhortationibus ſincerum pij pectoris aſſenſum adhibeto.

Experrectus Princeps, ſtupens ad viſionem, priùs ſecum, deinde cum Chriſtianis, & ſuis hominibus pertractans, humi totus proſtratus, expanſis brachijs humiliter gratias egit Deo, ſeque, Principatumq́ue ſuum, cum filio naſcituro, curæ illius, qui *non dormit, neque dormitat*, lacrymabundus commendat. Pſal 120

Nathan ad *Dauid*: *Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Cùm completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius: ipſe ædificabit domum nomini meo.* 2. Reg. 7

Admirante autem eo, de viro, diuinitùs ei prædicto, nunciatur illi, Beatum Adalbertum, Boemenſis Eccleſiæ Antiſtitem, ad ipſum venire, ad Chriſtianam Religionem, fidemq́ue non fictam eum traducere, & ob fidei profectum, Domino laudis hoſtiam immolare cupientem. Is nuncius nouis Chriſti tironibus ineffabilem attulit lætitiam. Dux procedit obuiam ſeruo Chriſti, cum fidelibus quibuſque honorificè eum excipit, & vt in viſione erat admonitus, modis omnibus ſe obedientiæ filium fore demonſtrat. Deinde, iubente ipſo, fit vbique congregatio indomitæ gentis; per ſanctum Epiſcopum fiunt conciones, eius adhortationibus mox B. Adalbertus aduenit.

illi convertuntur, & baptizantur, multis quoque locis
Ioan. 1. Ecclesiæ conduntur; *Lux* enim illa, *quæ illuminat omnem hominem*, profligatis tenebris, cœpit in Hungaria enitere, & completum est in ea quod Propheta ait:
Isai. 9. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.* *Lux* lucis inuisibilis, Christus est, quem tunc Gentiles videre meruerunt, quando è tenebris reuocati, illum esse, & verum Deum, & hominem verum perfectè credidere.

Visio vxoris Geizæ. Non est autem silentio prætereundum, vt omnis ambiguitas tolleretur è medio, & ne parum fidei habere videretur visio Duci oblata; etiam vxorem eius iam partui propinquam, eiusmodi diuinitus consolatione affectam: apparuit illi Beatus Leuita, & Protomartyr, Stephanus, Leuitici habitus insignibus ornatus, ita eam compellans: *Confide, mulier, in Domino, & certa esto, te filium parituram, cui primò huius gentis & Regnum, & Corona debetur. Tu verò illi nomen impones meum.* Cùm autem femina, non sine admiratione, sciscitaretur ex eo, quisnam aut esset aut vocaretur? sic respondit: *Ego sum Stephanus, Protomartyr, qui primus pro Christi nomine Martyrium obiuit*: ijs dictis, disparuit.
Stephanus nascitur. Nascitur itaque, vt prædictum erat, filius Principi, *notus Domino*, secundùm Prophetam *priusquam in vtero conciperetur*, & per Stephanum, Protomartyrem, à Domino appellatus, *antequam* natus. Eum verò beatus, & Deo dilectus Episcopus, Adalbertus baptizauit, & nomen Stephani ei impositum est, non sine nutu & consilio

consilio Dei, vt nos quidem persuasum habemus. Stephanus enim latinè coronam significat. Et illum Deus voluit, tunc Regni temporarij, tum futuræ beatitudinis redimire corona, vt vita, & gloria perfruatur æterna. Oppido quidem Strigoniensi natus est, & illic quoque puer præceptis Grammatices ad plenum imbutus est.

Erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Luc. 1.

Interea creuit accuratè educatus: cùmque iam excessisset pueritiæ metas; Pater eius conuocauit Hungariæ Proceres, & reliquos Ordines, communicatoque cum eis consilio, illum post se regnaturum constituit. Vtque ea res firmior esset, singulos ad iuramentum adegit. Deinde iam grandæuus, anno à Christo nato nongentesimo, nonagesimo septimo, vitæ huius ærumnas, cum cœlestibus gaudijs commutauit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, cùm in Prussiam, Gentis eius convertendæ causa profectus esset, Martyrij palmam adeptus est. Designatur Hungariæ Rex.

Post obitum Patris, Stephanus adhuc adolescens, Principum, & Plebis fauore, patri subrogatus, ardentiori animo in veritatis propagationem incubuit. Nam tametsi etiamnum esset Adolescens, non tamen illi cor in ore, sed in corde os erat; *Scripturarum diuinarum*, quarum amore impensè flagrabat, non immemor, *iudicium, & iustitiam* semper ob oculos versabat, & pulchrè quadrabat in eum illud Salomonis: *Audiens* Fidem Christi propagare studet. Psal. 118. Prou. 1.

sapiens

ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poßidebit. Cùmque omnia Dei præcepta ſedulò obſeruare conaretur, apud ſe pertractabat, quemadmodum populum ſuum ad vnius Dei cultũ adducere poſſet. Animaduertens autem, ſine vicinarum gentium confœderatione, id nequaquam fieri poſſe, cum exteris Prouincijs pacem fecit, fidemque inchoatam egregiè confirmauit, vt poſſet eò ſecuriùs id, quod animo conſtituerat, in nouella plantatione efficere. Sed hoſtis totius boni, & aduerſarius diabolus, malignitate, & inuidentia plenus, vt eius ſanctum propoſitum diſturbaret, inteſtina ei bella excitauit. Eius enim inſtinctu, populus gentilis Chriſtianæ fidei iugo colla ſupponere noluit, & cum Principibus Domini ſui imperio ſubducere ſe moliebatur. Itaque depopulabantur eius vrbes, prædia vaſtabant, poſſeſſiones diripiebant, miniſtros cædebant, & vt cætera taceam, etiam ipſi inſultabant. Cùmque ab huiuſmodi improbitate reuocare ſe nollent, nec ſuo furori, & amentiæ modum ſtatuerent; Dux ipſe, diuinæ virtuti confidens, ad edomandam illorum rabiem, cum ſui exercitus copijs, ſub ſignis Deo dilecti Pontificis, Martini, & clariſſimi Martyris, Georgij, mouit in hoſtes, qui tum fortè vrbem obſidebant, quam vulgò *Veſprinum* vocant. Quod quidem illi in eius fecere contumeliam, vt quem ad locum ille familiariùs conſueuiſſet accedere, ibi ipſi confiderent; eſſetque ex eo loco facilior ipſis aditus, ad alia præſidia occupanda. At ille diuina fretus ope, & clementia, illos aggreſſus eſt: & illis

Rebellãt populi.

Quod armis vincit.

illis quidem, ſuis armis confidentibus, ipſo verò fide armato, vtrinque congreſſi ſunt. Victis tandem hoſtibus, Dux victor abſceſſit: & ſapienter quidem de illorum villis, & agris, ſiue poſſeſſionibus ſtatuens; non quemadmodum olim *Saul*, qui ſuperatis *Amalechitis*, contrà quam Dominus iuſſerat, ex eorum ſpolijs *optima* quæque ſervauerat: ſed quia Pannonia Beatiſſimum Martinum, apud ſe, natum gloriatur, cuius etiam meritis vir Chriſto fidelis, vt iam dictum eſt, ex hoſtibus victoriam reportauit: nihil de rebus eorum in ſuos vſus conuertit: ſed ex Dei amantium conſilio, iuxta eiuſdem Sancti Præſulis, fundum eo loco, qui *Sacer mons* dicitur, vbi ſanctus Martinus, cùm in Pannonia degeret, precari ſolitus erat; ſub eius nomine Monaſterium conſtruxit, poſſeſſiones, & redditus ſufficientes ei attribuens. Idem verò de Epiſcopis conſtituit, ex illorum captiuorum facultatibus decimas perſolui volens, idque adeò exactè, vt ſi quis decem haberet proles, decimam prolem ſancti Martini cœnobio daret.

Spolia in pios vſus conuerſa.

1. Reg. 15.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Miſericordia mea, & refugium meum: ſuſceptor meus, & liberator meus: Protector meus, & in ipſo ſperaui: qui ſubdit populum meum ſub me. Pſal. 143

Ita ergo hoſtibus ſub iugum miſſis, Chriſti miles, gaudio ſpiritali perfuſus, omnem ingenij ſui vim contulit ad conſectandam doctrinam Euangelicam. Itaque dabat operam eleemoſynis, vacabat precibus, crebrò

Pietas Stephani regis.

adhærens Ecclesiæ pauimento, cum lacrymis orabat Dominum, vt animi sui propositum ipse ad effectum perduceret: vt qui sine illo nihil posset efficere, eius opitulante prouidentia, bona, quæ facere decreuisset, cum virtutum incremento etiam re ipsa exequi valeret.
Consilia Cùm autem facilè intelligeret, ad hæc inchoanda, & consummanda fidelium Christianorum consilium sibi esse necessarium, per nuncios, & litteras, in partes omnes suum declarauit votum, & desiderium. Multi ergo Presbyteri, & Clerici, sancti Spiritus gratia compuncti, relictis fidelibus suis Christi causa peregrini esse voluere. Abbates, & Monachi, nihil proprij habere cupientes, sub tam Religioso Principe statuerunt ad sui instituti præscriptum viuere: in quibus fuit Astricus, Abbas, cum discipulis suis: è quibus Bonifacius, loco Patris, Abbas postea creatus, & à beato Rege, in inferiores Hungariæ partes, caussà prædicationis missus, in vertice gladio percussus, etsi superuixit, non est Martyrij palma frustratus. Venerunt etiam duo è Polonia, eremiticæ vitæ contemplationis causa studiosi. Ex ijs alter, Andreas dictus, Confessionis merito choris Angelicis est adiunctus, haud obscurè id declarantibus miraculorum signis, quæ per eum Dominus effecit. Alter, Benedictus nomine, pro Christo sanguine fuso, insigniter est laureatus. Porrò Astricus, Abbas, cum suis, honorificè acceptus, ad radices Montisferrei cœnobium, in Sancti Benedicti honorem, construxit, vbi hodieque Monachorum est congregatio, regulari
disci-

disciplina pollens, temporalium rerum copijs, ex Ducis liberalitate, abundans, nullius indigens, nisi vt ad *Euangelij* præscriptum, suos aliorumque *pedes* quotidianis precibus, & lacrymis *lauet*. Cum his Dei seruis Princeps Christianissimus, modò communiter cum omnibus, modò separatim cum singulis colloquia miscens, vsque adeò diuinis conspectibus gratum se præbuit, vt per eum omnes Comites ad veri Dei cultum adducti sint. Quos autem alios deos colere animaduertit, eos & minis, & terroribus subiungauit & conuenienter doctrinæ Ecclesiasticæ illos instituens, in eorum ceruices disciplinæ iugum, & legem imposuit, omnesque dæmonum spurcitias prorsus eliminauit.

Ioan. 13.

pro fide Christiana.

Posteà verò Prouinciam in decem Episcopatus distribuit, quorum Metropolim, & Magistram esse voluit Ecclesiam Strigoniensem. Non ignorans autem vir prudens Astrici, Abbatis, religionem, Episcopum Colocensem constituit, canonica electione creatum. Deinde quarto à patris obitu anno diuinitus promotus, eundem Astricum, Præsulem, qui etiam Anastasius dictus est, ad Sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorum Principis Successore petiturum, vt recens conuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem Ecclesiam sua auctoritate metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret: vt eo fultus honore, quæ diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magis magisque promouere, &

Episcopatus decem in prouincia.

Legatio ad pontificem Rom.

constabilire posset. Per idem tempus etiam Miesca Polonorum Dux Christianam complexus fidem, Legatos suos Romam miserat, vt Pontificis Benedictionem, & Regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam egregio opere confici curarat, quam ei, sua Benedictione adiuncta, mitteret. Sed quia *nouit Dominus, qui sint eius*; qui etiam duobus ab Apostolis propositis, *Matthiam* socio suo prætulit, & *cum Apostolis annumerandum* curauit; Illa corona Stephanum ornari voluit, posteà feliciùs gloria sempiterna coronandum. Nocte enim eius diei, quo statuerat Pontifex coronam Polonorum Principi dare perferendam, apparuit ei Angelus Domini aitq; ad eum: *Noueris cras, hora diei prima, ignotæ gentis nuncios ad te venturos, suo Duci coronam regiam, & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergo coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam asportaturis: nec dubites illi eam cum Regni gloria pro vitæ eius meritis deberi.* Itaque crastina luce, ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem venit, demandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, à Sede Apostolica Regni coronam petijt, ostendens dignum esse ducem eo honore, & dignitate, quippe qui diuina fretus ope, multos sibi populos subiugasset, multosque infideles sua potentia ad Christum conuertisset.

Miesca, Dux Christianus.

2. Tim. 2.

Act. 1.

Visio Papæ.

Ijs auditis, mirè exhilaratus Pontifex, precibus illis

libenter

libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apostolatus insigne, gestandam adiunxit: *Ego* inquiens, *sum Apostolicus: at ille meritò Christi Apostolus dici potest, cuius opera tantum populum sibi Christus acquisiuit. Atque ea causa, quemadmodum diuina gratia ipsum docebit, Ecclesias Dei, vna cum populis, nostra vice ei ordinandas relinquimus.* Omnibus impetratis, quæ postularat Antistes Astricus lætus, ad suos reuertitur, illud secum ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicæ Benedictionis *litteris* cum Corona, & Cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo in laudes Dei prorumpunt, & Deo dilectus, Stephanus, Princeps, vngitur in Regem, & Diademate Regio feliciter coronatur. Ea autem dignitate auctus, quam ille vitam egerit, qua prudentia, & moderatione fuerit, illud satis declarat *Edictum*, quod ab illo cum Episcopis, & Hungariæ Primoribus promulgatum est: quo singulorum vitijs, singula adhibuit remedia, & vt pacis, qua Christus orbem coadunauit, se filium ostenderet, inter cætera cauit, ne quis alium hostiliter inuaderet, ne quis vicinum suum absque iudicis sententia læderet, ne quis viduas, & pupillos opprimeret. Id verò decretum, perpetui fœderis subscriptione, ad posteros suos transmisit.

Stephanus Rex Hungariæ.

Dilectio sine simulatione. Odientes malum, adhærentes bono: Charitate fraternitatis inuicem diligentes: honore inuicem præuenientes: Sollicitudine non pigri: Spiritu feruentes: Domino seruientes. Rom. 12

Porrò consortem Regni, præcipuè sobolis propagandæ Vxorem

 gandæ

ducit Giselam gandæ causa, sibi adsciuit Henrici Imperatoris filiam, Giselam; qui Imperator, ob morum comitatem, & mansuetudinem, *Pius* est appellatus. Ea autem Gisela, Chrismate vncta, & regia corona insignita, qualem se præbuerit erga Dei cultum ornandum, quàm frequens, & benigna, ac liberalis erga Christo seruientium congregationes fuerit, multarum Ecclesiarum Cruces, vasa sacra, & vtensilia miro opere effecta, vel contexta, in hunc vsque diem testantur: præcipuè tamen Ecclesia Vesprinienfis, quam illa à fundamentis constructam, rebus omnibus, quæ ad Dei ministerium sufficiant, in auro, argento, multigenisque vestibus præclarè ornauit. Ipse verò Rex nuper inchoatos Episcopatus, id est, tam metropolitam, quam cæteras cathedrales Ecclesias, amplissima singulis assignata Diœcesi, & idoneo præfecto Antistite, Abbatias quoque prædijs, cohortibus, familijs, & redditibus, regia planè munificentia instruxit; Crucibus, vasis sacris, aliaque suppellectile ad Dei ministerium spectante, pro cuiusque necessitate vel indigentia satis exornauit; annisque singulis, quoad vixit, munera, & oblationes semper auxit, ne aliquid extrinsecus conquirere cogerentur, qui rebus diuinis peragendis præerant. Monachorum quoque vitam, & conuersationem, modò per seipsum, modò per alios accuratè inuestigans, desides arguebat, & vigiles charos habebat. Canonicorum ministerium, Episcoporum moderationi & circumspectioni sub Christi, & Ecclesiæ testificatione commendabat, cum Apostolo,

omnibus

omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. 1. Cor. 9

Ea tempestate in Monasterio S. Martini erat Monachus quidam, Sebastianus nomine, cuius vita probabilis, & in Dei cultu religiosa deuotio habebatur. Eum venerabilis Rex miro cœpit amore complecti: (quantò enim quisque esset religiosior, tantò quoque illi charior erat) atque ob vitæ eius merita, dignum eum censens, qui Episcopi dignitate polleret, Strigoniensis Ecclesiæ Archiepiscopum esse voluit. Sed quia *flagellat Deus omnem filium, quem recipit*, Sebastianum illum, vt eius patientia probaretur, ad tempus vtriusque luminis orbitate afflixit. Ne verò nouellus grex, pastoris gubernatione destitutus, à recto itinere deflecteret & aberraret; Romano Pontifice assentiente, Astricum, Colocensem Episcopum, cuius iam crebrò habita est mentio, in eius locum Rex substituit. Triennio inde euoluto, Sebastianus, ex Dei benignitate, recuperauit visum, & Pontifice Romano approbante, Astricus cum pallio rediјt ad suam Colocensem Ecclesiam, Sebastianus Strigoniensem gubernandam suscepit.

Sebastianus Monachus.

Hebr. 12

Prou. 3.

Erat sanè Rex ille fidelis, & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus, & addictus: seipsum quoque, & regnum suum per votum, & oblationem in perpetuæ Virginis Mariæ tutelam assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor, & gloria, tam est celebris apud Hungaros, vt festum Assumptionis eius, tacito proprio nomine, sua lingua *diem Dominæ* appellent. Atque, vt Rex pijssimus propensionem

Deuotio regis in B. Virginem.

tantæ

Prætereà eius Ecclesiæ populum tanta libertate, & immunitate gaudere voluit, vt nulli omninò Episcopo decimas penderet: sed soli Præposito, & fratribus, prout ipse instituisset, seruitium exhiberet.

Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. Eccli. 24

Quæcumque autem servus Dei, per id tempus, acquirere potuit, ea in Christum refundere studuit, à quo illa profecta non ignoraret; vt qui eum mundi huius gloria, & honore dignum fecerat, etiam cœlestis patriæ ciuibus clementer adscribere dignaretur. Et in Prophetis quidem de Apostolis scriptum legimus: *In omnem terram exiuisse sonum eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Non debet autem hoc de solis illis duodecim accipi, sed de omnibus à Deo ad euangelizandum missis, quorum fide, verbisq́, & moribus, Ecclesia suis augescit incrementis. Ex eorum autem numero ille, de quo agimus, Christianissimus Rex non minimus fuisse putandus est, vt qui bonæ voluntatis, & piorum operum famam, quam Ecclesijs in propriæ ditionis amplitudine construendis sibi peperit; in longinquas regiones, & vrbes celeberrimas diffuderit, ac propagarit. Extruxit enim in ipsa Hierosolyma, vbi Dominus noster Iesus Christus in carne versatus est, Monachorum cœnobium, idemq́ue prædijs, & vineis, vnde eis quotidiani victus copia suppetat, ditauit. Romæ quoque quæ est mundi caput, sub Protomartyris Stephani titulo, duodecim Canonicorum collegium condidit, rebus

Rex Hungariæ Apostolus.

Psal. 18.

necessarijs, & ad eiusmodi Collegium attinentibus domos quoque, & hospitia Hungarorum, qui orationis causa Romam ad Beati Petri Apostolorum Principis limina venirent, exædificauit, muro ea lapideo circumdans. Tum quoque vrbem Regiam Constantinopolim noluit suæ liberalitatis esse expertem, mirifici operis in ea condene Ecclesiam, rebus omnibus necessarijs ei adiunctis. Itaque non immeritò suæ ditionis *Apostolus* appellatus est. Etsi verò ille sibi euangelizandi munus non assumpsit, attamen ceu quidam concionatorum dux, & magister, defensionis, & sustentationis solatia eis suppeditauit.

Misericordia eius. Inter omnia autem cælestis gratiæ munera, beato Regi diuinitùs collata, illa vel præcipuè admiranda, & scriptis commendanda videntur, quæ etiam ad promerenda æternæ vitæ gaudia, primarium locum obtinent, puta *misericordia, & veritas.* In cunctis enim felicibus factis suis, hoc vel maximè sibi consectandum existimabat, quod in *Euangelio* scriptum fidelibus, interioris hominis oculis contemplatus erat, ipsa veritate ita dicente: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et alio loco: *Date & dabitur vobis.* (Matth. 5. Luc. 6.) Tanta igitur misericordia, benignitate, & pietate, pauperes Christi, imò in pauperibus ipsum Christum complectebatur, vt nullum vnquam hospitem, & peregrinum absque aliquo solatio à se discedere pateretur: & ad recreandos egenos quotidianas expensas absque intermissione fieri iuberet. Iam verò, etiam nocturnis horis,

horis, multa alacritate, & hilaritate, abluebat fidelium pedes, *in* ſinu *pauperum* abſcondebat eleemoſynas, Chriſtum inopem in membris eius conſolari in hac vita cupiens, vt cum illo quandoque in illa cœleſti domo bonis omnibus refertiſſima, æternùm exultare mereretur.

Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam, aduersùs inimicum tuum pugnabit. Eccli. 29

Quadam autem nocte, diuino permotus inſtinctu, nemine ſciente, crumenam, nummis plenam, accipiens, puſillum Christi gregem ſuo more ſolus inuiſit. Et ecce pauperes cœleſtis theſauri, diſtribuendæ pecuniæ nimium inhiantes, beati viri barbam evulſerunt, ea improbitate illius meritis teſtimonium perhibentes. At ille gaudio perfuſus ingenti, ad beatiſſimam Creatoris omnium Matrem ſe confert, humi proſtratus, gratias agens, exclamat; *Regina cœleſtis, & mea, en quem tu Regem contuliſti, eum ſic honorarunt milites tui. Quæ ſi mihi ab aliquo hoſte illata eſſet iniuria, tuo fretus adiutorio, non ſinerem eam inultam abire. At nunc ſciens hinc mihi parari æternam felicitatem, impensè lætor, gratias agens illis pijſſimi Saluatoris conſolatorijs verbis, quibus diſcipulos ſuos confirmauit: Capillus* inquiens *de capite veſtro non peribit.* His dictis, cùm ſe vir Dei cœleſti gratia, & ſpiritali chariſmate perfuſum ſentiret, ſtatuit numquam pectoris ſui oſtia opem poſcentibus claudere; atque deinceps per ſeipſum, & alios; præcipuè tamen Chriſti

Barba illi a pauperibus evulſa.

Luc. 21

ſervos, & familiares, nempe Clericos, & Monachos, cœlitùs ſibi datas facultates pauperibus impertijt, in æternis theſauris per illorum manus reponendas. Eius rei permulti ſunt teſtes, atque in ijs B. Guntherus, ex ſæculari nobilitate conuerſus, atque Eremita & Monachus effectus, cum illo nunc vitæ beatæ particeps. Is humaniſſimi Regis tanta liberalitate illectus, è Boemiæ regione crebrò ad illum venire ſolebat. Quoties autem ſua præſentia eius aulam illuſtraret, curam regni ei demandabat Rex. Tum ille rebus, quas in aula inueniſſet, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia, & Eccleſias erogatis, breui illam exinaniebat. Ad eius quoque nutum Rex, Deo deuotus, Monaſterium, quod *Beel* vocant, inchoauit, bonis omnibus illud locupletans: in quo Gerardus, Monachus, qui Venetijs eò venerat, vitam duxit, contemplationi addictam: & poſtea diuina ordinatione creatus Epiſcopus, poſt obitum Sancti Regis, orta Chriſtianorum perſecutione, lapidibus oppreſſus, diuino numero, Martyrum contubernio dignus effectus eſt. Nec hic prætermittendum puto, quod diuina virtus in beati viri vita demonſtrare voluit, cuius meriti eſſet. Nam quoties ad aures eius perueniſſet, quempiam aduerſa laborare valetudine, medicinæ loco, miſit ei ſiue panis ſiue pomi, vel herbæ odoriferæ particulam, ſimul mandans, vt ſanus ſurgeret. Mox verò diuinæ miſericordiæ fauore eius ſermonem proſequente, incolumis ille efficiebatur.

Matth. 6 *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo, & tinea*

& tinea demolitur: & vbi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea demolitur; & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Post gloriosam in cœlos ascensionem, & mirabilem in paterna dextera consessum, Saluator noster paucis corporaliter apparuisse legitur: per visionem autem multos consolans, de rebus futuris eos fecit certiores. Idem verò præstitit etiam huic S. Regi. Quadam enim nocte, ex reuelatione experrectus, veredarium quemdam intra diem & noctem iussit properè ire ad Albam, Transyluaniæ, & omnes ruricolas, vt ad vrbes munitas celerrimè se conferant, admonere, quòd superuenturi essent Christianorum hostes, Bessi, (qui tum Hungaris infensi & infesti erant) eorumque res deprædaturi. Vix nuntius compleuerat, quæ iussus erat; & ecce Bessorum inopinata incursio, & impetus, incendijs & rapinis depopulatur omnia, corporibus hominum illæsis, quod ex beati Viri præmonitione in loca tutiora se recepissent.

Stephanus Rex Propheta.

Defuncto autem Beati Regis amico, Romanorum Imperarore, Henrico, Conrardus ei in Imperio successit. Is pacis tranquillitate interturbata, totius Germaniæ viribus, & copijs contractis, Pannoniæ infesta signa inferre conatus est. Tum verò Rex Stephanus, Episcoporum, & Principum coacto conuentu, in patriæ defensionem, totiùs Hungariæ exercitum euocauit. At

Oratione defendit regnum.

prius tamen secum perpendens, se nihil posse sine Christi adiutorio, manibus, & corde sursum erectis, Dominæ suæ, perpetuæ Virgini, & Dei Genitrici, suas iniurias commendans; in eiusmodi prorupit voces: *Si placet tibi, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christianismi plantationem dissipari; ne, quæso, finas, illud imputari diffidentiæ meæ, sed potius dispositioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa Pastoris, ipse luat: oues, quæso, insontes ne patiaris affligi.* His dictis, tanquam accepta consolatione ab ea, fidenter mouit in hostes. Altera die nuncius venit ad singulos quosque duces exercitus Germanorum, ab Imperatore *literas* adferens, quibus iubebantur pedem retrò referre. Illis ergo discedentibus, sanctus Rex, diuina misericordia adiutum se sentiens, humi se abiecit, gratiasque agit Deo, & Sanctissimæ Genitrici eius, cuius protectioni seque, regnumque suum assiduis precibus commendare solebat. At Imperator suorum tam repentina defectione perterritus, sciscitatur, quidnam rei ipsis accidisset? audiensque de nuncio, qui eos ipsius nomine redire iussisset, sciensque illum à se haud quaquam missum fuisse, non dubitauit, consilio, & voluntate Omnipotentis Dei rem gestam ob fidelissimi Regis corroborandam spem: seque deinceps ab eius inuadendo Regno, timore illius Iudicis æterni, cohibuit.

Rapitur in extasin. Porrò Rex pijssimus erga regni sui politicam gubernationem religiosa sollicitudine occupatus, diurnũ tempus

tempus colloquijs & consultationibus impendebat, nocturnis horis in vigilias, preces, lacrymas, rerum diuinarum contemplationem incumbebat, orans sedulò iustum Iudicem, vt ipsa sua moderatione, quotidie discutiendis rebus, & ferendis sententijs, adesse dignaretur. Quod quidem cùm ille magno spiritalis desiderij studio frequentaret, nocte quadam procul à templo Dei, (descenderat quippe cum illo suo magno & nobili comitatu) in loco campestri, fixis tentorijs, in cordis sui cubiculum se recepit: & flexis genibus, solo labiorum motu ad sempiternæ misericordiæ fores gemitibus & lacrymis pulsabat. Cùmque diutiùs precibus inhæreret, Domini sui, Regis æterni ministris, ad suscipiendas preces eius aduenientibus, papilio super eum extensus, à terra sublatus est: atque tamdiu in aere mansit suspensus, donec vir Dei ad se reuersus ab illa contemplatione, spiritum à precibus relaxauit. Quod licet inuisibiliter illi soli, qui res nouit antè, quam fiant, & secretorum eius conscijs Angelis esset cognitum: attamen etiam cuidam magnæ simplicitatis, & innocentiæ viro, qui tunc fortassis simili erat operi intentus, innotuit. Quem Rex, Dei spiritu id reuelante, arcani sui conscium sciens, ad se accersitum blandis primùm verbis appellat: rogat, *quidnam viderit*? Deindè seueriter interdicit, ne cui id, dum ipse sit in humanis, reuelet.

Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu. psal. 67.

Fama nominis eius in multas gentes diuulgata, & iudicijs oris eius cum multa laude vbique propalatis, Iustitiæ zelus in Stephano rege.

Sexaginta

Sexaginta Bessi, quorum supra meminimus, cum vniuerso apparatu suo, auri argentique copia, & multis varijs ornamentis curribus onustis, è finibus suis egressi ad Regem venire volebant. Cùmque ad Pannoniæ fines accessissent, multi è seruis, quorum animi instar ceræ facilè flectuntur in vitium, malignitatis suæ facibus inflammati, ijs exiere obuiam: & quosdam gladijs cædentes, illorum res omnes abstulerunt, eosque vacuos & semineces reliquerunt. At illi ea, quæ passi erant, ad Regem relaturi, cœpto pergunt itinere. Cùmque in Regis conspectum venissent, ad eius genua prouoluuntur. Rex ijs visis, percontatur, quid mali perpessi sint? Tum illi; *Nos*, inquiunt, *serui tui, Domine Rex, nihil cuiquam mali machinantes, ad te properabamus, audituri iudiciorum tuorum disciplinam. Quidam autem in nos incurrentes, pecuniam omnem, quam apud nos habebamus, nulla culpa nostra abstulere: atque insuper quosdam apprehensos è nobis ciciderunt. Denique vix compotes vitæ, huc accessimus, vt eam rem tibi indicaremus.* Rex ijs auditis, vt erat prudens, neque vultu, neque verbis minatus est eis: sed conuenienter illi sententiæ Prou. 15 Salomonis *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, & reseruat in posterum*: misit ocyùs ad tribunal, sub quo militabant illi, & ad certum diem iussit coram se sisti omnes. Factum est ita, & ad eius conspectum adducti sunt, ab illo discutiendi. Eos ergo appellat Rex: *Cur posthabita, & contempta lege diuina, non estis vsi misericordia, sed homines innoxios tam malè mulctastis?*

Sicut

Sicut ergo fecistis, ita hodiè vobis coram me faciet Deus. Legis enim transgreßores feriri par est. Lata igitur in eos sententia, educti sunt, & ad omnes Regni aditus bini suspensi. Quod ille credendus zelo iustitiæ ita iussisse, vt exemplo suo perditi illi homines alijs terrorem adferrent. Cùm enim Regnum suum exteris omnibus in illud aduentantibus, ceu portum quemdam tutissimũ, & asylum esse vellet, liberum quoque in illud omnibus voluit patere ingressum, ita vt nemo ausus esset quemquam ex eis lædere, aut molestiam exhibere. Quod etiam sua auctoritate consecutus est, quando illo viuente nullus quemcumque hospitem in aliquo violare ausus fuit.

Respondens autem Dauid Rechab, & Baana, fratri eius filijs Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, quoniam eum, qui annunciauerat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul. qui putabat se prospera nunciare tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio. Quanto magis nunc, cum homines impij interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem eius de manu vestra, & auferam vos de terra? 2.Reg.4

Nec tamen beatus, & pius Rex immunis fuit ab eo, quod Apostolus dicit; *Per multas tribulationes oportere nos introire in regnum Dei.* Et quod habetur in *prouerbijs* Salomonis: *Disciplinam Domini, fili mi, ne abijcias: nec deficias, cùm ab eo corriperis: Quem enim diligit Dominus, corrigit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Act. 14. Prou. 3.

Stephanus rex à Deo probatus.

Multis enim modis castigauit eum Dominus. Tribus annis perpetuò aduersa laborauit valetudine. Qua cùm tandem diuinæ misericordiæ medicina esset liberatus, in obitu filiorum suorum, quos adhuc infantes mors rapuit, æterni iudicis flagella persensit. Attamen dolorem, ex ea orbitate conceptum, amore filij superstitis, bonæ indolis pueri, Emerici temperauit: quem sanè ceu vnicum impensiùs amans, quotidianis precibus Christo, & eius genitrici Virgini perpetuò commendabat, eumque sibi superstitem, & regni hæredem votis omnibus expetebat. Et vt idoneus ille foret tanti regni tenendis gubernaculis, Catholicorum virorum doctrinis, quotidiano lectionis vsum, & vtrasque tam animi, quam corporis aures, eum voluit adhibere: atque insuper paterni amoris impulsus stimulis, *libellum* ei composuit, *de morum institutione*, in quo illum verbis spiritalis adhortationis fideliter, & accuratè compellat: docens eum, quemadmodum ante omnia debeat retinere fidem Catholicam, confirmare statum Ecclesiasticum, honorem habere Præsulum dignitati, Principes, & milites amare, iudicij tenax esse, in cunctis suis actibus studere patientiæ, hospites benignè recipere, benigniùs alere, & fouere, sine consilio nihil agere, maiores suos semper ob oculos exemplum sibi statuere, precibus crebrò vacare, pietatem & misericordiam, cæterasque virtutes colere, & consectari. His, & id genus alijs disciplinis præclarus ille iuvenis imbutus, ex diuinæ voluntatis moderatione, cui omnia parere necesse est, Domi-

Moritur Emericus filius regis.

nico

nicæ incarnationis anno millesimo, trecentesimo, vitam hanc corruptibilem cum sempiterna commutauit, supernorum ciuium choris adiunctus. Eius animam, ea ipsa hora, qua decessit, cuidam Græcorum Episcopo, sanctæ conuersationis viro, reuelatum est, Angelicis manibus in cœlos deportari. Cùm autem, pro sanctitatis suæ meritis, summè ab omnibus diligeretur, omnium extitit luctus ingens, inprimis verò Principũ: inter quos pater, tanto accepto orbitatis vulnere, grauiter suspirabat, & pietatis affectu ductus, dolebat se omni posteritatis spe destitutum. Atque tamen sciens scriptum esse: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum*: & illud in Canonibus, *Neminem propter obitum charorum nimium debere contristari*: posito animi mœrore, totum se contulit ad largam Dei misericordiam promerendam. Cœnobiorum enim & Ecclesiarum ministris, Monachis, & Clericis, multa elargitus est, multamq́ue ea beneficentia attulit consolationem, quidquid verò ei superfuit, peregrinis, viduis & orphanis erogauit. Exterarum quoque Prouinciarum Monasterijs Regiæ munificentiæ dona innumera, per nuncios suos, crebrò misit. Eam, quam in iuventute susceperat, morum grauitatem ad supremum vsque vitæ diem præ se tulit. Vix vnquam ridere visus est, sciens scriptum: *Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat*: semper ita se comparans, ac si staret ad tribunal Christi, eius præsentiam oculis interioribus sereno vultu contemplans, Christum in ore,

Prou. 21

Prou. 14

Christum in corde, Christum in cunctis actibus suis circumferebat. Extremum vitæ diem semper ob oculos mentis habebat, & magno cordis desiderio ad illam supernorum civium frequentiam adspirabat, quemdam Angelicæ conversationis habitum præ se ferens. Denique cunctis ornatus virtutibus, *in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ* suæ viuere constituerat, vt in eo iam quædam futuræ gloriæ species elucere videretur.

Luc. 1.

Stephanus rex ægrotat.

Nec diu post in morbum incidit, qui ei postea mortem attulit: diuturnaque eius morbi molestia increscente, pedibus insistere non potuit. Quod vbi aduerterunt ex Palatinis nobilissimi quatuor, scilicet Regem diu grauiterque laborantem, cùm etiamnum cordis perfidia tenerentur, iniquum inter se consilium inierunt, vt eum è medio tollerent, iam die aduesperascente, antequam in domo Regis lucerna accenderetur, vnus ex ijs audacior, cœlo obscuro, ingressus est, nudum ensem sub chlamyde ferens, quo erat Regem pijssimum iugulaturus. Sed cùm eò inferret pedem, vbi Rex quiescebat, cælesti reuera impulsu, glādius ei excidit: quem Rex statim sentiens, quid sibi vellet, perquisiuit, cùm iam diuinitùs id præsciret. Tum ille territus corruit, agnoscit consilium amentia plenum, dolet, accedit propiùs, procumbit in genua, Regis pedes amplectitur, se peccasse confitetur, petit tanti parricidij veniam. Rex pius faciem ab eo non auertit, propenso animo ignoscit. At verò iubet inquiri illos immanes parricidas: inrepertos

Parricidæ puniti

pertos tanto ſceleri congruentem mortis profert ſententiam.

Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia teſtem fallacem, & eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias. Prou. 6

Dignus tandem, qui centuplex cœleſtis regni brauium conſequeretur, febre correptus eſt.; ſentienſque adeſſe migrationis tempus, accerſitis Epiſcopis, & Primoribus palatij, Chriſtiano nomine gloriantibus, primùm tractauit cum eis de ſubſtituendo ſibi Rege. Deindè paternè monuit eos ſeruare Catholicam fidem, quam accepiſſent, amare iuſtitiam, fraternæ charitati ſtudere, humilitati dare operam, ante omnia verò nouellæ Chriſtianiſmi plantationi curam, & ſollicitudinem adhibere. His dictis, manus, & oculos in Cœlum erigens, *Regina Cœli*, inquit, *mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio Sanctam Eccleſiam, cum Clero, & Epiſcopis, regnum'q́, cum Primatibus, & populo, tuis precibus commendo, quibus ego nunc vltimum vale dicens: animam quoque meam tuis manibus committo.* Inſtabat tunc præcipua ſolemnitas, celebris Angelis, & hominibus, Aſſumptionis Beatiſſimæ Mariæ dies: in cuius gaudijs, vt ſui corporis fieret diſſolutio, precibus à Domino contendit, lacrymis, & gemitibus impetrauit, ſperans cumulatioris miſericordiæ ſe ſpem habiturū. Diſponitur ad mortem

Moritur. Aderat ergo felix ille dies, eius obitu, mox felicitatis aliquam accessionem habiturus, circumstabant cum Clero Episcopi, cum ministris Principes, & Comites. Rex, in medio iacens, sacram percepit vnctionem, sanctamque animam corporis, & sanguinis Christi recreatam viatico, anno Dominico Incarnationis millesimo, tricesimo quarto, in manus perpetuæ Virginis, & Sanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudini inferendam tradidit..

2. Tim. 4 *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius.*

Sepelitur Extitit mox planctus Sanctorum haud vulgaris, Angelis lætantibus, sed planctus ille posteà mutatus in gaudium perenne, tam præsentium, quàm futurorum populorum. Ad exequias eius ex omnibus Pannoniæ plagis concursum est, corpus ad vrbem Regiam, puta, Albam, perductum: sed cùm Ecclesia beatissimæ Virginis ab eo constructa, necdum consecrata esset, communicato inter se consilio, priùs Episcopi statuunt sanctificandam basilicam, postea in ea corpus humandum. Absoluta igitur dedicationis solemnitate, sacrum corpus in media æde, sarcophago, è candido marmore confecto, impositum est, vbi compluribus annis, ob

Miraculis claret eius merita, Dominus permultis malè habentibus, febribus vexatis, afflictionem, & miseriam suam fatentibus, innumera præstitit beneficia. Sæpè quoque illic noctibus

noctibus Angelicæ melodiæ auditæ sunt à multis, sæpè odoris suauissimi fragantia per templum sese diffudit.

Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos. Sap. 5.

Iacuit in eo loco sacrum corpus annis quadraginta quinque, occulta quadam Omnipotentis *Dei* dispositione, qui est *mirabilis in Sanctis suis*, marmoris pondere pressum, & in puluerem redactum, vt tempore præfinito dignius declaretur, & in resurrectionis die gloriosiùs renouetur. Id verò quid significet, quando sine diuina ordinatione factum minimè putamus, libet oculis interioribus speculari. Fortassis nonnihil terreni pulveris, diuino examinationis igne purgandum, in illo remanserat; sine quo Reges, magna potentia fulti, vitam præsentem vix quidem transigere possunt. Illis ergo euolutis annis quinque & quadraginta, cùm ad præstanda per eum mortalibus suæ misericordiæ beneficia, Sancti sui iam vellet Deus merita declarare, Romani Pontificis literis mandatum fuit, vt eorum corpora eleuarentur, qui in Pannonia Christianæ fidei semina iecissent, & sua, vel prædicatione, vel institutione ad Dominum eam conuertissent. Itaque Ladislaus Rex, qui tum ad Reipublicæ gubernacula sedebat, omni morum honestate conspicuus, & virtutibus illustris, diuino cultui, & laudibus Dei totus addictus sancto

post annos 45. corpus immotū. psal. 67.

illum

illum Spiritu permouente, communicato cum Episcopis, & Proceribus, totiusque Regni sapientibus viris, consilio, triduanum cunctis ieiunium indixit: vt quod communi Catholicorum vtilitati, Spiritus sancti muneribus, animarum, & corporum salutem efficientibus, profuturum videretur, id communi omnium deprecatione, ieiunijs, & eleemosynis fulcita, per signorum manifestationem expeteretur. Sed vt ostenderet Dominus, quanta misericordia Rex, adhuc manens in corpore, præditus fuerit; quàm etiam iam cum Christo regnans, præ cæteris operibus, se approbare declaret, cùm triduo totis viribus in id incumberent, vt eius sacrum corpus eleuarent, nulla id arte loco mouere potuerunt. Eo namque tempore, ob hominum culpas, inter eum, quem diximus, Ladislaum, Regem, & fratrem eius, Salomonem grauis fuit orta simultas, & seditio; cuius nomine captus Salomon, custodia tenebatur. Cùm ergo in corpore eleuando frustra sudarent, quædam inclusa apud Ecclesiam Sancti Salvatoris (*Charitatis* ea dicebatur) cuius vitæ celebris tum erat opinio, ex diuina reuelatione mandauit Regi, conatus eorum omnes irritos, & inanes fore, nec posse transferri Sancti Regis corpus, donec Salomon venia impetrata, liber custodia dimitteretur. Illo igitur è carcere educto, & rursus triduano exacto ieiunio, cùm ad sacras transferendas reliquias tertio die ventum est, grande saxum, sarcophago impositum, tanta facilitate sublatum est, ac si nihil ponderis haberet. Absoluto autem

eius

eius diei vespertino officio, cunctis diuinæ benignitatis beneficia per beati viri merita præstolantibus, subitò Christo plebem suum visitante, per sanctæ ædis amplitudinem cælitùs miracula coruscant. Quorum multitudo, quoniam ea nocte numerum excessit, libet hic illud ex *Euangelio* dicere, quod Salvator *Ioanni* per nuncios sciscitanti, an ipse *esset*, *qui venturus sit*, voluit respondere: *Cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi mundantur*, mali corriguntur, paralytici curantur. Sed tamen quando omnia non possumus, quædam ex ijs annotabimus. Matth. 11

Iuuenis quidam, membris omnibus dissolutus, duodecim annis mansit paralyticus, manuum & pedum officio destitutus. Is, parentum opera, eò perductus, totius corporis est incolumitate potitus, atque ad altare currens alacriter, omnium Christi laudes promentium gaudia cumulauit: fuit hoc eius noctis primum miraculum. Paralyticus sanatus.

Venit Iesus in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Mox: *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Matth. 9

Alius septennis puer, ab ipso ortu contractus, genibus, & manibus reptabat. Eum parentes plena fide ad B. Regis sepulchrum adducunt, illicque prostrati, eius suffragia implorant. Mox voto potiti suo, mirantur Contractus.

qui interim spiritum exhalarat, apud Sancti Regis sepulchrum deposuit, Dei, & Sancti eius opem imploratura. Mira quidem res, & nostris temporibus stupenda: non priùs fœmina orare destitit, quam viuentem cerneret filium suum.

Mane diei, ab Assumptione Beatissimæ Virginis quinti, conuenientibus in Ecclesiam cum Rege Principibus, cum Clero Episcopis, primùm Missa pro defunctis celebrata est; deinde sublata tabula marmorea, quæ erat pauimento eminentior. Postquam autem ad sarcophagum peruentum est, tanta inde suauissimi odoris fragrantia in omnium nares dimanauit, vt sibi in Paradisum deliciarum Dei rapti viderentur. Ipse verò sarcophagus plenus fuit aqua, aliquantum subrufa, & quasi oleo permixta, atque in ea perinde, atque balsami liquore, ossa pretiosa quieuere. Quibus in mundissimũ linteamen collectis, in ipso liquore diutissimè quæsierunt annulum Sancti Regis dextera insertum. Sed cùm non inueniretur, iussu Regis, aqua illa in argentea vasa effusa est, vt posset annulus certiùs reperiri. Sed modo sanè admirabili factum est, vt quo plus exhauriretur aquæ, eò magis sarcophagus impleretur. Id vbi animaduersum est miraculi, aquam haustam suo restituêre loco: nec tamen ea accedente sarcophagus magis abundare visus est. Tum verò cooperto sepulchro, laudes, & gratias egerunt diuinæ pietati. Porrò interim dum ex invento thesauro reparant Beatissimæ Matris Dei, & perpetuæ Virginis altare, *Deus* qui est *mirabilis in sanctis*

Odor suauis è sepulchro Regia.

Aqua rufa.

Psal. 67.

suis, profusis benignitatis suæ muneribus, & euidentibus miraculorum signis se præsentem declarauit, in tantum, vt tempus illud, quo Saluator vixit inter homines, redijsse videretur, de quo Scriptura diuina ait: *Omnes qui habebant infirmos varijs*
Luc. 4. *languoribus, ducebant illos ad Iesum, & curabantur*. Hæc verò omnia virtus diuina non solùm illo die, sed postea quoque longo tempore, ob merita serui sui, effecit, ita vt etiam ab exteris regionibus, cognita Beati viri fama, salutis recuperandæ causa permulti, varijs affecti morbis ad Sancti Regis imploranda suffragia cupidissimè aduolarent.

Mithildis Comitissa sanata. Comitissa Mithildis eximiæ nobilitatis matrona, tribus annis perpetuo viscerum dolore laborans, iam morti proxima videbatur; A suis verò ad monumentum Regis beati allata, vbi illud attigit, paulatim cœpit habere meliùs: breuique recuperata valetudine, magnalia Dei, per famuli eius merita in se renouata, divulgauit.

Psal. 102. *Benedic anima mea Domino; & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic anima mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.*

Miracula alia. Alia miracula, cœlitùs perpetrata, non idcircò prætermisi, quod ea fastidiam: sed cùm non mihi vni
Matth. 5. pluat Dominus, *qui solem suum oriri facit super bonos & ma-*

& malos; tantam beneficiorum eius copiam, omnium vtilitati consulere cupiens, innumeris sapientibus viris, quos Hungaria fouet, & complectitur, stylo prosequendam relinquo. Illud verò sub finem adijcere licet, miro diuinæ benignitatis munere, diu quæsitum, & minimè repertum annulum, cum ipsius Beati Regis dextera, post eius peractam translationem, inuentum esse. Dextera cum annulo S. Stephani seruata.

Nam Monachus quidam, Mercurius nomine, (qui, cùm esset Clericus, thesauri beatissimæ semperque Virginis Mariæ custos fuerat, & iam amore cœlestis patriæ sæculo valefecerat) ea hora, qua Sancti Regis tumulus apertus fuit, ne quid sacrarum Reliquiarum ad se raperet, obiurgatione Regis procul inde remotus fuit. Sedenti igitur in Choro tristi vultu, iuvenis quidam, candido amictus habitu, pannum inuolutum tradidit, ita dicens: *Hunc pannum tibi seruandum commendo, opportuno tempore in lucem proferendum*. Sacro inde expleto ministerio, Monachus in quodam angulo domus explicat pannum, integramque pij Regis manum cum annulo mirifici operis cernens, expauescit, nulloque conscio ad Monasterium suum, cui præfectus erat, eam asportat, tempus à iuvene ipsi memoratum præstolaturus. Et diu sanè *thesauri* illius, *in agro absconditi*, solus ipse custos peruigil fuit. Deinde Monasterij eius fundatoribus rem aperuit. Postremò appropinquante iam tempore, quo erat arcanum illud in publicum offerendum, ad Regis Math. 13

quoque notitiam perduxit. Is verò mox accitis Episcopis, & Hungariæ Primarijs viris, cùm multa interim Christus miraculorum beneficia exhiberet, celebrem præfixit diem Beati Regis dexteræ eleuandæ. Sed quid sibi vult, fratres mei, quòd cæteris membris resolutis, & carne in puluerem redacta, solam dexteram manum, cum eius cute, ossibus, & neruis, Deus integram conseruauit? Equidem sic sentio, diuini consilij altitudinem id hac re demonstrare voluisse, eleemosynæ studium omnes virtutum gradus transcendere. Quamobrem

Matth. 5 etiam in Euangelio Dominus ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et alio loco

Luc. 6. *quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et alio loco

Eccli. 3. Scripturæ diuinæ: *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.*

Meritò igitur Sancti Regis dextera, corruptionis mansit expers, quæ semper misericordiæ floribus reuiuiscens, ad alendos pauperes, numquam muneribus distribuendis vacua fuit. Namque pijssimus Rex opem tulit calamitosis indigis, liberauit oppressos captiuitatis iugo, vestes, & hospitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum, & pupillorum miseriam, & inopiam,

Joan. 13. suam putauit. *Mandatum* Salvatoris de *lauandis* aliorum *pedibus* quotidiè impleuit, Pauperum *pedes* abluens: eleemosynas præstitit, non ex rapinis, aut aliorum damnis, sed de suis facultatibus. Vt domos Dei locu-

Gal. 5. pletaret pro dignitate, prodesse cupiens, *carnem suam cum vitijs, & concupiscentijs crucifixit.* Inde est ergo profecta corporis, & dexteræ manus eius admiranda, & iucunda

iucunda veneratio: inde optatiſſima Supernorum ciuiũ cohabitatio: vbi cunctos illuſtrat ſemper lucens, nec vnquam deficiens, ſplendor vnius, ſummæque diuinitatis, Patris & Filij & Spiritus ſancti, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna, magis quàm theſauros auri recondere: quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam, & vitam æternam. Tob. 12.

ANNOTATIO.

QVOD in *hac hiſtoria* dicitur, Giſelam, coniugem Sancti Stephani, fuiſſe filiam Sancti Henrici, & ab eo ductam, cùm iam eſſet Chriſtianus: corrigendum eſt ex *hiſtoria* Othonis Friſingenſis; Giſela enim non fuit filia, ſed ſoror Sancti Henrici, & in coniugem data Regi Stephano, cùm ille nondum Chriſtianus eſſet. Hæc enim ſunt verba Othonis Friſingenſis, Hiſtorici nobiliſſimi, in *libro ſexto Chronici capite* 27. Henricus Imperator, Sorore ſua, Giſila, Stephano, Hungarorum Regi, in vxorem data, tam ipſum, quam totum regnum eius ad fidem vocauit. Hinc Stephanum Hungari, hactenus fidem Chriſtianam ſeruantes, velut principium fidei ſuæ, inter Sanctos colendum, dignum ducunt. At Henricus Imperator, pijſſimus viceſimo quarto regni ſui, Imperij autem vndecimo anno, rebus humanis exemptus in Eccleſia Bambergenſi

humatur.

humatur. Et vt illa testatur Ecclesia, sepulchrum eius vsque hodiè crebris miraculis celebre habetur.

Obijt Sanctus Stephanus anno Domini millesimo, tricesimo quarto, & in Sanctorum numerum relatus fuit à Benedicto IX. Anno Domini millesimo, tricesimo sexto. Est *hæc vita* ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laurentium Surium.

Eccli. 44 *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæculo. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nunciantes in prophetis dignitatem prophetarum & imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.*

VITA

VITA SANCTI EDVARDI, REGIS.

GLORIOSI, ac Deo dilecti Regis, Eduardi *vitam* literis tradituri, ex verbis Beatissimi Petri Apostolorum Principis sumamus exordium, qui *Centurionis* vocationem admirans, ait; *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam acceptus est illi. In omni* enim *gente*, ordine, gradu, & dignitate *cognouit Dominus, qui sunt eius*, & *miseretur, cui voluerit, & misericordiam præstat, in quem* sibi *placuerit*. Neque enim ex sui ipsius natura, vel paupertas præstat, vel adimunt diuitiæ sanctitatem; nec perfectum obscuritas, nec reprobum claritas facit; nec claudit libertas, nec reserat seruitus Paradisum. Primus Patriarcha, *Abraham*, & diues scribitur, & perfectus, cuius *fides* admirabilis, & obedientia inimitabilis in rerum omnium copia prædicatur. *Ioseph*, Dominus Ægypti constitutus à Rege, vniuerso orbi castitatis

S. Eduardus Rex Angliæ. Act. 10. 2. Tit. 2. Rom. 19 2. Tim. 2 Rom. 9 Exod. 33 Gen. 15. Gen. 41. Gen. 39.

Iob. 1 & 2. præbuit exemplum. Sanctus *Iob*, qualis in diuitijs fuerit, earum probauit ademptio, quam morbus corporis, tentatio vxoris, amicorum exprobratio, spectabili pa-
2 Reg 7 tientia reddidit clariorem. Rex, *Dauid*, quo nemo ditior, sed nemo & sanctior, quo nullus sublimior, sed
3. Reg. 2 humilior nullus; & inter thesauros innumeros sepelitur, & inter Dei amicos gratior computatur. Nemo proinde miretur; si noster Eduardus, & Rex dicatur, & sanctus, quem cernimus, & in diuitijs egenum, & in delicijs sobrium, in purpura humilem, & sub corona aurea, mundi contemptorem.

Cùm enim Rex, Ethelredus, ex filia Comitis Thoreti, filium suscepisset Edmundum, cognomento *Ferreum latus*: ex Regina autem, Emma, Alfredum, beatus Eduardus, inter viscera materna conclusus, præ-
Ephes. 1 fertur vtrique, agente eo, *qui operatur omnia, secundum*
Dan. 4. *consilium voluntatis suæ*, qui *dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dat illud.* Fit enim coram Rege magnus Procerum, & Episcoporum conuentus, & quia iam futuræ cladis indicia sana processerant, agitur inter eos de Regis statu tractatus. Alij verò Edmundum, ob inuictissimimum robur corporis, æstimant præferendum; alij ob virtutem Nortamannorum, Alfredum promouendum, tutius arbitrantur.
Nondū natus eli gitur Rex. Sed futurorum omnium præscius, prioris breuissimam vitam, alterius mortem immaturam prospiciens, in puerum, necdum natum, vniuersorum vota conuertit. Vtero adhuc clauditur, & in Regem puer eligitur: non

natus

natus natis præfertur, & quem necdum terra susceperat, terræ Dominus designatur: & læti Proceres sacramentum fidelitatis illi iurant, qui vtrum nasceretur, ignorant. Paulo itaque post natiuitatem S. Eduardi, irruentibus in Angliam Barbaris, & maximam Insulæ portionem cæde, incendioque vastantibus; Regina cum filijs, in Normanniam transposita est. Viuebat in auita domo inter pueros puer, immunis tamen à vitijs, quibus ætas illa solet implicari. Castus erat corpore, sermone rarus, simplex actu, & purus affectu. Frequentare Ecclesiam dulce habuit, crebriùs orationibus incumbere, sacris Missarum interesse solemnijs, visitandis Monasterijs operam dare, & quos sanctiores sciebat, sibi monachos in amicitiam copulare. Pueritia eius.

Tobias, cùm esset iunior omnibus in tribu Nepthali, nihil tamen puerile gessit in opere. Denique, cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini. Tob. 1.

Sæuiebat interum gladius hostilis, in Anglia, cædibus & rapinis omnia replebantur, vbique luctus, clamor, & desolatio. Incenduntur Ecclesiæ, Monasteria deuastantur, Sacerdotes à suis sedibus fugati, in locis desertis communem miseriam deplorantes delitescebant. Inter quos vir venerabilis Brithuvaldus, Wintoniensis Episcopus, cœnobium Glastoniense mœrens, ac tristis ingressus, orationibus vacabat & psalmis. Qui cùm aliquando pro Regni, plebisque liberatione Persecutio in Anglia. Brithualdi Episc. oratio.

preces, lacrymaſque profunderet, quaſi in hæc verba
Pſal. 43 prorumpens, ait: *Et tu, Domine, vſquequo auertis faciem*
3. Reg. 19. *tuã? obliuiſceris inopiæ noſtræ? Sanctos tuos occiderunt, alta-*
Thren. 5 *ria tua deſtruxerunt, & nõ eſt qui redimat, neque qui ſaluum*
Pſal. 7. *faciat. Scio, Domine, ſcio, quia omnia quæ feciſti nobis, in vero*
Dan. 3. *iudicio feciſti. Sed numquid in æternum proijciet Deus, & non*
Pſal. 76 *apponet vt complacitior ſit adhuc? Eritne, Domine Deus*
2. Reg. 2 *meus, eritne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus*
in nos mucro deſæuiet, & percuties vſque ad internecionem?
Inter preces tandem, & lacrymas fatigatum, ſopor ſua-
Viſio eius. uis excepit, videtque per ſomnum Beatum Petrum,
in eminentiori loco conſtitutum, & ante eum, præclari
vultus in forma decenti, regalibus inſignijs amictum,
Eduardum. Quem cùm proprijs manibus Apoſtolus
conſecraſſet, & vnxiſſet in Regem, monita ſalutis
adiecit, præcipuèque cælibem vitam commendans,
quot eſſet annis regnaturus, aperuit. Obſtupefactus
Præſul tanti miraculi nouitate, petit ſibi à ſancto huius
viſionis myſterium reuelari: de ſtatu inſuper Regni, &
de inſtantis periculi fine Apoſtolicum exegit oracu-
Pſal. 23 lum. Tunc placido vultu intuenti ſe, ait: *Domini,*
ò Præſul, eſt regnum, & ipſe dominabitur in filijs hominum,
Eccli. 10 *Ipſe transfert regna, & mutat Imperia, & regnare facit*
Iob. 34 *hypocritam propter peccata populi, Peccatum peccauit po-*
Thren. 1 *polus tuus Domino, & tradidit eos in manibus gentium, &*
Pſal. 76. *dominati ſunt eorum qui oderunt eos, Sed non obliuiſcetur*
miſereri Deus, nec continebit in ira ſua miſericordias ſuas.
Erit enim cùm dormieris cùm patribus tuis, viſitabit
Dominus

Dominus populum suum, & faciet Dominus redemptionem plebis suæ. Elegit enim sibi virum secundùm cor suum, qui faciat omnes voluntates suas, qui me opitulante regnum adeptus Anglorum, Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo, gratus hominibus, terribilis hostibus, amabilis ciuibus, vtilis Ecclesiæ, laudabilemq́ue vitam sancto fine concludet. Quæ omnia in Beato Eduardo completa, rei exitus comprobauit. Cùm autem Episcopus de posteritate Eduardi quæreret, respondit Sanctus Petrus; *Regnum Anglorum, regnum Dei est. Post ipsum prouidebit Regem ad placitum suum.* Luc. 1.

Stabat adhuc *spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius*, exterisque malis accessit ciuilis discordia, adeò vt quis, cui mentis suæ secreta committeret, nesciretur. Plena erat proditoribus insula: nusquam tuta fides, nusquam sine suspicione amor, sermo sine simulatione. Tandem eousque proditio ciuilis, & astutia processit hostilis, vt defuncto Rege, Ethelredo, magna pars insulæ, legitimis hæredibus abdicatis, Canuto, qui regnum inuaserat, manus darent, peremptoque inuictissimo Rege, Edmundo, etiam filios eius, adhuc in cunis agentes, Barbaris mitterent occidendos. Alfredus demum, Eduardi frater, in Angliam transvectus, inaudita crudelitate ab hostibus, ciuibusque perimitur. Tum Eduardus, omni humano destitutus auxilio, exul patriæ, regni, honoris, viuebat: impiorum insidias timebat, & ne à suis proderetur, vel ab hostibus ad mortem emeretur, plurimùm formidabat.

Psal. 106

Discordia ciuilis in Anglia.

Eduardi oratio.

Iob. 6. Invento autem consilio salutari, Deo prosternitur, talia
psal. 3. prosequendo : Ecce Domine, *non est mihi auxilium in me, & necessarij mei recesserunt à me, amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt, Pater meus, post multos labores, rebus humanis excessit, fratres meos crudelitas proditorum absorbuit, nepotes in exilium*
3. Reg. 19 *acti sunt, mater æmuli nostri nuptijs tradita est. Ita solus*
psal. 9. *relictus sum, & quærunt animam meam. Sed tibi, Domine derelictus sum pauper: pupillo tu eris adiutor. Tu quondam Edmondum, morti expositum, mirabili modo, & vitæ reseruasti, & regno. Tu illud Angliæ decus, Sanctum Osualdum, ex exule Regem factum per signum Crucis reddidisti*
Gen. 28. *cunctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum, & custodieris me, & reduxeris me, in regnum patris mei, eris tu mihi semper in Deum, & beatus Petrus Apostolus in patronum, cuius sacratissimas reliquias in vrbe Roma, te annuente, te regente, te comitante, visitaturum me promitto.* Exhinc autem factus fide robustior, spe alacrior,
psal. 39 *expectans expectaui Dominum.*

Eduardi regis modestia. Canuto autem, Rege, rebus humanis exempto, filijs eius immatura morte præreptis, Angli Danico iugo liberati, Eduardum, in Regem elegerunt, & cum maximo honore consecrari, & inungi fecerunt. Tunc sacerdotes sapientia, & sanctitate fulgebant, Monasteria omni religione pollebant: Agebat Clerus in officio suo, populus stabat in gradu suo. Videbatur etiam terra fœcundior, aer salubrior, maris vnda pacatior. Reges enim, & Principes, pro tanta rerum mutatione, admiratione

ratione perculsi cum tanto Rege fœdus inire, amicitias iungere, pacem componere gauisi sunt. Sola tamen Dania, adhuc spirans, & anhelaus cædes, Anglorum interitum minabatur. In his omnibus, vir beatus in gloriam non est elatus humanam, sed hanc sibi viuendi formam proponens, suis se domesticis præbebat æqualem, Sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatientem miseris, & largum egenis. Nulla apud eum personarum acceptio, *sed iudicabat in iustitia pauperes,* Isa. 11.
& arguebat in æquitate pro mansuetis terræ. Eratque pater orphanorum, & iudex viduarum. Si quidquam petebatur, præbebat: si accipiebatur, tacebat. Nullus vmquam eum vidit aut inflatum superbia, aut ira efferatum, aut gula dehonestatum. Supra humanum enim modum pecuniæ contemptor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione videbatur hilarior.

Recumbente aliquando gratia quiescendi Rege in lectulo, Camerarius accessit ad thecam, in qua æs regium seruabatur, & reposito intus quod volebat, & illam claudere oblitus, foras egressus est. Animaduertit hoc quidam, & accedens ad thecam, pecuniam non modicam in sinum recondit, & abscedit. Reuersus denuò, Rege inspectante, facinus iterauit. Quod cùm tertiò attentasset; cernens Rex in spiritu thesaurorum adesse custodem, ait: *Importunè agis, ò homo, si mihi credis, tolle quod habes, & fuge; quoniam si venerit Hugolinus* (hoc enim cubicularij nomen erat) *nec vnum tibi nummum relinquet.* Fugit ille, & vix pedem extulerat, Mansuetudo.

& ecce.

& ecce minister Regis rediens, & thesaurum ablatum reperiens timore, & tremore concutitur; vnde non solùm angustiam cordis, verumetiam & furorem mentis clamor, & suspiria prodiderunt. Surrexit, & quasi nesciens, quid acciderit, perturbationis huius causam inquirit. Quam cùm didicisset, ait: *Tace, fortè ille, qui cepit, plus nobis indiguit. Habeat sibi, nobis sufficit, quod remansit.*

philip. 2 *Veruntamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi, Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora vt Christum lucrifaciam.*

Castitas eius. Proceres autem terrę, de successione solliciti, Regem de vxore ducenda conueniunt. Stupet Rex, thesauro mentuens suo, qui fictili vase reconditus, facilè poterat calore dissolui. Sed quid ageret? si obstinatus resisteret, timebat, ne propositi sui proderetur dulce secretum: si suadentibus præberet assensum, naufragium pudicitiæ

Oratio. formidabat. Tandem importunè insistentibus cedere tutiùs ratus, huiusmodi verbis pudicitiam suam Domino commendabat: *I E S V bone, tua quondam misericordia tres pueros inter flammas Chaldaicas illæsos seruauit. Per te Ioseph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo castitatis euasit. Admirabilis Susannæ constantia, tua virtute, de impudicis presbyteris triumphauit. Sanctæ Iudith castitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari. Ecce ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ; succurre mihi, Domine, quatenus sic materiale suscipiam sacramentum,*

Daniel 3 / Genes. 39 / Daniel. 13. / Iudith. 12. / psal. 115

vt

vt pudicitiæ periculum non incurram. Rege igitur procerum voluntati consensum præbente; Goduuini filiam duxit in vxorem. Erat autem Goduuinus, vir magnarum opum, sed astutiæ singularis, Regum, regnique proditor, qui doctus fallere, quælibet dissimulare consuetus, facilè populum ad cuiuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut spina rosam, genuit Goduuinus Egdidam. Hanc dilecto suo præparauit Christus, Eduardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium vitiorum, virtutis affectum. Legere, aut operari manibus, otium fugiendo, consueuit lasciuiam vitare, & colloquia iuvenum declinare. Conuenientibus igitur in vnum, Rex & Regina, de castitate seruanda paciscuntur, nec huic fidei alium, quam Deum testem, æstimant adhibendum. Fit illa coniux mente, non carne; ille maritus mente, non opere. Perseuerat inter eos sine actu coniugali coniugalis affectus, & sine defloratione virginitatis, castæ dilectionis amplexus. Diligitur, sed non corrumpitur: diligitur illa, nec tangitur, & quasi noua quædam *Abisag*, *Regem calefacit* amore, sed non dissoluit libidine, mulcet obsequijs, sed desiderijs non emollit.

Egdidã, ducit vxorem.

Castitatem seruant.

3. Reg. 1

O quàm pulchra est casta generatio cum claritate! Immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.

Sap. 4.

Quadam verò die Pentecostes, cùm Rex diuinis interesset mysterijs, hora eleuationis corporis Christi, subitò Rex vultu hilarior, & erectior oculis, in risum

Spiritus Prophetiæ.

modicum, ſeruata tamen regia grauitate, diſſoluitur. Mirari, qui aderant, cœperunt, nec ſine cauſa, cùm præter conſuetudinem id ei accidiſſe ſciebant. Peractis autem Miſſarum ſolemnijs, cauſam riſus inſtanter adſtantes ſibi exponi petunt. Ille, vt erat miræ ſimplicitatis, ſimpliciter quærentibus, ſimpliciter omnia confitetur, dicens: *Conuenit Danis cum Rege ſuo, antiquum facinus iterare, & quam nobis propitia diuinitas largita eſt, infeſtare quietem. In percuſſione quidem noſtra, qua caſti-*
Pſal. 117 *gans caſtigauit nos Dominus, ignorantes Dei iuſtitiam, &*
Deuter. 32. *ſuam extollentes virtutem, dixerunt: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia. Quia verò Deus, Patribus noſtris iratus, Danorum nos tradidit poteſtati, ſuis id viribus tribuentes, facilè hoc ipſum & nunc fieri poſſe arbitrantur, neſcientes, quia qui percutit, ipſe & ſa-*
Ibid. *nat; & qui mortificat, ipſe & viuificat, & qui ducit ad*
1. Reg. 2. *inferos, ipſe reducit. Igitur Rex Daniæ, coacto in vnum*
Rex Daniæ ſubmergitur *exercitu, hodierna die ventis pro voto flantibus, naues parari præcepit. Iam naues velis, & vela ventis fuerant committenda, & Rex iniquus, ob nimiam ſuperbiam, quaſi ſemetipſum non ſuſtinens, dum de ſcapha in nauem conſcendere vellet, pede lapſo, inter vtramque in mare corruit, & ſtatim abiſſus vallauit eum, & pelagus cooperuit caput eius, ſicq́ morte ſua vtrumque populum Danorum ſcilicet, & Anglorum, à peccato pariter, & periculis liberauit. Et ſpero in Domino Deo meo, & in dulciſſima Matre eius, quod temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Hæc ſunt, quæ Chriſto reuelante cognoui, & vidi, & riſi, &*

risi, & gauisus sum. Risum enim fecit mihi Dominus, & quicumque audierit, corridebit mihi. Notantur tempus, & hora, mittuntur nuncij in Daniam, & omnia, quæ beatissimo Regi cælitùs nunciata fuerant, vera, & eadem hora accidisse reperta sunt. Gen. 21.

Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum, & ascensorem deiecit in mare. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Exod. 15

Succedentibus itaque prosperis, Rex voti sui nequaquam oblitus, recogitans, quanta sibi fecerit Dominus qui ditauit egenum, sublimauit humilem, inglorium coronauit; parat reddere vota sua, parat sumptus, parat donaria. Vocatis autem regni proceribus, habuit cum eis de statu regni vel de sua peregrinatione sermonem, dicens: *Non excidi, quomodo irruentibus in hæreditatem nostram barbaris, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt. Alijs namque interfectis, alijs fugatis, alijs iugo ignominiosæ seruitutis oppreßis, nihil ferè honoris, nihil gloriæ nostro generi reliquerunt. Tandem defuncto patre meo, peremptis fratribus, actis in exilium nepotibus, & cùm hostibus nostris in omnibus fortuna faueret, mihi profectò nihil spei superesse videbatur. Ego verò contra spem in spem credens, & Domini misericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad Sanctorum Apostolorum limina voui; & deinceps diuinæ me protectioni, dispositioniq́ commisi. Ille autem respexit in orationem meam, & abstulit opprobrium meum, & restituit me in regnum patris mei. Insuper cumulatum diuitijs*

Eduardus cogitat voti solutionem.

Psal. 78.

Rom. 4.

Psal. 101

auxit gloria, donis cœlestibus illustrauit. ipse sine sanguine rebelles subegit, hostes subuertit, omnia nostra amabili quidem pace composuit. Absit, vt tot, & tantis eius beneficijs inueniamur ingrati, quin potiùs de manu inimicorum nostrorum liberati; seruiamus illi in iustitia & veritate, faciamusq́; quod ait Propheta: Vouete & reddite Domino Deo vestro. Decernite ergo mecum quomodo me peregrinante, regnum subsistat Anglorum, qua lege, qua pace, qua iustitia, quo iudice omnia disponantur; quis castra, vrbes, priuata & publica negotia procuret. Erit autem vnus omnium custos, & protector, Deus, & pacem, quam dedit, ipse seruabit, nobiscum proficiscens, & remanens, qui & vos custodiat, & me reducat.

Luc. 1. Psal. 75.

Anglia gemit.

Tunc omnes in communi vociferantes ad Regem, se non deserendos, se non exponendos gladijs, patriam hostibus non prodendam, nec pro vno, vt putabatur, bono, tot admittenda pericula allegabant. Tunc Rex eorum vocibus, & precibus se vrgeri sentiens, diu in animo fluctuabat; quia & voto supersedere periculosum, & tantorum precibus, & fletibus non cedere, inhumanum arbitrabatur. Tandem peregrinationem differens, expectabat, donec Apostolico fultus consilio, aut votum redimeret, aut impleret. Demum Pontifex summus, consideratis præmissis, & diligenter discussis, Regi *epistolam*, subscripta continentem, transmisit. *Leo, Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio suo Eduardo, Anglorum Regi, salutem, & Apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem, &*

Leo Papa ad eum.

Deo

Deo gratam cognouimus, agimus gratias ei, per quem Reges regnant, & Principes iusta decernunt. Sed quia prope est Dominus, in omni loco omnibus inuocantibus eum in veritate, & S. Apostoli cum suo capite coniuncti, vnus Spiritus sunt, & pias preces æqualiter audiunt, & quia constat, periclitari Anglicam Regionem ex tua discessione, qui fræno iustitiæ seditiosos eius motus cohibes, ex auctoritate Dei, & Sanctorum Apostolorum absoluimus te à peccato illius voti, pro quo offensam Dei times, & ab omnibus negligentijs & iniquitatibus tuis, ea potestate vsi, quam Dominus in beato Petro concessit nobis, dicens: Quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in Cœlis. Deinde præcipimus tibi, sub nomine Sanctæ Obedientiæ, & pœnitentiæ, vt expensas, quas ad iter istud paraueras, pauperibus eroges, & Cœnobium Monachorum in honorem S. Petri Apostolorum Principis, aut nouum constituas, aut vetustum emendes, & augeas, & sufficientiam victualium fratribus de tuis redditibus constituas: quatenus dum illi assiduè inibi Deum laudauerint, & sanctis augeatur gloria, & tibi indulgentia. Cui loco quidquid contuleris, vel collatum est, vel conferetur, vt ratum sit, Apostolica auctoritate præcipimus, & vt semper habitatio Monachorũ sit, & nulli laicæ personæ, nisi Regi, subdatur, & quæcumque priuilegia ibi constituere volueris, ad honorem Dei pertinẽtia, concedimus, & robustissima auctoritate confirmamus, & infractores eorũ, æterna maledictione dãnamus. Matth. 16.

Responsalibus autem Regis, & *literis* Pontificis oraculum cæleste concurrit. Erat enim vir quidam in Anglia, *Deo dilectus & hominibus*, qui in specu subterraneo multis Oraculũ cæleste. Eccli. 45

multis annis inclusus, suorum erat meritorum stipendijs iam vicinus. Huic Petrus, Apostolus, in visione noctis assistens, ait: *Rex Eduardus pro voto, quo se, cùm adhuc exularet, adstrinxerat, pro regni etiam pace, pauperumq́ necessitate; preceq́ sollicitus, Romanam Ecclesiam de omnibus credidit consulendam. Nouerit ergo, se, mea auctoritate, ab hac obligatione absolutum, & de Cœnobio, ad mei nominis honorem construendo, à Summo Pontifice suscepisse mandatum. Incunctanter itaque literis Apostolicis fidem habeat, præceptis obediat, consilijs acquiescat. A me enim egressus est sermo; quem sibi quondam patronum elegit, viæ comitem, gratiæ largitorem. Est autem mihi locus, in occidentali parte, à me Londoniæ electus, mihi dilectus, quem quondam mihi proprijs manibus consecraui, mea nobilitaui præsentia, diuinis etiam miraculis illustraui. Thorneia nomen est loci, qui quondam, ob peccata populi, Barbarorum traditus potestati, pauperrimus ex diuite, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibilis. Hunc me Rex præcipiente, in habitaculum Monachorum suscipiat reparandum, sublimandum ædificijs, possessionibus ampliandum.*
Gen.28. *Non erit ibi aliud, nisi domus Dei, & porta cœli: ibi erigenda est scala, per quam descendentes, & ascendentes Angeli, preces, & vota hominum perferant, & deferant gratiam. Inde ascendentibus reserabo ianuas Paradisi, vt*
Matth. *ex officio, quod meus mihi Dominus ac Saluator iniunxit,*
16. *vt ligatos absoluam, & absolutos suscipiam, & quam eis delictum occluserat, iustificatis portam patriæ cœlestis aperiam. Tu autem omnia, quæ audisti à me, & didicisti,*

literis

literis tradens, Regi mitte, vt munere Dei duplicato, & de absolutione securior, & præcepti excußione deuotior, in mei autem dilectione, & obsequio reperiatur propensior. His dictis lux cum loquente disparuit. Scripsit itaque Senex omnia audita, & Regi direxit. Eadem autem hora, lecto Papæ scripto beati senis apices recitantur. Tunc Rex lætus, & alacris, pecuniam quam ad peregrinationem parauerat, pauperibus distribuit, & Monasterium ædificauit.

Tempore quo Rex Ethelbertus, qui regnauit in Cantia, prædicante Augustino, fidei sacramenta susceperat; nepos eius Sebertus, qui Orientalibus Anglis præfuit, fidem, eodem Episcopo euangelizante, suscepit. Hic Londonijs, quæ regni sui caput habebatur, intra muros, Ecclesiam beati Pauli fabricauit, & Episcopali honore mellitum, Episcopum instituens, honorauit. Extra muros verò, in Occidentali parte, in honorem beati Petri, Monasterium insigne fundauit, & multis possessionibus ditauit. Nocte autem dedicationem eiusdem Ecclesię præcedente, piscatori cuidam Thamesis fluvij, qui idem monasterium præterfluit, vlteriori ripa, in habitu peregrino, beatus Petrus apparens, promissa mercede, transponi se ab eodem & petijt, & promeruit. Egressus autem de nauicula, Ecclesiam, piscatore cernente, ingreditur. Et ecce subitò lux cœlestis emicuit, miroque splendore illustrans omnia, noctem conuertit in diem. Adfuit cum Apostolo multitudo ciuium supernorum ingredientium, & egredientium, melodia

Ecclesia à sancto Petro dedicata

melodiaque cœlestis insonuit, indicibilis odoris fragrantia naues perfūdebat. Peractis autem omnibus, quæ ad Ecclesiæ dedicationem spectant, solemnijs, redit ad
Luc. 5. piscatorem piscium *piscator* egregius *hominum*. Quem, dum diuini luminis fulgore perterritum, & alienatum penè sensibus reperisset, blanda consolatione reddidit hominem sibi, animum rationi: ingredientes lembum
Ioan. vlt simul vterque piscator, ait Petrus: *Nunquid pulmenta-*
Luc. 5. *rium non habes*? & ille, *Inconsultè*, inquit, *lucis perfusione stupidus, & expectatione tui detentus, nihil cepi, sed promissam à te mercedem expectaui.* Ad hęc Apostolus ait: *Laxa nunc retia, in capturam.* Paruit imperanti piscator, & mox *impleuit rete* maxima *piscium multitudo.* Omnes erant eiusdem generis pisces, præter vnum mirę enormitatis esocium. Quibus ad ripam extractis, dixit Apostolus: *Hunc, qui præ cæteris pretio, & magnitudine excellit, Mellito, ex mea parte defer piscem Episcopo. Pro nautica verò mercede, cætera tibi tolle.*

Huius generis copia abundabis in vita tua, & longo tempore post te progenies tua, tantùm ne vltra piscari audeatis
Ioan. 4. *in celebritate Dominica. Ego sum Petrus, qui loquor tecum, qui cum meis conciuibus constructam in nomine meo basilicam dedicaui, Episcopalemq́; benedictionem meæ sanctificationis*
Matth. 11 *auctoritate praueni. Dic ergo Pontifici, quæ vidisti, & audisti, tuoq́; sermoni signa parietibus impressa testimonium perhibebunt. Supersedeat ergo dedicatione, suppleat, quod omisimus, Dominici corporis, & sanguinis sacrosancta mysteria, populumq́; sermone erudiens, notificet omnibus,*
hunc

hunc locum me crebrò visitaturum, hic me fidelium votis, & precibus adfuturum, sobriè verò, piè, & iustè in hoc sæculo viuentibus, cæli ianuam reseraturum. His dictis confestim ab oculis eius disparuit. Mane autem facto, Episcopo Mellito, ad dedicandum Ecclesiam procedenti cum pisce piscator occurrit: & omnia quæ sibi mandata fuerant, pandit. Stupet Antistes, reseratisque Ecclesiæ valuis, videt pauimentum, vtriusque Alphabeti inscriptione signatum, parietem bis senis in locis sanctificationis oleo linitum, totidem cereorum reliquias duodenis crucibus inhærere, & quasi recenti respersione cuncta adhuc madescere. Quod videns Episcopus, vna cum populo, Deum benedicebat, & illi gratias deferebat. Dat fidem miraculo piscatoris illius tota successio, quæ sicut à patre acceperat, totius emolumenti, quod ars illa deinceps ei conferret, Beato Petro, eique seruientibus decimas offerebat. Vnus tamen semel fraudem ausus inferre, mox tam diu artis caruit beneficio, donec confessus reatum, & ablatum restitueret; & promitteret correctionem.

Hæc cùm Sanctus Eduardus relatione ac scriptis veterum didicisset, ad monasterium illud ædificijs, possessionibus, & dignitatibus altiùs extollendum, exarsit animus eius, & pro priuilegijs illius loci, cæterisque causis nuncios Romam transmisit, talem *epistolam*, Papæ deferentes: Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri, Nicolao, Eduardus, gratia Dei, Anglorum Rex, debitam & subiectionem, & obedientiam. Glorifi- [Eduardus rex scribit Papæ.]

,, camus Deum, quia curam habet suæ electæ Ecclesiæ,
,, quoniam in loco boni prædecessoris, vos, optimum
,, successorem constituit. Quapropter iustum iudica-
,, mus, apud vos, velut ad solidam petram, acuere, &
,, probare omnes bonas actiones nostras, & vestram
,, notitiam, atque societatem in bono habere, quate-
,, nus eas donationes, & priuilegia, quæ obtinuimus
,, apud prædecessorem vestrum, renouetis, & augeatis
,, nobis, videlicet vt quòd ille iniunxerat nobis sub
,, nomine obedientiæ, & pœnitentiæ, propter votum,
,, quod voueram ire Romam, & in remissionem
,, omnium peccatorum meorum, construere cœno-
,, bium Monachorum, in honorem Apostoli Petri,
,, ratum faciatis, & priuilegia possessionum, & digni-
,, tatum eiusdem loci confirmetis, renouetis, & de-
,, cernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo, &
,, confirmo donationes, & consuetudines pecunia-
,, rum, quas habet S. Petrus in Anglia, & ipsas pecu-
,, nias collectas, cum regalibus donis, mitto vobis, vt
,, oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuam,
,, ac solemnem memoriam instituatis totius gentis
,, Angliæ coram corporibus Sanctorum Apostolo-
,, rum.

Responsio Papæ Nicolai. Rescripsit autem ei Papa in hunc modum.

,, Nicolaus, Episcopus servus Seruorum Dei, Glorio-
,, sissimo, ac pijssimo, omniq́ue honore dignissimo,
,, speciali quoque filio nostro, Eduardo, Anglorum
,, Regi, visitationem omnimodam, salutem melli-
fluam,

,, fluam, & benedictionem Apostolicam. Omnipo-
,, tenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissi-
,, mam Excellentiam in omnibus ornauit, & decora-
,, uit erga B. Petrum, Apostolorum Principem, nobi-
,, scum habere dilectionem, & in omnibus Apostoli-
,, cis consentire censuris. Literas igitur vestræ nobilitati
,, transmittimus, & per eas Sanctorum Apostolorum
,, societatem, & nostram vobis damus, orantes mise-
,, ricordiam illius, qui est Dominus omnium, & Rex
,, super omnia solus, vt participem faciat ex omnibus,
,, si quæ sunt coram Deo, bonis operibus nostris, &
,, fratres nos, ac socios in sua dilectione constituat in
,, omni tempore amplius, ac non minorem partem
,, obsequij nostri, vobis in suo regno reconsignet,
,, quam nobismetipsis prouenire optamus. Erimus
,, etiam deinceps pro vobis sine dubio orantes assiduè,
,, vt ipse Deus subijciat hostes, ac inimicos, qui con-
,, tra vos voluerint insurgere, & confirmet vos in pa-
,, terno solio & propria hæreditate, ac beatus Petrus sit
,, vobis custos, & adiutor in omni tribulatione. Re-
,, nouamus ergo, & confirmamus, ac augemus vobis
,, privilegia vestra, scilicet, vt absoluti sitis ab illo voto,
,, quod timebatis, & ab omnibus alijs peccatis, & ini-
,, quitatibus vestris, auctoritate illius, qui me, licet
,, indignum, suæ Sanctæ præesse voluit Ecclesiæ. Præ-
,, terea illi loco, quem sub nomine sanctę obedientię
,, construendum, & meliorandum suscepistis, quo-
niam, vt fertur, primam antiquitùs Consecrationem

V 2. à beato

,, à beato Petro accepit, cuius licet indigni Vicarij ſu-
,, mus, & regia antiquitus ſedes eſt, ex auctoritate Dei,
,, & Sanctorum Apoſtolorum, atque huius Romanæ
,, ſedis, & noſtra concedimus, permittimus, & ſolidi-
,, ſſimè confirmamus, vt amplius in perpetuum Regię
,, conſtitutionis locus ſit, atque repoſitorium regalium
,, inſignium, & habitatio perpetua Monachorum, qui
,, nulli omninò perſonę, niſi Regi, ſubdantur, ha-
,, beantq́ue poteſtatem ſecundùm regulam Sancti Be-
,, nedicti, per ſucceſſiones eligere ex ſe idoneos Ab-
,, bates, neque introducatur per violentiam extranea
,, perſona, niſi quam concors congregatio ex ſe præ-
,, elegerit. Abſoluimus etiam eum locum ab omni
,, ſeruitio, & dominatione Epiſcopali, vt nullus Epi-
,, ſcopus illuc introeat ordinaturus, aut præcepturus
,, aliquid, niſi ex petitione, & conſenſu Abbatis, &
,, Monachorum. Et habeat idem locus liberum pro-
,, cinctum, id eſt, ambitum, & cœmiterum mortuo-
,, rum circa ſe, abſque Epiſcopali, vel cuiuſlibet reſpe-
,, ctu, vel exactione, & omnia, quæ ad libertatem, &
,, exaltationem illius loci, ad honorem Dei pertinen-
,, tia, per noſtram auctoritatem accedere poſſunt, hi-
,, lari, & promptiſſima voluntate concedimus. Poſſe-
,, ſſiones autem, quas antiqui Reges, ſeu quicumque
,, alij homines, vos quoque, & veſtri Barones, ad
,, eundem locum contuliſtis, & chartas, quæ ex eis
,, factæ ſunt, diuina, & noſtra auctoritate roboramus,
,, & ratas, ac ſtabiles eſſe decernimus; & infractores
earum,

,, earum, inuasores, aut diminutores, aut dispersores,
,, venditores etiam, æterna maledictione cum Iuda, Ioan. 13
,, proditore, damnamus, vt in beata non habeant par-
,, tem resurrectione, sed à Beato Petro, Apostolo, se
,, iudicandos sciant, quando sedebit cum suis Coapo-
,, stolis, iudicans duodecim tribus Israel. Vobis verò, Matth. 19.
,, & posteris vestris, Regibus committimus aduocatio-
,, nem, & tuitionem eiusdem loci, & omnium totius
,, Angliæ Ecclesiarum, vt vice nostra, cum consilio
,, Episcoporum, & Abbatum, constituatis vbique,
,, quæ iusta sunt, scientes pro hoc vos recepturos di-
,, gnam ab eo mercedem, cuius Regnum, & imperium
,, non desinet, nec minuetur in sæculum.

Sanctus autem Eduardus tributum illud grauissimum, quod tempore Patris sui, classi Dahicæ pendebatur, & postmodum Fisco Regio inferebatur, regia liberalitate remisit, & ab hoc onere importabili in perpetuum Angliam absoluit. Cùm enim collecta illa pecunia ante illum delata esset, diabolum super cumulum sedentem, & ludentem vidit, & ne ampliùs exigeretur præcepit. Cùm in palatio, iuxta Ecclesiam Sancti Petri, Rex aliquando moraretur, superuenit quidam vir mirabilis, Hybernicus genere, pedis vtriusque priuatus officio, nerui eum, in poplite contracti, ad posteriores corporis partes crura retorserant, tali natibus inhæserant, immersione carnibus pedum articuli, à lumbis eius, & deorsum corpus omne peruerterant. Porrectis ad terram manibus, & scamnis suppositis repebat, & factus

[Margin: Eduardus tributum remittit. — Distortus membris sanatus.]

 sibimetipsi

ſibimetipſi grauis, trahebat ſe poſt ſe. Hic videns Regis cubicularium, ait ad eum: *Hugoline, non me reſpicis, nec miſereberis, nec mouebit te mea tanta calamitas?* & ille: *Quid me vis facere?* Cui pauper, *Sexies*, inquit, *Apoſtolorum limina repens*, (*vt cernis*) *viſitaui, & ſanitatem needum promerui. Quam tamen Apoſtolorum Princeps non negauit, ſed diſtulit, ſocium in hoc miraculo habere volens Eduardum, quem ſibi nouit eſſe deuotum. Ab ipſo enim Apoſtolo in mandatis accepi, Regem adire, vt me, ſuo ſacro ſubuectum dorſo, ad eccleſiam eius, quæ palatio vicina eſt, perferat, recepturum, ſi id faciat, membrorum meorum integram ſanitatem.* Hæc vbi nunciata ſunt Regi, gratias agit Deo, & citatus mox æger, acceſſit. Rex verò, vt
Gen. 49 ſpiritualis ille *aſinus fortis, accubans in terminis, ſuppoſuit humeros ſuos ad portandum*. Pendet de humero tanti Principis, plenus ſordibus pauper, ſqualidis manibus, brachijſque ſquamoſis regium illud pectus, collumque complectitur. Interea ex aſſiſtentibus ridebant nonnulli, alij à paupere Regem deluſum iocabantur, alij ſimplicitatem, iuſti fatuitatem iudicabant. Cùm itaque Rex paullulum proceſſiſſet, ſubitò nerui extenduntur, rigantur oſſa, carnes marcidæ recaleſcunt, emergunt à carne articuli, pedes à natibus ſoluuntur. Diſtendit homo crura, poplite iam flexibili, & ſanie cum ſanguine profluente veſtis regia ornatur potiùs, quàm fœdatur. Iam nunc ſatis eſſe clamant omnes, ſanatum languidum, onus, ob ſordes vlcerum, deponendum. Ille verò, memor præcepti, quod ſuſceperat, ſirenum can-
tus

ctus obturata aure pertransijt, ingressúsque Ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum, quod detulerat, Deo, ac Beato Petro resignauit, incolumemque dimisit. Súscepto autem à Rege itineris viatico, acturus gratias Deo, & Sancto Petro, Romam profectus est.

Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum? filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli. Thren. 4

In monasterio autem Beati Petri, ante altare Sanctissimæ Trinitatis, Missarum solemnijs Sanctus Rex, vice quadam, cum Comite Leofrico, assistebat: Et ecce *speciosus* ille *forma præ filijs hominum Christus IESVS*, in ara consistens, oculis vtriusque visibiliter corporalis apparuit, sacraque dextera super Regem extensa, signo sanctæ Crucis eum benedicendo depinxit. At Rex, dimisso capite, diuinæ maiestatis adorauit præsentiam. Comes verò, quid in animo Regis ageretur, ignorans, volensque Regem tantæ visionis esse participem, cœpit velle ad ipsum vsque procedere. Verùm Rex, quid in mente Comitis voluebatur, intelligens, *Sta*, inquit, *Leofrice, sta: quod vides, video & ego.* Post missam verò dixit Rex ad Comitem: *Per eius, quem vidimus, maiestatem, mi Leofrice, te obtestor, ne quoadusque vixerimus, sermo iste proferatur in publicum, ne vel nos in perniciem nostram, ob fauorem vulgi, pulset elatio, & fidem deroget dictis infidelium æmulatio.* Christus in Missa visus. Psal. 44

Et de-

Matth. 17. *Et descendentibus illis de monte, præcepit ei Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.*

Vlcus mulieris sanatum. Sub faucibus autem quasi glandes mulieri cuidam succreuerant, quæ totam faciem deformi tumore fœdantes, putrefactis sub cute humoribus, sanguinem in saniem verterant, inde nati vermes, odorem teterrimum exhalabant. Iubetur tandem in somnis adire palatium, & ex Regis manibus sperare remedium, quibus si lota, si tacta, ac signata foret, meritis eius reciperet sanitatem. Cùm autem venisset ad Regem, & oraculum exposuisset: ille nec sordes cauit, nec fœtorem exhorruit; sed loca tumentia manibus contrectans, & aqua lauans, signum Sanctæ Crucis impressit: & subitò rupta cute, cum sanie vermes ebulliunt, recedit tumor, & dolor omnis abscessit.

Gal. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri, Iesu Christi; per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Cæcus illuminatus. Cæcus quidam docetur oraculo, lumen amissum, Sancti Regis meritis, se adepturum, si lympha, qua manus ablueret, ipse faciem perfudisset. Cùmque id cubiculario, & ille Regi retulisset, obstupuit ille, plurimùm indignatus illusum phantasmatibus hominem, nihil tale de peccatore sperandum, Apostolicæ id esse virtutis, nec fidem somnijs adhibendam asseruit. Aqua manus lauit, & ad Ecclesiam processit, cubicularius autem cæco receptam in pelui aquam tradit: cum quà ocu-

quà oculos, & faciem lauans, visum confestim percipere meruit.

Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui. Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam, & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana oui, egredi. Quam apprehendens Tobias, traxit ab oculis eius, statimq; visum recepit. Tob.11.

Ciuis quidam Licolniensis, cæcitate percussus, ad palatium Regis veniens, aqua lotionis manuum eius, faciem, & oculos lauat, mox tenebris diuturnis optata lux succedit. Alius

Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Matth. 11.

Quidam cæcus Regem adire, & visum ab eo percipere monitus, cubiculario, & ille rem Regi pandit. Cui Rex: *Veniat*, inquit, *quis ego sum, qui contrister, & non potiùs exultem, si meis manibus, licet indignis, promissum beneficium homini illi pietas diuina contulerit?* vocatus est autem vir, & à Rege tactus, & signatur, & inter manus eius ab oculis vtrisque vbertim sanguis effluxit, pupillas serenauit, & tumorem palpebrarum deposuit. Et dixit homo ille; *Video te, Domine, mi Rex, & facies tua, tanquam facies Angeli, stantis ante me.* Alius. Act. 6.

Alia autem vice, duo cœci, cum vno monoculo, aqua lotionis manuum Sancti perfusi, visum percipere meruerunt. Cæci alij.

Sedebat aliquando Rex ad mensam, & à latere eius Comes, Godovinus; huius duo filij adhuc pueri, Haraldus, Rex Propheta.

& Tostius, ludebant coram eis; cumque vnus ex illis amariùs, quàm expetebat ludi suauitas, insurrexisset in alterum, ludum vertunt in pugnam. Et ecce Haraldus vehementiùs in fratrem irruens, capillis eius vtramque manum inserit; prostratumque, nisi citiùs eriperetur, virtute superior suffocasset. Tunc Rex versus ad Ducem, ait: *Nihil aliud, ò Goduuine, nisi simplicem in his vel ludum puerorum, vel pugnam contemplaris. Nihil aliud*, ille, *Domine mei.* Tunc Rex dixit. *longè aliud mea mihi mens loquitur: & his quid futurum sit pueris, per hoc mihi bellum reuelatur. Emensis quippe puerilibus annis, cùm in virum vterque profecerit, tandem aduersus inuicem liuor vtrumque aduret. Et primùm circumuentione, insidijsque priuatis, quasi ludere videbuntur; ad vltimum fortior inferiorem proscribet, rebellantem prosternet, & prioris mortem post modicum sequens alterius calamitas expiabit.* Quæ omnia sic completa, tota Anglia teste, probantur. Nam Tostius, ab Haraldo fugatus, cùm paulò post in regnum successisset Eduardo Haraldus, vnà cum Rege Noruegiæ Tostius prosternitur, & totus ferè exercitus deletur. Eodem anno Haraldus ipse, regno spoliatus Anglorum, aut miserè occubuit, aut, vt quidam putant, pœnitentiæ tandem seruatus, euasit.

Gen. 25. *Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quod esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Perrexitque, vt consuleret Dominum. Qui respondens ait: Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit, & maior seruiet minori.*

Goduvinus,

Goduvinus, cùm in mensa Regi assideret, vnus ministrorum in obicem aliquem vno pede immoderatiùs impingens, penè lapsus incurrit: quem tamen pes alius, recto pede procedens, iterum in statum suum, nil iniuriæ passum, erexit. De hoc euentu pluribus inter se loquentibus, & quod pes pedi subuenerit gratulantibus, Comes quasi ludendo intulit; *Sic est frater fratrem adiuuans, & alter alteri in necessitate subueniens.* Et ait Rex ad Ducem: *Hoc meus mihi fecisset, si Goduuinus hoc permisisset.* Ad hanc vocem Goduvinus expauit, & tristem præferens vultum, ait: *Scio ego, Rex, scio, adhuc de morte fratris tui, tuus me accusat animus, nec eis æstimas discredendum, qui me, vel eius, vel tuum vocant proditorem; sed secretorum omnium conscius Deus iudicet, & sic buccellam hanc, quam manu teneo, guttur meum faciat pertransire, & me seruet illæsum, sicut nec tuæ proditionis reus, nec de fratris tui nece mihi conscius existo.* Cùmque vir beatus buccellam manu benedicens signasset, miser ille eam ori inferens vsque in medium gutturis pertraxit. Tentat interiùs trahere, nec valet; tentat emittere, sed firmiùs hæsit. Mox meatus, quibus ducebatur spiritus, occluditur, vertuntur oculi, brachia rigescunt. Intuetur infeliciter morientem Rex, & vltionem in eum sentiens processisse diuinam, adstantes alloquitur, dicens: *Extrahite canem iustum*; & factum est ita. Hic Goduvinus, simplicitate Regis abutens, multa in regno contra iustitiam, & Deum faciebat. Cunctos ferè Regis cognatos, & amicos, quos de Normannia adduxerat, fraude

Prophetia alia.

Prou. 18

ſua, dolo, & circumuentione de patria exturbabat; credens ſibi cuncta proceſſura pro voto, ſi Rex amicis nudatus, ſuis tantum conſilijs vteretur. At Rex, cuncta diſſimulans, diuinis vacabat obſequijs, vltionemque Dei ſibi futuram multis prædixit. Aliquando etiam ipſi Goduvino idipſum non tacuit.

Prou. 11 *Simplicitas iuſtorum dirigit eos: & ſupplantatio peruerſorum vaſtabit illos.*

Deuotio Regis in S. Ioannem Euangeliſtam Sanctus Eduardus nulli petenti in nomine S. Ioannis Euangeliſtæ, aliquid denegabat. Hunc enim, poſt Apoſtolorum Principem, arctiùs diligebat. Vnde contigit, quod quidã peregrinus, abſente Camerario, in nomine S. Ioannis Euangeliſtæ, importunè à Rege eleemoſynam poſtularet. Cui Rex pretioſum annulũ, cum nihil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit poſt hæc, duos Anglicos ad adorandum Salvatoris ſepulchrum Hieroſolymam proficiſci. Qui die quadam à publica ſtrata declinantes, deuia quæque ſectati ſunt, & ſole ruente, nox obſcura adducta eſt.

Et cùm neſcirent, quid agerent, quo ſe verterent, apparuit eis ſenex quidam venerandus, qui eos ad ciuitatẽ reducit. Suſceptis autem hoſpitio, menſa paratur lautiſſimeq́; refecti, dant membra quieti. Mane autem facto, egreſſis illis de ciuitate, ait ſenex: *Viri fratres, cum ſumma proſperitate vos repatriaturos non dubitetis, quoniam proſperum iter faciet vobis Deus, & ego, ob amorem Regis veſtri, in omni via firmabo ſuper vos oculos meos. Ego enim ſum Apoſtolus Chriſti, Ioannes, qui Regem veſtrum, ob meritum*

caſtitatis

castitatis, summa dilectione complector. Hunc ergo annulum, quem mihi in habitu peregrino apparenti tribuit, reportate, denunciantes obitus sui instare diem: quem infra sex menses visitans visitabo, vt mecum sequatur agnum, quocumq; ierit. Apoc.14
His dictis disparuit, & illi ad patriã prosperè redeuntes, *quæ viderant, & audierant*, Regi seriatim retulerunt. Matth.11

Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum, quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo, & Agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Cum autem Rex infirmitate graui detineretur, in mẽtis raptus excessum, biduo ferè iacebat exanimis. Tandẽ *quasi de graui somno euigilans*, aperuit oculos, & sedit, & assumpta parabola, ait: *Cùm Adolescens in Normannia exularem, gratis semper mihi extitit bonorum amicitia, & quicumque sacræ religionis meliores videbantur, hi mihi cæteris erant familiariores. Inter quos duos Monachos, speciali quadam deuinxerant charitate, conuersationis honestas, vitæ sanctitas, suauitas morum, verborum affabilitas. Hos frequentiùs visitabam, quia dulcia faucibus meis eloquia eorum. Hos, ante plurimos annos, translatos ad Cælum, vidi mihi paulò ante in somnis assistere, quid genti meæ post obitum meum sit futurum, ex Dei mandato mihi deferentes.* Extasis Regis. Gen. 45. Psal.118

Impletam dicunt Anglorum nequitiam, & iniquitas consummata iram prouocat, accelerat vindictam. Sacerdotes præuaricati sunt pactum Domini, polluto pectore, & Ierem.2

 manibus

Ioan. 10 *manibus inquinatis sancta contrectant. Et non pastores, sed mercenarij exponunt lupis oues, non protegunt, lac, & lanam quærunt, non oues, vt detrusos ad inferos mors, & pastores*
Isai 1. *depascat, & oues: sed & Principes terræ infideles, socij furum, prædones patriæ, quibus nec Deus timori est, nec lex honori, quibus veritas oneri, ius contemptui, crudelitas delectationi. Itaque nec prælati iustitiam, nec seruant subditi*
psal. 7 *disciplinam. Et ecce Dominus gladium suum vibrauit, arcum*
psal. 77. *suum tetendit, & parauit illum. Ostendit deinceps populo huic iram, & indignationem, immissiones insuper per angelos malos, quibus traditi sunt, anno vno, & die vno simul & gladio puniendi. Ego verò, ob intentatam genti meæ calami-*
Ioel. 2. *tatem dolens, atque suspirans, dixi: O cœlestium secretorum conscij, si conuersi egerint pœnitentiam, nunquid non ignoscet*
Ion. 3. *Deus, & relinquet post se benedictionem? Pœnitentia certè prolatam Dei ore in Niniuitas suspendit sententiam, quæ etiam imminentem impijssimo Achab debitam distulit vltio-*
3. Reg. 21. *nem. Suadebo igitur genti meæ, vt pœniteant de præteritis, & caueant de futuris, & fortè miserebitur Deus, vt non inducat super eos malum hoc grande, sed qui punire præparauit auersos, recipiat in gratiam solita pietate conuersos.*

Act. 28. Isa. 6. *Nequaquam* inquiunt, *hoc erit, quoniam induratum est cor populi huius, & excæcati oculi, & aures aggrauatæ, vt nec audiant corripientem, nec intelligant commonentem, nec terreantur minis, nec beneficijs prouocentur.* His eorum verbis cùm mihi maior accreuerit sollicitudo dixi:
psal. 76. *Num ita in perpetuum irascetur Deus, & non apponet vt complacitior sit adhuc? Quando ergo tristibus læta succedent,*

aut tot

aut tot aduersa, qualis consolatio temperabit? Quale sperandum est in his malis remedium, vt sicut illinc terret & contristat, futura correptio; ita hinc aliquantulum mulceat diuinæ miserationis promissio? Adhæc Sancti tale mihi problema proponunt. *Arbor, quælibet viridis à suo trunco decisa, ad trium iugerum spatium à radice propria separetur. Quæ cum nulla hominis manu degente, nulla vrgente necessitate, ad suum reuersa truncum, in antiquam radicem sese receperit, resumptoq; succo rursum floruerit, & fructum fecerit; tunc sperandum est aliquod in hac tribulatione solatium, & de ea, quam prædiximus, aduersitate remedium.* Hæc cum dixissent, ipsi cœlo, vobis ego redditus sum. Assidebant narranti visionem Regina, Robertus, sacri palatij custos, Dux, Haraldus, Stigandus, & qui *ascendit cubile patris* sui, *& maculauit stratum eius*, viuente adhuc Roberto, Archiepiscopo, Cathedram Cantuarensem inuadens; ob hoc à Summo Pontifice *suspensus*, paulò post *crepuit*, *& effusa sunt viscera eius*. Hic ad vocem narrantis obduruit, nec terretur oraculo, nec fidem habuit prophetanti, sed potiùs Regem, senio confectum, delirare submurmurans, ridere maluit, quàm lugere. Cæteri verò, quibus mens sanior erat, flebant vbertim, & suspirabant, qui nihil secùs quàm ipse dixerat, aut à sacerdotibus, aut à pricipibus fieri non ignorabant. Quidam enim præmissam similitudinem dicunt Regem pro impossibili statuisse, illi maximè, qui totam Anglorum nobilitatem sic deperisse lugebant, vt ex ea gente, nec Rex, nec

Problema. | Act. 1. | Gen. 49.

Episcopus,

Episcopus, nec Abbas, nec Princeps quilibet, vix in Anglia cerneretur. Mihi sanè alia mens est, consideranti sanctissimum virum, Dunstanum & ipsam calamitatem prædixisse. Potest proinde sic non inconuenienter

Expositio problematis

exponi. Arbor hæc, regnum Anglorum significat, decorum gloria, delicijs diuitijsque fœcundum, excellentia regiæ dignitatis sublime. Radix, ex qua totus honor iste processit, regium semen fuit, quod ab Alfredi, qui primus Anglorum à Summo Pontifice vnctus, & consecratus fuerat in Regem, recta successionis linea vsque ad Sanctum Eduardum descendit. Abscissa est arbor de trunco, quando regnum à genere regali diuisum, ad aliud semen translatum est. Ad spatium trium iugerum *hæc facta est separatio*, quia in trium temporibus Regum, nulla fuit nouis cum antiquo semine regali coniunctio. Haraldus enim successit Eduardo, Wilhelmus Haraldo, Wilhelmus iunior priori Wilhelmo. Accessit ad radicem, quando Rex Henricus, in quem totum regium decus transfusum est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri vrgente, sed ex infuso ei amoris affectu, abneptem Eduardi, Mathildam, duxit vxorem, semen regium Nortmannorum, & Anglorum coniungens, & interueniente opere coniugali, de duobus vnum faciens. Floruit sanè arbor, quando de vtroque semine Imperatrix, Mathilda processit. Tunc verò fructum fecit, quando de ipsa Henricus exoriens, quasi lapis angularis vtrumque populum copulauit. Habet nunc certè de genere Anglorũ

Anglia

Anglia Regem, habet de eadem gente Epiſcopos, & Abbates, Principes, & milites, ex vtriuſque ſeminis coniunctione procreatos. Si autem alicui hæc diſplicuerit expoſitio, aut ipſe aliter exponat, aut aliud tempus, quo hæc expleantur, expectet.

Sciens itaque Rex, *quia* appropinquauit *hora eius, vt tranſiret de hoc mundo*, ſuum tranſitum mox in circuitu propalari iuſſit, ne mortis ſuæ agnitione dilata, orationum quoque ſuffragia differrentur. Sicque ſenex, & plenus dierum, ac bonorum operum, migrauit ad Dominum. Obijt autem anno Domini milleſimo, ſexageſimo ſexto, cum regnaſſet viginti tribus annis, menſibus ſex, & diebus viginti ſeptem, pridiè nonas Ianuarij, cum quo tota pariter Anglorum felicitas ruit, perijt libertas, vigor omnis interijt. Ioān. 13 Eduardus rex moritur

Cecidit, cecidit corona capitis noſtri: væ nobis, quia peccauimus. Thren. 5

Contractus quidam, ad ſepulchrum eius veniens, membrorum ſanitatem deuotis lacrymis, & precibus poſtulabat. Et ecce, vis quædam occulta ſubitò neruos extendit, in naturalem ſtatum, crura, pedeſque retorſit, euulſiſque à carne articulis ſanguis profluit, paulatimque ſucco reſumpto, arida priùs oſſa priſtinum robur recipiunt. Contractus reſtitutus.

Exaltare, Domine, in virtute tua: cantabimus, & pſallemus virtutes tuas. Pſal. 20.

Sex quoque cæci, vnum monoculum ſecuti, ad ſepulcrum Regis properantes, cum alter ab altero, trahe- Cæci ſex illuminati.

retur, & vnus præcedens oculus viris septem ducatum præberet, Sancto cum lacrymis miseriam exponunt, opem flatigant, contra diutissimæ caliginis tædium, Sanctissimi Regis deposcunt auxilium. Nec mora, beati meritis, & precibus, visum oculorumque claritatem percipere meruerunt.

Tob. 5. *Ingressus itaque (Angelus) salutauit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?*

Haraldus tyrannus. Interea Haraldus, filius Goduvini, regnum, nec iure, nec natura sibi debitum, vsurpans, malum, quod Anglis, secundùm Regis oraculum, Dominus præparauerat, transgressione pacti cum Duce, Wilhelmo, & fidei læsione accelerauit. Vt autem attenuatis viribus faciliùs ab his, quos iniustè prouocauerat, hostibus vinceretur; suscitauit ei Deus à parte Aquilonis inimicos, scilicet Haraldum, Regem Norwegiæ, & Tostium, fratrem suum, quem de Anglia expulerat; ipse quippe tempore Regis Eduardi exulabat in Flandria. Hi cum magna classe per Humbriam, Eboracum properantes, cùm exercitum Northumbrensium prælio excepissent, potiti victoria, magnam de obstantibus stragem dederunt. His Haraldo nunciatis, exercitum copiosum ex omnibus finibus Angliæ collegit.

S. Eduardus apparet. Apparuit autem tunc S. Eduardus, cuidam Alexi, Abbati Ramesiæ, viro religioso, dicens, *Vade, & dic Haraldo, vt homines, qui contra ius, & fas, regni huius fines inuadunt, aggrediatur securè. Ego enim ero Dux, &*

Protector

Protector exercitus, quoniam iustitiæ gentis huius deesse non possum. Per me enim reportabit vice hac de hoste triumphum. Et ne verbis tuis fidem deroget, secretum ei sui cordis ostende, vt cùm ei, quæ nullo conscio, mente voluebat, edixeris, non hæc tuæ adinuentioni, sed meæ promissioni adscribat.

Nocte quidem præterita, cùm dolore femoris torreretur, licet eum non parum vrgeret imminens molestia, siluit tamen, reputans apud se, si publicaret languorem, quòd suis esset contemptui, & hostibus irrisioni. Verùm quia nunc ab illa peste conualuit, de meo præsumens auxilio, contra Barbaros iustum bellum suscipiat, & ab imminenti periculo suos eripiat. Quod cùm Abbas Haraldo reserasset, ex cœlesti promissione factus audacior, in valida manu progrediens, apud Stamfordbrig hostibus occurrit; consertoque prælio, Dux vterque prosternitur, scilicet Rex Norwegiæ, & frater Haraldi, Tostius, & pænè totus eorum exercitus deletus est.

Anno tricesimo sexto post Sancti Eduardi obitum, cùm corpus eius de terra eleuaretur, integrum incorruptumque, & flexibile cum vestibus recentibus repertum est. Quod videns Episcopus Roffensis, pilum vnum, devotionis desiderio accensus, extrahere, sibique seruare conatur. Sed ille firmiùs hærens, affectum mentis Episcopi, & voluntatem defraudauit. Mulier quædam, in festo Sancti Eduardi, operibus vacans, paralysis morbo correpta, ad corpus Sancti deducitur, — Translatio S. Eduardi.

 & sani-

& ſanitatem priſtinam ſe recepiſſe lætatur. Tres viri febre quartana vexati, viſitato Sancti ſarcophago, quaſi in momento curati ſunt.

Canonizatur. Obijt S. Eduardus anno Domini 1066. qui Beatiſſimus Rex poſt annos circiter centum in Sanctorum numerum relatus fuit ab Alexandro III. Pont. anno Pontificatus quarto, & Chriſti 1163. vt Card. Baronius in *notis ad Martyrologium*, *die* 5. *Ianuarij*, & alij teſtantur.

2. Machab. 15 *Erat autem huiuſcemodi viſus: Oniam, qui fuerat ſummus ſacerdos, virum bonum, & benignum, verecundum viſu, modeſtum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus ſit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Poſt hoc apparuiſſe & alium virum, ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum: Reſpondentem verò Oniam dixiſſe: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: Hic eſt, qui multùm orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias, Propheta Dei.*

SANCTI
LEOPOLDI,
AVSTRIÆ
PRINCIPIS.

CANONIZATIO,

Et inter Sanctos Confessores adscriptio. Cum suæ festiuitatis institutione, pro *die 15. mensis Nouemb.*

Innocentius, Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ACROSANCTAM Ecclesiam Matrem *astitiße à dexteris Dei Reginam, in vestitu deaurato, circumdatam varietate*; non ab re per Prophetam traditur. *Regina* equidem, quæ illi Regi Domino, *per quem Reges regnant, & Principes iustitiam* faciunt, desponsata sit. *Vnica* eius *columba, Luna perfecta in æternum. Arcturus*, per gyrum nocturna spatia perenni lumine illustrans: *Lucifer* qui

(Canonizatio S. Leopoldi Austriæ Principis. Prou. 9. Cant 5 psal. 88 Iob. 9.)

nos *esse Deo proximos*, per quam beatitudo æternę vitę à nobis comparatur. *Circumdata* Ecclesia dicitur *varietate gratiarum, administrationum*, & officiorum, iuxta verbum Apostoli, *diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus* eas conferens: *diuisiones administrationum sunt, idem autem Dominus; & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Circumdata varietate* potestatis, ordinis, status, & variarum Ecclesiarum decore, quæ veluti *Adolescentulæ*, hanc de qua sermo est, Catholicam Ecclesiam, quasi matrem, conseruant, non vetustę per culpam, sed nouellę per gratiam, non senio steriles, sed ad spiritualem congruæ fœcunditatem, & noua semper sobole pullulantes. Nam à *iusto Abel*, vnde Ecclesiæ exordia trahimus, in hanc vsque diem, quot Sanctos Orbis terrarum habuit; tot quasi *palmites* protulit, ex quibus indies varij surgunt surculi in hac *vinea* nostra *Sabaoth*, quam licet immeriti, præstante Domino, sortiti sumus excolendam, feruntur. *Circumdata varietate*, quod alia triumphantis, alia militantis Ecclesię species existat. De triumphanti, Domini sponsione repromittitur: Ego ero eis; quidquid ab hominibus iustè desiderari potest, ero illis honor, gloria, salus, vita, virtus, & copia, pax, & omne bonum. Militans autem Ecclesia, *fundæ* non ineptè assimilatur: nam sicut è *funda*, in gyrum versata, *lapides* exeunt, quibus aduersarij feriuntur, & *Goliath* prosternitur; ita ex Sancta Ecclesia, dùm per varias procellas, & tempestates fluctuantes huius sæculi, per tri-

bulatio-

Psal. 44.

1. Cor. 12.

Matth. 23.

Isa. 5.

1. Reg. 17

bulationum circuitum rotatur, fortes viri prodeunt, quibus quasi *lapidibus*, in quorum corda traduntur, & de hoste humani generis nequissimo à Christi Tyronibus triumphatur.

§. 2. Hanc ipsam Ecclesiam Deus omnipotens mira quadam dispositione, & potestate fundauit, pretioso vnigeniti filij sui Domini nostri IESV Christi sanguine dotatam esse voluit, multiplici spiritus sancti gratia ornauit. Apostolorum simplicitate, & fide roborauit, quos ignaros delegit, vt populos non tam sermo illorum, quam causa ad credendum adduceret. Martyrum tormentis, cruciatibus, constantia, & trophæis stabiliuit, repressa paulisper, quinimò confusa infidelitatis sæuitia, & *inimico homine superseminante zizania*, crescente, multiplicataque hæreticorum prauitate, Doctorum cœlesti doctrina illuminauit, & demum Confessorum, Virginum, aliorumque Sanctorum intrepida confessione, solerti cura, exemplisque, imitatione dignissimis, aduersus Sathanæ insidias *circumdedit*.

Matth. 13.

§. 3. Inter alia autem saluberrima sanctitatis exempla, diuina misericordia, sidus quoddam mundo fulgere dedit, Beatum Leopoldum, Austriæ Principem, *pium Marchionem* cognomento appellatum; innocentiæ, sapientiæ, & iustitiæ vestimentis, quibus vestiri Ecclesiam prædiximus, decorum; bonitate, mansuetudine, atque clementia conspicuum; simplicitate, continentia, & munificentia præclarum; cuius integritas, vitę sanctimonia, humilitas, pietas, fides adeò apud Christi fideles

fideles inualuerunt, vt vna omnium Germanorum voce, pro Sancto hactenus celebratus fuerit. Christianę religionis cultum, & eius liberalitatem, nonnulla Monasteria, & quidem celeberrima, ab eo cum amplissimis censibus constructa, alia etiam magno sumptu illustrata, abundè testantur. Hic Princeps optimus, Sacerdotes, & viros religiosos admodum coluit, summosque Pontifices tanta veneratione prosecutus fuit, vt ab Innocentio II. Romano Pontifice, prædecessore nostro, *peculiaris Sancti Petri filius* appellaretur: & Apostolica commendatione, atque ea *plenaria*, quam vulgò dicunt, *absolutione* dignus ab eodem Innocentio, etiam mortuus, iudicatus fuerit. Hic vir Dei, in summis opibus educatus, in magna peccandi licentia constitutus, coniugalibus curis implicitus, Principatus regimine impeditus; sedulò tamen pietatis, & misericordiæ munera subibat, lassos roborans, vacillantes confirmans, oppressos subleuans, inopes fouens. Inter curas domus, inter coniugales anxietates, inter affectus pignorum, inter multiplices Principatus sollicitudines, inter studia tot laborum, *immaculatum sese ab hoc sæculo custodiuit*, & temporalia tractando, æterna disposuit. Iac. 1. 5. 4.

Quadraginta annis Principatum Austriæ regens, & quod maius est, illis præcipuè temporibus, quibus propter Henricorum, patris, & filij, mutuas concertationes, & postea propter Henrici IV. cum Lothario acerrimas contentiones, in Germania bellis, incendijs, & agrorum vastationibus, tumultuatum est, summa cum

iustitia, humilitate, & tranquillitate cuncta administrauit: & alijs cæde, & sanguine madentibus, creditam sibi Austriæ Prouinciam in diuturna pace continuit. Quibus ex meritis, æternæ retributionis, & pacis præmia, à Deo Opt. Maximoque, qui centuplicato fœnore munera hominum pensat, est consecutus.

§. 5. Prætendant nunc huius sæculi amatores, ad peccata excusanda, coniugales, familiares, ciuiles seu regales solij molestias, sæculi illecebras, aut tentationes. Leopoldi exemplo, diuina prouidentia eos circumscripsit, excusationes omnes circumvenit, aditum humanæ tergiuersationis conclusit, & quasi aranearum telas, commenta humanæ fragilitatis disrupit. A Deo creati, & redempti, Deum debitis honoribus non colimus; & quod dolentes ex intimis referimus, illum non tantùm negligimus, sed blasphemamus sæpenumero. Adhibita sunt præcepta diuinæ, & humanæ legis; præceptis obtemperare tergiuersamur. Addita sunt cœlestis gloriæ præmia, indicta pœnarum diuersa genera, censura correctionis inuenta; ab illis faciem, quasi rebelles, auertimus. Sanctorum varia exempla ante oculos nostros proposita, ipsa quoque imitari contumaciter recusamus, imbecillitatem nostram, sæculi sollicitudines, cùm de salute nostra agitur, causamus. Leopoldi, nobilis Principis, coniugati, ac multorum filiorum, ac subditorum cura irretiti, clarissimo exemplo admonemur, vt omni excusatione semota, per hæc temporalia ita cautè ambulemus, ita sanctè nos exerceamus, vt æterna non

amitta-

amittamus; allecti spe momentaneę huius prosperitatis, perpetuitate gloriæ cœlestis non fraudemur, sed mundi molestias, illecebras, aut dignitates contemnendo, ad cœlestem patriam totis viribus contendamus.

Huius Beati Leopoldi sanctimoniam Deus Omnipotens innumerabilibus miraculis, ad eius inuocationem editis, comprobauit. Miraculis profectò, quæ tum in facti substantia, tum ex ordine vim, & potestatem totius naturæ excesserunt. Quis enim non miretur, cùm audiant, per Dei æterni misericordiam, implorato Leopoldi auxilio, paralyticos, artheticos, febricantem, podagra laborantem, pristinæ valetudini restitutos? Quis non magnalia Dei in hoc Sancto agnoscat, cùm videat intercessionibus eius claudos ambulasse, apostematibus mortiferis infectos liberatos, in carceribus constitutum pedicis, manicisque vinctum, per foramen, vnde homini impossibilis exitus erat, eductum euasisse? in varijs vitæ periculis positos, illæsos seruatos esse? quis non tanta mente obstupescat, & Deo Optimo, Maximoque præconia manifesta dicat, cùm liquidò deprehendat, meritis ac precibus huius Sancti Viri, mortuos suscitatos? mutos loquendi facultatem adeptos? Cæcos illuminatos? surdis auditum restitutum esse? Maxima sunt hæc sanctitatis, & diuinæ approbationis signa, humanam expectationem, ac spem excedentia; & tamen clarissimus documentis comprobata sunt. §. 6.

Quinimò ab anno Christi millesimo, centesimo §. 7.

tricesimo sexto, quo Leopoldus vita functus, ex terris ad cœlestem Hierusalem transiuit; in nostra vsque tempora, & præsentem diem, magis atque magis manifestata de illo ex mentibus hominum in Austria precipuè, & per omnem Danubij ripam, deuotio cælitùs infunditur, incredibile dictu, quanta cum veneratione eius corpus, quod in Monasterio semper Virginis, & Matris Dei, Mariæ, ab eo condito, in loco quod *nouum Claustroburgum* appellatur, Patauiensis Diœcesis, sepultum est, à Christi fidelibus visitetur; quibus votis celebretur, pia eius memoria. Memoratu difficile esset, quot, & quanta tabellis, & imaginibus, illi dicatis exornetur; quanta luminariorum copia perlustretur; procumbit supplex ante tumulum languentium, & rogantium turba opem Leopoldi implorans, nec expectatione irrita discedit.

§. 8. Huius veneratione, & permultorum hominum salute Rodulphus, Austriæ Dux, impulsus est, vt Innocentio VI. huic sanctæ sedi ea tempestate præsidenti, supplicaret, quatenus Leopoldum Sanctorum Catalogo adscribere dignaretur.

§. 9. Qui re perspecta quàm sapientissimè de vita, ac miraculis, & fama eiusdem Leopoldi, ex more, institutoque maiorum, cum consilio sacri Senatus, inquisitionem tunc Archiepiscopo Pragensi, & alijs collegis delegauit.

§. 10. Verum cùm ea de re agi cœptum esset morte Innonocentij, surgentibusque bellorum inter Australes, & Pannonios

Pannonios diuersis turbidinibus, immensisque procellis, in Ecclesia Dei exortis, vsque ad tempora Pauli secundi, prædecessoris nostri, inquisitio intermissa est.

Carissimo autem in Christo filio, Friderico Romanorum Imperatore Augusto, Prælatis, & Principibus Germaniæ, apud eundem Paulum multis precibus, tam Sancti Viri Canonizationem absolui petentibus; tribus S. R. E. Cardinalibus, de fratrum suorum consilio, demandatum est à Pontifice præfato, vt solemnem inquisitionem ea de re adhiberent, & processus consuetos, tum per se, tum per subdelegatos facerent; quod magna ex parte confectum erat, cùm euocato ad Dominũ Paulo, sanctæ memoriæ, Sixtus quartus, prædecessor noster, in hac sancta sede diuina prouidentia constitutus est. §. 11.

Iterandas ergo preces, & vehementiùs agendum apud Sixtum Imperator, Prælati, ac Principes prædicti duxerunt, vt tam sanctum opus Canonizationis cœptæ perficeret. §. 12.

Is, vt certiori fide quæ de miraculis, & vita Leopoldi afferebatur, perciperet, venerabili fratri nostro, Marco, Episcopo Cardinali, & in Germania Legato, vt præmissa percunctaretur, iniunxit: qui locupletissimam de illis omnibus relationem, per publica acta, & legitimos processus, eidem intulit. §. 13.

Dehinc processibus, & actis publicis, magna cum diligentia, per venerabiles, Episcopum Portuensem, Marcum prædictum, Prænestiensem illo tempore §. 14.

Episcopum assumptum, ac F. S. Eustachij, diaconum Cardinalem, Commissarios, discussis, priuata primò relatione eidem Sixto facta, postmodum in Sacro Senatu referente prędicto Venerabili fratre, Episcopo Portuensi, dilucidè re examinata, & ex illorum sententia Canonizatione conclusa, sicut Domino placuit.

§. 15. Sixto vita functo, nobis, qui eidem onere, & honore, per diuinam misericordiam, licet indigni, successimus, reseruatum est, vt supremam manum tam sanctę approbationi apponeremus. Consilio itaque habito, rursus Venerabilum fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalum, publica concione, omnia, prout ex ordine gesta erant, Leopoldique vitam, miracula, & reliqua merita, per Aduocatum Consistorialem proponi curauimus. Demum vocatis omnibus, qui in Romana Curia degunt, Prælatis, in frequenti eorum consessu, assistentibus nobis eisdem Venerabilibus fratribus nostris, S. R. E. Cardinalibus, singulorum vota Prælatorum scrutati sumus. Quibus, Spiritus Sancti gratia cooperante manibus, pedibusque, vt aiunt, in eam sententiam deuenientibus, quod Leopoldus meritò sanctus à nobis canonizandus esset, hunc in locum, & publicum suggestum, hac ipsa die, conscendere decreuimus, vt opitulante Domino, votis precibusque fidelium adiuuantibus, ipsum Leopoldum, Sanctum definiremus, & pro Sancto venerári debere ab vniuersis, & singulis Christianis mandaremus. Sicque hodiè, sermone per nos habito, re diuina peracta, & reliquis solemnitatibus adhibitis,

adhibitis, ad hanc ſacratiſſimam Canonizationem procedendum duximus. Cùm autem verbo *ſapientiæ* Dominus affirmet homini, qui eum *laudauerit*, & *dilexerit Deum, qui fecit illum*, quod *in medio populi ſui exaltabitur, in plenitudine ſancta admirabitur, in multitudine electorũ habebit laudem, & inter benedictos benedicetur*; mirumque in modum Leopoldus *in medio populorum exaltatus ſit, plenitudine* cœleſtis gratiæ *admirabilis* refulgeat: reſtat, vt noſtra approbatione, inter *electos*, & Sanctos Dei laudetur, *inter benedictos benedicatur*, quæ illi abundè partiemur, ſi eum inter Sanctos Eccleſię adnumerandum, pro Sancto venerandum, atque publicis, & ſolemnibus ſupplicationibus, votiſque, in Miſſarum celebrationibus, alijſue diuinis officijs, inuocandum, Apoſtolica auctoritate iudicauerimus. Ad laudem igitur æterni Dei, indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, ad fidei Catholicæ cultum augendum, auctoritate Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac Beatorum Petri, & Pauli, Apoſtolorum, & noſtra, de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio, ſtatuimus, diffinimus, & pronunciamus *Sanctum Leopoldum*, Auſtriæ Marchionem, Sanctorum Catalogo adſcribendum, & publica veneratione pro Sancto obſeruandum, ſicut & nos illum in præſentiarum manifeſta voce, Sanctorum Catalogo annectimus, ac minorum Confeſſorum numero adiungimus, publicè Sanctum definimus, profitemur, & veneramur.

Eccli. 7.
Eccli. 24

Statuentes, feſtum eiuſdem, die 17. Kalend. Decemb. 1. 16.

debere

debere celebrari, & ipſo feſto eius ſepulcrum, quod in prædicto Monaſterio exſiſtit, viſitantibus, & pro manutentione dicti Monaſterij manus porrigentibus adiutrices, ſeptem annos, & totidem quadragenas indulgentiæ, in forma Eccleſiæ, miſericorditer perpetuis temporibus concedimus. Nulli ergo &c. Si quis autem &c.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1485. Octauo Idus Ianuarij, Pontificatus noſtri anno primo. Hic Sanctus Leopoldus obijt anno Domino 1136.

Eccli. 44. *Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia ſua à ſæculo dominantes in poteſtatibus ſuis, homines magni virtute, & prudentia ſua præditi:*

VITA

VITA SANCTI LUDOVICI, FRANCORUM REGIS.

Excerpta ex illa, quam conscribit Gaufridus de Bello loco, ipsius Regis Confessarius.

EATVS Ludouicus, Francorum pijssimus Rex, patrem habuit Ludouicum Christianissimum Regem, qui in Albigesio, & Comitatu Tholosano, hæreticos oppugnauit. In reditu autem, lethali correptus morbo, die decimo, ad montem Penserium, excessit è viuis, mense Octobri, anno ab orbe redempto millesimo, ducentesimo, vigesimo septimo, vir vtique benè Catholicus, & sanctus. Nunquàm corporis sui vllam admisit pollutionem, vnica vxore legitima contentus. Corpus eius exanime, ad B. Dionysij Ecclesiam apportatum, iuxta B. Ludouici Francorum Regis, parens.

Ludouicus IX. RexCalliæ coronatur. patrem honorificè conditum eſt. In eius locum ſucceſſit filius primogenitus, Ludouicus, Rhemis, ab Epiſcopo Sueſſionenſi, quod Eccleſia Rhemenſis tum paſtore orbata eſſet, Regia corona inſignitus, & conſecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Eius coronationi complures è præcipuis nobilibus, licet vocati eſſent, intereſſe noluerunt: quòd propter dolorem defuncti Regis, & regni deſolati, lacrymis, & luctui illic potiùs, quàm lætitię, & iucunditati ſe darent.

Pueritia eius. At puer ſanctæ indolis, ſtrenuiſſimo patre orbatus, ſub tutela, & moderatione matris, Blanchæ, Regis Caſtellæ filiæ, permanſit: quæ illum tenerrimè diligens, ex conſilio Religioſorum hominum, præſertim Dominicanorum, & Franciſcanorum, ſingulari cuidam magiſtro tradidit moribus, ac literis inſtituendum. Ille Cap. 8. verò pius *Puer*, & velut alter *Salomon*, *ingenioſus*, *&* *bonam ſortitus animam*, præ ſuis coætaneis mirè profecit in vtriſque. A primis enim ætatis initijs, deditus fuit pietatis, & ſanctitatis ſtudijs, ferturque vitam omnem abſque mortiferi peccati perpetratione exegiſſe. Eius verò ſanctitati gratulans Blancha mater: *Mallem*, inquit, *fili, te mortuum cernere quam Creatorem tuum mortali crimine offendentem.* Quæ verba vſque adeò eius menti hæſere, vt diuina ipſum gratia protegente, numquam in ſe eiuſmodi crimen admiſerit.

Vxor eius. Agente autem matre, & Proceribus regni, anno ſalutis milleſimo, ducenteſimo, triceſimo quarto, duxit vxorem, Margaretam, Comitis Prouinciæ filiam, quę

Lutetiam venit, intra octauas Ascensionis Christi, cùm priùs esset coronata apud Senones. Anno proximo dira fames afflixit Gallias, præsertim in Aquitania, ita vt homines instar iumentorum, herbis agrestibus vescerentur. Nam frumenti sextarius apud Pictauos centum solidis væniebat. Sequenti anno, Arsacidas, senior Assassinorum, misit nuncios in Franciam, quibus id mandati dederat, vt Regem Ludouicum interficerent. Sed Deo animum eius ad pacem, & humanitatem inclinante crudelis mandati pœnitentia ductus, misit alios celeres nuncios, qui Ludouicum Regem admonerent, vt à primis Legatis sibi caueat. Cùm autem priores nuncij diligenter inquirerentur, inuenti, ad Regem Ludouicum adducti sunt. Ijs conspectis, Rex lætatur, vtrosque nuncios muneribus afficit, Regi, Arsacidæ non pauci magni pretij munera, quibus pacis, & amicitiæ studiosum se declaret per illos transmittit. Sed ab eo tempore, plures suo corpori tuendo custodes adhibuit, qui perpetuò clauas æreas ferrent.

Fames in Gallia.

Insidiæ in Ludouicum.

Anno millesimo, ducentesimo, quadragesimo secundo, Ludouicus Rex, duxit exercitum in Hugonem, Marchię Comitem, quòd is aduersùs Regem rebellasset, Henrici, Angliæ Regis, & Richardi, fratris eius, auxilijs fultus: qui ambo habebant vxores, filias Comitis Prouinciæ, sorores Reginæ Franciæ: cùm Hugo Comes vxorem haberet ipsius Angliæ Regis matrem. Anno quidem superiori, Ludouicus multam regni sui militiam ad Salminum conuocans, Alphonsum,

Vincit Hugonẽ Comitẽ Marchiæ.

fratrem, illic militem creauerat, cui antea Ioannam, filiam Tolosani Comitis, vxorem dederat, cum Auerniæ, Pictauorum, & Albigensium terris quibusdam. Voluit autem Rex, vt Hugo, Marchię Comes, Alphonso se sacramento deuinciret: quod cùm ille detrectaret, ab vxore persuasus, Regis in se animos concitauit adeò, vt is anno altero, cum numerosissimo exercitu, in eius ditionem ingressus, aliquot oppida expugnaret, & nobiles ampliùs quadraginta captos, cum multis alijs, partim Parisios, partim aliò mitteret, in custodia asseruandos. Interea verò Comitis Marchiæ vxor quosdam è suis muneribus, & promissis illectos, ad Regis Ludouici aulam misit, qui Regem, & fratres eius, tollerent è medio. Sed illi à Rege comprehensi, in carcerem abducti sunt. Commissum tandem est prælium non sine multa strage Anglorum, qui Hugoni Comiti suppetias ferebant. Nocte autem, Angliæ Rex, cum Hugone, Comite, relictis Senioribus, qui ex fuga se receperant, aufugit; ciuesque eius vrbis manè claues Ludouico Regi obtulerunt. Eodem die, Hugo, filius Comitis Marchię primogenitus, ad Ludouicum Rege venit, cum eo de pace tractaturus. Postera luce, Comes Marchiæ cum vxore aduenit, cum lacrymis, & suspirijs à Rege veniam petit, & impetrat.

Liberi Ludouici Regis.

Anno Christi millesimo, ducentesimo, quadragesimo tertio, natus est Ludouicus, primogenitus Ludouici, Regis, atque altero inde anno in lucem editus est Philippus, secundus filius. Inde circa Idus Decembris,

Ludoui-

Ludouicus, Rex, apud Pontisaram ex morbo decumbens, adeò extra se raptus est, vt multi putarent, eum iam planè obijsse. Sed ad se reuersus, mox transmarinæ militiæ Crucem petijt, & accepit. Operam sanè dedit Rex ille pijssimus, vt proles suas & verbis, & exemplis ad amorem Dei, ad mundi contemptum, ad sui cognitionem instrueret. Cùm enim per otium liceret vacare sibi, inuisebat liberos suos, & instar *Tobiæ, monita salutis dabat eis: docebat* ante omnia *timere Deum, & ab omni* semper *peccato abstinere.* Serta, è rosis aut floribus confecta, aut alia id genus, non sinebat eos sexta feria in capitibus ferre, quod eo die Salvator noster in suo capite tulerit è *spinis* contextam *coronam.* Cùmque non ignoraret, à delitijs castitati, à diuitijs pietati, ab honoribus humilitati magna impendere pericula; sobrietati, humilitati, misericordiæ dedit animum, à mundi, carnis, & Sathanæ insidijs sollicitè sibi cauens; atque cum Apostolo, *corpus suum castigans, & in seruitutem redigens*, multo tempore intima veste cilicina vtebatur: qua si non esset vsus, dehortante eum Confessario, propter nimiam imbecillitatem, volebat, vt idem Confessarius, pro quadam compensatione, diebus singulis, quadraginta solidos Parisienses clanculum in pauperes erogaret: Semper ieiunauit sextis ferijs; nec ijs diebus, præsertim in Aduentu & Quadragesima, piscibus, aut fructibus vesci voluit, vigilijs, orationibus, & clandestinis abstinentijs perpetim se affligens.

Instruit eos.

Tob. 1.

Matth. 27.

Castigat corpus.

1. Cor. 9

Ibid. *Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem verberans: ſed caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo: ne fortè, cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.*

Eccli. 3. Humilitas Regis 2. Reg. 6 *Quanto* autem *maior erat*, tanto humiliùs, & ſummiſſiùs, inſtar Dauidis, Regis, ſe gerebat, & coram Deo, propria exiſtimatione vilior ſibi videbatur. Quolibet Sabbatho, in loco ſecretiſſimo, aliquot pauperum ſuis manibus abluebat pedes, lotos tergebat, terſos exoſculabatur. Deinde lauabat etiam illorum manus, & ſingulis certam pecuniæ portionem largiebatur. Crebrò etiam centum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidiè abundè reficiebantur, atque certis quibuſdam diebus, & ſolemnibus vigilijs, ducentis pauperibus, priuſquam ipſe cibum ſumeret, ſuis manibus cibos apponebat. Semper & in prandio, & cœna, prope ſe tres habebat ſenes inopes, ijſque de appoſitis ſibi ferculis humaniſſimè tranſmittebat: Interdum ſcutellas, & cibos, quos illi Chriſti pauperes manibus contrectauerant, offas præſertim, quibus libenter veſcebatur, vt inde aliquid ederet, ad ſe reportari iubebat; Chriſtum pauperem in eius pauperibus venerans, dum non abhorret à cibis, qui ipſis ſuperfuerant. Vidit quandoque vnum ex tribus illis pauperrimis, non benè edentem. Iuſſit igitur pius, & humilis Rex ſcutellam, ſibi propoſitam, cum cibo ad illum ſenem deferri: eamque, cùm ſatis ille inde comediſſet, ad ſe referri. Ita nimirum vt interior animi eius humilitas, cunctis mortalibus poterat

rat eſſe

rat esse virtutis incitamentum. Purpurea, aut viridi, aut alioqui pretiosa veste, vel pellibus varijs, & magni pretij, nolebat vti, maximè postçaquam primùm è locis transmarinis redijt. Fidei propagationem summopere sitiebat. Itaque si quid ab inquisitoribus, quod ad fidem pertineret, ad eum esset telatum, id, alijs negocijs posthabitis, audiebat, & instar *Phinees*, magno *zelo* in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Cuius quidam Pariensis, blasphemiæ reus, illo iubente, cauterio in labijs inustus fuit. Ea enim pœna decreta erat ab ipso in eos, qui scelerate iurarent, & blasphemarent. Eam rem cùm plerique carperent, & Regem tyrannidis insimularent, ille ait: *Equidem in meis labijs libens eiusmodi inustionem perpetuò feram, tantùm vt impia iuramenta è regno meo profligentur.*

Fidei propaga tor.

1. Machab. 2. Num. 25

Decreuit quandoque pius Rex septennio peregrinari & loca sancta inuisere, venit igitur Perusium ad sanctū Ægidium, Franciscanum, instar pauperis peregrini, & ignoti, vnà cum socijs suis. Ostiario autem Monasterij indicante Ægidio, peregrinum quendam ipsius expetere colloquium: ille, spiritu docente, agnoscens, quis esset, properè accurrit, pariterque flexis genibus, in mutuos ruunt amplexus, & oscula, sed nihil loquuntur, cùm vtrique alterius cor pateret.

Inuisit B. Ægidium, Franciscanum.

Anno salutis millesimo, ducentesimo, quadragesimo octauo, Crux prędicabatur in Diœcesis Coloniensis pago, quem vulgò *Bedonfrifium* vocant. Ibi tum mense Maio, feria sexta, ante Pentecosten, tres cruces vise-

Cruces apparent.

bantur

bantur in aere; vna candida versùs Aquilonem, altera eiusdem coloris ad Austrum; tertia colore medio, in qua cernebatur suspensi hominis effigies extensis brachijs, & capite inclinato, atque in manus, & pedes eius adacti claui. Eaque medium tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in *Enchusen*, Phrisiæ oppido, cùm illic prædicaretur Crux, alia Crucis forma iuxta solem apparuit colore cæruleo, quam multi viderunt. In Traiectensi quoque Diœcesi in Doccum, vbi S. Bonifacius, Martyr, trucidatus fuit, visa est in eiusdem Martyris festo die, ingens sanè & albi coloris, perinde ac si trabi altera trabs transuersim artificiosè impacta esset. Creduntur autem bis apparuisse Cruces, ne quis ambigeret de prima apparitione, atque ita factum est, vt Coloniensis Prouincia ad trecentas ferè naues appararet.

Gal. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri IesuChristi: per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Ludouicus Rex transmarium iter suscipit. Anno Christi millesimo, ducentesimo, quadragesimo septimo, petente Ludouico, Christianissimo Rege, magna Dominicæ Crucis portio Constantinopoli Parisios translata est. Proximo inde anno, Rex, Ludouicus, sexta feria à Pentecoste, iter transmarinum suscepit, multis eum è Lutetia cum processionibus vsq; ad S. Antonium deducentibus.

Comites eius. Iuerunt cum eo, Odo, Tusculanus Episcopus, Apostolicę Sedis Legatus, & fratres Regis, Robertus, Comes Atrebatensis, & Carolus, Andegauensis Comes, cum

vxoribus

vxoribus ſuis, & multis Franciæ Epiſcopis, & Nobilibus. Erat quidem etiam Alphonſus, Comes Pictauenſis, Regis frater, Cruce ſignatus, ſed eo anno, cum Blancha, Regina matre, ob regni tuitionem, manſit domi. Die quinta, & viceſima Auguſti, Rex cum ſuis in nauim ingreſſus, biduo ſuſtinuit ventos ſecundos. Viceſimo octauo Auguſti die, à portu ſoluens, Chriſto duce, proſperè nauigans, paulò ante Beati Matthæi ferias, nocte, ad Cyprum appulit. Comitis Atrebatenſis coniux, quòd eſſet prægnans, ab Aquis mortuis in Franciam reuerſa fuit. Rex verò, conſilio nobilium ſuorum, & regni Cypri, quòd naues, & triremes, cum baliſtis necdum aduenissent, tum etiam propter impendentem hyemen, & quaſdam alias cauſas, vſque in Paſchales ferias diſtulit, profectionem ſuam. Interim Rex Cypri, & omnes regni ſui ferè nobiles & Eccleſiarum Præfecti, ſiue Prælati, Crucis ſignum accipiunt, & ſe cum Franciæ Rege, quocumque ipſos ducere velit, aduerſùm Saracenos profecturos, iureiurando confirmant. Cyprum appulit.

Per id tempus, Sulthanus Ægypti, qui per ditiones Chriſtianorum Damaſcum petere decreuerat, Regis Francorum cognito aduentu, conſilium illud mutauit. Interceſſerant enim illi inimicitiæ cum Damaſci, & Alapiæ Sulthanis. Iiſdem temporibus, obijt Robertus, Bellouacenſis Epiſcopus, & Comes Montisfortis, cum multis alijs eius expeditionis ſocijs. Porrò extremo ferè Decembri menſe, venerunt ad Ludouicum, Regem,

Legatio Principis Tartarorum nuncij à quodam Tartarorum Principe, qui ipsius nomine multa cum salute impertirent. Is ipso die Natiuitatis Christi, fuere cum Rege, Ludouico, sub sacrificio in Ecclesia, & ad prandium in aula eius, itidemque in festo Epiphaniæ: nec poterat in eis animaduerti, quod à Christianorum more discreparent. *Litteræ* autem iussu Regis, in sermonem Latinum conversæ sunt. Cùmque Rex diligenter de ipsorum Principe, & rebus Tartarorum ex ijs percontatus esset; tandem dimisit eos, adiunctis nuncijs cum *litteris*, & muneribus, quæ ad Tartarorum Regem, & ipsorum Principem perferrentur. Misit etiam per eosdem nuncios suos Regi Tartarorum, quem *Cham* vocant, tentorium, è purpura elegantissimè confectum, in quo res gestæ Saluatoris nostri graphicè expressæ visebantur. Addidit etiam particulas Crucis Dominicæ, *literis* humanissimè, & Regem, & Principem adhortans, vt qui per gratiam suam eos vocasset ad cognitionem nominis sui, illum accuratè colerent, & in eius amore semper permanerent. Misit vnà *litteras* suas Odo, Legatus Pontificis, ad Regem Tartarorum, & Principem supradictum, eorumque Prælatos, ostendens eis, sacrosanctam Romanam Ecclesiam cupidissimè eos, seu filios charissimos, complexuram, modò fidem orthodoxam constanter retinere, & Christi Vicario morigeros se præbere velint. Eius Legationis primarij à Rege Francorum missi, fuere F. Andreas, Dominicanus, cum duobus alijs eiusdem instituti fratribus, itemque duo Clerici, & totidem ministri

Rex eos cum muneribus remittit.

Litteræ Odonis, Legati Apostolici.

ministri Regis, profectique sunt octauo Kalend. Februarij cum ijs, quos diximus, nuncijs Tartarorum. Porrò frater Andreas, quem Rex illis præfecerat, non multò pòst, *ad Regem literas* misit, quarum exemplum vnà cum Principis Tartarorum *literis* Rex matri suæ, Blanchæ, in Gallias perferendum curauit.

Interea Ægypti Sulthanus, quem Babyloniæ vocant, vbi comperit, Regem Ludouicum in Cypro hybernaturum, rursus Damascum ire contendit, per Hierosolymam proficiscens, in eam curam intentus, vt posset Alapiæ Sulthanum, & ei fœderatos, ad se adiungere: sed ille Ægyptij Sulthani malitiam non ignorans, non fuit ausus ei fidem adhibere. Scripserunt autem magister militum templi, & Marestallus hospitalis, Ludouico, Regi, Sulthanum Babylonicum, cum magno exercitu, venisse in loca, Gazæ propinqua, eo animo, vt sibi conciliaret Damasci, & Alapiæ Sulthanos, metumque esse, ne Ioppen, & Cæsaream obsidione premat. Scripsit postea iterum magister ille Regi, quemdam Sulthani Babylonici Admiraldum ad se venisse præcontatum de voluntate Regis Francorum, quod Dominus ipsius cuperet cum eò pacem componere. Ea verò res & Regi, & nobilibus eius valdè molesta fuit, maximè quod magister diceretur à Sulthano petijsse, vt Admiraldum ad ipsum mitteret. Mandauit ergo Rex per *literas* magistro, ne deinceps eiusmodi nuncios iniussu suo admitteret, vel cum eis colloqui ausus esset. Affirmabant enim omnes, eo ingenio

Sulthanus Ægipti Damascum petit.

Syros esse, vt quantumcumque oppressi, numquam primi velint induciarum mentionem facere; sed eousque id differre, donec multa instantia, vt eas faciant, inuitentur.

Armeniæ Regis legatio.

Eodem tempore, quo Rex, cum Regina Margareta, coniuge sua, in Cypro morabatur, Armeniæ Rex, eius aduentu comperto, ad eum spectabiles nuncios misit, Archiepiscopum Armeniorum, & alios Aulicos, per *litteras* eius se offerens voluntati: quos ille honorificè excepit. Cùm autem didicisset, inter eum, & Antiochiæ Principem, discordiam extitisse, misit ad vtrumque Legatos suos. Illis verò suos quoque Legatos ad eum mittentibus, duorum annorum pactæ sunt induciæ. Per id ferè tempus, capti sunt quidam, qui se dicerent à Sulthano Babylonico missos esse, vt Regem, Ludouicum, & primarios eius exercitus viros, veneno enecarent. Tandem permultæ venere naues, cum magna militum manu, qui in insulis hyemauerant. Inde Sabbatho post Domini Ascensionem, mandatum est, vt omnes ad Damiatam contenderent. Eodem die Rex soluit à Cypro, sed vi tempestatis bis in Cyprum reiectus est: vbi tum se iunxit illi Princeps Achaiæ, cum magnis subsidijs, itemque Burgundiæ Dux. Tum verò dant vela ventis, & sexto die veniunt in Ægypti conspectum, ac paulò post etiam Damiatæ, in cuius portu naues anchoris fixere. Sed cùm viderent, in eo portu magna esse Turcorum

Cypro soluit Rex Damiatam.

præsidia

præſidia, Rex communicato cum Proceribus conſilio, iuſſit, die vt altero ſummo mane exirent in terram, eamque eo loco occuparent, vbi inter ipſos, & vrbem fluvius intereſſet. Eo ergo die, omnibus in triremes & alias naues ſeſe recipientibus, Rex, cum Legato Pontificis, ſacroſanctam geſtans Crucem nudam, & apertam in cymba vehebatur; iuxta eum præcedentibus in alia cymba, Beati Dionyſij vexillo, fratribus quoque illius & alijs nobilibus, & ſagittarijs comitantibus: atque ita in terram egreſſi ſunt, multis in hoſtes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione penè nulli ex Chriſtianis vulnerati ſunt: permulti autem Saraceni, & eorum equi interfecti, & in ijs tres proceres.

Eodem die, profligatis Saracenorum triremibus, Chriſtianorum triremes fluuij oſtia occuparunt. Hiſce tam proſperis initijs feliciores etiam ſucceſſus Dominus adiecit. Perterritis enim, qui intra vrbem erant, Saracenis, virtute diuina, omnes in fugam verſi, ex vrbe exceſſerunt, inſtructis priùs ignibus, quibus vrbs conflagraret. Saraceni fugiunt.

Multi itaque è caſtris Regis per pontem naualem, quem ſatis integrum reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur: Rex, quoque certior factus, nonnullos è ſuis intromittit, fixis tentorijs ſuis ad pontem, vt ſi ita res poſceret, ſuis ſuppetijs ferret. Rex occupat Damiatā.

Multus ibi commeatus repertus est, ita vt multi affirmarent, eam ciuitatem vi capi minimè potuisse. Prospexerant enim sibi in longum tempus Saraceni, ita vt diuino potiùs miraculo ea victoria tribuenda sit. Deinde verò ea ciuitate, à mortuorum cadaueribus repurgata, igneque extincto, Legatus Pontificis, cum Patriarcha Hierosolymitano, cum Archiepiscopis, Episcopis, & magna parte eorum, qui conuenerant, itemque Ludouicus, Rex, cum multis alijs, nudis pedibus, præsente Rege Cypri, cum non paucis nobilibus, in vrbem ingressi sunt: cumque Legatus ædem quandam prophanatam reconciliasset, & gratias egissent Deo, in honorem Sanctissimæ Matris Dei, ab eodem Legato Sacrificium oblatum est. Rex autem constituit, Deo benè volente, illic Canonicorum instituere Collegium, qui Domino seruirent. Capta est Damiata, quam alij
1249. *Eliopolim* vocant, anno ab orbe redempto millesimo, ducentesimo, quadragesimo nono: mansitque illic Rex tota æstate, cum exercitu Christiano, donec fluuius detumesceret, qui exercitui periculum allaturus videbatur.

Alphonsus frater Regis auxilium fert.

Eodem anno, sub finem mensis Iulij, Alphonsus, Pictauorum Comes, & Regis Ludouici frater, matre Blancha ad regni defensionem relicta, iter ingressus est cum copioso milite, & sub finem Octobris ad Damiatam applicuit. Inde die Nouembris vicesimo, Rex, Ludouicus, tam nauali, quàm terrestri exercitu instructo, relicta Damiata, contra Saracenos mouit, qui tum apud

Saraceni victi.

apud Masseram, quam quidam *Pharannam* vocant, frequentes conuenerant. In eo itinere non parum detrimenti illatum est Saracenis. Deinde cùm ventum est ad pugnam, paulò ante Christi natalem, multi ex eis cæsi sunt, cõmplures Nili aquis extincti. Postea transmisso flumine non sine ingenti periculo, rursus cum eis Christiani confligentes, multos trucidarunt, neque sexui, neque ætati parcentes. At vbi Saraceni didicerunt, nostros temerè progredi, resumunt animos, & in Christianos impetu facto, magnam etiam nobilium edunt stragem, in quibus Robertus, Atrebatensis Comes, frater Ludouici Regis. Tandem tamen nostris, eo die, victoria cessit. Proxima luce, iubente Rege, plures è Christianis flumen transgressi, Saracenorum euerterunt machinas, & pontes nauales instituerunt, vt possent nostri facilè fluuium transire. Non diu pòst, Saraceni, collectis viribus, omni ex parte in Christianos summa vi, & contentione irruunt; sed magno numero prosternuntur. Post dies aliquot in castra eorum venit Sulthani Ægypti filius, (iam enim pater eius obierat) quæ res auxit animos Saracenorum. At Christianorum res, occulto Dei Omnipotentis iudicio, deteriores reddebantur, multis eorum morbo assumptis, ita vt ex triginta duobus millibus, vix millia sex superessent. Magna enim commeatus penuria laborabant, nec pauci fame, & inedia periere, Saracenis itinera obsidentibus, ne posset à Damiata commeatus aduehi in castra Regis. Ea res coegit eos Damiatam repetere. Die quinto

Christianorū res deteriores.

Aprilis

Rex capitur cũ fratribus

Aprilis, illis iam proficiſcentibus, Saraceni cum maximis copijs in eos incurrunt, ipſum Ludouicum, Sanctiſſimum Regem, & duos fratres eius, Alphonſum, & Carolum, capiunt, cum multis alijs, eoſque in carceres conijciunt, multo fuſo Chriſtianorum ſanguine, Deo id fortaſſis propter quorundam peccata permittente, vel etiam vt pijſſimi Regis virtus, & patientia illuſtrior appareret.

Saracenorum contumeliæ.

Porrò autem ſceleratiſſimi illi, & impuri Saraceni, præter contumelias in Saluatorem noſtrum iactatas, Chriſtianis inſpectantibus, Crucifixi effigiem flagellis verberarunt, & per ſummam ignominiam impiè eam conſpuentes, in Chriſtianæ Religionis dedecus, pedibus conculcarunt. Poterat ſanè elabi facilè ſanctus Rex, cùm illi ad manum eſſet nauis, ſed ſponte illis ſe capiendum obtulit, vt poſſet captiuos Chriſtianos, quorum erat ingens numerus, redimere. Egit poſtea apud Regem Sulthanus, minacibus verbis de paciſcendis inducijs, de reſtituenda Damiata, de præſtandis damnis, ſarciendiſque ſumptibus, quos feciſſet ipſe à capta Damiata. Tandem initæ ſunt induciæ decennales his conditionibus, vt Sulthanus Regem Ludouicum, & captiuos Chriſtianos omnes è ſuis ditionibus liberos à ſe dimittat: vt Chriſtiani retineant loca aliquot terræ ſanctæ: porrò Rex, Ludouicus reſtituat Damiatam, & pro factis in illud bellum expenſis, octo millia Byzantiorum, reddatque captiuos Saracenos omnes. His confectis inducijs, Sulthanus, dum cum exercitu

Induciæ pactæ.

Damia-

Damiatam proficiſcitur, à quibuſdam è ſuis fruſtatim gladijs conciditur: moxq́ue grandi numero properant Saraceni ad Regis Ludouici tentorium, illum, & Chriſtianos omnes iugulaturi: Sed immenſa Salvatoris virtus eorum animos fregit, mutataq́ue ſcelerata voluntatę, poſtulant à Rege, vt ſtet pactis conuentis. Rex cùm iam nulla eſſet ſeruandæ Damiatæ ſpes, maluit paciſci cum illis inducias, quàm & ſe & Chriſtianos omnes perdere. Itaque ad certum diem Damiata illis redditur, Rex, & fratres eius, & nobiles Franciæ, ditionis Hieroſolymitanæ, & Cypri, è carcere dimittuntur. Sperabat iam pius Rex fore, vt etiam reliqui captiui, vti conventum erat, à Saracenis dimitterentur: ſed cùm diu expectaſſet, ex duodecim millibus, ægrè quadringentós recepit; impijs illis Saracenis fidem iureiurando firmatam violantibus: qui etiam de cæteris rebus nihil voluere remittere, & (quod eſt longè immanius) egregios quoſdam iuuenes Chriſtianos è captiuis illis coegerunt impuriſſimi Mahometis profiteri ſectam, Chriſtiana religione abiurata. Impoſuerant enim nudós enſes ceruicibus eorum, & ſi qui nollent eis conſentire, illos iugulabant. Ex ijs quidam imbecilliores à Chriſto ad Mahometem defecerũt. Alij coronas Martyrij, contempta morte, reportarunt. Saracenorum perfidia.

Cernens autem Ludouicus Rex Saracenos venire contra induciarum fidem, conſuluit nobiles ſuos, & milites religioſos, quid agendum ſibi ipſis videretur. Illis magna ex parte aſſerentibus, ſi quidem nunc recedant, terras illas, & captiuos, in ſummũ diſcrimen venturos: Conſiliũ Regis.

Cc ſin autem

sin autem maneant ad tempus aliquod, posse inde vtilitatis nonnihil accidere Christianis, præsertim quod inter Ægyptium, & Alapianum Sulthanos, acerba extaret simultas; Rex pius maluit hærere in Syria, quàm res Christianorum, & ipsius Christi in ea despératione, tantoque discrimine relinquere. Alphonsum verò, & Carolum, fratres suos ad Reginam matrem consolandam remisit in Gallias. Acta sunt hæc anno Christi millesimo, ducentesimo, quinquagesimo. Quis verò hic non agnoscat stupendum præpotentis Dei miraculum, gentem illam ferocissimam parere tanto Regi? gentem cupidissimam Regem opulentissi mum soluere captiuitate pro longè minori pretio, quàm obtinere potuissent? Rex autem quinque deinceps annis mansit in Syria, nec ociosus sanè, sed multos Saracenos ad Christi religionem traducens, multos captiuos redimens, & vrbes aliquot, & castra egregiè communiens. Offendit tum apud Sidonem permulta cæsorum Christianorum corpora, iam putentia, non pauca à feris belluis lacerata. Ea proprijs manibus sepeliuit humiliter, & deuotè, vsus opera quorundam è suis, qui illorum fœtorem vix ferre potuerunt. Quotidie autem manè flexis genibus *Dauidicum Psalterium* recitabat. Postquam autem resciuit de obitu matris, Blanchæ; nobilibus ipsius id consulentibus, in Gallias reuersus est. Cùm ergo nauigarent, tertia nocte, nauis, quæ Regem habebat, bis tanta vi appulsa est ad rupem, vel terræ linguulam, vt nautæ, & alij illicò submersum iri putarent.

Fratres in Galliá remittit.

Miraculum.

Rex manet in Syria.

Reuertitur in Galliam.

putarent. Ea concussione excitati Sacerdotes, Clerici, sanctum Regem inuenerunt coram Sacrosancto Christi corpore orantem quàm deuotissimè: omnesque in ea fuere sententia, mortis tam præsens discrimen, eius meritis & precibus se euasisse.

Nam, & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Psal. 22.

Inde in Franciam reuersus, Rex, summa omnium gratulatione excipitur, atque ab eo tempore, magis magisque de virtute in virtutem proficiens, ad omnimodam vitæ perfectionem peruenit. Etsi verò *ab infantia cum eo creuerat miseratio*, deinceps tamen euidentiùs eam declarauit in afflictos, & inopes, quibus omnibus, pro viribus, opitulabatur: Iussit enim exstrui domos hospitales, monasteria religiosorum, & in diuersis regni sui locis multas quotannis distribui pecunias ijs, qui maiori oppressi inopia videbantur. Multa Dominicanorum, & Franciscanorum condidit cœnobia à fundamentis, multisque alijs pauperibus religiosis Ecclesias, & ædificia opportuna construxit, largis additis eleemosynis. Cæcis, in qualibet ferè ciuitate, & castello regni sui, domos ipsis congruas benignissimè attribuit, certos illis prouentus assignans. Non pauca diuersorum ordinum Monasticorum cœnobia ex integro extruxit, & magnis ea redditibus instruxit: in quibus etiam non rarò miræ humilitatis, & charitatis officia exhibuit, suis manibus humiliter, ac deuotè

Miseratio regis in pauperes.

Iob. 31.

seruiens ægrotis. Cùm veniret Parisios, aut ad alias vrbes, domos hospitales, in quibus magna erat malè habentium copia, humanissimè inuisens, nulliusque morbidi deformitatem, aut sordes refugiens, infirmis omnibus, flexis genibus fercula offerebat. In Abbatia Regij Montis Cisterciensis ordinis, quam ille magnificè inprimis & condidit, & ditauit, vt res ipsa testatur, crebrò id genus officia præstitisse fertur. Erat ibi Monachus quidam leprosus, quem fœdus ille morbus horridum, & abominabilem reddiderat, naso eius, & oculis planè corrosis, & exesis. Ei sanctissimus Rex prandenti in os cibum, & potum inferebat, absque vlla abominatione officiosissimè illi inseruiens genibus flexis, ita vt Abbas, qui tum aderat, & vix id intueri sustinebat, in gemitus, & lachrymas prorumperet.

Ibid. *Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.*

Quamuis autem nulli indigenti sua benignitate non ferret opem; at illis tamen, qui diuino cultui, & saluti animarum vacarent, liberaliùs, & crebriùs eleemosynas præstabat; solebatque dicere nonnunquam familiaribus suis, de magnis illis eleemosynis, quas conferebat quotannis Parisijs in fratres Dominicanos, & Franciscanos: *O Deus, quàm benè collocatæ sunt hæ eleemosynæ in tot tantosque fratres, ex toto orbe terrarum Lutetiam aduentantes: vt quod hic è diuinis scripturis hauriunt, in totum mundum effundant, in honorem Dei, & salutē animarum!*

Alias

Alias eius tum annuas, tum quotidianas eleemosynas quis vel enumerare queat?

Præcipua verò deuotione Sanctas venerabatur reliquias, cultumque Dei, & honorem Sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisijs, in palatio Regali, sacellum elegantissimum extruxit, in quo sacrosanctam Domini IESV coronam spineam, magnam sanctæ Crucis portionem, ferrumque *Lanceæ*, quæ Salvatoris *latus* fodit, admodum reuerenter reposuit, cum multis alijs reliquijs, quas à Constantinopolitano Imperatore, immenso labore, & magnis impendijs acceperat. Cùm in Ecclesia diuina officia persoluerentur, nullius admittebat colloquium, nisi aut necessitas cogeret, aut euidens vtilitas id poscere videretur: sed neque sic tamen, nisi breuiter, & succinctè, ne ipsius lacrymę, & pietas siue deuotio interturbarentur. Nam, instar Hieremię, in precibus suis, & exercitijs pietatis, lacrymarũ pietatem sitiens, suo confessario quandoque in familiari colloquio fatebatur, nonnumquam sibi oranti diuinitùs datas fuisse lacrymas, quę per genas in os influentes, non solùm cor, sed etiam os ipsius gustu suauissimo affecissent.

Cultus reliquiarum.

Ioan 19.

Thren. 1

Tanta reuerentia S. Crucis signum prosequebatur, vt si illud humi expressum vidisset, calcare pedibus ausus non esset: exegitque à multis cœnobijs, ne deinceps in suis monasterijs permitterent illud in pauimento effingi, & sicubi iam humi effectum esset, id penitùs abolerẽt. Quàm verò reuerenter, annis singulis in Parasceue, ad adorandum Sanctæ Crucis lignum, solutis capillis,

Signum Crucis.

flexis, atque etiam nudis genibus accesserit, testantur eorum oculi, qui tunc eum sine lacrymis conspicere non potuerunt. Illum diem, in quo, vt paulò antè diximus, Sacras reliquias à Constantinopolitano Imperatore acceptas, in palatij sacello collocauit, annua voluit solemnitate celebrari, idque triduo, ita vt primo die diuina officia peragerent Dominicani, secundo Minores, tertio alij Monachi, atque ad eam rem magnas à Sede Apostolica condonationes, siue Indulgentias impetrarat. Cùm Saraceni ab eo exigerent, vt quæ cum ipsis pactus erat, de numeranda pecunia pro sui.& Christianorum liberatione, ea conditione firmaret, vt testaretur se velle Christi fidem abiurasse videri si non staret promissis; prorsus abhorruit, dicens: *Etiamsi corpus occidatis, animam occidere non potestis.* Sed cùm quidã è suis dicerent, sine peccato ita eum iurare posse: placidè respondit: *Ego verò vsque adeò hæc verba denegandæ fide exhorreo, vt ea ore exprimere non possim.* Orabant eum quidam, cùm esset in locis transmarinis, vt nobilem quendam Saracenum, qui recens Sulthanum interfecerat, militem crearet: at ille respondit: *Absit à me, vt vel pro seruanda vita, vel morte declinanda, quemcumque à Christiana Religione alienum, baltheo militari donare velim.*

Religio Regis.

Iusiurandum. (margin: Iuth. o.)

Iustitia eius.

In regni administratione eam prudentiam, & auctoritatem adhibebat, vt sine acceptione personarum, controuersijs quorumcumque diligenter excussis, iustam ferret sententiam. Consiliarij eius, & regni Proceres,

cernentes eum ſapientia Dei præditum, & ſincerè, atque ex animo diligebant eum, & non mediocriter verebantur. Cùm autem formidaret pius Rex, cauſas pauperum non magnæ illis curæ eſſe, vt minimum bis, hebdomadibus ſingulis, in loco publico reſidens, audiebat eorum querelas: & tum iuſtitia, tum miſericordia eas expendens, celeriter eos expediebat. Duella, vt quæ iure eſſent vetita, ad nullius preces admittere voluit: ſed alia ratione, quæ iuri conſentanea eſſet; etiam magnatum maleficia caſtigabat. Et vt vſurarum immanis vorago obſtrueretur, ſtatuit, vt eos qui per *literas*, Iudæis, aut alijs, publicè vſuras exercentibus, ſe obligaſſent, non cogerent ad ſolutionem iudices. Et quia veriſſimè dixit Eſaias: *Erit opus iuſtitiæ, pax*, Deus iuſto & pio Regi pacem, & regno tranquillitatem præſtitit. Pacis amans. Eſa. 32.

Habebat hoc peculiare à Deo munus, vt qui inter ſe diſcordia laborarent, eos vt plurimùm conciliaret. Quàm fuerit autem Deo grata tanti Regis ſumma humilitas, Rex regum omnium, CHRISTVS, Deus, euidenti miraculo declarauit. Comes Gelriæ nuncium cum literis miſerat Pariſios illicò rediturum: Ex eo reuerſo ſciſcitabatur Comes, num Regem Franciæ, Ludouicum vidiſſet? Tum ille, ſubſannans, collumque retorquens; *Vidi*, inquit, *vidi illum miſerum papilardum Regem, ad ſcapulas caput geſtantem.* Vix verba finierat, & facies eius retrorſum acta, ita contorta permanſit. Tandem poſt multorum annorum curricula, quibus ſe omni Humilitas. Nauigaterum

In terrã sanctam. omni virtute exercuit Sanctus Rex, certa ad eum fama allata, de vastatione, & periculis terræ Sanctæ instar 1. Machab. 2. *Mathathiæ*, cum filijs suis, mala gentis Christianæ, & Sanctorum ferre non sustinens, Deo ipsum permouente, alteram suscepit nauigationem, cum tribus filijs comitibus, itemque cum regni Proceribus, & nobilibus, multaque populi frequentia. Cùmque iam naues Adhortatur filios. conscensuri erant, filios suos blando vultu aspiciens, & primogenitum speciatim appellans, ait: *Vide, fili, vt ego iam grandæuus secundò hoc iter capeßam, quando iam etiam Regina mater tua prouecta ætate est, & nos regnum nostrum, fauente Deo, absque vlla perturbatione obtinemus, diuitijs, delitijs, & honoribus, quantum fas est, affluentes. Vide, inquam, vt Christi, & Ecclesiæ eius causa, non parcam senectuti meæ, nec me flectat desolatio matris tuæ, delitias, & honores contemnam, opesq́; meas pro Christo impendam. Vide, vt te, & fratres tuos, & sororem primogenitam, mecum ducam, simul etiam quartum filium ducturus, si aliquanto maturiori eßet ætate. Hæc verò idcircò te audire volui, vt cùm post obitum meum ad regnum pertigeris, pro Christo, & Ecclesia, atque fide Catholica tuenda, nulli rei parcas, non vxori, non liberis, non regno. Volui enim & tibi, & fratribus tuis, de meipso præbere exemplum, vt si res postulet; vos similiter faciatis.*

1270. Itaque anno Domini millesimo, ducentesimo, septuagesimo, Kalendis Martijs, Ludouicus, Rex Christianissimus, nihil fractus superiorum temporum laboribus, & expensis, quas in priori expeditione fecerat,

cum tri-

cum tribus liberis, Philippo, Ioanne, Petro, è Massiliæ portu soluit, adiuncto etiam sibi Nauarræ Rege, & permultis Ecclesiarum præfectis, & nobilibus. Vt autem faciliùs terram sanctam recuperare possent, consultissimum eis visum est, vt regnum Tunetanum, quòd magna in Syriam nauigantibus obijceret impedimenta, ante omnia in suam redigerent potestatem. Iam ceperant portum Carthaginis, qui Tuneto haud procul abest,& ecce morbus,qui illo anno ijs in locis mirè grassabatur, Christianorum exercitum inuadit, ex Regis filijs, tollit Ioannem, tollit ipsum quoq; sanctissimum Regem,cum multis è nobilitate,& plebe. Quàm sanctè autem, & piè à vita migrarit Christianissimus Rex, gener eius, Nauarræ Rex, Tusculano Episcopo perscripsit. Nam correptus morbo, non cessauit laudare Deum, sæpè illam orationem interserens: *Fac nos Domine prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare.* Et pro illis,quos secum adduxerat,ita orans: *Esto Domine plebi tuæ sanctificator, & custos.* Morti propinquus,voluit se corporis Christi Sacramento muniri.Cùmq; Sacerdos id ei ostenderet, perquireretq; num crederet, ibi esse filium Dei, respondit, minus apud se habere dubij,quàm si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cœlos, Iam supremum trahens spiritum, suspiciens in cœlum, ait: *Introibo in domum tuam, Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Quibus dictis, felicissimè obdormiuit in Domino.

Morbus exercitũ inuadit.

Rex piè moritur.

Psal. 5.

Eius morte non mediocriter consternato Christianorum

Pax inter.

Christianos & Saracenos.

norum exercitu, & Saracenis lætantibus, Carolus, Siciliæ Rex, in bellis strenuus, cum multo milite aduenit, animosque Christianorum confirmauit. Et si autem longè plures essent Barbarorum, quàm Christianorum copiæ, non tamen ausi fuere cum nostris instructa vtrinque acie committere, sed leuibus prælijs, & crebris excursionibus non mediocriter vexarunt Christianos. Tandem obsidione pressi à nostris, coacti sunt pacem petere, quæ his potissimùm conditionibus confecta est, vt omnes Christiani, qui in eo regno captiui tenebántur, abirent liberi: & vt Dominicanis, & Franciscanis, atque alijs libera esset facultas toto illo regno Christum prædicandi, credentesque baptizandi, vtque Rex Tunetanus Regi Siciliæ annuum tributum quadraginta millium aureorum persolueret.

Ludouicus Rex canonizatus.

Obijt autem pijssimus Rex Ludouicus vicesima quinta Augusti, & tum in vita, tum post obitum, multis claruit miraculis. A Bonifacio Pontifice, eius nominis octauo, in Sanctos relatus est. Robertus Gaguinus, *libro septimo de gestis Francorum*, testis est, in archiuis Caroli, Quinti Regis Gallorum, repertam esse chartulam præceptorum, quæ hic Sanctus Rex filio suo primogenito, dum Tunetum obsideret, dictauit, & scripsit: eamque ex Caroli Thesauro receptam, Girardum de Montaguto, regium scribam, Carolo exhibuisse anno salutis millesimo, trecentesimo, sexagesimo quarto. Ea præcepta, & institutiones habentur etiam in *manuscriptis codicibus*, vnde nos ea stylo mutato descripsimus.

Institu-

Institutiones sanctissimæ, Philippo primogenito filio à Sancto Ludouico Rege, sub mortem propositæ.

FILI mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum: nemo enim potest esse salvus, nisi Deum amet. Monitiones erga filium.

Caue ne vnquam admittas peccatum mortiferum: sed omnia potiùs ferre velis genera tormentorũm, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Cùm aduersa accidunt, feras æquo animo, & cogita, te commeruisse: atque ita lucrum tibi inde accedet.

Cùm rebus prosperis frueris, humiliter agas gratias Deo, ne inde animo elatus efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem.

Crebrò confitearis peccata tua, deligasque tibi sapientes Confessarios, qui te possint instituere, & docere, quid agere, quid vitare oporteat: coram illis ita te compares, vt audeant sincerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue, ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Tob. 4.

Officium diuinum deuotè auscultes; facessant tibi fabulæ, & nugæ, nec oculi huc atque illuc circumfe-

Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus, tibi ab illo collatis, vt dignus fias potioribus eius beneficijs affici, & augeri.

In administranda iustitia sis rectus, & seuerus, & ita vt leges præscribunt, eam exerceas erga subditos, neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens, pauperumque querimonias non reijcias, donec veritas innotescat.

Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Sap. 1.

Si quis habeat aduersùm te querelam aut controuersiam, semper ab illo stes contra te ipsum, donec rem certam comperias. Ita enim fiet, vt consiliarij tui fidentiùs iustam ferant sententiam.

Si quid possideas rei alienæ, etiamsi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter restituas iusto possessori, vbi certò id constiterit. Sin autem dubia res est, cura, vt viri sapientes accuratè, & sine mora inquirant. Id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace & iustitia fruantur, in primis homines religiosi, & qui in Clero sunt.

Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi: iustitia, & pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta est: & iustitia de cælo prospexit. Psal. 83.

Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam, & obedientiam. Beneficia ecclesiastica non conferas, nisi benè

dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idque ex consilio bonorum virorum.

Bellum, præsertim aduersùs quemlibet Christianum, sine multo consilio vide ne suscipias. Si necessitas cogat suscipere; Ecclesias, & insontes nullo patiaris damno affici.

Luc. 14. *Quis rex, iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens priùs cogitat, si poßit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt.*

Si qua existat vel tibi, vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoad poteris, componere & sedare coneris.

Vide, vt bonos habeas Prætores, & Magistratus, & de illis solerter inquiras, vti se gerant.

Semper sis addictus, & deuotus Romanæ Ecclesiæ, eius Pontifici haud secùs, atque spiritali patri te morigerum præbeas.

Math. 16. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

Da operam, vt impensæ tuæ moderatæ sint, & rationi consentaneæ.

Sub finem hortor, & adiuro te, fili mi, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces, & missæ Sacrificia.

Sancta

Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. 2. Machab. 12

Ad extremum, fili charissime, quidquid boni potest bonus, & pius parens precari filio suo, id ego precor tibi. Sacrosancta Trinitas, & Sancti omnes seruent te ab omni malo, præstetque tibi Deus, gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem; ita vt ille per te honoretur; & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eumque contemplari, laudare per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Benedixit Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea vsque in præsentem diem: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Gen 48.

Sanctus Ludouicus natus est anno Domini 1214. Obijt anno 1270. Régnauit annis 44. In Sanctos relatus anno 1296.

Iustorum autem semita, quasi lux splendens, procedit, & crescit vsque ad perfectam diem. Prou. 4.

VITA

VITA BEATI AMADEI, TERTII DVCIS SABAVDIÆ.

MADEVS, Sabaudiæ Dux tertius, natus est ex Ludouico, Duce Sabaudię secundo, & Anna, filia Iani, Regis Cypri, anno à partu Virginis millesimo, quadringentesimo, trigesimo quinto. Hic nondum infantiam egressus, sponsus designatus fuit Iolandæ, filiæ primogenitæ Caroli, septimi Christianissimi Galliarum Regis. Adolescens, ac penè puer, initium operum suorum semper ab oratione ducebat: neque antea cum hominibus agere solebat, quàm diuinæ Missæ sacrificio audiendo, & conciliando sibi Numini operam dedisset. Et quoniam in itinere spiritualis vitæ multa occurrunt pericula, partim à naturæ fragilitate; partim ab inuidentia, &

B. Amadei natiuitas. 1435. Adolescentia.

astutia dæmonum, ducem elegit non minus sanctum, quàm doctum, eumque perpetuò sibi adesse voluit, vt eius consilio, & admonitione regeretur. Is fuit magister Ioannes Fuzonius, ordinis Sancti Francisci, ex Monte regali, viræque doctus, ac sanctus. Hunc virum, vt parentem coluit, vt magistro fidem habuit, & cum eo negocia animæ suæ omnia liberrimè communicabat.

Dotes naturales. Quod verò attinet ad naturalia, siue Dei dona, siue naturæ vitia: cum venustate corporis coniunctam habebat incredibilem facilitatem, & comitatem; sed cum his bonis admiscuit diuina prouidentia morbum incurabilem, & fœdum, qui dicitur *epilepsis*, siue *morbus comitialis*; quod flagellum vir Dei, non vt flagellum, sed vt frænum ad peccata multa vitanda sibi à Deo patre amantissimo datum existimabat, & fatebatur. Cùm enim subirent animum, quæ illum extollere potuissent, opes, honores, potestas, imperium; mox aderat medicina, à Deo parata, morbus epilepticus, qui tumorem animi comprimebat, & ipsum totum hominem abijciebat. Itaque non rarò famulos suos, ipsi compatientes, dulcissimè consolabatur, dicens; Deum magis homini propinquare, cùm eum flagellat, quam cùm consolatur. Id quod est consentaneum *diuinis literis*, in quibus legimus dictum fuisse *Tobiæ* ab *Angelo* sancto; *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te.* Et in *psalmo* legimus: *Cum ipso sum in tribulatione.* Et Apostolus dicit: *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem filium, quem recipit.* Et alius Apostolus addit:

Tob. 12. Psal. 90. Heb. 12.

Omne

Omne gaudium existimate, fratres, cùm in tentationes varias incideritis. Sed his omissis, ad historiam reuertamur. Iacob. 1.

Cùm ad annum ætatis octauum decimum peruenisset Amadeus, hortante patre, Iolandam, sibi olim desponsatam, accepit vxorem: sed ad sacramentum coniugij non sine multis precibus se præparauit, vt eius solita pietas, & patris spiritualis admonitio, & doctrina requirebant. Vixit autem cum vxore tam pacificè, & concorditer, toto vitæ suæ tempore, vt planè intelligi posset, auctorem huius coniugij non alium fuisse, quam Deum. Interim accidit, permissione diuina, vt virtus optimi Principis magis elucesceret; vt fratres eius, videntes eum à patre plus omnibus diligi, inuidentiæ morbo adurerentur. Et res in apertum bellum erupisset, nisi Ludouicus, Dux, & pater, cum Rege Galliæ egisset, vt Philippus, vnus ex fratribus, & cæteris ardentior, carceri manciparetur. Sed sicut fratres Amadei imitati sunt *fratres Iosephi*, Patriarchæ, in ipso *Iosepho* sine vlla causa iniusto odio prosequendo: sic & pius Amadeus imitatus est incredibilem charitatem sanctissimi *Iosephi*, in reddendo bona pro malis, & *vincendo in bono malum*, vt Apostolus iubet. Vix enim Ludouicus, pater, obierat, & Amadeus in ducatu successerat; tum Philippum fratrem è carceribus liberari curauit; nec per Legatos id effecit, sed ipse in Gallias profectus, cum Rege non solùm egit, vt Philippus è carcere educeretur; sed etiam curauit, vt Margareta, filia Ducis

Vxorem ducit.

Inuidia fratrum.

Charitas Amadei. Gen. 37.

Rom. 12

Borbonij, fratri suo, Philippo, in matrimonium con-iungeretur; & ipse partem Imperij sui eidem donauit. Heroica planè charitas, & Christianissima virtus, sic

Matth. 5. *diligere inimicos*; hoc est esse verissimum Christi discipulum, & imitatorem. Nam ne ipse quidem Patriarcha *Iosephus* ad hunc apicem charitatis peruenit, vt fratres suos, à quibus *venditus*, ac penè necatus *fuerat*, ad partem sui Principatus admitteret.

Philippi fratris ingratitudo.

Amadei fiducia.

Sed ea, quæ dicta sunt de charitate Sanctissimi Ducis, Amadei, erga fratres ingratos, & malos, ab ijs, quæ dicenda restant, superantur. Philippus, Ducis Amadei Germanus, non contentus honore, quo eum Dux affecerat, iterum in hostem ex fratre mutatus, coacta militum armatorum multitudine, Arcem, in quam se Dux contulerat, circumdare, eamque vi capere aggreditur. Sed Amadeus, verisimè Deum amans, & propter Deum *inimicos* etiam *diligens*, & assuetus bona pro malis reddere, atque in adiutorio Dei confidens; aperiri iussit portas Arcis, & ad se fratrem armatum, & minacem vocans, sic piè, sic amanter, sic diuinè locus est, vt fratrem ab odio, & furore hostili ad pacem, & charitatem verè Christianam, & verè fraternam conuerterit. Sic triumphauit triumpho nobilisimo de hoste generis humani, cuius proprium est serere inimicitias, etiam inter amicos, & fratres.

Matth. 5 *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est: qui*

solem

ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos , & malos : & pluit ſuper iuſtos , & iniuſtos.

Extincta inimicitia cum fratre , exorta eſt ſiniſtra quædam opinio inter magnates de imperitia Ducis,ad regendos populos : propterea quòd nimiùm ſollicitus videretur de ſpiritualibus exercitijs, & de pauperibus ſubleuandis. Sed hanc ſiniſtram opinionem prudentiſſimo conſilio facilè ſuperauit , & extinxit. Inſtituit enim iter in Gallias,vt cognatum Regem viſeret : atque ad hoc iter inuitauit maiorem partem Principum ſuorum. In eo itinere, multis in locis, honorificentiſſimè exceptus fuit , vt cognatus Regis ; & cùm ad Regem perueniſſet, incredibile eſt, quantis honoribus affectus fuit , tum ab ipſo Rege , tum etiam ab omnibus Principibus nobiliſſimi illius regni. Ex ea re didicerunt aulici Ducis , quàm magni facere deberent Ducem ſuum, quem tanti fieri ab vniuerſo Galliæ regno ipſi vidiſſent. Itaque ab eo tempore nemo auſus fuit reprehendere pietatem Principis ſui , quam admirari, & de qua gloriari , ſi quid ſaperent , omninò deberent. Calumnia in Amadeũ Conſiliũ eius

Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt ; & futuræ. 1. Tim. 4

Quòd autem Amadeus non abhorreret ab armis, quando iuſta cauſa bellandi ſe offerret : docuit infelix exitus Conſtantini, vltimi Imperatoris Græcorum : ferunt enim, tunc Amadeum, Ducem magno zelo miſiſſe in Peloponeſum exercitum ſatis copioſum, vt ea regio à Turcarum furore defenderetur. Et cùm paulò Virtus bellica.

post Pius secundus, Pontifex maximus, in Concilio Mantuano præsidens, vocaret Principes Christianos ad bellum sacrum contra Mahometanos, ipse inprimis adfuit, promptus ad opes, & vitam, si opus esset, pro Christi religione profundendas. Quod etiam facilè cognosci potuit, quando Iacobus, Nothus, Nicosiæ Episcopus dimissa dignitate Episcopali, adhęsit Soldano Ægypti, & Ludouico, à Sabaudia Rege legitimo expulso, regnum Cypri inuasit. Tunc enim magno ardore animi Amadeus coegit exercitum, vt regnum, si posset, recuperaret: præsertim cùm Carlotta, regni hæres, ad eum venisset. Sic enim decebat, vt pijssimus Princeps proprias offensiones ex fraterna charitate facilè condonaret: sed offensiones Dei, & Reipublicæ Christianæ, pro viribus vlcisceretur.

Misericordia in pauperes. Sed vna in re videtur hic sanctissimus Princeps excelluisse, ea est misericordia erga pauperes. Non enim surda
Matth. 25. aure audiuit Dominum dicentem: *Venite, benedicti patris mei. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare.* Et quæ
Prou. 19 sequuntur: & Salomonem qui ait: *Fæneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Et Angelum dicentem ad
Tob. 12. *Tobiam: Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam.* Et denique Beatum Apostolum, admonentem
1. Tim 6 *diuites*, vt *facilè tribuant*, & communicent opes suas, & *thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.* His, & alijs id genus Sancti Spiritus oraculis eruditus, optimus Princeps in pauperes alendos

alendos liberalissimus erat; neque contentus erat solo ministerio famulorum in pauperibus reficiendis, sed ipse proprijs manibus ad mensam illis ministrabat; certus se Christo in pauperibus ministrare, cùm Dominus dixerit; *Quod vni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis.* Matth. 25.

Accidit aliquando, vt Legatus quidam, à nescio quo magno Principe missus, cum Duce Amadeo, colloquens, peteret, an non aleret magnam copiam canum venaticorum, de more aliorum Principum; respondit Amadeus, ingentem omninò numerum canum optimorum à se nutriri, quos si placuerit videre, sequenti die tali hora adesset. Adfuit ille ad horam indicatam. & Dux introduxit Legatum in proximum triclinium, vnde in subiectam aulæ planitiem prospectus erat. Ibi mensam illi admirabundo oblongam, stratam, & cibis omnis generis refertam, accumbentesque ad eam mendicos quamplurimos ostendit, atque hisce hominem verbis affatur, *Isti, vir amice, canes sunt, quibus in vita hac, cuius breuis, incertaq; periodus est, cælum ego venor, alimentaq; mihi comparo, quæ manna omni præstantiora, famem mihi in perpetuum sistant.* Ac dicenti inter alia Legato, inueniri sæpiùs homines improbos, inertesque, qui paupertatem simulent, & mendicando, quam manibus laborando, quæ ad victum necessaria sunt, comparare sibi velint, Respondit Dux, *Nolim*, inquit, *tam anxiè ista inquirere: nam, si in actiones nostras ita inquireret Deus, malè omninò nobiscum ageretur; sed ille pius, &*

Quales canes aluerit.

Matth. 5 *pius & clemens, solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Sic & nobis melius est, in tanta multitudine bonorum, eleemosynam diuidere in aliquos indignos, quàm, dum paucos indignos repellere à nostra liberalitate curamus, plurimis verè pauperibus iniuriam faciamus.*

Amadei liberalitas. Neque verò solum in pauperes singulos liberalissimus erat pius Princeps, sed etiam in publicis ædificandis hospitalibus, & monasterijs, & in ornandis, & pretiosa supellectile ditandis Ecclesijs, magnificentiam suam, & pietatem ostendit. Vsque ad hanc diem conseruari dicuntur Vercellis pretiosissima sacerdotalia indumenta, quæ pijssimus Dux Amadeus Ecclesiæ Sancti Eusebij dono dedit. Suscepit etiam aliquando peregrinationem ad vrbem, vt viseret loca sancta, quibus Romana ciuitas abundat.

Peregrinatur Romam. Profectus est autem, non vt magnus Princeps, sed vt homo incognitus, & cum vestibus, peregrinantibus accomodatis, & incredibili humilitate, & religione Ecclesias, & Sanctuaria vrbis obiuit. In eleemosynis solùm largiendis, tum pauperibus singulis, tum Xenodochijs, & Ecclesijs; non se pauperem peregrinum, sed opulentum Principem demonstrauit. Siquidem magnam argenti, & auri copiam in eiusmodi sancta loca effudit, ac potissimùm ad memoriam Principis Apostolorum, non aurum solùm, & argentum, sed etiam gemmas pretiosissimas dimisit. Obiuit postea & aliam peregrinationem, cum vxore, Iolanda, ad sacrosanctum linteum, in quo Paßionis

Dominicæ

Dominicæ vestigia non sine insigni miraculo impressa cernuntur. Obiuit autem eam peregrinationem, non sine magno labore, & fatigatione semper pedes, vt passionis Dominicæ cum ipsa sua coniuge particeps fieret.

O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor, sicut dolor meus, quoniam vindemiauit me, sicut locutus est Dominus in die iræ furoris sui. Thren. 1

Porrò ad eleemosynas, & peregrinationes adiungebat etiam frequentes orationes, & ieiunia: neque desunt, qui existiment, frequentia ieiunia in causa fuisse, vt rariùs morbo illo suo familiari vexaretur. Neque verò religiosæ, & piæ exercitationes impediebant eum, quo minus conseruaret Majestatem Principis, qualis eum decebat, tum in alenda numerosa familia, tum in stipendijs militibus numerandis. Nouerat enim, Patriarcham *Iosephum*, moderatorem *Ægypti*, & *Dauidem*, Hæbreorum *Regem*, & nostros, Henricum, Imperatorem Romanum, & Ludouicum, Regem Francorum, sine detrimento pietatis potuisse regna, & Imperia debita cum auctoritate gubernare. Illud tamen pij Principes, & in eis noster Amadeus, diligenter curabant, vt ab aula exularent mimi, parasiti, gnatones, inutilia terræ pondera, & multò magis blasphemijs, & periurijs addicti; neque ij soli, sed etiam mendaces, detractores, rixosi, & alij id genus improbi. Illud autem admirabile est, & proprium eleemosynarum emolumentum; quod cùm tam liberalis, & quasi prodigus videretur

Oratio-nes eius, & ieiu-nia.

Majestas Princi-pis.

Gen. 42.

2. Reg. 5.

Dux Amadeus in eleemoſynis largiendis: tamen fratribus plurima largitus eſt, & ſororibus dotes ſtatui ipſarum congruentes dedit; & nulla noua populis vectigalia, vel tributa impoſuit. Sic tamen ærarium, quod inane repererat, cùm regnare inciperet, repleuit, vt iuriſdictiones varias redemerit, quas Principes ſuperiores coacti alienauerant. Itaque verum eſt, non ſolùm in vita futura, ſed etiam in præſenti, quod ſapiens ſcriptum

Prou. 19 reliquit, *Qui miſeretur pauperum, fœneratur Deo.*

Iudices optimos conſtituit. Ad has virtutes ſancti Ducis acceſſit diligentiſſima cura præponendi in omnibus ciuitatibus optimos iudices, quos videlicet ipſe noſſet ſimul valdè peritos, & valdè probos. Nam & probitas, ſine ſcientia, parum prodeſt: & ſcientia, ſine probitate, multum obeſt.

Patiētia in aduerſis. Denique acceſſit eximia patientia in aduerſis. Quæ virtus virtutes omnes perficit. Quod Sanctus Iacobus

Iacob. 1. docet, cum ait: *Patientia opus perfectum habet*: cuius rei rationem reddit Sanctus Cyprianus, cùm demonſtrat ſine patientia nullam virtutem, ac ne ipſam quidem

Liberi eius. charitatem, diutiùs poſſe ſubſiſtere. Donauit Deus ſeruo ſuo, Amadeo filios ſex, & filias tres: quæ felix proles dici potuiſſet, niſi Carolus, primogenitus, qui ſolus idoneus per ætatem erat ad regimen populorum, & in cuius virtute pater non parum acquieſcebat: paucis menſibus ante obitum Ducis, raptus fuiſſet. Flagellum hoc Dei non potuit non ſentire Dux pater, ſed ita ſenſit, vt continuò diuinæ voluntati acquieſceret.

Infirmatur. Agebat iam Princeps optimus annum triceſimum ſeptimum

ſeptimum ætatis, cùm Vercellis in morbum incidit: & quamuis ſtella crinita, quæ paulò ante in cœlo apparuerat, ſignificare crederetur mortem magni alicuius Principis; ipſe tamen, ab alio diuiniore lumine illuſtratus, conſtanter prædixit finem vitæ ſuæ iam propinquare: quin etiam, vt ferunt, diem ipſum ſignauit, in quo de hoc mundo migraturus eſſet. Itaque tanquam certò breui moriturus ſepulchrum ſibi delegit, non excelſum, neque pretioſum; ſed congruens vitæ ſuæ, quam ſemper duxerat, humile, & vulgare, infra gradus videlicet aræ maioris ſacræ ædis Sancti Euſebij, quæ eſt Vercellis, vt non poſſent Sacerdotes ad aram ſacram aſcendere, quin ſepulchrum Principis pedibus calcarent. Quod ego de induſtria factum reor, non ſolùm ob amorem humilitatis, ſed etiam vt Sacerdotes faciliùs meminiſſent animæ ipſius, cùm in ipſa ara pretium noſtrum Domino Deo offerrent. Itaque propinquante die, ab ipſo prædicta, ſuſceptis, de more fidelium, Sanctiſſimis Sacramentis, nominauit vxorem, Iolandam, tutricem filiorum, qui tres tantùm ſupererant, & natu maximus ſeptennis erat. Deinde vocatis ad ſe vxore, & filijs, & præcipuis Magiſtratibus, commendauit illis, quæ ipſi præcipuè ſemper cordi fuerunt, his verbis. *Facite iudicium & iuſtitiam, & diligite pauperes: & Dominus dabit pacem in finibus veſtris.*

Prædicit mortem

Ad mortem ſe parat.

Hæc locutus, paulò pòſt ſanctæ fiduciæ plenus, migrauit ad Dominum, die triceſimo Martij, anni M. CCCC. LXXII. Mortem eius glorioſam indi-

Moritur.

cauerunt Vercellis, vbi mortuus est, lumina visa, supra arcem accensa diuinitus, & cantus Angelici supra eamdem arcem auditi. Apud Taurinos, vbi fiebant publicę supplicationes ad Deum, pro vita Ducis, grauiter ægrotantis, visa est in aëre, coram multis millibus hominum, sedes sublimissima, ac ipsi soli æqualis, in qua sedere conspiciebatur Dux, Amadeus, luce candidissima circumdatus.

Matth. 13 *Tunc iusti fulgebunt, sicut sol, in regno patris eorum.*

Miraculis claret Secuta sunt postea miracula plurima, & maxima, quæ gloriam Beati Ducis testificabantur. Sed & dum viueret hic Beatus Princeps, miraculis claruisse dicitur, præsertim cùm in ciuitate Parisiensi, pridiè natiuitatis Sancti Ioannis Baptistæ, solemni ritu ad honorem Sanctissimi Præcursoris, facem admouisset rogo lignorum, vnde magnus ignis excitabatur. Quam quidem ceremoniam Rex ipse peragere solebat, sed eo anno, cùm adesset Dux Amadeus, Rex illi pium hoc officium cessisse dicitur: ac paulò pòst à Duce, aliquos ægrotos præsentes, solo tactu sanatos ferunt. Quia verò

Exequiæ eius. Episcopi, qui ad funus Ducis defuncti celebrandum conuenerant, neque audebant sine beneplacito Apostolico optimum Principem sacris cerimonijs honorare: & tamen iniuriam sibi videbantur facere animæ illi sanctæ, si pro ea Domino supplicarent; elegerunt mediam quandam viam. Hæc fuit, vt prima die, & nona, Episcopus Vercellensis caneret solemnem Missam de Spiritu sancto. Pontif. Taurinensis Missam de Beatissima

Virgine Maria. Archiepiſcopus Tarantatienſis Miſſam pro defunctis generatim. Si quis miracula ſingula cognoſcere cupiat, conſulat *Librum*, Italica lingua *ſcriptum, de vita Beati Amadei, Ducis tertij Sabaudiæ*, à Reuerendo Patre, Domino Petro Franciſco Maleto, Canonico Regulari Lateranenſi, anno Domini milleſimo, ſexcenteſimo, decimo tertio. Obijt Beatus Princeps, anno Domini milleſimo, quadringenteſimo, ſeptuageſimo ſecundo, cùm vixiſſet annos triginta ſeptem.

Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud altiſſimum. Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini: quoniam dextera ſua teget eos, & brachio ſancto ſuo defendet illos. Sap. 4

VITA SANCTI CASIMIRI, REGIS POLONIÆ FILII.

IMMENSA atque inexplicabilis Dei *sapientia*, quæ *habitat in consilio, eruditisq; interest cogitationibus*, cuius *est æquitas, prudentia & fortitudo, per quam Reges regnant, Principes imperant, & legum conditores iusta decernunt*: sic mundum nostris subiectum oculis gubernat, rebusque consulit humanis, vt pro temporum necessitate, viros, Ecclesiæ suæ idoneos, sanctimoniæ nota insignes, ac omni virtutum genere conspicuos, diuersis sæculis assignet. Ita mundi nascentis exordio, ante legem exaratam, Patriarchas: progressu temporis, ante gratiæ statum, *Prophetas*: demum post filij sui salutarem in terras aduentum, fidei antesignanos, & primos Sancti *Euangelij* Præcones

Sapientia Dei. Prou. 8.

Ephes. 4.

Præcones, *Apostolos*; eiusdemque acerrimos propugnatores, inuictos Martyres; item optimos Reipublicæ, diuinis à Christo formatæ legibus, præsides, & rectores; tum singulari sapientia præstantissimos Episcopos, & *Doctores*; denique ex alijs hominibus multitudinem prope innumerabilem suffecit, qui posteris, & rectè vitam instituendi norma, & duces æternæ felicitatis

B. Casimirus. capessendæ existerent. Ex hoc postremo numero, vnus est immortalitate dignus, inclytæ potentissimorum Regum stirpis Iagelloniæ, Diuus Casimirus, quem summa rerum omnium effectoris bonitas tutelarem, ac Patronum Poloniæ, Lithuaniæque, veluti quoddam specimen, totiusque probitatis pulcherrimam effigiem,

Natiuitas. contemplandum, imitandumque proposuit. Natus is est Cracouiæ, nobili in primis, ac primaria regni Polo-

1458. niæ vrbe, anno partæ salutis millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo octauo, tertio Nonas Octobris, ipso diluculo: qui dies tum victoriæ, quam pater eius, Casimirus in Prussia, de Crucigeris insignem reportauit, Arcemque Papouiam vi oppugnando cepit; tum Georgij Podiebradij, Bohemorum Regis, legatione, iure amicitiæ efflagitantis, regnique Bohemici insignia eidem Casimiro, Regi Poloniæ, vltrò deferentis, fuit illustris.

Genus. Agebatur iam tunc annus sexagesimus quartus, ex qua Iagello, Dux Lithuaniæ bellicosissimus, Olgerdi filius, Gedimini Nepos, ab Vitenne, Romano, viro Principe genus ducentium, Vrbano sexto Pontifice,

Ecclesiæ

Ecclesiæ Romanæ clavum tenente, Christi fidem amplexus, & sacro Baptismatis fonte initiatus *VVladislai* nomen sortitus est. Hic in Regem Poloniæ electus, ex Scenza, (post *Maria* dicta) Kitouiensis Ducis filia, stirpem, ac spem familiæ, Wladislaum videlicet, post felicem progenitoris sui obitum, simul Hungariæ, ac Poloniæ Regem; & Casimirum, divi Casimiri (de quo nobis sermo est) patrem, suscepit: penes quem, dum post immaturum Wladislai, fratris, decessum regni Poloniæ administratio esset, nupta ei Elisabetha, Alberti Austriaci, Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Serenissimi Regis filia, sex ei liberos, nimirum Wladislaum, qui Bohemiæ, & Hungariæ Rex fuit; deinde divum Casimirum, post Ioannem Albertum, Alexandrum, & Sigismundum, Reges Poloniæ, & Fridericum, tituli S. Luciæ Cardinalem, Archiepiscopum Gnesnensem, partu edidit secundo. Inter omnes, divus Casimirus, velut inter clarissimas gemmas speciosissimus Carbunculus enituit. Ab incunabulis enim, summa cura, diligentiaque educatus, vnà cum lacte, ea semina virtutis imbibit, quæ deinceps per reliquam ætatem adhæserunt. Sexennis adhuc puer, præclaris moribus, bonisque litteris erudiendus, optimis Præceptoribus à parentibus traditus, tantùm profecit, vt in omnibus, progressum eius quà oculis, quà auribus accipientibus, non mediocrem admirationem excitarit. Erat in eo rara indoles animi, egregia corporis forma, mores candidi, suaues, sine fastu, quibus asse-

Educatio.

Indoles.

quebatur, vt quibus vteretur, carus, acceptusque esset. Certè molliter, & in delitijs educatus, diues, ac opulentus Princeps, in maxima rerum affluentia iuuentæque licentia, præclara specie, habituque corporis adolescens, sui potens fuit, & cùm *transgredi potuerit, non est transgressus*, nec gessit in vita sua, *mala*. Labentis huius sæculi gloria contempta, *post aurum non abijt, & in thesauris pecuniæ non sperauit*; dum hic *non habere se ciuitatem permanentem* contemplans, diuini amoris facibus inflammatus, omne studium ad *futuram inquirendam, non manufactam in cœlo* conuertit, *vbi thesauros nec ærugo, neque tinea demolitur, nec fures effodiunt.* Perpetuò autem memoriæ eius inerat diuinum illud oraculum, quod Regius vates cœleste domicilium adire cupienti inculcat: nimirum *in montem Domini neminem ascensurum*, nec quemquam *in loco sancto eius* fixurum pedem, nisi qui fuerit *innocens manibus, & mundo corde, qui non acceperit in vanum animam suam, nec iurauerit in dolo proximo suo.* Quamobrem vehementi illo gloriæ perennis æstuans desiderio, vt iucundissimam Beatorum patriam consequeretur, ad eam regulam, omnes actiones suas conformauit, quam prefato oraculo vniuersis vitæ Christianæ sectatoribus præscribi animaduertebat. Nec est dubium, vitam eius, omnium virtutum ornamentis conspicuam, regni Proceribus, alijsque cuiusuis ordinis hominibus, vitæ benè ac laudabiliter instituendæ, fuisse exemplar. Vitiorum omniū fuga talis ac tanta in eo fuit, vt etiam quamuis eorum speciem

Eccli. 31

Contemnit mundum.

Heb 13.

2. Cor. 5

Matth. 6

Ad cœlestia adspirat.

Psal. 23.

ſpeciem diligentiſſimè caueret. Proinde luxum veſtium, & lecti mollitiem, tamquam peccandi fomitem, declinans, vti nuda humo pro cubili, & ex horridis equorum ſetis comparato cilicio, alijſq́ue verberum aſperitatibus, velut cupiditatum moderatricibus, teneram carnem non minùs ſæpe, quam auidè Chriſti cruciatuum, ſalutis noſtræ cauſa ſuſceptorum memor, affligere ſolebat. Divis omnibus, ac præcipuè B. Mariç, Dei parenti, benigniſſimæq́ue hominum patronæ, maximè addictus erat, quam à ſe metris, ſingulari artificio elaboratis, & pulchro ſchemate, penè omnia Incarnationis Dominicæ myſteria claudentibus, quotidiè in terram fuſis genibus, pio affectu ſalutabat. Cæteris porrò religioſis officijs, pijſq́ue ritibus, cùm in ęde ſacra peragerentur, adeò frequens intererat, vt eum ſępiùs in templo, quàm in palatio, ſępiùs in patrum linteatorum, piorumq́ue Sacerdotum choro, quàm amicorum, regiorumq́ue aulicorum cœtu videres. Quo tempore, ſępenumerò à ſenſibus abalienatus, atque extra ſe poſitus, eo animi ardore, precibus vacabat, vt cibi, atque potus immemor, niſi ſępiùs ſub prandij, aut cœnę horam à parentibus miſſis nuncijs, domum corporis reficiendi cauſa reuocaretur, totos dies ſine epulis eſſet tranſacturus. Sed neque tamen diuina hac orandi aſſiduitate contentus erat; niſi etiam intempeſta nocte è ſtrato perſæpe conſurgeret, è cubili ſe clam efferret, & pedes diſcalceatus, nullo teſte, precandi cauſa, ędem ſacram aditaret. Et quoniā plerumq; (id quod moris eſt) obſeratis

Beatorū amator.

Et religiorū.

Deuotioni addictus.

obſeratis oſtijs ab ingreſſu prohibebatur, ſatis religioni, ſatis Deo, ſibique factum putabat, ſi nimirum ſacras valuas ſalutaſſet, lacrymis religioſa limina rigaſſet, atque hoc pacto in precibus pernox ad fores templi perduraſſet.

Pſal. 118 *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.*

Quo loco ſępiſſimè ſub auroram à nocturnis cuſtodibus, atque vigilibus humi, toto corpore proſtratus, Carnem domat. precibuſque intentus eſt repertus. Verumenimuerò parui hanc corporis moleſtiam æſtimans, verè egregius, ac ſanctus iuvenis, adeò in ſeſe ipſe ſæuiebat, adeò multis in rebus innocentem, ac delicatam carnem Gal. 5. ſuam vexabat; vt eum non *carnem ſpiritui* ſubiugare, quod ab Apoſtolo traditum eſſe *diuinæ litteræ* perhibent; ſed penitus in carne ſine carne viuere voluiſſe putares, equidem in reſpuendo, & contemnendo blandiſſimas dominas cupiditates conſtantiſſimus; in refrænando omnes illicitę voluptatis illecebras vigilantiſſimus; in abſtinentia à cibo, & potu religioſiſſimus, in ſomno, cæteriſque rebus eiuſmodi, atque carnis commoditatibus parciſſimus fuit. Adeò in aula regia non aulicum, aut ſtirpem regiam degere, verùm in Clauſtro, religioſæ diſciplinæ aſſuetum Criſti athletam, Infirmus etiã vitam inſtituere arbitrarere. Ac de hoc rigore vitæ, etiam dum morbi vis eum lecto aliquando affixiſſet, nihil omninò remittebat. Quadam vice, dum à Medicis iuberetur diebus interdictis ab Eccleſia, lacte, & ſimilibus veſci,

vesci; adduci nullo pacto potuit, vt obsequeretur eorum consilio, & recuperandæ sanitatis gratia, vel latum vnguem à sanctissimę Matris Ecclesię placitis desciscеret. Quam tam raram nobilissimi iuvenis, atque singularem erga sanctissimam Christi sponsam obseruantiam, ea est ratione diuina bonitas remunerata, vt nihil neque abstinentiæ rigor inualetudinem corporis promoueret; neque huius imbecillitas, animi alacritatem, atque perfectæ vitæ studium retardaret. Quippe qui, nùmine reuelante, iam didicerat, neque infirmitatem istam menti nocituram, & humana remedia, si quæ essent, nequicquam profutura. Ad hasce eximias eius virtutes, summa, quoque ægritudinis tempore, patientia, & dolorum omnium contemptus accedebat. Et verò si loquendum quidpiam erat, id nequaquam faciebat, nisi vel de rebus pijs, ac cœlestibus, vel de ijs, quæ documento, aut emolumento cæteris essent, loquendi copiam haberet. Hinc nihil vnquam ipse, quod alios offenderet in colloquiuum adducebat; & si in aliquem in eiusmodi sermocinationibus occupatum incideret, amicè corripiebat, pertinaciter peccantes, etiam seuerioribus verbis castigabat: ac si non à proposito desisterent, vt quamprimùm eiusmodi mortales aula regia prohiberentur, apud optimũ parentẽ nullo negocio efficiebat. Huic igitur tantę nobilissimi, ac sanctissimi Principis virtuti par in Deum religio, in assertorem, ac vindicem salutis nostræ, Christum fides, in Sanctam Ecclesiã Catholicã, ac Romanam, orbis magistrã, extitit reuerẽtia.

Modestia sermonis.

Religio.

Quarum rerum habemus etiam hodiè in cathedrali Ecclesia Vilnæ luculentum testimonium, *diploma*, inquam, illud ipsum habemus, quo, huius impulsu, Rex seuerissimè cauerat, ne qui è gente rustica, ab vnione Catholicę, & Romanę religionis desciuerunt, templa, vel noua erigere, vel vetustate collapsa restaurare possent. Longum est dicere, quod alijs in rebus, quamque sollicitè diuus Casimirus integritati religionis, ac Ecclesiasticarum legum obseruantiæ se totum impenderit. Cuius tam singulari industria effectum est, vt nullæ eo tempore diuersarum opinionum, atque errorum lernæ capita erigerent, quin confestim vigilantissimi Principis acinace demeterentur. Huic porrò in Deum tantæ religioni, & charitati, non inferior parte altera in proximum amor, & commiseratio respondebat. Quanta enim hic diligentia quosuis inopes subleuabat, iacentes erigebat, afflictos recreabat, oppressos liberabat, omnes denique quibuscumque aduersę fortunę telis expositos iuuabat. Hunc enim viduę tutorem, pupilli parentem, egeni, & afflicti consolatorem vocitabant. Namque ea erat humanitate in singulos, beneuolentia in miseros, clementia in subditos, facilitate in vniuersos, vt vltrò, si quid à se præstitum vellent, obuios quosuis interrogaret, causas susciperet, ageret, atque perageret. Qua tam incredibili atque inusitata charitate, atque prudentia, singularem ab omnibus gratiam inibat; & cùm has, aliasque ob res, ad regnum administrandum iudicaretur aptissimus, id non modò non ambiebat,

Charitas proximi.

sed etiam

ſed etiam à parente, alijſque regni Proceribus oblatum, conſtantiſsimè reſpuebat. Cæterùm ea ſemper integritate, & animi, & corporis fuit, vt complures viri grauiſsimi, qui nobiliſsimo Principi vel à ſecretis, vel à cubili fuerunt, (vt interim medicorum ſpiritualium, quibus ille animę ſuę ſalutem concredidit, teſtimonium taceam) conſtanter aſſeuerare minimè dubitarent, cum & toto, quo vixit, tempore, caſtum vixiſſe, & caſtum virginem mortem obijſſe. Quod illorum teſtimoniũ ipſa mors videtur admirabili quadam diuinæ prouidentiæ diſpenſatione comprobaſſe; conſtat enim, eum potiùs vitam, quàm hunc inuiolatæ caſtimoniæ nitidum florem amittere voluiſſe. Qua vna in re, non ſolùm à medicorum præceptis, verùm etiam parentum ſuorum monitis, quorum imperio cæteri parebant omnes, vni ſibi diſcedere licitum eſſe exiſtimabat. Et cùm illi in hoc negotio pertinaciter ſeſe gererent, cùm inſtantiſsimè ab eo efflagitarent, vt vitæ tutandæ cauſa, tori virginalis conſortium admitteret, (id enim vni cum medicorum conſilio morbi remedium ſupererat) illos hic caſtiſſimus iuvenis piè increpabat, ſeſque aſſerens aliam vitam neſcire quam cum iactura eiuſdem, vitam mortalem prorogare malebat. Quocirca in dies ingraueſcente morbo, poſtquam diem obitus ſui præſenſiſſet, cumque coram aſtantibus prædixiſſet, ſanctiſſimus, ac verè Regius, adoleſcens armis ſpiritualibus ſeſe ritè communijt, ſacramenta, inquam quæ morituris adminiſtrari ſolent, religioſè percepit; ac demum

Caſtitas.

Mortis præſcius.

Chriſti.

Moritur piè. Christi crucifixi effigiem manu tenens, intentisque oculis intuens, dum solemnia illa Regij Vatis sæpiùs iteraret verba, *In manus tuas Domine, commendo spiritum*
Psal. 30. *meum*, dum in extrema illa vitæ, & mortis lucta, precibus lacrymas misceret, voce pariter, ac vita deficiente, in Vilnensi arce, anno à virgineo, & salutifero partu,
1484. millesimo, quadringentesimo, octogesimo quarto, die Martij quarta, illucescente aurora (qui etiam annus Xysti quarti Pont. Max. vitæ, simul & Pontificatus vltimus fuit) æquissimo animo obdormiuit in Domino. Cuius, eodem tempore, ab omni immunem peccati labe animam complures fide dignissimi homines, à beatis mentibus in cœlum clarissima circumdatam luce, deportari conspexerunt. Vixit annos viginti quatuor
Sepultura. menses quinque. Sepultus est, quàm decuit Regis natum honorificentissimè, in æde Pontificia, Vilnæ, Sancto Stanislao Martyri sacra, in sacrario Beatæ Mariæ Virginis, quem ipse sibi vivus sepulturæ locum designarat.

Forma corporis. Erat sanctissimus iuvenis, & nobilissimus Princeps, Casimirus statura mediocris, cæsariem gestabat *sub-nigri coloris*, naso æquali, temperati ruboris, facie venusta, & eleganti, incessu graui, & ad omnem modestiam composito ac moribus cum primis affabilis, comisque, vt non obscurè interiorem animi statum, exterior oris, vultus, totiusque corporis habitus, & figura vi-
Gloria cælestis. deatur prodidisse. Hic iam, beneuole lector, eius gloriam, & celsitudinem, qua ipsum supremus omnium

conditor

conditor cumulatiſſimè decorauit, libeat animo voluere, ſuſpicere, admirari. Qua enim, putas, iuvenem hunc, natalium ſplendore clariſſimum, diuitiarum, potentiæque magnitudine pollentem, virentis adoleſcentiæ decore floridum, venuſtate corporis, & mentis ſublimitate inſignem, eruditione conſpicuum, ſapientia, probitate, alijſque omnibus virtutibus ornatiſſimum, qua inquam, putas iuvenem hunc diuina bonitas gloriç amplitudine eſt remunerata? Quia breuem hanc, caducam, & incertam vitam flocci pendit, vitam illi nullis circumſcriptam mortalitatis limitibus tribuit; quia inanem mundi faſtum contempſit, veram illi in cœlo gloriam donauit, ab exilio eum in patriam reuocauit, è naufragio in portum ſubduxit, labores eius ſalutis adipiſcendæ gratia ſuſceptos, perenni & dulciſſima quiete; & mœſtitiam, qua Chriſto, in Cruce pendenti, condolens, ſæpè ſæpius tenebatur, indeficienti gaudio compenſauit. Faxit ergo ille animorũ parens, vt huiuſce felicitatis optatiſſimæ, huius mercedis, qua nec vnquam haberi, nec cogitari amplior poteſt, capti deſiderio, totos nos ad eius imitationem conuertamus: qui & vitæ laudatiſſimæ exemplo, & ineffabilis præmij magnitudine, coronæ immarceſſibilis ſpe certa, ad ſui nos imitationem inuitat.

Conſummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Sap. 4.

De Miraculis per eum poſt mortem editis.

Sanctitas eius.

ET ſi quidem nemo fuit, eo etiam tempore, quo huius lucis vſura fruebatur, qui de eius vitæ integritate, innocentia, de ſanctitate dubitaret; eo defuncto tamen, incredibile dictu eſt, quantis eius virtus eſt, & vitę ſanctimonia ab ipſorum piorum omnium fideliſſimo Agonothete, & remuneratore Deo illuſtrata prodigijs. Adeò vt difficulter admodum eorum numerus iniri poſsit, qui rerum admirandarum fama exciti, ſe ad ipſius ſacratiſsimum tumulum, recuperandæ ſanitatis gratia, contulerint, ac quæ voluerant, recuperarunt.

Miraculis claret

Videre enim hic ſępenumerò fuit, non ſolùm cęcis oculorum vſum, ſurdis auditum, mutis linguæ, claudis pedum; ſed quod mirabilius eſt, nonnullis, quos malorum extremum, mors vita, & ſenſu priuauerat, & vitæ & ſenſus bonum, quaſi poſtliminio, divi Caſimiri ope fuiſſe reſtitutum.

Vrſula à mortuis reſuſcitata.

Nam erat puella Vilnæ, Vrſula nomine, quę ſuperſtitibus adhuc parentibus, diem obijt ſupremum. His mors filiæ adeò moleſta accidit, & grauis, vt à ſenſibus ipſi penè alienati, præter mortalium communem conſuetudinem, magis de vita filię reſtituenda, quàm de iuſtis mortuæ ſoluendis, cogitarent. Quo in negocio, quid agerent? quo ſe verterent? cùm ad hanc rem nulla humana vis, aut induſtria ſufficeret, ad diuinam ſe conuerte-

conuerterunt; atque vbi primùm divi Caſimiri memoria mentem ſubijt, viſi ſunt ambo nonnihil reſpirare; quid multa? votum faciunt, ſacroſancta adyta, vbi quieſcebat Caſimirus adeunt, luctu, & lacrymis omnia complent; clamore, ac precibus ſidera feriunt, Caſimiri numen & nomen ingeminant, opem implorant, ſpiritum defunctæ filiæ reſtitui flagitant. Audijt Caſimirus precantes, lacrymas piorum parentum, ac fidem reſpexit, puellamque mortuam vitæ ſimul ac mœſtis parentibus diuinitùs reſtituit.

Euntes renunciate Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis. Matth. 11.
Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur; & beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me.

Addo hoc loco & alterum, quod & ſi iſto inferius admiratione, ad Caſimiri ſanctitatem demonſtrandam, nihilo tamen minus. Etenim anno milleſimo, quin- 1518.
gentesimo, decimo octauo, Moſchorum Dux, noſtris Victoria
nihil cogitantibus, atque ex improuiſo arcem Polocen- miraculosa de
ſem non paruis copijs oppugnare aggreditur. Quo Moſchis
tempore, Sigiſmundo primo, inclyto Poloniæ Regi, alijs multis, grauibuſque rebus intento, miles in promptu exiguus admodum erat. Rex igitur optimus bina ſolum millia ductoribus Gaſtoldo, & Ioanne Boracynski, aduerſùs hoſtes, manum tumultuariam potiùs quam exercitum, expedit. Abeunt illi, diuinis magis, quàm humanis nixi viribus, præcipuè divo Caſimiro (quem miraculorum fama celeberrimum effecerat) ſua

vota, poſtulationeſque dicando, & certaminis dubium euentum committendo. Pòſt multis fuſis ad eum precibus auxilium illius benignum experiuntur. Quippe in illa expeditione confecto multorum dierum itinere, ad Dunam fluvium perueniunt, vadoque irreperto, vniuerſi in littore ſubſiſtunt; dumque nimium de tranſitu ſunt ſolliciti, ecce tibi iuvenis quiſpiam, albis amictus, forma decorus, & ſpectabilis, candido vectus equo, ijs ſe ſpectandum obijcit, bonoque omnes animo eſſe iubet, ſeque Ducem ſequantur, imperat. Quæ vbi dixiſſet, confeſtim ſubditis equo, cui inſidebat, calcaribus primus in flumen inſilijt, vadumque demonſtrans, ſuperatoque nullo negotio amne, ad ripam alteram ſalvus, cæteris inſpectantibus, peruenit. Quo viſo Poloni milites, rei nouitate attoniti, iiſdem in veſtigijs diu hæſerunt, neque quouſque ille iteratò, vt ſe ducem intrepidi ſequerentur, commonefaceret, loco mouerunt. Tandemque rem diuinitùs agi animaduertentes, pleni fide, & fiducia, ſe cateruatim rapidiſſimi fluminis, qua parte ille monſtrabat, diſcrimini committunt, atque incolumnes tranſeunt. Quod cum Duces, Regiuſque equitatus conſpexiſſet, iuveniſque interea eorum oculis ſeſe ſubduxiſſet, *Caſimirum*, *Caſimirum* omnes clamitant; eumdemque, quem itineris ducem etiam prælij imminentis, ſupplicibus pro ſe quiſque votis, promotorem, & fautorem exoptant. Neque in vanum militum piorum cecidere preces: nam cùm primo ſigno dato, in hoſtes, tanto viribus ſuperiores impetum feciſſent,

ciſſent, illos terga vertere, & obſidionem etiam inuitos ſoluere coegerunt, multoſque internecioni dederunt, neque pauciores in ſeruitutem Moſchos abduxerunt. Victoria parta, Poloni diuinam opem agnoſcere, ſolemnem hymnum, *Te Deum laudamus*, canere, *Caſimiri* virtutem extollere, remque Regi, ſimul cum captiuis Moſchis, diuinitùs geſtam, conſcriptamque tranſmittere. Quæ adeò Regem commouit, vt non ſolùm ad ædem ſacram, agendarum Deo, & Caſimiro gratiarum cauſa, ſe ſubitò conferret; verùm etiam ſeriam ſe de Caſimiro, in diuorum numerum referendo, cogitationem ſuſcepturum promitteret. Verùm quid. euenit? iſthæc minus ſedulò fortaſſe agentes.

Ea ſibi, anno ſequenti, Moſchus, ſuperiori clade immanior, ferociorque effectus, ingentem in ipſam Lithuaniam exercitum, inducit, omniaque, nullo ante indicto bello, flammis, & ferro latè vaſtat. Quo tam periculoſo turbine, ac inſperata tempeſtate perculſis Lithuanis, neque auxilium ſuppetebat: cùm alios hoſtilis gladius è medio tolleret; alios vorax flamma anima & ſpiritu priuaret: alios denique in miſerrimam ſeruitutem crudelis hoſtium barbaries, & barbara crudelitas, malè priùs mulctatos, adduceret. Hiſce rebus animaduerſis, è Lithuanica nobilitate nonnulli patriæ cladem miſerati, quoſcumque eo tempore tam difficili poterant, conueniunt, ſeque ad arma ſumenda, patrioſque lares, & focos, etiam cum vitæ diſcrimine tutandos, inuicem incitant. Atque paucitas quidem ſuorum, & hoſtium

Victoria altera in Lithuania de Moſchis

hostium multitudo nonnihil initio est remorata. At vbi memoria repeterent, quod anno superiori, divo Casimiro, Duce, subsidium diuinitùs sub Polocia experti fuerant, eiusdem patrocinio freti eius opem omnes implorare; quòd segniùs honorem ipsius curassent, agnoscere, culpam deprecari: se, si eis hoc tempore auxilio futurus esset, eius cultum, cœlestemque honorem, apud Sedem Apostolicam diligenter procuraturos spondere. Nec irrita cecidere vota; nam tantus subitò animos omnium ad pugnas incessit ardor, vt nemo esset, qui temerarium putaret, duo millia (tot enim ex Lithuanis nobilibus conuenerant) aduersus sexaginta millia hostium obijcere. Itaque signum certamini editur, Lithuani, Dei, divique Casimiri nomine, sæpiùs ingeminato, pugnam ineunt. Nec mora vt primùm in hostes nostri irruunt, adest Casimirus, suisque Dux factus, & Archistrategus, in aere, eodem, quo anno superiore, & oris, & corporis habitu, sublimis conspicitur. Læti tali Duce, Lithuani, acriterque cædendo hostes, vrgent, instantque. Neque diu aduersa pars diuinam Indigetis Lithuani vim, & numen substinuit: sed cùm ingens aduersarios pauor inuasisset, in fugam conuersi, victoribus Lithuanis terga dedere, ex suis amissis pluribus millibus, ex nostris, Dei beneficio, desiderato nullo. Quæ cùm Rex pientissimus intellexisset, eamque tam prodigiosã victoriam, vni post Deum Casimiro, ab omnibus, qui rei intererant, adscribi vidisset, cæteras etiam, quas alijs diuersis in locis, eodem tempore, exiguo

vbique

vbique milite, victorias reportasset, fauori & patrocinio eiusdem Sancti Casimiri acceptus referre minimè dubitauit. Quare in gratiarum actionem, re diuina in templo, solemni ritu procurata, Rex optimus nulla interiecta mora, ad Romanum Pontificem Legationem destinauit, curam vt de Casimiro in diuorum numerum asciscendo subeat, omnibus modis contendit. Pontifex æquissimis Regis Catholicissimi postulatis non inuitus annuit, remque Nuncio Apostolico, in Poloniam misso, ipsique Archiepiscopo Guesnensi, Ioanni, & Petro, Posnaniensi Antistiti, regni Procancellario, demandauit, qui mira omnia opera, divi Casimiri nutu patrata, diligenter, inquisiuerunt, inquisita fide dignis testibus stabiliuerunt, atque sic stabilita Pontifici maximo Leoni X. Anno millesimò, quingentesimo, vicesimo, transmiserunt. Quibus Pontifex sequenti anno, in augustissimo purpuratorum patrum consessu, diligenter reuisis, examinatis, tandemque approbatis, diuum Casimirum in numerum Sanctorum adscripsit; quem postea Clemens Papa Octauus, per totum Poloniæ regnum, & magnum Lithuaniæ Ducatum, aliasque omnes Prouincias, ipsorum ditione subiectas, duplicis officij ritu, ab omnibus publicè, priuatimque coli, & celebrari, anno millesimo, sexcentesimo secundo concessit, vt latiùs in *Breui Apostolico*, de hac re authenticè profecto, licet videre. Hæc de *vita S. Casimiri*, hoc loco referenda esse censuimus. Cætera, quæ ad sola miracula pertinent, libenter omisimus: quæ tamen ab alijs,

S. Casimirus à sede R. canonizatur.

1520.

1602.

alijs, qui ea cognoſcere cupiunt, ab auctore ſuo facilè peti poterunt. *Vita*, à Venerab. viro, *Gregorio Suueciski*, Eccleſiæ Cathedralis Vilnenſis Canonico, ex bonis auctoribus, cum fide deſcripta.

Eccli. 44 *Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia ſua à ſæculo. Dominantes in poteſtatibus ſuis, homines magni virtute, & prudentia ſua præditi, nunciantes in prophetis dignitatem prophetarum, & imperantes in præſenti populo, & virtute prudentiæ populis ſanctiſſima verba.*

FINIS.

